

DOLores VIESER / PEVČEK

PEVČEK

1976

INSTITUT ZA KULTURNI LINGVISTIKO

DOLORES VIESER

PEVČEK

1936

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA LJUBLJANA

VII 6 37807, c

Prevedel Janez Pucelj

Vse pravice pridržane

Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani

Predstavnik K. Čeč

PRELUDIJ

»Lej, Ivane, št. Vid!«

»Oče, iz št. Vida niso dosti prida.«

Oče prikima, pomakne usnjeni goselnik više na ramo in hlastno naredi tri, štiri korake. Redki, plavi lasje mu povihravajo v vetru.

»Ivane, še veš, kako je bilo, ko sva bila zadnjič tamkaj?«

»Ne več prav dobro, oče; je že tako dolgo od takrat.«

»Dolgo, dolgo — sem že sam skoraj do dobrega pozabil.« Trudno stopa dalje.

Zagoreli, suhi dečko, ki mu stopa ob strani, ga skrivnostno pogleduje. Kaj le je danes očetu? Sedemkrat sta že počivala, odkar sta davi zarana odrinila od skednja na Griču pri Ostrovici. Zdaj pa se že razliva zlatô večerne zarje po zvonikih in strehah starega vojvodskega mesta. Tako počasi leze spet danes, oče. — Ob cesti se skriva mala krčma med zelenim leščevjem. Pred stopnicami, ki vodijo gori k vratcem na vrt, popotni goslar postoji in reče:

»Menim, da je bolj pametno, da prenočiva kar tukaj in greva jutri kar precej naravnost na Beljak. Komaj že čakam, da bi že bil v Beljaku.«

»Ne pojdeva nič na jesenski semenj?«

Oče samo odkima in stisne tenke ustnice.

Nizka izba v krčmi je že polna ljudi. Vozniki, sejmarji, rudarji, kmetje in kmetice sede pri kislem žvižgavcu ali klobasici s kadečim se zeljcem. Veseljaški fantin kriči:

»Holadri! Muzikant gre. Nocoj se naplešemo, kaj, Mretka!«

Urna natararica se mu ročno izmakne in se zasmije:

»Nisi sam! So še drugi gostje!«

Okrogla, zatočena krčmarica pri »Lešči« potisne rdeči, razpaljeni obraz skozi kuhinjska vrata. Goslar spoštljivo podrsa z ного v pozdrav in se prikloni.

»Voščim gospe krčmarici prav dober večer in bi prosila, ali bi smela pri vas prenočevati.«

»Kajpak, kajpak, kar v hišo stopita h gostom pa kaj zagodita, potlej pa lahko ostaneta.«

Utrujeni mož bi rad nekaj rekel, se pa samo molče zahvali in privleče stare gosli iz goselnika.

Krčmarica zre za njim, ko se okrene k vratom v izbo.

»Sveta Pomagavka, tu bi še jaz plesala! Kakor da bi zagodla sama suha smrt, tako podobo ima.«

In skriv sklene v srcu, da jutri oba postopača kaj zarana zbudi, da navsezadnje še pri njej ne obleži, revše. Zakaj ne bo dolgo tlačil trave.

V izbi so mize že potisnili vstran. Mladi fantje stoje s postrani klobuki in veselo pogledujejo izpod čela v kot, kjer sedi bogata kmetica z dvema hčerama in krščenico, deklino, lepo, kot bi jo zrisal; pogledujejo proti kuhinjskim vratom, ki skozi teka Mretka z nakopičenimi skledami ven in noter in dve, tri dekletke poželjivo stegajo glave po zabavi. Dva, trije stari kmetiči se seveda drže kisle in mrmraje potisnejo vrče z moštom na polico ob oknu. Dobrodušen voznik pomoli vrč vstopivšemu godecu.

»Na, pij, da prideš k moči! Mi nismo počasnetje!«
Dečko moleduje:

»Pijte no, očel!«

Tedaj goslar nekaj kratov potegne in se postavi v kot pod bridko martro.

»Štajeriš!«

Dideldideldideldideldu — se začne. Juhu! Kot bi trenil, se vrti vse, kar je mladega, se smeje in vriska v tesni izbi. K dobroznanim napevom pripevajo poskočne popevke drugo za drugo. Niti ne opazijo ne, da zvené gosli čimdalje tiše. Z velikimi, plahimi očmi dečko kar

visi na očetinem čimdalje bolj bledem obrazu. Znoj mu stoji na čelu, prsti mu trepečejo. Hlap od vina in zelja kar pritiska v nizkem prostoru. Ivan občuti to prvikrat. Menda ne bo očetu slabo?

»Oče, dajte, naj zagodem jaz!«

Hlastno in težko sopeč mu da oče gosli.

»Kaj, zna frkavec tudi že gosti? Lejte si no! Počasni valček!«

Z urnimi, dolgimi, zagorelimi prsti pleza dečku roka po glasbilo gori in doli. Imenitno! Gode kar more najlepše — naj oče počiva.

Oče sedi v kotu pod križem sklonjen, globoko poveša glavo in posluša, kako gode Ivan počasni valček tako veselo in jasno. Širokopleč kmet ga zakriva, da ga ni moči videti po sobi. Dečko si misli: Tako, zdaj še eno in potlej še eno prav poskočno, potlej pa greva v seno spat. Jutri pa sva v Beljaku. — Pa to ne gre tako naglo. Ljudje so vsi kar nori na ples.

Že se umika rdeča večerna zarja sivemu somraku. Ivana spreleti groza. Kako rumeno sije v motni grozi očetovo obličje skozi debeli sopar. — Moj Bog, ko bi le hoteli jenjati, ljudje!

»Še eno kokodajc-polko! Juhul!«

Oče, oče — kaj ste tako trudni? Kaj vam je danes? — Gode nápak od same tesnobe. — Pa, ako zasluži goldinar, potem bi se jutri lahko s pošto peljala v Beljak. — Saj! Z novo vnemo zaziblje lok. S pošto! Kakor bogati ljudje! Saj, čujte, oče, preden se zbudite, pri-godem goldinar! Potem sva jutri večer že pri teti, — to bo vesela! In Dravo bom spet videl in Dobrač — tam se že spet spomnim vsega.

Spet mu zazveni v čepico:

»Štajeriš!«

Spet zagode in venomer upira oči v očeta. S pošto, s pošto, do Beljaka! Oče spet ozdravi in po svetu se mu tudi ne bo treba več potikati. Saj je sam rekel: V Beljaku, tam ostanem — rad bi bil že skoraj v Beljaku.

Tedajci — tedajci — vrže očeta iznenada kvišku. —

»Marija!« krikne dečko rezko in vrže gosli na mizo — struna E počí in sikne po mizi.

Možje zropotajo s klopi, mladina se prestrašeno rine proti kotu z bridko martro.

»Kaj je — kaj je?«

»Oče — oče —!«

Jecljaje se prerije šibki deček med mizo in klopjo do tujega goslarja, ki se pravkar zamolklo hropeč zgrudi navspred. Ivan ga ujame v naročje — in ne reče besede. Čez borni suknjič mu polzi tenak curek krvi.

Na mah vse utihne v izbi. Razpaljeni obrazi oblede. Smrt je prišla. — —

Vedno teže visi umirajoči dečku v naročju.

»Ven ga nesite!« opomni neki drvar in ga prime za noge.

»Saj, saj, — vode — moj Bog, in vina!« zvonko zahlipa Mretka v tišino.

Tedajci se ljudje razgibljejo. Dva krepka možaka pograbita nezvestnega, drugi se podajo v pogovor, milujejo, zabavljajo.

Ko ropotajo težki, okovani čevlji po hodniku, privrešči krčmarica skozi kuhinjska vrata:

»Naak, naak — da se mora prav pri meni narediti kaj takega! Naj bi bil šel vendar naprej v bolnišnico, če je bil že tako slab! Naak, naak — nesite ga venkaj, v skedenj, ne morem gledati kaj takega! Navsezadnje naj bi plačevala še pogreb! Zanesite ga rajši tja v Šent —«

Vendar pa umolkne pred rjavimi otroškimi očmi, ki zro vanjo povsem nerazumljivo začudeno in zgubljeno.

Ivan prime visečo levico očetino in gre tako z njimi čez borjač v skedenj. Po ozkem hodniku med snopjem, ki ga je visoko nakopičila blagoslovljena žetev, neseta moža žalostno breme tja do line, ki je nasproti vratom. Tam leži na tleh seno. Z urnimi rokami razrahlja Ivan ležišče in podloži roko, da bi oče le polahko, kar se da polahko legel.

Tu leže trudno, shujšano truplo na poslednje ležišče.

Temni se že kar močno. Skozi okroglo lino v leseni

steni pada še moten sijaj ubogemu godcu na priostreni, rumeni, okrvaveli obraz.

Mretka smukne v skedenj z vrčkom vina, kozarcem vode in kosom hodnega platna. Mladi, okrogli obraz ji je objokan, sočutno se skloni čez ležišče. Bolnik pa vina ne more več zaužiti. Samo oči odpre. »Mojca?« vpraša in se medlo nasmehe. Dekle zaihti.

»Moram spet h gostom, če je komu kaj treba; moram pač venomer sem in tja — — in,« nadaljuje obotavljaje se, »če je tvoj oče katoličan, pa pošljem hlapčka k patrom, da pride kateri s sveto popotnico, ali ne, fantèk?«

»Prav lepo prosim,« zatrepeta dečku hripavo z ble dih ustnic.

»Mretka! Mretka! Kje te spet drži?« zakliče krčmarčin glas sem čez dvorišče.

»Že grem!«

Za dekličem izginejo zdaj še zadnji moški skozi vrata. Ivan je sam pri očetu, ki umira. — — Stemni se popolnoma. Skozi lino se blešči desetorica zvezdic.

V gostilniški sobi čakajo na natakario spet novi gostje. Dobra kupčija danes! Kāj ljudi gre na jesenski semenj.

»Je že prišel hlapček?« vpraša Mretka že vtretje v kuhinji. Ker krčmarica nejevoljno skremži obraz, steče sama prvo minuto, ko je prosta, k vrtnim vratcem in posluša v noč.

»O ljuba Mati božja, sveta Barbara, ne dajta, da bi umrl siromak brez zakramentov!« moli goreče.

In iz otroških let ji vzraste pred očmi žalostna podoba — — tistega večera, ko so prinesli njenega očeta ustreljenega domov. Divji lovci so ga ubili. Uboga mati je bila malodane ob pamet. Šest otrok! No, za te je skrbel dobri Bog, toda da je moral tako umreti, brez sveče, brez duhovna, brez svete popotnice, to žre ubogo vdovo še dandanes po osmih letih. In tožbe mateline se budijo dekletu v duši. O večnost — — — večnost!

— — — »Sveta Barbara, plemenita nevesta!« Tako silno naglo je vse prišlo; Bog ji odpusti, da ni natančneje pogledala, ko je stopil v izbo. S koncem predpasnika si otare solze iz oči.

Po cesti se zaslišijo krepki, urni koraki, ki prihajajo bliže in bliže. Mretka povzdigne oči in zagleda v mili luči jasne noči prihajati kakor nátek dolgega fantina s torbo na rami in palico v roki. Baš se še hoče potuhiniti v senco med leščevje, ko jo fant že veselo nagovori:

»No deklič, kaj se kisaš? Kaj njega od nikoder ni?«

Dvoje objestnih, ah ne, presrečnih, jasnih oči se svetlo upre vanjo. Dekle ne more biti huda, kakor bi bila rada. Samo golta in se hoče okreniti.

»No, kaj pa ti je?«

To že ne zveni več tako nagajivo.

»Ah,« zašepeta deklič, da je pač ne bi slišala krčmarica, »le hlapčka čakam — — da bi stekel v mesto —.«

»V mesto? Saj grem jaz v mesto; kaj pa je?«

Ah moj Bog — — je to sreča! Mretka stopi urno tistih pet stopnic do vratec doli k cesti.

»Prosim te, ko bi mogel iti ti!« Sklene roko v roko.

»Prosim te, pojdi k patrom in pokliči, naj pride kateri: neki godec umira. Ampak urno; je že na koncu! — —

Ah,« se deklič spet smeje in joka, »lej, pošilja te zares sama sveta Barbara! Naj ti poplača Bog tisoč in tisočkrat! Pa res, ali veš, kako priti do patrov? Nemara bo najbolj pametno, da greš zunaj zidovja okrog za mestom, potlej — —.«

»Saj sam vem! Bom že naredil, le zanesi se. Lahko noč!«

»Bog plačaj!« zakliče za njim dekle.

Trdi koraki se urno izgubljajo po cesti, ki pelje polagoma navzdol. Temu ne bo treba dolgo hoditi. Mretka poklekne kar sredi ceste ter se goreče zahvali vsem ljubim svetnikom, da so ji poslali tako brzega sla. — — In iz hladne, jasne in tihe septemberske noči se vrne z novim pogumom v zakajeno, nizko pivnico, kjer je samopašni direndaj kar nič več ne moti. Dušo bo rešila za

nebesa! Se bo pač tudi mati lahko nekoliko potolažila, da je hči za natakario tu ob cesti. Je vendarle lahko storila nekaj dobrega.

Drgetajoč ždi medtem Ivan v temi poleg očeta. Vse je tiho. Zdaj pa zdaj zašumi kaj v slami — pa spet odbrni mimo line. Oče nalahko hrope in piska mu v prsih. V mali torbici ima deček konček sveče. To bi jo rad prižgal, toda zapovedi, ki jo je že stokrat slišal: v skednju ne smeš prižigati sveče, si tudi danes ne upa prelomiti. Presilna bol mu zasadi kakor kremplje v srce. Nikdar si ni mogel prav misliti, da nekoč očeta ne bo več; kljubovalno se je vselej namrgodil, kadarkoli je na smrt bolni oče govoril, da bi bil rad v domovini pokopan, da poroma na Koroško, da bi tam umrl, kjer se je rodil sam in njegov Ivan. Kadarkoli ga je prosil s tako čudno plaho svečanim glasom, naj postane vsekako pošten, zvest človek, naj si zapomni, kaj vse mu je naročal, da mora biti veren in kako mora živeti. In zdaj leži oče zares tu v senu in molči — in ljudje ravnajo, kakor da bo umrl. — Ah, tako neumni so ljudje! V Krakovem za novo leto, tedaj je bil oče še dosti huje bolan; tedaj je kričal in bil okrog sebe in sestre v bolnišnici so mu že držale svečo. — In v Gradcu po binkoštih, takrat je tudi tako bruhal kri in je vendar spet okreval. Tako bo tudi zdaj spet okreval, čisto gotovo.

Toda zakaj le je venomer pripovedoval, da bi šel rad domov namesto na Poljsko? Ko sta nekoč nekaj več zaslužila, zakaj neki je takrat pokazal dečku mošnjiček denarja: Lej, Ivanek, to bom vteknil v desni žep, v pódlogo pri suknjiču. In kadar umrjem, daj, da se bo brala za to kakšna maša. Mi obljubiš, kajne? Ivanu je kar grlo zadrgnilo in godrnjavo in negotovo je rekel: Seveda, seveda; obljubim vam že, oče, ampak umreti še dolgo ne smete! Tedaj ga je oče pogledal z lepimi, modrimi očmi in menil: Človek ne more nikdar vedeti.

Prav tisti večer nista mogla dobiti prenočišča. Tedaj sta šla skozi visoko mlajino k mogočni, široki lipi in

sedla v temi pod veje. In kakor vselej, kadar sta sama spala pod milim nebom, je tudi to pot rekel oče:

»Ivanek, zdaj si pa zagodiva in zapojva kaj sama zase!«

Nastavil je gosli in zrl daleč, daleč tja v daljavo — tjakaj, kamor se Ivan sam še ni mogel zazreti. In potem je poletelo tako jasno in pobožno, tako mirno v cvetočo dežel:

Ptičke, jaz vprašam vas,
al' bo že skor pomlad,
al' bo že skoraj
zelena pomlad.

Pomlad že prišla bo,
k' tebe na svet ne bo,
k' te bodo d'jali
v to črno zemljo.

Druge kitice o grobu Ivan že ni mogel več peti z očetom. Malodane ježno je že hotel nahruliti očeta: »Kaj le godete — —,« pa preden je spravil besedo s trepetajočih ustnic, so se mu udrle grenke solze iz oči. »Ah, oče — ne pozabim vas nikdar, nikdar, nikdar — toda umreti ne smete, kaj naj počnem brez vas!« Teda je oče narahlo položil gosli v travo in vzel velikega dečaka v naročje. »Veš,« je rekel tiho, »nekoč bo le moralo priti.«

Trda, koščena roka podrhteva med toplimi dečkovimi prsti. Obraz umirajočega je videti le še kakor bleda pega v temi. Ivan se skloni čezenj — ustnice se zganejo očetu.

»Ivanek, — si ti?«

Dečko se prestraši, tako trudno, tako tuje zveni očetu beseda.

»Da, oče, jaz sem pri vas — bi kaj radi?«

Kar se da, vleče sin na ušesa — sapa zapiska v očetu hitreje. Potem reče končno:

»Zakramente —.«

»Morajo priti vsak čas. Je že šel nekdo v mesto, oče.«

Oče stisne Ivanu roko. Otrok sicer komaj čuti, vendar se mu razlije veselje in upanje v srce. Kljub temu pa si ne upa vprašati: »Vam je bolje?«

»V Beljaku — krčmarica pri »Križu« v Peravi — ona bo že — skrbela zate —.«

Nato spet vse utihne. — — — Silna bolečina stresa dečka. Moj Bog, moj Bog, kaj mu je treba krčmarice pri »Križu«, kaj naj počne v Peravi; očeta, očeta hoče imeti! Oče ne sme umreti. — Moj Bog, očeta mi pusti, ne daj, da bi umrli, prosim te, prosim te! Na vso moč stisne zobe, naredi roke toge in trde, da oče ne bi čutil, da se mu tresejo, toda v srcu vpije na vso moč k nebesom, da bi ne umrl ubogi, dragi, dobri oče. Ah, da bi jo mogel videti, blede smrt, kako tu kje v slami preži na prikladno urico, ne bal bi se je, vprašal bi jo: »Kdo je močnejši, ti ali jaz?« In potem bi jo ubil, potuhnjenko strahopetno!

Toda povsod je tema, tema. Oči so mu trudne in ga pečejo, tako dolgo že strmi v temo. Tudi je že ves trd, tako dolgo že čepi — toda ne čuti. Ne čuti ničesar, razen ozke, koščene roke, ki jo stiska v svojih rokah — ne vidi ničesar, razen motnega sijaja, ki odseva očetu z obraza — saj mu je bil ta sijaj luč na njegovih potih do te ure.

Cincincin! zazveni srebrno čez dvorišče. Vrata se odpro in mil, svetel žarek se razlije med zlatim žitom na uborno ležišče bolnega goslarja. Najprej pride zelo mlad frančiskan: nese svetilko in zvonček. Za njim pa stopa mašnik v belem koretlju: resni obraz mu globoko kloni nad Presvetim, ki ga nese v rokah. Po izhojeni deski lesenega skednja nese Gospoda veličastva. Med besede: »Sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth, pleni sunt coeli et terra gloria tua«, ki jih šepeta duhovni, zarožlja zamolklo veriga krave; se je pač zbudila v hlevu,

ki stoji zraven. Za duhovnikom pa gre poleg Mretke kakor prekla dolg fantin s torbo in palico.

Ivan poklekne. »Hvaljeno in češćeno naj vedno bo presveto rešnje Telo!« reče in se kar nekam zgrozi. Potem sklene očetu roke na prsih. Tako je bil slišal in videl v Krakovem pri usmiljenih sestrah. Fantin pri- stavi mizico in Mretka jo pregrne s prtom. Dve svetilki svetita motno nad skrivnostno se svetlikajočim zlatom in belo svilo.

Veliko in svečano zro modre oči ubogega človeka svojemu Gospodu naproti. Nič zemeljskega ni več v tem pogledu. Mašnik se skloni čezenj:

»Bi se rad spovedal?«

Bolnik slabotno prikima. Mretka in tuji fantin vsta- neta. Dekle prime Ivana za roko in ga, oklevajočega, nalahno potegne za sabo. Mladi frančiškan jima sledi. Pred vrati obstoje. Sočutno zro vsi trije Ivana, ki si je zakopal obraz v roke in se nemo naslanja na vratnico trepetajoč po vsem telesu.

»Ne obupaj, očetu bo v nebesih bolje,« mu zašepeta samostanski brat. Ko pa se deček ne gane, samostanec obmolkne in začne prebirati rožni venec. Ko začne moliti tretjo skrivnost, se prikaže mašnik med snopjem in mu namigne.

Čez obličje se zdaj razliva umirajočemu očetu mir večnosti. Plaho strmi deček v čudoviti smehljaj, ki ga ni še nikdar videl. »Ecce Agnus Dei — —.« Snežnobela plava mašniku v roki sveta hostija. Tiho in svečano jo položi umirajočemu na ustnice.

»Prejmi, brat, popotnico Telesa Gospoda našega Je- zusa Kristusa, ki naj te varuje hudobnega sovražnika in te pripelje v večno življenje!«

Nato mu podeli še sveto maziljenje.

Ivanu se zdi vse kakor sanje. Vedno iznova mora spet in spet šele razsojati, da so beli mašnik, rjavi menih, lični deklič in plavolasi fantič zares iz mesa in krvi in ne le samo nočne prikazni. Ah nemara, ko se jutri zbudi, bo stal oče zdrav pred njim!

Svečani obred je končan. Duhovni odloži koretelj in štolu in tiho reče fantinu:

»Zdaj, Martin, se ne smete več muditi. Iz srca se vam zahvaljujem. Z dobrim delom ste začeli in Bog vam poplača. — In ti, Henrik, pojdi tudi domov! Jaz ostanem še tukaj do konca. — Nočem pustiti otroka samega.«

Zunaj poda Mretka boječe roko mlademu možu in reče samo:

»Bog plačaj!«

Resni mladenič ji nemo stisne prste in krene s samostanskim bratom proti cesti.

Smrtni boj se začne. — Mašnik kleči poleg borne postelje in moli — s strašljivo razprtimi očmi zre Ivan hudo borbo. Prime očeta za vlažno roko in blodno jeclja:

»Pomagaj — pomagaj — pomagaj!« —

»Mojca?!« zahrope oče, »zakaj — — — Ivanek — obvaruj te — Bog —.« — — »Jezus — Ma-ri-ja,« izgovori še nato bolnik za duhovnom in preneha dihati. Zgane se še — in popotnik je doma.

Mašnik moli in mu zatisne oči.

Dečko ne razume vsega tega — — samo gleda in gleda. Pogleduje od očeta v mašnika, od mašnika v očeta — sliši kakor iz daljave: »Gospod, daj mu večni mir in večna luč naj mu sveti.« Tedaj zakriči v preobilni boli: »Oče!« in se vrže na mrliča.

Menih mu tiho položi roko okrog drgetajočih, ozkih ramen. V dalji pri mestni farni cerkvi bije ura enajst.

— — — — —

Oba zvončka špitalske cerkve zvenčita otožno drug v drugega: »Siromak — siromak —.« V vrvenju sejma jima glasovi kar tonejo. Začudeno in vnemarno okretno ljudje glave, ko mora žalostni, mali sprevod čez sejmišče.

»Pogreb! Kdo pa je umrl? E, siromak!« — To pač vidi lahko vsakdo na prvi pogled. Ministrantom se mudi, luč nosi grbast možiček iz špitala in na beli, iz desk zbiti krsti ni nikakega nakita, razen šopa kmečkih rož.

Za krsto gre Ivan; od sonca zagoreli, brezkrvni obraz sklanja globoko, goselnik ima na rami. Vse v njem je mrtvo in prazno. — Nič ga ni zbolelo, ko mu je krčmarica prepovedala, vrniti se, in nič ga ni potolažilo, da je prišel Martin in nad vse odlična, starejša gospa iz mesta skazati očetu zadnjo čast. Niti jokati ne more. Kakor da mu je kdo srce iztrgal iz prsi, tako mu je pri duši. —

»Prav nič srca nima ta dečak,« šepne mimogrede stara špitalarica sosedi, dočim tisti trije stari možički momljajo naprej: »Zdrava, Marija —«

»Sveta Marija, Mati božja — — naa, prav nič srca, nekaj groznega! Je pač cigan!«

Na karajoč pogled gospe iz mesta utihne prazno govorichenje.

Vratca na pokopališče so na stežaj odprta. Nadložno se spotičejo štirje starci s krsto gori po okornih, kamenitih stopnicah. Zadaž ob zidu, tja proti frančiškanski cerkvi, pod težko obloženim bezgovim grmovjem zija nov grob. Ko ga Ivan zagleda, se ves kar zgrozi. Stari pater naredi na kratko. Ima dopoldne še važno pot — in, kaj naj bi bledega otroka morda mučil še s posmrtnico na očeta?

S tiho tožbo zre Ivan, kako se krsta pogreza v zemljo, vrže nanjo lopatico prsti in skoraj gine od grozne tesnobe, da leži ljubi, ljubi oče zdaj v temni krsti in ne bo nikdar, nikdar več videl svojega fanta. Nato jo ustrelijo ministranti s križem in žegnano vodo proti cerkvi, stari pater da črni plašč bratu Henriku, naj ga nese domov, špitalarske pobožnice pa se razkrope med grobove. Gospa iz mesta bi rada dečka nagovorila in mu nežno položi roko na ramo. Ivan pa odskoči in pogleda gospo s kar odbijajočim izrazom. Tedaj odkoraka gospa počasi proti vratcem.

Ivan sede na sosednjo gomilo, bohotno s travo preraslo in brez imena. V zraku leži sladka in težka vonjava po venečih cvetlicah. — Po senčni, ozki potki

prišepa grobar z lopato. Ko opazi vase pogreznjenega dečka, se opre na lopato in vpraša:

»Kaj ne bi šel rajši domov, fantèk?«

Dečko ga debelo pogleda in zmaje z glavo. Domov — o Bog! Kjer je oče, tam je doma, sicer nikjer, nikjer na vsej širni zemlji! Tako rad bi poprosil grobarja: »Počakaj še malo!« Pa vsakikrat mu nekaj zadrgne grlo, kadarkoli namerja izreči besedo. Tako pač gleda z ugašujočimi očmi, kako enakomerno ziblje starec lopato, jo dviga in suče, in vsakikrat, kadar udari prst ob krsto, udari tudi njemu ob ranjeno srce.

Pri vratih reče nekdo:

»Bom le morala še enkrat pogledati.«

Gospa v zlati avbi, kakor jih nosijo šentviške meščanke, stoji zopet pred njim.

»Ivanek, kaj ne bi šel z mano?« ga prijazno nagovori. »Saj si že ves slaboten in utrujen.«

»Nočem,« odgovori čez nekaj časa dečko.

»Ampak, kaj pa boš naredil zdaj? Tu vendar ne moreš ostati!«

»V Beljak — k teti.«

»A tako,« odleže gospe. »Teto imaš v Beljaku, to je kaj drugega. Jedel bi pa zastran tega le kaj, jeli?«

Ivan pa se upira in noče od groba. Martin pride tudi bliže in reče:

»Bi mislil, gospa mama, da je bolj pametno, da ga pustite kar tukaj, saj je ves iz sebe. Saj kasnje spet lahko pogledate po njem. Zdaj bi mu bilo le še huje.«

Zaskrbljena mu mora mati pritrditi. Iz obsežne gospodinjske torbe privleče sadja in slaščic. Nameravala je z njimi obdarovati cerkvene strežnike, pa ker se paglavci niso nič kaj pobožno obnašali, se je skesala. Zdaj vtika te dari v žepe cvilhastega suknjiča, kolikor le gre vanje, in Ivan se ne brani.

Grobar spoštljivo pozdravi gospo mojsterico in zagreba dalje. Končno se zboči črna gomila pod zelenim bezgom. Truden odide starec domov. Zdaj je Ivan sam, čisto sam. — Oče tu spodaj v mrzli zemlji ne sliši in ne

vidi nič več — je tudi sam. — O da bi bili tudi Ivana zakopali z njim! Tako rad, tako rad bi bil tu spodaj.

Od zvonikov se razliva poldansko zvonjenje tja čez staro mesto. Tedaj se dečko zmisli, da pač mora v Beljak. Dvigne se in kolena mu klecajo. Od rožnega grma ob zidu si odlomi vejico in jo vtakne v zemljo. Poleti, ko bodo cvetele rože, kje bo pač tedaj on?

Skrivaj se ogleda, ali ga kdo ne vidi. Pokopališče leži prazno, brez ljudi v poldanskem soncu. Tedaj deček poklekne in vroče poljubi vlažno, črno prst in jeclja:

»Sladko spavajte, oče, — preljubi očka — Bog vas obvari! Tako rad vas imam, tako rad — tako rad — oh očka, zdaj pa nikdar več, nikdar več, nikdar več! Se že spet kaj kmalu vrnem, kajne, da vam ne bo dolgčas — očka, spavajte sladko — preljubi očka!« —

Potem stoji še dolgo in si zakriva obraz z rokami. Ne more doumeti, da naj zdaj v resnici odide sam, ne more si misliti, kako naj potuje sam samcat brez očeta. Pa — čez nekaj časa pride spet gospa, a on ne mara k tujim ljudem — rajši je sam. Niti k teti v Beljak ne bi šel, da mu ni zapovedal oče. Toda zdaj mora. Naredi velik križ in se okrene.

Čudovito jasno se modrí nebo nad dolino ob Glini. Svet je prostran. — Misli dečkove pa leže zaklenjene v tesnem grobu pri očetu. In ko roma tako sam samcat z gosli po sončni cesti, začuti prvikrat, da nima doma.

— — — — —

Že se svita jutro, ko se Ivan bliža Beljaku. Pošastno so dahnjeni obrisi Karavank na srebrno nebo, ostro in črno strmijo Dobrač in njegovi tovariši na speče mesto. Nad cerkvico svetega Osvalda plava blažen, zlatordeč oblak v prvem mrlenju dneva.

Nad mestom samim leži še noč. V zvoniku mestne farne cerkve brli lučca čuvajeva in na mostu čez Dravo se guga velika svetilka. Ivan obstoji in gleda za rume-nim svitom, ki hoče venomer odplavati z valovi in ven-dar venomer tone v najbližjem vrtincu. Potem dvigne trudne oči, zre na mesto, ki se položno spušča proti

Dravi, in silno mu utriplje srce. Zgoraj se riše gotska cerkev s šilastim zvonikom jasno in slovesno v jutranji svit. In za cerkvijo, tam mora stati hišica; v njej se je rodil Ivan. Dobro se spozna po Beljaku. Saj mu je oče tisočkrat pripovedoval o njem. In zdaj se zlivajo očetine besede in sinovi sanjavi spomini v srce pretresujočo pesem, ki prebridko in preradostno udarja ob nikdar še dotaknjeno struno dečkove duše, da bi skoraj počila. O dom, dom!

Ob tem čudovitem prepoznanju mu zavriska srce. Saj — saj, to je zvonik, ki mu je gledal skozi okno v sobo; tu je grbasti glavni trg s kužnim stebrom, — tam je Drava, ki zna tako veličastno šumeti. — O, nobena voda na svetu ne šumi tako lepo kakor Drava! In to je ozka pot ob bregu, ki je po njej hodil z očetom v Šmartin — o ljuba bela cerkvena, že se sveti. In pa — zvonovi, zvonovi! Zdrava Marija! Angelovo češčenje zvonil! Moj Bog, še čisto natančno se spominja, kako so mu sleherno jutro zadoneli zvonovi v izbico — saj jih je zvonil oče. — — — Oče! — — — Ah, da oče ni mogel več priti v Beljak! Vse veselje je zdaj proč. — Kaj naj bi doma sam brez očeta!

Trudnost ga spet prevzame — srčna bridkost in zapuščenost. Pogled na drago mesto pred seboj ga le še bolj užalosti. Pa da bi le že bil v Peravi, tam se že privadi. Skrivaj ga pa vendarle prevzema hrepenenje, da bi ostal tu, kjer mu ogreva srce slednji kamen in sleherni oblak. Pa tudi se boji svidenja. Nič kaj prav se ne more spominjati svetokriške krčmarice. Tudi mu ni prava teta, ampak je le daljna sorodnica očetina. Pa oče mu je rekel — in h komu naj sicer tudi gre?

Iz mesta prihaja popotnik. Tudi Ivan se dvigne in se napoti čez most. Truden se povzpne na levo po klancu proti peravski cerkvi. Srce mu burno utriplje. Svetlo se odražata rdeča zvonika od temno modrega neba. Vrata pa so še zaklenjena. — Tedaj se okrene deček proti postavni krčmi na trgu. Pod lipami klockota vodnjak,

okna se blešče. Srčno stopi Ivan do dekleta, ki pravkar prihaja s polno golido mleka iz hleva.

»Bog daj! Prosim, je krčmarica doma?« vpraša in beseda se mu zatika.

»Je, je, le kar noter pojdi v hišo, pravkar zajtrkuje.«

Po gladkih tleh pride naravnost v izbo. Tam sedi vse polno ljudi okrog velike mize. Krčmar, krčmarica, sin, dve hčeri, potem še posli, šestero ali sedmero. Plaho obstane deček na pragu, skube goselnik in ne ve prav, kaj bi.

»Dobro jutro,« reče slednjič.

»No, kaj bi pa ti rad že na vse zgodaj?« vpraša nekdo.

Ivan stopi bliže.

»Z gospo krčmarico bi rad govoril.«

»Jaz sem,« zadoni samozavestno iz ust suhi, plavalasi ženski. Mrzle, ostre oči mu vzemo ves pogum. In vsi ti ljudje, kako ti gledajo!

»Prosim lepo — jaz sem Kamenarjev Ivan in ker so mi oče umrli —.«

Oprezno premaga gospa krčmarica iznenadenje, potisne klop nazaj in vstane.

»Tako,« reče po mučnem premolku.

»Jej, ali je zrasel!« začivka okroglasta, kakih šestnajst let stara deklica čez mizo.

Krčevito se oklene Ivan s prsti jermena pri goselniku. Kako trdo je prositi!

»Da — v Št. Vidu so umrli,« govori dalje, čeprav ga ni nihče vprašal. »Zmeraj so si želeli, priti še kdaj v Beljak, pa — niso — več mogli.«

»Sem mislila, da sta kje gori na Nemškem.«

»Ne; bila sva na Poljskem, pa so se oče v Krakovem vrnili, ker so že čutili — da — bodo —.«

»Moj Bog, je to življenje!« reče krčmarica. »No, in tedaj si se seveda domislil, da imaš še nekje žlahtnico, je-li?«

Ves olajšan reče Ivan:

»Da, oče so tolikrat govorili — krčmarica pri Svetem Križu v Peravi, ona bo že gledala zate — in tako bi prosil prav lepo, — prosil — da bi smel ostati pri vas.«

Težka beseda je izrečena. — Krčmarica upre roko v bok in počasi pravi:

»No veš, je že lepo od tebe, da malo pogledaš k nam, ampak zdaj imamo prav za prav ljudi dovolj — najsilnejše delo je vkraju — in bogati tudi nismo. — In tudi si že velik fant, si že lahko sam najdeš kruha. Pojdi rajši ven na kmete delat, to se ti bo bolj podalo.«

Zadnje besede zvene že kar ostro. Káj mu ne pride na misel! Kar tako priti, tebi nič meni nič — kar tako: nate me, pri vas ostanem!

»Na kmete?« reče dečko in strese z glavo. V strahu mu je ušla beseda iz ust. Krčmarica bere možu z obraza, da bi on ne bil tako proti; — no seveda, prismođa dobrodušna; bo morala že sama še bolj zares priviti.

»Kakopa, na kmete!« ponovi rezko ženska. »Je-li, ti ne diši delati! Se seveda nisi naučil ničesar od očeta! V ciganskem življenju, kakršno je bilo! Tudi sam ni hotel ničesar vedeti o tem. Nič, samo gosti in orglati in note pisati in Bogu čas krasti — in ti si videti prav tak! Od delomrznega potepuha —.«

»Marija!« zavrešči krčmarica. Kakor mačka je planil dečko na njo, jo zgrabil za prsi in se ji kakor s kremplji zakopal v obleko.

»Moj oče niso bili potepuh — najboljši, najljubeznivejši, najljubeznivejši človek — in —.«

Hlapec odtrga od ogorčenosti zbesnelega dečka od gospodinje. Zasopla, ko rak rdeča, se krčmarica vsa trese in sklepa roke nad glavo. »Jezus, Marija!« vika in krika, »kaj bi si bil človek kmalu nakopal na glavo! Nasvetna mati, le poglej ga! Pri tebi bi jo človek lahko pošteno skupil! Mati spridena lajna — oče prismojenec — nak, naak, le kar brž glej, da izgineš, ti cigan ti!«

Hlapec sune dečka proti vratom.

»Moj Bog!« zaječi Ivan in zbeži.

Roke si pritiska na senci, kolena mu klecajo in beži, beži po ulici, čez trg pred cerkvijo. Ljudje zro začudeno za njim. Zateče se v cerkev in se sesede v klop v najzadnjem kotu v kapeli svetega križa.

»Moj Bog, moj Bog —,« šepeta zmedeno predse. Onemogla togota ga stresa. Kaj naj naredi klekarici, prekleti? Tepel bi, praskal in grizel, to vražjevko, ki pravi, da je bil njegov dragi, dobri oče potepuh in prismojenec, in njegova lepa, mrtva mati spridena lajna! — O oče, oče, da ničesar ne veste, dobro, da ste umrli že v Št. Vidu! Da niste umrli tam, umorila bi vas ta — ta kača s svojim strupenim jezikom!

Tihota in hlad svetega kraja slednjič le umirita dečka. Skoraj sram ga je, ko pomisli, da je nemara oče hud nanj, ker se je že spet tako razjezil. Oče se ni jezil nikdar.

Kaj pa naj zdaj? — Zdaj je prost. Gre lahko, kamor hoče. Ali naj gre res ven na kmete? Tega ne more — nikdar, nikdar! Ne ve prav zakaj ne, samo nejasno čuti, da se ne prilega k njim, da ne bi strpel dolgo. In pa — saj tudi delati ne zna. Ni se učil ničesar, samo gosti zna. Gosli so vse, kar ima; so mu dediščina, prijateljica — z njimi bo romal dalje — naj bo kamorkoli že tja v svet, dokler tudi sam ne umrje kje na cesti ali v senu.

Najsi tudi je truden, se vzdigne in stopi tja pred milostni oltar. Za lesketajočimi se bisernimi nizi in zlatimi srci se skriva izpahnjena, raztrgana postava Zveličarjeva. Dolgo časa opazuje dečko sveto podobo. In trenutoma — kakor da mu je kdo zašepetal — mu prešine dušo: »Prvi, ki te je srečal na poti —.« Tiho položi glavo na trdo, omreženo ograjo. Edini, ki ga še mara, ki ga ima še rad, je revni Jezus. Tedaj sklene roke in pravi čisto tiho:

»Gospod Jezus Kristus, nikar me ne zapusti nikdar — zdaj nimam nikogar več, razen tebe!«

Vroče solze mu stopijo v oči in rahla tolažba se mu dotakne žalostnega srca. Kakor da mu je Gospod

obljubil, da hoče z njim na pot, tako mu je, in to ga razveseli tako skrivnostno, da ni še nikdar okusil kaj takega.

Ko stopi Ivan spet na cesto, ga sončni sij kar oslepi. Gre mimo krčme pri »Križu« proti mestu. Mora si pač rojstni kraj nekoliko natančneje ogledati. Nekam tuja se mu vidi pokrajina — so morali mnogo zidati. Ko pa pride na trg pred cerkvijo, mu silno zapolje srce. Da, to je, to je; podoba, ki jo je tolikokrat gledal v sanjah! To je tista ponosna cerkev, prehod pod zvonikom in tam — tam zad za zidom, ki teče okrog pokopališča, stoji majhna hišica, preljuba, kjer se je rodil. Najprej stopi v cerkev. O lepa, prelepa cerkev! — Pri-pogne koleno in nato posveti prvi pogled orglam. Tam je oče tako čudovito orgljal in on, Ivan, je smel sedeti na omari z notami in poslušati. In hipoma se natančno spomni, kako se je vselej zgrozil, kadar so mogočni valovi glasov zavalovali venkaj v mogočni, sivi svod. — »Dies irae —.« — — In zdaj mu postaja tukaj v cerkvi pri srcu povsem, kakor da je doma.

Potem stopi spet iz cerkve venkaj na sonce. Spodaj v majhni hišici stanuje cerkovnik. Njemu izroči denar za maše za rajnega očeta. Pri tem se lahko malo ogleda. Ves vzburjen stopi gori po stopnicah v ozko vežo, ki se skoz njo vidi na mali vrtiček.

Očetina hiša. — Tu se gre v klet — tam peljejo strme stopnice gori v stanovanje organista in mestnega muzikanta. Po prstih se splazi gori po vegastih stopnicah. Tu so še vrata z lesenim omrežjem, ki so se nekoč nehotoma sama odprla, da se je Ivan strkljal po stopnicah! In ozki hodnik, kjer je vedno posedala mati pri oknu in šivala — in kjer je visela ptičnica s ščinkavcem! Skoraj mu je, kakor da mora stopiti iz izbe mati, tiho pevajoč kakšno italijansko popevčico kakor tiste čase, kakor tiste čase. — Dolgo, dolgo je že tega. Mati in oče sta mrtva in Ivan stoji zdaj sam pred zaklenjenimi vrati in ne sme odpreti, čeprav dobro

ve, da mu je treba samo poseči skozi letvice in zavrteti izrezljano glavico pa lahko stopi noter.

Iz izbe zazvene gosli. Ves zatopljen posluša deček, kako sladko done strune. — Morda pa se mu je vse le sanjalo in sploh ni bil od doma?

»Hajdi, hajdi, hajdide —.«

Mala deklica pelje voziček s punčko dostojanstveno po hodniku. — Tedaj se Ivan žalostno splazi doli po stopnicah. Spodaj potrka na vrata.

»Noter!«

V nizki, snažni izbici, ki v nji še prav tako kakor tiste čase nagosto vise svete podobe, sedi stara ženica — s prav tako avbo kakor tiste čase. Ivan pozdravi in vpraša, ali bi ne mogel tukaj oddati za nekaj svetih maš za verne duše v vicah.

»Seveda, seveda!«

Dečko našteje denar na mizo. Vprav za tri svete maše ga je.

Potem pogleda staro mežnarico. Prav taka je, kakršna je bila, samo bela je postala, kakor da ji je sneg pobelil glavo. Pozna ga pa več ne. — Tedaj tvega Ivan vprašanje:

»Kdo pa je zdaj za organista v Beljaku?«

»Neki Čeh je zdaj, Vencel Liška se piše. Bi se morda rad učil pri njem?«

»Naa,« odvrne Ivan, »grem še danes naprej. Rajši mi povejte, kje je grob prejšnje organistovke, Marije Carmé Kamenarjeve. Ga prej nisem mogel najti.«

»Kaj si jo poznal?«

»Sem, poznal sem jo,« reče in težko zasope.

Tedajci se hipoma zazdi stari ženici obraz dečkov tako znan.

Za božjo voljo! menda vendar ne bo —.

»Ampak — povej no — kdo pa si?«

Ivan ne odgovori.

»— Seveda, Ivanek —.«

Ivan zaihti in si zakrije obraz z rokami.

»Ampak, Ivanek, kako vendar prideš ti semkaj?«

»Ah, Trezika, oče so umrli — v Št. Vidu — včeraj — včeraj so jih pokopali —,« pripoveduje Ivan in solze mu zalivajo oči.

»Joh, joh, preloh, preloh, daj, samo pripoveduj!«

Glasno tolažeč ga, ga povede k mizi, postavi predenj skledico mleka in je vsa iz sebe od sočutja in radovednosti.

»Ah, mati Trezika, daleč sva bila z očetom, kar sva od tod. Saj kar ne morem povedati vsega. V Nemčiji in Franciji in nazadnje na Poljskem — in zdaj sem ostal sam in bi pač še enkrat rad videl Beljak in materin grob. — Kje je?«

Starka presliši vprašanje in govori in govori. Vse ji mora povedati dečko, kako se oblačijo v Franciji, kako plešejo na Poljskem, ali tam gori na Nemškem res ne jedo cmokov in ali so Dunajčanke zares tako lepe.

Ivanu dè dobro, da je ženica tako prijazna; je pa tako ves truden, saj je hodil vso noč. Končno mu postane popolnoma slabo in reče:

»Zdaj pa bom moral iti. Mi boste pokazali še grob, jelite, in Bog vam vse povrni.«

Trezika skube predpasnik.

»Grob, seveda, grob — no veš, menim, tvoja mati sploh ni pokopana v Beljaku —.«

»Ah pojdite no — saj so oče tolikokrat rekli: v Beljaku, tam sem jo pokopal, tam mi je umrla tja okrog vseh svetih. Oče bodo menda vsaj vedeli.«

»No veš, tvoj rajni oče je — je nemara mislil drugače.«

Sveta Pomagavka, dečko ne ve ničesar — če jo bo spraševal še nadalje, ali mu naj pove? Zveden je že toliko, da bi razumel. —

»Kako drugače mislili?« vpraša Ivan nestrpno. »Če je človek umrl, je umrl!«

»Ne vselej,« se smehlja starka v zadregi in položi suhe prste Ivanku na rame.

»Ne vselej — na svetu se zgodi marsikaj.«

Za Boga svetega, kaj so se zarekli vsi ljudje, da ga

morajo obnoreti? Strastna groza, da bi tudi mežnarica ne rekla nemara kakšno besedo zoper njegovo mater, ga prevzame; a tega ne sme, ne sme nikdar in nikoli! Hlastno, kakor da mora rešiti sveto podobo, da je kdo ne oskruni, reče:

»Moja mati, oni so bili dobra ženska in lepi in pobožni — kakor angel. In če že vi ne veste, kje so pokopani, grem pa vprašati gospoda dekana. Pa Bog plačaj — in Bog vas obvari!«

Urno zbeži iz nizke izbe venkaj na pokopališče. Prej si je ogledal le mimogrede, zdaj opazuje sleherni križ natančno, ogleda si tudi stare nagrobne spomenike, ki slone poleg velikega križa sredi pokopališča. Išče in išče, toda med mrtvimi ne najde nobene Marije Carmé Kamenar, rojene Cironi. Težak obroč se mu oži vedno tesneje okrog srca. Kaj je z materjo? Zakaj govore ljudje tako — neumno? Ali naj vendarle vpraša gospoda dekana? Nak — rajši ne. Nazadnje bi še on govoril kake zmedene reči. Rajši bom mislil sam.

Ko tako teka med grobovi tja in sem, se nehotoma zdrzne.

Kdaj pa so imeli mrliča in kdaj je bil pogreb? — Mukoma vlači na dan odlomke svojega pómnenja. Saj ni bil več tako majhen takrat, najmanj pet let je bil star. Mati ga je peljala tja k učeniku k Mariji na Zili. In tako ga je poljubljala in jokala je. — In čez teden dni je prišel oče, ga na vso moč pritisnil na srce in rekel: »Ivanek, mati je umrla.« To je bilo v jeseni. Spomladi potem sta šla na pot. Očeta je tako bolelo, da je umrla mati, da ni maral nič več gosti ne za veselico ne za ples in tudi v cerkvi je dajal zmeraj same žalostne, da so jih peli. Ljudje so govorili, da se mu je omračil um. In ko je opazil, da niso nič več zadovoljni z njim, tedaj je šel. — Saj se tako ni mogel nič več videti v Beljaku.

Tako mu je nekoč pripovedoval oče. — In zdaj govore ljudje tako vse drugače. Drugače. »Ne vselej —,« je rekla mežnarica. Kaj — če — mati — sploh ne bi bila umrla? Samo za očeta? — Haha, kakšna bedarija! Za-

smeje se — toda globoko v srcu mu črv gloje naprej. Je sicer Ivan še kaj mlad, a vendar ve že mnogo o življenju.

Mati je bila lepa in mlada. Ivan se še spominja, kako so ji bila lica kakor najnežnejši, rahlo rožnati žamet in ustnice rdeče žareča svila — in nisi prav vedel, kaj žari bolj temno, njeni lasje ali njene oči. In kadar je pela, so veli sladki glasovi le kar tako tja kakor vroči južni veter. — — — Oče pa je bil ves tako zamišljen, tako preprost in ubog.

Še enkrat obrede Ivan grobove, pa obide vse pokopališče, a ne najde imena materinega. Tedaj tiho odide s pokopališča in pri srcu mu je tesno, da se ne da povedati kako.

V svoji stiski se zdaj oklene samo še ene misli: v Št. Vid k očetu!

Na mostu čez Dravo se še enkrat okrene. Z rosnim pogledom objame ljubeznivo podobo mesta. Tako do smrti je truden, tako do smrti žalostno mu je srce. — Kakor da mora danes prvič proč iz Beljaka — kakor da so mu šele danes pokopali mater.

Fej me, zdaj misli sam tako gnusne reči! Kdo le naj potegne z materjo, če ne on?

Revni ljudje ne »ž i v e«. In mati je bila vsa samo »ž i v l j e n j e«. Tako čuti temno.

O mati!

V špitalski cerkvi so minule večernice. Pater Bernardin stopi iz žagrada in poklekne pred oltar. Drsajoč se izgubljaajo koraki zadnjih starih ženic.

Gospod, pošlji pomoč iz svetišča! Tvoj hlapec ne zmore nič več! Koliko je molil, se boril, trpel in zdaj je videti, kakor da je bilo vse zastonj. Kovačeva Rozka je kljub vsemu pala, suknar na Glavnem trgu je kljub vsemu prestopil k luteranom z vso družino vred in morilec, čigar dušo bi bil rad odkupil s srčno krvjo, je umrl nespokorjen.

In zdaj jesenski semenj! Povsod ima hudič obilno žetev, on, pater Bernardin, pa ima zvezane roke — ne ostaja mu drugega kakor moliti in pokoriti se. Gospod Jezus, da si tako nedoumno prizanesljiv! V slednji hiši lagodno življenje, tako te pač ne pogrešajo Bog ve kaj. Tako pridejo ob nedeljah kar se da lepo oblečeni za kratko urico k pridigi in maši, ker so anti še katoličani, toda da bi te sprejeli v hišo in živeli s teboj — tega se boje. Utegnil bi — ah — preveč zahtevati! O Gospod Jezus Kristus — da sem svetnik, potem bi bilo bolje tvoji čredi! Grešnik sem, len hlapec! Med zanikarnimi prsti se mi kar raztopi in razlije sleherni milostni blagoslov.

Velika malosrčnost hromi polet patrovi molitvi. Kako naj tu še pomaga? Po vsem svetu sam greh in sila. Kot da blodi z gorečim ognjem svoje vneme kakor z medlo, brlečo iskrico čez neizmerno močvirje, tako mu je. — —

»Gospod, daj mi duš!« moli. »Gospod, v znamenje mi podari e n o s a m o dušo, — v znamenje, da se spominjaš sveta in si mi odpustil grehe! Če je to predrzna želja, potem mi jo odpusti! Ne morem drugače najti tolažbe. Saj sam najbolj veš, koliko sem trpel vse te mesece in tedne — in kako sem na tem, da bi obupal. Gospod, znamenje!«

Iskreno in krčevito sklene roko v roko. Temno oko mu žari v preveliki stiski. »Dal vam bom nebo kakor iz železa.« — Ne — ne — Bog je usmiljen! Rešuje, kar je ustvaril. Marija bo pomagala.

»Salve Regina, mater misericordiae!«

Ura udari pol devetih. Globoko se menih prikloni in reče: »Adoramus Te« in gre iz cerkve. Nad Štalénsko goro plava mesec. Čudovito pokojno leže grobovi v modro srebrnem soju. Gore se nizajo v temen venec okrog ravnine, od meseca razsvetlene. Od juga preti bliskavica. Tiho pošepetava veter v rumekastem listju.

Patru Bernardinu tolče srce vroče in trdo. Iz mesta udari zdaj pa zdaj rezek smeh in sirov krik. Pater gre

med grobovi proti frančiškanski cerkvi in moli. Baš ko misli položiti roko na ozka vratca, ki predirajo zid, mahoma obstoji. — Zlato jasno plavajo glasovi gosli v tiho noč. Kdo neki gode?

Tiho stopi menih na rušo in oprezuje skozi grmovje. In tedaj zagleda ob svetlem zidu sloneti dečka, ki igra na gosli in gleda gori v zvezde. Ko se mu pater Bernardin približa, se mu prestraši duša v skrivnostni radosti.

Mesečina leži dečku polno in jasno na bledem, shujšanem, prerano bridkem obrazu. Iz potez, ki jih je zarisala prevelika, neotroška žalost, mu seva zrela poštenost. Poduhovljen sijaj mu pogloblja velike, zasenčene oči.

Goslarček iz krčme pri »Lešči«! Pater Bernardin ga koj spozna. Tiho postoji, da ne bi motil dečka.

Vedno svetleje plavajo glasovi. In potem se izvije prastara, pobožna pesem iz otožnega preludija. Bernardin jo spozna, to pesem — nihče več je ne poje dandanes; ko je pa bil še novinec, so jo zapeli marsikateriokrat, ko so zvečer posedali okrog ognja.

O kdaj že skoraj bom doma,
proč od tolažb tega sveta!
Doma, doma tam vrh neba,
kjer večno gledal bi Boga!

Na pot srce, srčno na pot
iskat dobroto vseh dobrot!
Oj z Bogom svet, oj Bog s teboj,
nebesa sveta dom so moj!

Dečko povesi gosli. Za utrip srca mu obvisе oči še na nebu, potem skloni glavo čisto doli na prsi. Dve solzi mu kaneta kakor bleščeči kaplji na zemljo. Pafer Bernardin hoče že iti, ko vidi, kako dečko poklekne poleg groba. Vroče ihtenje se duši dečku v črni prsti. Gosli zdrsrnejo v travo in rahlo zaječé. In še vedno se

ga pater ne upa tolažiti. Šele ko postaja jok tišji in tišji in je videti, kot da je dečko zaspal, pristopi menih bliže. Siloma in sunkoma se trga otroku dihanje iz ozkih prsi, oči pa ima že zaprte in prsti so se mu razklenili. Vlažni in skuštrani mu leže lasje na gomili.

Duhovnika gane v dno srca, ko vidi tu spati otroka brez doma. Ptica, ki jo je vihar zanesel! Čisto izčrpano od utrujenosti leži šibko truplo dečkovo na grobu; čevlji mu imajo komaj še podplate. — Kje le je bil siromak, odkar je predvčerajšnjim odšel od očetovega groba?

Na jugu vedno spet pobliskava. Nevihta se bliža. Tukaj dečko ne more ostati. Tedaj položi pater dečku roko na temno glavo.

»Ti, Ivan!«

Šele čez nekaj časa se gane pretrudni deček. Prestrašen plane kvišku, pogleda zmedeno okrog in vpraša:

»Kaj je, oče? — — — Ah —.«

Živo mu reče duhovnik:

»Ne bi šel z mano? Vihar bo.«

Ivan gleda in ne razume. Šele ko pater vprašanje ponovi, reče trudno:

»Bi ostal rajši kar tukaj, Bog plačaj!«

»Ampak poglej, boš ves moker — to očetu gotovo ne bi bilo po volji.«

Čisto nalahko prime duhovnik majho goslarjevo roko in vzdigne otroka.

»Tako, jeli, saj jutri spet lahko prideš semkaj.«

Neodločno dvigne zdaj Ivan gosli in se da odpeljati. Oči mu venomer lezejo skupaj. Pater Bernardin ga objame in podpira z roko. Tako gresta počasi s pokopališča čez cesto proti samostanskim vratom.

Osuplo pogleda brat vratar skozi linico, ko pa spozna patra, brž vzame premogočni ključ od vrat in svečo. Ves stari obraz se mu smeje. Otroka nam je pripeljal pater Bernardin — tujega dečka! Pač nemara prihaja v njem dvanajst let stari Jezus? In v radostni

preprostosti se mu srce vse vzhíti, ko popelje pater Bernardin beračka v izbico na porti in ga tam spusti, da zdrsne — ah — vprav na majavi stol vratarjev.

»Grem brž vprašati patra gvardijana, ali smemo obdržati gosta čez noč. Bi ostal morda tukaj, Egidij, pri njem; videti je kaj reven.«

Sočutno prikima brat. Tako vesel je, da more še imeti malce dečka Jezusa pri sebi. Ko vidi, da je obvisel pogled rjavih dečkovih oči na njegovi mizici pri oknu, prinese brat vratar urno in sramežljivo bliže svoje zaklade: same svete podobice, ki jih sam slika ob prostih trenutkih, odkar ni več za sleherno delo.

»Češ pogledati, fanték, káj? Lej to: naša ljuba Gospa v modrem plašču. Ta je najbolj lepa. Če mi dovoli pater gvardijan, jo podarim tebi; bi jo rad, kaj?«

Ivan prikima in se trudno nasmehne. Zaspano zre pisane podobice. Tu je sveti Vid, ko ga mučijo — tam sveta Neža z belim jančkom.

»Mi ni hotel iti prav po sreči izpod rok, ima bolj podobo kot kakšen pesek — ne?«

Na sveto Terezijo Jezusovo pokaže s posebnim ponosom. — »To je pa naročil sam pater Rok. Dobi jo pekova hčerka. Gre prihodnji teden v samostan, k elizabetinkam v Celovec. — Škoda, da nimam več svete Marjete! Bila je kar krasna. Zlat oklep je imela in plašč kot škrlat rdeč. Pa sem jo moral dati davi zlatarici, Ložarici. Podarila jo je neki natararici, ki je storila dosti dobrega nekemu godcu.«

»Mretka — da —,« reče tiho dečko.

»Tako, jo poznaš?« vpraša brat Egidij in bi rad vedel, kdo in kaj je tista natararica, ki dela taka dobra dela, pa pater Bernardin je pravkar vstopil in mu namigne, naj molči.

»Pater gvardijan se nič ne upira, da ne bi smel nocoj ostati pri nas. Kar z mano pojdi!«

Z omahujočimi koraki sledi deček menihu, ki sveti naprej. V izbici, ki je nalašč za brate, ki so na poti, se že kadijo na mizi žganci in mleko in postelja je tudi že

pripravljena. Dočim dečko nekoliko já, mu sezuje pater čevlje; noge ima krvave od dolge hoje. Nato sede menih poleg dečka.

»Kako ti je prav za prav ime?«

»Ivan Kamenar.«

»In koliko si star?«

»Listopada meseca trinajst let.«

Milo boža svit sveče oba. Menih ne more odtrgati oči od rjavega obrazka, ki mu prst in solze niso mogle nič zmanjšati bistre trdnosti. Dečku poda roko preko mize.

»Ivan, le nič ne skrbi, kaj bo zdaj s teboj. Bo že dobri Bog poskrbel. Morda ostaneš lahko še tukaj pri nas; bilo bi še najbolje. Zdaj pa lahko noč. Le kar spi zjutraj, da se dobro počiješ; zájtro že pogledam po tebi.«

Čudno vesel občutek vstaja duhovniku v srcu, ko spremlja k postelji Ivana, ki komaj še prestavlja noge. Ko sedi dečko na stranici postelje in nekaj golta ter plaho in hrepeneč zre menihu v obraz, ga vpraša pater Bernardin:

»Bi še kaj rad?«

Z očitnim naporom zašepeta deček:

»Prečastiti — — rad bi še — še nekaj vprašal.«

»No, le kar vprašaj!«

Tedaj sklene dečko roke na kolenih in začne tiho pripovedovati:

»Prečastiti — moj oče so tolikokrat godli staro pesem, ki se začenja:

O kdaj že skoraj bom doma

proč od tolažb tega sveta. — —

In to so imeli najrajši izmed vseh. In danes sem si mislil: zagodem jim jo, da bodo veseli. — In — ko sem tako godel, tedaj sem jo šele prav razumel. — Še nikoli ne tako. — In — zdaj bi bil tudi sam tako rad doma v nebesih in bi bil rad brez vsake zemeljske tolažbe in iskal Dobroto nad vse dobrote, — ko je vendar vse dosti premalo, kar si more človek pridobiti na tem svetu. —

In zato bi vas prosil, da bi mi jutri povedali, k a k o se to naredi, kako se roma proti nebesom.«

Tedaj se duhovniku duša razjasni in razširi. Znamenje — aleluja — znamenje! Z rokami, tresočimi se od veselja, zaznamenuje dečku križ na čelo in usta in prsi in govori z drhtečim glasom:

»Otrok — ljubi Bog ti je naklonil veliko milost, ki se mu morava oba zahvaliti zanjo. In jutri ti rad pokažem, kako začni romati proti nebesom.«

Sijaj patrovega obličja zbudi odsev tudi na dečkovem obrazu. Zunaj zabobni prvi grom skozi noč. V izbici pa vzhaja sonce v dveh srcih.

Nato vzame pater svečo z mize in se okrene proti vratom.

»Lahko noč, Ivan! Hvaljen bodi Jezus Kristus!«

»Na veke, amen.«

Na hodniku ugasi pater Bernardin svečo. Po dobro znanih hodnikih in stopnicah gre potihoma v kor.

Tisoč angelov mu poje v duši. Bog se je sklonil k njemu in ga tolaži. V goreči iskrenosti razprostre roke:

»Slavim te, Oče, Gospod nebes in zemlje, da si to prikril modrim in razumnim, razodel pa preprostim!«

Tiho in brez prenehanja tli večna luč pred oltarjem.

ROMAR PROTI NEBESOM

103209

V izbici blizu porte teče vzdolž ob tesni steni rjava klop in na tej klopi pod okencem sedita pater Bernardin in Ivan. Velike, resnobne oči dečkove se upirajo čudovito odkritosrčno v ustnice menihove. Menih govori:

»Romati proti nebesom — to se pravi iti proč od sveta in vseh njegovih dobrot — in proč od samega sebe. In se pravi: B o g a iskati v vsem in samo Boga. In zato je tako: čim dlje se odtrgaš od sleherne posesti in sleherne ljubezni, ki jo moreš imeti na zemlji, tem daljšo pot si že prehodil. — In čim silnejše je hrepe-

nenje, ki z njim koprneš po Bogu in samo po Bogu, tem hitreje ti pride Bog naproti. Tako da se človeku, ki z vso zvestobo tako ravna, more pač zgoditi, da sme že tu na tem svetu okusiti nebeško kraljestvo. Razumeš to?«

Ivan nekaj časa naporno premišlja. Nato prikima. Duša mu doumeva, česar mu razum ne more izmisliti.

»Lejte, prečastiti,« reče jasno in določno. »Ko so mi umrli oče — in me teta ni hotela sprejeti in potem tisto z materjo, — tedaj sem si najprej mislil, naš Bog ni dober. Toliko sem molil, da bi ozdraveli oče. — Zdaj pa razumem. Zato mi je vzel vse, da bi zahrepenel po Njem samem.«

Pater Bernardin posluša in se veselo čudi. Kako je vendar položil Bog v tega otroka s ceste tako globoko modrost!

Po kratkem premolku spet reče Ivan:

»Davi sem malo več premišljeval. Tedaj mi je prišlo na misel, kako so mi oče večkrat dejali: Ti boš kdaj ali falot ali svetnik. No, zdaj sem pač svoboden. Storim lahko, kar hočem. In hočem — hočem pač iskati Gospoda Boga. Pa kaj moram storiti zdaj?«

Pater Bernardin hoče vprav odgovoriti, tedajci se odpro duri in v izbo stopi sivolas frančiškan z bledim, učenjaškim obrazom. Gleda zdaj to dvojico bleščečih se oči zdaj ono in se smehlja. Ivan pozdravi in malce plaho prime roko, ki mu jo ponudi pater. Kdo je to? Srčno prenese pogled ostrih, sivih oči, vendar mu šine kri v zarjavela lica.

Z lepim, čistim glasom reče potem frančiškan:

»Aj, to je pa goslarček! Lej to ti pošilja frater Egidij; bil je pravkar pri meni in me je vprašal, ali bi ti smel pokloniti najlepšo svojo podobico.«

»Oo —,« vzklikne dečko in seže po pisanem lističu.

Torej pater gvardijan je to; »— me je vprašal,« pravi. Pater gvardijan pa sede na klop in izsledujoč motri dečkov obraz. Bil je že kar radoveden, kakšen je ta dečko. Dobremu Bernardinu je pregnal otožnost, ki ga je skriv trla že kar nekaj tednov, — vedel je zanj samo njegov

predstojnik — brat Egidij pa mu poklanja svojo najlepšo podobico. Sklenil je pater gvardijan, da bo sila previden — otroci s ceste se znajo že zgodaj hliniti in varati. Zdaj pa videč, kako se riše temu otroku lahna črta plahe iskrenosti okrog trpkih usten, dočim se mu rjave oči povešajo nad podobico, začuti, da se mu je zamajala vsa preudarnost.

Prijazneje, kakor je bil sklenil, reče:

»Še pred poldnem moram na pot, v Breže, pa bom zato kar precej malo povprašal, kaj bi zdaj ukrenili. Kaj si misliš prav za prav, kaj in kako bi s teboj?«

»Jutri mislim odriniti,« odvrne deček. »Ako bi smel še eno noč ostati pri vas.«

»Danes ne more naprej, ima vse ožuljene noge in truden je tudi še,« zaprosi pater Bernardin.

»Seveda, kajpada, le kar še ostani! Toda kaj potem?« Skoraj uporno stisne otrok z ustnic:

»Postati bom pač moral godec kakor oče. Drugega se nisem učil ničesar.«

Milovaje ziblje gvardijan sivo glavo. Škoda čilega fantiča.

»To mi ni nič kaj všeč. Zdaj si še otrok in, kakor je videti, si imel dobrega očeta. V nekaj letih pa, če se boš sam tako potepal po svetu, kaj lahko zaideš na kriva pota in —.«

Z zvonkim glasom se mu vtakne Ivan v besedo:

»O ne — človek postane lahko povsod falot ali svetnik!«

Tedaj se pater Bernardin zasmije od veselja, gvardijan pa prizadet povzdigne oči.

»Tako,« reče suho, toda ostro in sive oči mu zablisnejo, »in na katero stran misliš stopiti?«

»Na b o ž j o !«

Dozdaj je ležalo nekaj kakor težek, žalosten in truden zastor nad dečkom. Zdaj pa, ko je pol plaho, pol navdušeno bruhnil iz sebe: »na božjo stran,« zdaj se nenadoma raztrgajo in razporjejo ti zastori; dečku zažare oči in svetla moč in ponosno navdušenje mu zasiže iz

pogleda, iz veselega smehljaja. In kako se ti zravna kvišku ta tenka postava v siromašni, prepereli obleki! Odkod le je vzel ta mladi beraček to obnašanje, se vprašuje gvardijan. Pogleda obeh duhovnov se srečata, oba mislita isto: »Tega ne bomo odpustili, tega bi bilo škoda!«

Gvardijan si opre brado v roko.

»Seveda, Bog je povsod, to imaš prav. Pa človek ga ne more ohraniti na vseh krajih in vse potih. Lahko zaideš v slabo tovarišijo — lahko postaneš nezvest sam v sebi. Če se naučiš še kaj drugega in tako prideš v leta in postaneš razsodnejši, saj potem še zmeraj lahko postaneš godec, kakor je bil oče. — Te ne veseli noben drug poklic? Kakšno pošteno rokodelstvo?«

Oklevajoč prizna deček:

»Prav za prav — ne. Nimam prikladne roke za to, so večkrat dejali oče.«

»Hm — kaj nisi nič hodil v šolo?«

»Nič. Brati in pisati so me naučili oče.«

»O, kaj je znal?«

»Znali. Čudovito lepo pisavo so imeli in note so pisali, kakor da so tiskane, pa računati so me tudi naučili.«

Za časek se gvardijan pomišlja. Misel mu je šinila skozi možgane. — Skrbno poizveduje dalje.

»No viš, si se vendarle naučil marsičesa! Znaš morda celo kak tuj jezik?«

»Nekaj francoskega, pa ne dobro; italijansko sem se naučil od matere, pa sem že močno pozabil. Najbolj znam še latinsko.«

»Kaj, latinsko?«

»Da, latinsko. Sem se tudi naučil od očeta; bili so prej magister chori v Beljaku in so dobro znali.«

Veselje gvardijanovo raste. Vsekako — ne smeš postati plaščar, ti sijajni dečko ti!

»Pa znaš tudi peti?«

»Znam, pa ne visoko.«

»In gosti?«

»Tudi.«

Pater gvardijan je velik prijatelj godbe.

»Poskusi nol!«

Ivan zardi in seže po gosli, viseče na žeblju v dolbini okna. Dočim seže s tenko, rjavo roko po lok, brž pomisli, kaj bi zagodel. Očetino najljubšo pesem? Ah ne — pred tujim patrom rajši ne. — Ampak romanca, ki so jo oče sami zložili, ta je lepa.

Polno in čisto zazveni struna G. Čim dlje gode deček, tem resnejši in trpkješi mu postaja obraz. Gode povsem preprosto — grenkoba, ki zveni kot prizvok iz trudnih molov, mu še ni na roko. Vendar že koj po prvih taktih ve gvardijan: fantič je umetnik po božji volji. In učil se je kaj krepkega! Kakšen čist in izrazit začetek, visoke lege jasne kakor zvon, kako se topi tremolo, ne da bi bil kaj osladen! In predvsem: iz vsakega glasu diha duša. Gvardijan pozabi na vse presojanje in ves zatopljen prisluškuje čudovitemu napevu.

V mirnih, svečanih notah pesem izzveni. Ivan povesi gosli, nalahno stisne ustnice in položi glasbilo na polico ob oknu. Pater gvardijan mu pokima. V kratko tišino pa reče dečko:

»Oče — oni so to zagodli lepše, dosti lepše —.«

Zunaj šumi rahel dežék. V patru Bernardinu pa vstajajo misli: tako je pač nemara godel brat Frančišek Solan v Montili!

Gvardijan zahrka:

»Torej, gosti znaš — pa znaš tudi peti?«

»Zapoj nam kaj!«

»Kaj pa?«

»No recimo tisto: Omni die —?«

»O da, to že znam.«

In čvrsto in toplo poje deček z nizkim glasom najljubšo pesem poljskega kraljeviča. Vidi se mu, da razume latinsko. In glas mu zazveni nekako kakor iz jekla.

Ko dečko konča, veli gvardijan kratko:

»Zdaj pa sedi!«

Potem se obrne v tujem jeziku do patra Bernar-

dina. Ivan opazi, da oba nekaj preudarjata. Potem gvardijan nekaj razlaga svojemu sobratu. Ta se kàj razveseli ter prikima in naslednji trenutek mu zažare globoko ležeče oči, kakor da so zagledale prikazen. Na nekaj živahnih besed pa mu odgovori gvardijan spet v domačem jeziku: »Ne prenašlo, Bernardin — Bog ve.«

Dečku pa reče:

»Poslušaj zdaj, Ivan! Pravkar sva se pogovarjala, da ne bi bilo dobro zate, če se ne bi ničesar naučil in bi svoj živ dan Bogu kradel čas in bi drugim godel za ples. Bistre glave si, učil si se tudi že marsičesa, kaj ko bi ostal tu v Št. Vidu in bi hodil v latinske šole?«

»V latinske šole?« reče Ivan pobito.

»No, kaj te tudi v šole ne veseli?«

»O me — ampak — ko pa nimam denarja.«

»No, saj znaš peti in gosti. Tu v Št. Vidu bi lahko hodil na kor pet, stanoval bi pa kar v Pevskem domu. Za šolo bi se dala dobiti kakšna štipendija, knjige bi pa dobil od kakšnega našega klerika. Kaj se ti zdi?«

Ivan vstane in globoko vzdihne. V šole! Tega bi si ne bil upal nikdar niti misliti. Kaj le bi rekli oče? Veseli bi bili — čisto gotovo! Ah — in gosti, ne po krčmah, temveč visoko gori na koru — pod resnobnimi svodi — v božjo čast in Marijino hvalo — to bi bilo pač čudovito. In učiti se — vse debele knjige bo bral in razumel!

»Prečastiti, seveda bi rad v šole,« zajeclja razvneto.

Gvardijan vstane.

»Aj, pa imamo spet enega ščinkavca več na koru! Pa zdaj moram iti; pogovori se še z njim, kar je treba, Bernardin, in ga pelji kar v Pevski dom. Torej — Bog te obvari, Ivan, in obilo blagoslova!«

Razumno, sivo glavo skloni narahlo naprej in odide. Ivan pozdravi šele tedaj, ko ostre učenjaške oči že zadnjič pogledajo nazaj skozi poko, preden se zapro vrata. Nato okrene žareče obličje k patru Bernardinu.

Mladi menih položi dečku roko na ramo.

»Torej zdaj morava najprej v Pevski dom. Tam te

bo magister Ehrwald malo poizprašal, da bo videl, ali si se res kaj naučil. Potem bomo že še videli, kaj in kako.«

Ivan seže po goslih in gre za patrom. Ko gresta po križnem hodniku, zadoni iz cerkve mašni zvonček. Stopita v malo kapelo poleg žagrada in poklekmeta. Stari pater Rok vprav govori besede pri spreminjevanju. Telo Gospodovo vzplava kvišku in zablesti v drhtečih mašnikovih rokah.

Ko postavi mašnik tudi kelih spet na oltar, ga pogleda Bernardin skriv izsledujoč postrani. Tedaj vprav še ujame z očmi, kako je silen žar šinil dečku v drobna lica in so mu roke za trenutek zatrepetale, kakor da jih hoče razprostreti ali si z njimi zakriti obraz. Pa obvlada se in spet kleči mirno, dokler po zauživanju pater Bernardin ne vstane in ga popelje skozi cerkev na prosto.

Molče gresta skozi vrata. V mestu je na cesti vse polno ljudi. Ko pa gresta po ozki, temni ulici, ki pelje do mestne župne cerkve, tedaj pogleda Ivan ves malo-srčen meniha kvišku in reče:

»Jelite, prečastiti, kadar bi skončal latinske šole, potem — bi — lahko —.«

Beseda mu zastane. Bernardin ve, kaj hoče otrok reči, in odvrne:

»Seveda, potem lahko postaneš, kar češ — še nemara doktor.«

V srcu pa se duhovnik vzradosti: »Seveda, potem oblečeš rjavo meniško haljo in kar kmalu zapoješ novo mašo!«

Pevski dom je stara omara, skoraj tik župnišča. Že ozka, sem in tja razmetana okenca gledajo tuje iz debelega, brezobraznega zidovja. Skozi nizko, temno vežo prideš na dvorišče, s travo poraslo, okrog katerega se v višini prvega nadstropja vleče stebrišče brez sleherne umetnosti. Kar čudno tiho je na tem od vsega sveta ločenem dvorišču. V sanjavem, hladnem jutranjem miru

žubori samo voda, ki štropota iz lesene vodnjakove tuljave v dolgo, z zelenim mahom poraslo korito. Sonce se koplje izza oblakov in v prvih žarkih se sveti staro zidovje kaj nenavadno v najrazličnejših barvah. Da je bilo svoj čas lepo rumeno, komaj še opaziš — zdaj se preliva v rjavo, zeleno, črno, sivo — in živo rdeče rože gori med stebri se kar glasno smejejo tej skoraj slovesni vdanosti v minljivost.

Kar nekaj zaškrabota proti koritu. Plusk — po vodi! Po kratkem brskanju poseže deška roka iz okénca pri kleti in se kot s kremplji oprime vlažnih kamenitih tal. Nato se prikaže svetlo plava kečka — potem od nabora zardel obraz — tedaj se prerine dvoje ram skozi odprtino in kmalu nato stoji ves dečko na planem, pevček, ki iztega roke in si oteplje prah z oguljenega suknjiča. Potem se šeta ponosno po bleščeče mokri travi do vodnjaka; tam se spusti na rob in se zasmeje. Iz enega žepa mu gleda zvit zvezek, ki je na njem kaj lično napisano lepo ime Fridericus Georgius, žlahčič pl. Strettnitz. Drugi, čez vso mero natlačeni žep pa bi strogemu magistru Ehrwaldu brez ugovora priznal, da si je žlahčič Fridericus Georgius narabotal češpelj, preden je nastopil prezasluženi zapor.

V sladkem pokoju mirne vesti zvoni dečak z nogami in použiva modre sadeže drugega za drugim. Koščice pljuje po vseh pravilih umetnosti na vse strani. Pa kot da ga je kaj pičilo, skoči mahoma z vodnjakovega roba in se v mali oddalji prihuli v brezhiben počep. Tako občepi. Misel mu šine v glavo! »Cesarski lučaj«, ki se mu je posrečil prvemu v Pevskem domu, posname zdaj za njim že vsak deset let star paglavec. Kaj, ko bi znal cesarski lučaj — pljuniti? Z resno vnemo — gre pač za veliko stvar — napihne lica in že mu zleti koščica iz rdečih ust in zamolklo reče »pft«. Preneumno — voda brizgne na vse strani. Še enkrat! Saperlinč — koščica pade na poli pota na tla! Globoko gre dečko po sapo. — Pft! — Aha — polagoma mu le mora biti pokorna. Z veliko vztrajnostjo pojé vse

češplje, kar jih ima v žepu, in pljuje in pljuje. — Ah — ah — končno vendarle! Koščica skaklja, zdrsne in spolzi po vodni gladini in se potem polagoma potopi v globino. — Niti kapljica ni brizgnila od nje! Navdušeno strmé za njo dečkove živo modre oči. To bo s l a v a, ko pokaže tovarišem po počitnicah. Niti ne opazi ne, da stojita v vratih pater Bernardin in njegov varovanec. Z velikim zanimanjem zasleduje Ivan čudovito delo: kljub vsem visokim mislim in načrtom, ki mu ogrevajo glavo in srce, ga prevzame cesarski lučaj, ki ga je pljunil dečko.

Pater Bernardin se skriv smehlja; potem stopi do plavolasca. Ta svojega opravka ne preneha prej, dokler mu menih ne položi roke na ramo in ga vpraša:

»Ti, Jurko, je magister doma?«

Jurko plane prestrašen kvišku in se hoče zateči k oknu pri kleti. Ko pa spozna patra Bernardina, se hipoma pomiri; strah in groza na obrazu se umakneta žarečemu sramu.

»Je magister doma?« ponovi Bernardin in se smehlja.

»Nak, je šel s Peterčkom in Damijanom na Vojšart.«

»Tako, in ti?«

»Zaprto — ob kruhu in vodi —.«

Tedaj se Ivan zvonko zasmije:

»— in češpljah, jeli?«

»Kaj pa si spet nagodel,« vpraša pater.

»Popolnoma nič. Včeraj, ko smo peli Requiem, pravi magister, da sem spet tako zatulil »de ore leonis«. Pravi, da se je moral vsakdo, kdor je bil v cerkvi in razume latinsko, smejati, mali šolarčki pa da so se morali bati. Da je bilo grozovito službeno pohujšanje. Torej — v luknjo!«

Čelo nabere žlahčič v gube in strogo se mu povešita ustna kota. Potem nagne glavo, ki jo je bil objestno vrgel nazaj, in reče ponižno:

»Pa kradel sem tudi — in nisem vsega oddal — pa to povem samo vam.«

»Seveda, in ušli smo iz zavora — in učenika smo oponašali in se norčevali iz njega; pri tebi pokora ne seže globoko. Zdaj torej kar brž nazaj v zapor in se pridno uči, kar ti je naložil magister! In da ne boš izvedel novice šele prav zadnji, ti že kar zdaj povem: tale dečko je tvoj nov sošolec. Saj sta skoraj istih let.«

Dečka malce motrita in presojata drug drugega, nato se zasmejata.

»Meni je ime Jurko.«

»Meni pa Ivan.«

»Jaz godem na flavto —.«

»Jaz pa na gosli.«

To jima zadošča za prvo srečanje.

Potihoma še zašepeta Jurko Bernardinu:

»Ampak — lepo vas prosim — ne povejte magistru, da sem bil na dvorišču. Samo — zastran gospe ne.«

Menihu se obraz zresni. Plavolasemu dečku prikimava. Tedaj ta pokorno leže na kamnitna tla in zdrsne spet doli v zapor. Še preden prideta menih in Ivan do magistrovega stanovanja, že zadoni v visokih, nežnih, nad vse sladkih triolah skozi tiho dvorišče: »— de ore leonis — leonis —.«

Čez bleščeče se lesene stopnice stopita pater in Ivan v malo, snažno kuhinjo. Pater nalahno potrka na ozka vrata zraven ognjišča in nežen, ženski glas mu zakliče:

»Noter!«

V napol pospravljeni izbici sedi čudovito nežna, blede mlada gospa. Metla sloni ob njej. S prosojno roko si urno pogladi gospa s čela rdečkasto rjav koder in vstane. Z malimi otroškimi koraki pridrobenti do meniha in se globoko pokloni z genljivo, ponižno ljubkostjo.

»S čim me počastite, prečastiti,« vpraša in zardi. Takoj opaziš, da je Slovenka.

»Gospa Ehrwald, pripeljal sem vam dečka, ki misli o njem pater gvardijan, da bi bil za latinske šole. Tudi poje in gode precej dobro. Hotel sem vprav vprašati, ali bi ga magister takoj sprejel in ga čez počitnice poučeval, kjer mu pač manjka. Nima ne staršev in tudi sicer ne dóma.«

»Oh,« zapoje mala gospa sočutno. »Seveda bomo naredili. Gospoda sicer vprav zdaj ni doma, pride pa kmalu popoldne. Bo tako in tako vesel, ko nima nobene fantiča za gosli. — Ali prečastiti ne bi malo sedli.«

Ker njene rjavkaste oči tako lepo prosijo in ker ji je kar videti, kako zelo jo je razveselil obisk — užije sicer malo veselja, revica — stopi pater za njo tudi še v sosednjo sobico, kjer se vse kar blešči v najlepšem redu. Vneto primakne gospa stola in se sladko smehlja — toda videti je tako do smrti žalostna, kadar se smehlja; bolestna poteza se ji kar noče umekniti od bledih ustnic. Iz kuhinje prinese sveže vkuhanega jagodičja in ponuja boječe se izgovarjajoč, da jima ne more postreči s čim boljšim. Smehlja se gleda, kako Ivanu diši. Potem dvigne velike, bleščeče se oči k patru Bernardinu in vpraša, medtem ko ji na lica prihaja barva in spet izginja z njih:

»Niso imeli nič misijona, patri v Rožu — ali božje poti k Materi božji na Žihpoljah — če smem vprašati?«

»Nič,« odvrne menih in glas mu zveni bolj milo kot sicer, »ampak pater Hiacint iz Beljaka je pripovedoval, da je peljal procesijo tjakaj na božjo pot in prenočeval pri župniku. Da je še zmeraj čvrst in zdrav in ima dosti veselja z otroki.«

»Ah seveda — ah seveda —,« vzdihne mlada gospa in si spet pogladi koder. »Tako lepo so peli z nami — vsako soboto pod noč —,« in zastrmi tja pred se in potihoma zapoje, kakor da je zadrhtel srebrn zvonček: »O Marija, reci —« nato pa prestrašeno umolkne in utihne.

Ivanu je ta trenutek tako žal nežne, blede gospe.

Ne ve zakaj — toda jasno čuti: nesrečna žena je. Vidi, kako ji podrhteva belo grlo, kakor da mora goltati velike solze. Tesnoben molk leži na vseh treh. Potem reče pater Bernardin: »Gospa — morate pomisliti, Devica Marija vas vidi povsod — in vas vedno varuje. In vas ima pač še posebno rada, saj ste pravi romarski in Marijin otrok — ali pravim morda kaj napačnega?«

V skoraj vzhičeni hvaležnosti mu zre gospa Lilja na ustnice.

»Zakaj napačnega — saj sem tam na božji poti prišla na svet, saj sem zrasla pri cerkvi Marije žihpoljske in sem se bila zaobljubila Materi božji. Samo tako se mi zmeraj toži po domu — morda po Rožu, morda po nebesih? — —«

Spet vse utihne v izbi »— cum sanctis tuis — — sancti tuis in aeternum, quia pius es —« doni iz dalje. Friderik Jurij se uči peti Rekviem.

Lilja reče s sladkim, pojočim glasom:

»Prosim prav lepo, oprostite — ampak moram pogledati za nekim fantičem, ki je zaprt, da ne bi ušel. In malo sveže vode mu moram nesti, ko ni gospoda doma.«

Ivanu ne pride na um, da bi se zasmel, niti ne, ko pravi gospa, da nese Jurku vode.

»Pa prej popeljem še tebe v spalnico — pojdi!«

Vstaneta. Pater Bernardin še naroči, naj ga pokličejo, ko se vrne magister. Tedaj poda gospe roko. Ta jo poljubi in se spet prikloni tako globoko in ponižno. Potem spremi meniha še do stopnic, ki peljejo na dvorišče, in se prikloni še enkrat, ko pater že izgine v veži.

Zdaj prime dečka za roko in ga pelje skozi ozke tapetne duri na hodnik in od tam gori po polžastih stopnicah. V resnici je manjša kakor on. Komaj sliši dečko njene male korake. Kljub temu, da je stara morda komaj petindvajset let, je oblečena v črno z lilastimi pikami, le okrog vrata in prsi ima dehtečo, belo ruto.

»Tu vidiš — to je šolska soba — in tukaj pojejo — in to je spalnica. Tu zadaj v drugi sobi boš pa stanoval.«

Dve prostorni sobi se odpreta. V vsaki je po šest postelj. Tista, ki jo odkaže gospa Lilja Ivanu, stoji ob steni, prav zadaj. Gospa vzame iz predala perilo in mu hoče pripraviti posteljo. Ivan pa hoče narediti sam.

»Potem grem pa k onemu, ki je zaprt — veš? Ko bo zvonilo, pridi pa v kuhinjo, boš dobil jesti.«

Gospa potihoma odide. Ko Ivan pripravi posteljo, sede na stranico in premišlja. Čisto so ga prevzeli ti obilni novi dojmi. Vrsté se hitro — mah na mah. Davi še ni videl ničesar, kaj bo z njim — zdaj ima varen kraj in delo za bližnja leta — in saj! — tudi poklic. S preblazeno grozo pomisli: — in nekoč — in nekoč — bo s a m držal sveti kruh v rokah.

O Bog! — In obe roki prižme na prsi in globoko vzdihne — in vse potone pred njim — veseli, plavalasi dečko in uboga, mala gospa in celo dobrotni, mladi menih — vsi izginejo v neizrekljivem hrepenenju njegove duše po Edinem — Večnem — Resničnem —, ki ga ne more obseči, ki ga pa kliče s premogočno iskrenostjo z enim edinim imenom:

»Jezus —«

— — — — —

Severno od Šentjurskega jezera se razprostira kar skoraj v neskončno daljo Vojšartska gora, gost, temen gozd, ki se vsi kupci in poštarji pokrižajo, če le slišijo koga izgovoriti to ime. Kajti rod prav posebno divjih roparjev gospodari kar že stoletja po teh grozljivo neprijetnih, neizslednih globelih. Šušlja se marsikaj — da so pripadali tej drhali hüttenberški meščanje, ki so tako naglo obogateli ter jih zdaj vse čisla, in da ima marsikatera hiša v obrtnem kraju na Kórenu na zunaj po štiri, na znotraj pa po pet sten. — — — In ponoči — tedaj — te Bog obvaruj, da bi zaklical! Dobro pa je, da imaš pri sebi žegan paternošter.

Globoko, globoko v tej tuji gori zeleni košenica, zori njivica, se skriva majcena, lesena kočica pod nekaterimi mogočnimi macesni. Pisan vrtiček krasno rodi na mastni, rjavi zemlji in potoček kramlja ves ljubi, božji dan

o skrivnostih, ki jih je spazil v najglobljem kotu tega gozda. Dve ozki stezici vodita od vrat; ena še globlje v gozd — druga proti jugu, tja, kjer pač nekje žive še drugi ljudje.

Tu domuje s šestimi otroki, ki so še doma, vdova po ustreljenem šentjurskem samostanskem lovcu, Hra-starica. Starejši, France, je že sam samostanski lovec, — druga, Mretka, — bodi Bogu potoženo — služi za natarico pri »Lešči«; potem pride petnajst let stara Lizika, ki pomaga doma materi, štirinajstletni Joško, dvanajst let stari Poldek in devetletna Vronka. Otroci so zrasli vsi v tej gozdni samoti, kar se je morala umakniti Hra-starica iz prijazne lovske hiše ob obronku gozda moževemu nasledniku. Gospa opatica jej je prepustila logarsko kolibo in zdaj tu rine, kakor pač ve in zna. Izmed otrok ne zna nobeden ne brati ne pisati, toda zdravo telo in čisto srce imajo vsi. Gozd jim je učenik. Poznajo slednje zelišče, sleherno jagodo, vsako ptico; vedo, kaj vse se te pogovarjajo, se ne boje nobenega vremena ne nobene živali, ne snega ne sonca, imajo radi vse ljudi, ki sem pa tja ponoči ali ob prvem petelinjem petju potrkaajo na okence in zahtevajo ležišča, pa naj so še tako grozljivega obraza. Tedaj Hra-starica vstane in popelje gosta v izbico, kjer stoji edina postelja, in ne vpraša, kdo je popotni — ali zašli romar ali potujoči rokodelčič ali divji lovec ali — ropar. Milosrčnosti ima dovolj za vse. Samo lučko nažge v izvotleni repi pred prastaro podobu, ki na nji žalostna Mati božja s sedmimi meči v srcu tako milo in bolestno zre raztrgano, krvavo truplo svojega otroka. Je sicer podoba izrezljana na debelo, vendar čudno zgrabi človeka. In od denarja, ki ga dostikrat puščajo ti čudni gostje v obilni meri, ne vzame ničesar zase, daje ga v dobre namene za tiste, ki so ga darovali. Kar ji je treba denarja, si ga zasluži sama z zdravilnimi rožami, prejo in dnino ob žetvi. Otroci pa nabirajo jagode in gobe.

Še davi so odšli že ob prvem svitu, po dva in dva; pa še nobenega ni nazaj, čeprav stoji zahajajoče sonce

že tik nad vrhovi. Hrastarica pobere nekaj pisanega perila, razvešenega po vrtni seči, in se nemirna napoti proti gozdnemu obronku. Čeprav lahko zasleduje ozko stezo precéj daleč med debli, vendar ne opazi niti sledu po kakem otroku. Zaskrbljena začne klicati, čeprav ve, da v tem velikem gozdu človeku ne pomaga dosti, naj si napenja oči ali naj kliče.

»Ho — hoj! — Ho — hoj!«

In zares, prav od daleč se nekdo odzove:

»Ho — hoj!«

Žena pohiti vzdolž po potki — in glej, tedajci zažari v poševnih žarkih večernega sonca med drevjem rdeče — in nato belo — in zdaj —:

»Jej — Mretka!«

»Bog vas sprimi! Bog vas sprimi! Mati — pa sem spet prišla!«

In smejete in jokate se in se poljubujete na obe lici.

»Juhu — juhu!«

Obe sestrici priskakljate in oba brateca se prekucujeta za njima.

»Jaz sem jo prvi zagledal —,« vpije Poldek.

»Ni res, jaz!« vrešči Vronka.

»Saj ni res,« se zasmije Mretka srebrno med vresčanje.

»Najpoprej sem jo zagledal jaz in sem zaklical!«

»Saj! Potlej je pa tudi Poldek tako zavpil, da ga je bilo slišati prav do bridke martre, in sem še jaz tekla tjakaj!« se razvnema Lizika.

»Ampak dajte no, saj me boste še raztrgali!«

To je veselje, da ni moči povedati.

»Ti, Jožko, steci do Franceta, naj pride domov jutri, je Mretka prišla!«

Joško odvrši kakor jelen.

»Juhuhu, Mretka je prišla!«

V kar se da zmagoslavnem sprevodu spremljajo starejšo sestro domov. Samo mati molči. Vedno spet ogleduje dekliča. Malce bolj vitka je postala — in malce bolj uglajena, ko ti tako gre in se smeje — ampak črne

očke, te so še vedno iste, nedolžne in se iskrijo kakor potoček v gozdu. Materi prekipeva srce od ponosa in sreče. Še vse bolj brhka je, — debele, črne kite — nekoliko temen obrazek — ves deklič kakor vsevdilj cvetoč nagelj.

Doma razloži Mretka svoje zaklade. Za otroke »nekaj dobrega«! — Za Franceta oprte, ki je v sredo vanje sama uvezla s pravkar naučeno umetelnostjo ime »Hrastar« in nekaj sleča. Mati jih zelo občuduje. Za mater sladkorja in ajdove moke, dva, tri funte goveskega mesa in kar si je odtrgala od napitnine. Ko potem še prav veselega srca povečerjajo nekaj kislega mleka in kruha, odidejo otroci v čumnato in brž pospe po blazinah, z listjem natlačenih.

Tedaj stopita mati in Mretka iz koče in sedeta na leseno klop pod okno. Mesec sije polno in jasno na tiho senožet. Ženski si podasta trde, zgarane roke. Mati vpraša tiho:

»No — in kako ti je prav za prav tam doli?«

Rahel zdihljaj se spolzne dekletu iz ust.

»Oh — veste saj mi ničesar ne manjka — ampak to mi je že tako vkreber, da ni nikoli miru, tisti večni direndaj — in dedci — no — saj veste sami, kakšni so.«

Zaskrbljeno ji pogleda mati v obraz.

»Predrzni ob vsaki priliki, kajne?«

»No, veste — če bi bilo po mojem, bi se noben ne upal — ampak krčmarica! Venomer jezika: natarica mora biti prijazna, mora biti vesela — ne tako prenapeta in čudno sramežljiva. — Da nisem za nič za gostilno; — in kolika miloščina da je, da bom lahko dolg odslužila — in da nam ni že zdavnaj poslala biričev v bajto.«

Mati vzdihne. Krčmarica pri »Lešči«, saj, ta ti je prava tica! Dobro ve, da ji več nese, če služi pri njej najbrdkejši deklič daleč naokoli, da odsluži dolg, kakor če bi dala ubogi vdovi zarubiti tisto pest razbite ropotije. — Ampak miloščina je — miloščina! Taka je, kadar pride nesreča nad človeka. Bolna je bila Hrastarica,

krava ji je poginila, toča pobila — tako je pač morala vzeti denar na počak. In zdaj mora ubogi deklič služiti.

Ko Mretka vidi, da postaja mati žalostna, se osrči in pogumno reče:

»Ampak lejte, mati — je pa spet nekaj dobrega! Človek tam lahko zmeraj kaj dobrega stori. Siromaki pridejo, rokodelčiči, godci. — Še prejšnji teden je neki godec umrl pri nas v skednju.«

Dekle malo pogolta in pripoveduje dalje. — Nemara bo mati vesela.

»Veste, mati, tako se mi je smilil, da bi moral umreti brez zakramentov — in tako sem šla venkaj gledat na cesto, ali ne bo še hlapčka. In tedaj mi je poslala sveta Barbara nekega fanta. Najprej me je dražil, da sem morala biti kar huda — potlej pa, ko sem mu povedala, da nekdo umira, je pa kar zdirjal! V pol ure je bil že s patrom nazaj! — Tedaj sem si mislila: to moram povedati materi.«

»Ah,« vzdihne mati.

Je že vesela, ampak skrb zastran dedcev je še večja.

»Fanta, praviš? Si ga potlej še katerikrat videla?«

»Še,« reče dekle — in mati ima bistre oči ter brž opazi, kako živo je zardela hči.

»Kdaj pa?« poizveduje z ravnodušnim glasom.

»Le pomislite, še k pogrebu je prišel — mora biti že dober človek, ne? Neka gospa iz mesta, prav imenitna, lepa, je tudi prišla. Še sama sem bila najprej vesela, da ima tako čedno mojsterico. — Pa je le njegova mati.«

»Tako, potem je Šentvičan?« — — —

»Šentvičan! Mladi Ložar —.«

Ložar! Materi presune srce kakor nož. Najbogatejši zlatar daleč na okoli — edini sin — gosposki ljudje. Bi si pač rad privoščil šalo z brdkim dekličem!

»Je kaj govoril s tabo?«

»Pri pogrebu ne — pač pa včeraj, v nedeljo popoldne; k nam sta prišla, pomislite! Stopila sem pravkar iz kuhinje — pa ti stoji Martin pred mano. Mislite, da sem se malo ustrašila — je tudi dolgin kakor macesen

— in rumene lase ima in lepe, modre oči. Pa smejal se je. In za njim je prišla mati — tako ljubezniva gospa in morala sem sesti k njima pod lipo in mojsterica je rekla, naj bom le vedno lepo pridna — in za spomin mi je podarila to-le.«

In z nalahno drhtečimi rokami privleče iz torbice podobo svete Marjete. Lep bakren okvir jo obroblja. V svetlem sijaju lune se lesketa kovanje, se blešči zlati oklep device mučenice. Hrastarica rahlo klikne. To je lepa!

»Jelite, da je lepa? Podobico samo je naslikal vratar pri frančiškanih, okvirček je pa naredil — mojster — sam.« —

Mati ne ve prav, kaj naj bi si mislila o vsem tem.

»To se je ošabno držala, kaj?«

»Nak, čisto nič ošabno — ampak mene je vso tako omamilo — še besede nisem mogla iztlačiti iz sebe. No rekla sem, da sem zrasla v gozdu — in da bi šla rada malo domov pogledati. Tedaj je rekel mladi mojster krčmarici, da bi zdaj, preden se konča semenj, tudi jaz zaslužila kakšen prost dan. In krčmarica, vi ne veste, bila je kakor med in maslo! Gospod mojster sem, gospa mojsterica tja — kakopa, kakopa, précej jutri naj gre naša l j u b a Mretka obiskat mamico! — Potem sta še malo posedela, ko pa se je začelo shajati čim dalje več ljudi, sta šla.«

Mati napeto premišlja. Ni sicer podobe, da bi bilo vse le lahkomišno ljubimkanje. Toda — poroka? — Oče nebeški, odpusti mi tak napuh! Nič ni, nič! Veselje ji je pač hotel narediti in Ložarica, ki o njej vse ve, kako je ponosna, pač noče, da bi se ji kdo zahvaljeval! Da se le ne bi dekle zagledalo v Martina! Rajši precej presekati, kakor da bi bilo prepozno.

»Bogati ljudje, Ložarjevi,« reče mati rezko.

»Da, pravijo da so bogati —,« zašepeče Mretka in žalostno skloni lepo, okroglo glavico.

»Se bo pač v kratkem oženil, Martin. Pri tolikem

denarju si lahko izbira gospodično, kakršno hoče. Pa menim, da se že dlje časa nekaj plete z županjo hčerjo.«

Mesečina sije svetlo in jasno na tiho tratino. Deklici se blesti v roki lepi, kovinasti okvir. Srce ji je tako težko — sama ne ve zakaj.

»Hladno je —,« reče Mretka in se zdrzne.

»Dobro se uči,« poroča magister Ehrwald patru gvardijanu. »V latinščini celo prekosi vse, pa tudi sicer menim, bo kmalu lahko dohajal druge. Saj je bil oče sam, kakor vse kaže, tudi učenik.«

»Me veseli,« odvrne pater Caharija. »In sicer, kakšnega je značaja? Se je navadil reda?«

»Žal, ne posebno. Je togoten in zaprt. Tudi mu ne pristoja strogi red. Pa s strogo doslednostjo se ukroti še tak paglavec.«

Menih se rahlo nasmehlja. Komaj še pred eno uro je govoril vendar pater Bernardin vse drugače: »Ljubezzen vse premaga.«

Sladko, rumeno jesensko sonce se dobrika rdeči, pravkar omiti opeki stebrenika in veselim cvetlicam. Tiho in preudarno stopa gvardijan poleg tršatega magistra. Na oglu hodnika urno pobriše gospa Lilja vodo od pomivanja in se podrsa po kolenih s poti, ko se približata moža. Ozka lica ji živo goré in tenka, mala roka ji le stežka oklepa ščet.

»Ampak, ampak!«

Pater gvardijan ji popreti s prstom.

»Za to je vendar Mica ali kovačica!«

Preden si more gospa pomagati s kakšnim odgovorom iz zadrege, že reče magister z lahno nejevoljo:

»No, saj je vajena. Slovenske ženske delajo vse kakor črna živina.«

»Res, pridne so, pa kdaj utegne le biti preveč. In kaj naj potem počno študentki, ako jim zboli mati?«

S prijaznim pozdravom pater gvardijan odide.

Pater gvardijan je rektor latinskih šol in kaj učen mož. In ker se začne v nedeljo novo šolsko leto, je prišel

tudi v Pevski dom pogledati, ali je vse prav. Otroci so mu pri srcu in ubogi pevčki skoraj še najbolj. Ne bil bi frančiškan po srcu božjem, če bi mu ne bile bolj pri srcu te čebļajajoče, frfotajoče, črne cerkvene lastovke, ki ničesar ne imenujejo svojega, razen vsevdilj veselega srca, čistega grla in jasne glave, kakor rejeni, toplo opravljeni mamini fantki iz meščanskih hiš in bližnjih graščin. Tako poskrbi slednjo jesen, da ne navali zima z mrazom in lakoto na staro hišo, in naprosi po vsem mestu drv, zelenjadi, jabolk in zabele. Kljub temu pa, da je v šoli strogo pravičen, ga imajo tudi pevčki najrajši. In že marsikateri izmed njih je smuknil iz črnega sholarskega suknjiča v rjavo meniško haljo — pater Bernardin recimo. Tako je pater gvardijan prav od srca vesel, da se je spet sešlo malo krdelce.

Vrata v učilnico so napol odprta. Pri pisalnih pultih sede štirje fantiči, ki so sami ostali med počitnicami v hiši. Pater Caharija pomoli sivo glavo malce skozi vrata, tedajci skočijo vsi s stolov in glasno pozdravijo:

»Laudetur Jesus Christus!«

Velikansko spoštovanje, ki ga imajo pred rektorjem, jim ustrumni noge in stisne ustnice.

»Ivan, pridi jutri ob devetih gori v šolo k skušnji, da te vem v kateri razred dejati,« reče pater rektor.

Ivan pobledi. Skušnja! »Ne—kaj gro—zne—ga!« je rekel včeraj Jurko, ko je počil glas o tej skušnji. In magister je pogledal, kar le more strogo, ko je omenil, da se mora kaj pridno učiti, kdor hoče dostati skušnjo.

»Se bojiš?« vpraša pater rektor.

»Ne!«

»Tako je prav — le nikdar ne izgubiti poguma!«

Smehljajoče oči padejo menihu tja čez na Jurka, ki mu sili kri v glavo.

»Je kaj pisala mati?« vpraša plavolasega fantiča.

Jurko zardi še bolj in v oči mu stopi izdajalski sijaj.

»Mati ne, pač pa Henrika. Mati ne utegne, ker je Regina še zmeraj bolna.«

»Še zmeraj bolna? Revica! — In kaj bi mati rada, da naj s teboj?«

»Da — da bi ostal pri vas in se pridno učil — in da jih ne bi toliko užagal — in — in da bi se zavedal, da stavi — name — največje — nade — oh —.«

Glasen jok zažene dečko, vrže roke na pisalni pult in prižme obraz na oguljene rokave.

Strogo reče magister:

»Jurko, ne uganjaj burk! Prečastiti pater rektor te dobro pozna!«

Povsem milo pa se skloni rektor k dečku:

»Kaj ti je treba jokati? Mar bodi rajši ponosen, da mati tako trdno zida nate! Prihodnje leto kar pridno napni vse žile, pa bo že šlo kako, kaj?«

Jurko joka le še silneje. Spodaj na dvorišču se nenadoma oglasijo divji glasovi. Obe siroti iz Tržiča, Peterček in Damijan Polž, zakličeta:

»Jej — že gredo!« in jadrno izgineta iz zagatne so-parice, ki je zavladata v učilnici.

Gvardijan rahlo potrže jokajočega dečka za plave kodre.

»Jurko —,« mu zašepeta, »jeli, drugo leto bova lepo vkup vlekla; boš lepo priden in poslušen — mi obljubiš, kajne? Saj ni tako strašno težko, kakor si misliš.«

Sunkoma se dvigne objokani obraz k rektorju. Ta se nalahno smehlja.

»No —?«

Že se zgane dečku okrog usten usmev, ki priča, da raste v Jurku pogum, tedajci zaropota magister v skrivno odrešenje:

»No Jurko — bo kaj? Meniš, prečastiti pater rektor te **bo** prosil?«

Da, pater rektor bi bil rajši prosil, kakor da je moral videti, kako je zdaj deček trmasto stresel z glavo in trdo bruhnil iz sebe:

»Saj vse nič ne pomaga!«

»Torej n o č e š?« vpraša žalostno pater.

»Nak!«

»No, potem —.«

Da bi zakril razočaranje in vzdigujoči se srd na magistra, gre rektor venkaj na hodnik, kjer ga živahno pozdravi pet pravkar prišlih učencev. Magister stopi za njim, na vso moč zaloputne vrata za sabo.

Ivan počepne na klopec in sočutno zre tovariša, ki zopet buši v jok, to pot pa tako nebrzdano in s tako ihto, da postaja Ivanu kar težko pri srcu.

»Ti — Jurko,« zašepeta.

Jurko stisne pesti in ga srdito pogleda.

»Kaj pa češ, ti mérkvica? Zgubi se, mar si mi — ni mi treba nikogar, — zgubite se vsi, tudi ti — ti — ti!«

Zdaj Ivan čez in čez zardi in reče nad vse prisrčno:

»Jurko, ti si osel!«

»Tvoj osel še zdavnaj nisem,« se zagradi trmoglavec pred ljubeznivim priimkom.

»In zdaj — kaj še ostajaš tukaj, zares se zgubi!«

»Saj, kajne, da te bodo spet jutri grobniški kmetje pripeljali z volmi nazaj. Tu ostanem!

»Ti mérkvica!« kriči Jurko, »jutri te premlati magister in rečem ti, on zna!«

Ivan samo velikopotezno zamahne z roko. Jurko zgane z rameni.

»Če vsekako hočeš —«

Pa Jurko preneha jokati in mračno zre doli na mali vrtiček, ki leži za hišo. Ivan čepi čisto tiho na klopci in postaja čim žalostnejši. Tako žal mu je Jurka. Nobeden ni tolikrat tepen, nobeden tolikrat zaprt kakor Jurko. Saj je res divji in nepošeren in len, uganja najbolj noroglave burke — pa je vendarle tako ljubezniv dečko. Če ga venomer pretepljejo, kako naj se rad uči, siromak! Kaj le naj mu reče?

Na pultu leži Jurkova flavta. Ivan jo vzame in poskusi, kako poje. Nekaj hripavih glasov izvabi iz nje, več ne.

Jurko se zasuče.

»Pusti jo!« zapiha.

»Beži no, ne bodi tako prsten,« reče Ivan, »mar rajši

sam kaj zapiskaj! Tista, ki si jo poskušal včeraj, je tako lepa, tista s tistim dolгим gostolevkom!«

»Ljubi se mi!«

»Si pa res seriga! Saj ti človek ne sme še skrivljenega mezinčka pokazati! Sram te bodi!«

Poredno se smehlja je odide Ivan zraven v pevsko sobo in začne stikati med notami, ležečimi na polici. Končno dobi prave! Vzame gosli in poskuša zagosti tisto mično serenado. Ne dolgo in priplazi se Jurko za njim.

»Na gosli se to ne da!« reče hudo in nastavi piščal na usta. »Tako!« Izpočetka poje flavta tudi samemu kar prav slabo. Nestrpen je in zveržene note ga motijo. Toda, proti koncu, ko pride dolgi gostolevek, tedaj mu polzijo glasovi iz piščalke kar tako kakor biseri.

»Izvrstno!« hvali Ivan iskreno navdušen.

Jurku se zjasni obraz.

»Veš kaj, kadar pride mati, ji tole zapiščem! To bo gledala!«

»Kje pa so tvoja mati?«

»Tam daleč — v Potsdamu.«

»Oh! — tako daleč!«

»Da,« vzdihne Jurko.

»In — zakaj si potem ti tukaj?«

»Ah — zato ker nima mati denarja. Papa je padel ob Renu — bil je častnik in velik junak, brat je bil šele kadet, sestra pa stari po devet in deset let. Mati pa je bila revna. Tedaj je pisal ujec iz Celovca, da me vzame na Koroško in me da v šole. — Ker sem pa bil tako poreden in se nisem maral učiti, me ni pustil pri jezusovcih, temveč me je poslal v Št. Vid. — Tu je zastoj.«

Vse to je izbruhal iz sebe z neotroško grenkobo. Čuti razločno, da so storili krivico njegovi duši.

Najprej razvajan postrganček izlikane plemenite družine, ki vse občuduje njegove burkaste domisleke in šale; — potem v tihi hiši kislega ujca, kjer kmalu začuti, da je vsem le v napotje, kjer se ne sme geniti, kjer se nihče ne zmeni, kakšne so njegove šolske naloge, kako

napreduje — pa se mora zato izdivjati v šoli in tako izgublja veselje do učenja. In naposled ga vtaknejo, nepridiprava, v pevsko šolo, kjer jim vsaj ni treba proč metati denarja za negodeta in stavijo zadnje nade na slavno znano strogost magistrovo. — Ker ima živo domišljijo in sočuvstvuje z njim, sluti Ivan to malo žalostno. Zdaj čisto lahko razume, kako to, da jo je Jurko že nekaj kratov popihal. So ga pa vselej spoznali po črni šolarski obleki in ga pripeljali nazaj. In potem so romala pisma na ubogo mater in ujca, ki so oznanjala sramotne hudobije hudobnega Georgija in so se končavala s poklonom, da mu z ozirom na staro ime, na zasluge očetove in ugled materine avstrijske rodbine to pot še prizanesejo in ga ne izključijo. In stari ujec pride iz Celovca in grmi in rohni — in ah, mati doma se žalosti in piše pisemce, ki v njem milo prosi — on da je njena edina nada in naj misli na sestrì. Sedemnajst let stara Regina je bolna, ker ji je srčno ljubljeni ženin, poročnik, odšel v Ameriko, da bi tamkaj hitreje napredoval in lahko preje vzel ubogo gospodično. Ah, že več ko leto dni ni o njem nobenega glasu. In šestnajstletna Henrika veze težke, dragocene, sijajne obleke damam s kraljevega dvora, da ji bodo nad njimi oslepele velike, modre oči, da sama ne bo vedela kdaj. In zvečer, tedaj sedijo v temi, da si privarčujejo drago luč, in se nemara pogovarjajo o Jurku, kako je že zrasel in kako jim bo lepo, kadar bo odvetnik ali uradnik ali sodnik. —

In Jurko — n o č e ! — Globoko potegne sapo, kakor da je zaječal, si podpre obraz v pesti in strmi v Ivana. Ta, zakaj se pa ta pili in guli, od jutra do večera vseh teh štirinajst dni, odkar je v hiši? Nima ne očeta ne matere ne sestrà — še ujca ne, ki bi ga zmerjal. — In včeraj je rekel, da mu ni nič, četudi bi moral med abecedarčke v prvi razred. Torej ni napuh.

»Ivan,« reče toplo, »čemu pa se ti toliko guliš? Je vendar prebedasto!«

Zdaj podpre tudi Ivan čelo v ozko roko.

»No, postati hočem kaj!«

Ta hoče s a m kaj postati, — učen človek, ne morski razbojnik ali vojaški radovoljec ali zlatokop.

»Kaj pa?«

»Mašnik,« odvrne Ivan in ne more izgovoriti naglas.

»Ah tako.« —

Spet nastane dolg premolk. Nato se Jurko široko razkorači pred Ivana in mu zre v žareče oči.

»Si pač domišljaš, da postaneš nemara še krški škof?«

»Ne — rajši bi bil frančiškan.«

»Ampak, čemu neki? Da boš moral biti vse življenje pokoren! Čemu neki?«

»Pa ne smeš nikomur povedati —.«

»Nikomur — Bog ve!«

»Zato, ker bi rad samo Boga — — .«

Besede »ljubil« ne spravi iz sebe. Jurko pa razume in zašepeta:

»Misliš tako — tako, kakor pripovedujejo patri jezusovci v Celovcu o svetem Ignaciju?«

Ivan prikima in pobledi prav do ustnic. Sveti Ignacij! Jurko stopi korak nazaj.

»Tebi se blede,« reče Jurko zmeden.

Ivan zgane nalahno z rameni. Jurku pa se sproži mlinско kolo v glavi. Torej s a m o zastran Boga se toliko uči — in se da tudi še pretepati — in on, Jurko, on ne naredi kaj takega niti zastran matere, ki mu pisari! Bog ne pisari nikomur nič. — Ah — preneumno! In kako ti gleda — tako — veliko. In skriven ponos širi Jurku prsi, da je Ivan povedal prav njemu. Toda kaj tako — smešnega!

V kuhinji pod sabo začujeta ropot. Čez eno uro bo večerja. Jurku se pri tem oglasi slaba vest.

»Ah,« vzdihne, »zdaj sem se zasmradil pri rektorju za vse leto.«

»Zakaj pa si naredil tako?«

»Ko sem bil tako divji, ko me je nahrulil magister, — in zdaj me rektor gotovo ne mara. E — mar mi je!«

»Ah, rektor te že mara, je tako dober.«

Jurko se namrgodi.

Goslarček mu gleda v obraz.

»Vidiš,« reče, »zdaj sem ti povedal, kar bi ne povedal živi duši — zato mi moraš tudi ti nekaj storiti.«

»Kaj pa?«

»Pojdi k rektorju pa mu obljubi, kar je hotel. To bi bili mati veseli — ne?«

»Nehaj s takimi stvarmi!«

»Pojdi, boš sam vesel, če greš.«

»Seveda, da me nažene!«

»Rektor? Naa, on te ne nažene! No, če se bojiš, pa pojdi prej k patru Bernardinu!«

»Saj me magister ne bi pustil.«

»Pa pojdi skriv!«

»Greš z mano!«

»Grem, grem!« vzklikne Ivan veselo.

Še kratek boj — nato se splazita sklonjena po hodniku — brž doli po polžastih stopnicah — na dvorišče — in zadaj za hišo venkaj na vrt. Kmalu sta na cesti. V naglem diru odvršita proti samostanu. Jurko bi se že rad nekaj kratov vrnil, pa končno vendar ne mara veljati za strahopetca.

»So pater gvardijan doma,« vpraša Ivan na porti.

»So, pravkar so prišli.«

Kmalu nato priropotajo sandele patra rektorja. Jurko pobledi:

»Reci ti —.«

Ko odpre pater rektor vrata, se mu obraz razjasni in razveseli. Ubogi grešnik stoji pred njim!

»Kaj bi rada?«

»Jaz —«

»Ta —«

»Midva —«

»Ker —«

»Ah tako — žal ti je, ni res?« vpraša gvardijan milosrčno.

»Da,« iztisne Jurko iz sebe. »In — in hočem —.«

Tedaj mu rektor poda roko in Jurko položi svojo

vanjo. Stisneta se krepko, obe ti dve roki, rektorjeva iz ljubezni — dečkova iz veselega vzburjenja.

»Torej — bova vlekla vkup! In srečno leto!«

Je kakor med možmi.

»In zdaj je vse pozabljeno, ni res?«

Jurko prikima, Ivan pa se od blaženosti prestopa z ene noge na drugo. Gvardijanu se posvêti.

»Vidva sta pa postala prijatelja?« vpraša.

»Sva,« reče Jurko in Ivan prikima.

»To je lepo. Si tudi lepo ustrezata. Tudi se lahko marsikaj naučita drug od drugega. Ivan je bojda dober latinec — Jurko učen računar — da, da. Se zdaj še bojš ostati tukaj?« vpraša pater rektor.

Jurko zardi in odkima:

»Nak, zdaj ne več. Zdaj je tukaj Ivan — in — in —.«

V trenutku vse zapolje v njem, ko poljubi rektorju roko. Menih pa vzame roki obeh dečkov v desnico in reče tako toplo, kakor sicer ni njegova navada:

»Draga moja fanta — Bog vaju blagoslovi! Draga moja otroka!«

Potem urno načečka nekaj besedi na košček papirja, ki ga ima pri sebi.

»Tako, vzemita to in précej dajta magistru. Nič te ne bo,« pristavi, ko opazi, kako se je Jurko prestrašil. »Zdaj pa tecita, da ne zamudita večerje. Na tolik praznik ne smeta iti lačna spat.«

Dva poklona — glasen »Laudetur« in oddirjata.

Ko prideta na cesto, si položita roke okrog vratu in gresta počasneje. Prvič sta prijatelja — in drugič je bil rektor do njiju tako — od sile sijajen. Naravnost — kar spoštljiv! Jurko čuti še zdaj, kako krepko mu je stisnil roko! Po taki slavnosti se človek ne sme poditi kakor kakšen pritlikav abecedarček. — Ah in tako sta srečna, srečna, srečna!

Patru rektorju pa igra ves večer smehljaj okrog ust in si misli: »To moram vsekako povedati patru Bernardinu!«

— — — — —

V pevski sobi stoji v polkrogu dvajset dečkov okrog pulta, za katerim stoji droben, star možiček; čudovito lomi roke in pači usta, ko vteplje fantičem muziko v glavo.

»Et vitam venturi saeculi!«

»Affettuosissimo!« zavrešči možiček, hlasta z brez-zobimi usti in udarja z obema rokama po pultu. Fantiči se izredno zabavajo, ko pojejo »affettuosissimo«. Prevpijejo takorekoč sami sebe.

»Ah — ah — zdaj je bilo dobro! Samo ti tam zadaj, nátek dolgi, zapomni si: glasovi morajo prihajati bolj skozi usta kakor skozi nos, da so akceptabel!«

Starček vzame ščepec tobaka, ki pa ostane brez učinka; vendar pa iz previdnosti napol potegne sila velik moder robec iz prsnega žepa rjave, starinske suknje in preide k prihodnji številki.

»Offertorij za prihodnjo nedeljo: ‚De profundis v f-molu‘, kakor pravijo Italijani. Pazite in zapišite si lepo v pisanke: F-mol — f, gis, c, bi rad izražal rahlo in udano, čeprav hkrati tudi globoko in težko, z nekolikim obupom pomešano, morečo srčno grozo in je na moč gibljiv. Lepo izraža turobno melanholijo in bi včasi rad vzbudil v poslušalcih grozo ali strah. — Zdaj pa —,« slovesno dvigne taktirko in igralsko obstoji, ker nekateri dečki, med njimi tudi Ivan, še niso napisali.

V malem muziku vriska strastno veselje nad vsem, kar sliši. Niti na um mu ne pride, da je v vsem tem kaj smešnega. Jurko pa, ki stoji tam na sopranski strani in je lepo razlago že zdavnaj zmazal v pisanko, opazuje z žarečimi očmi in posmešljivo drhtečimi ustnicami, kako se kantorju na zgubančenem obrazu spreminja svečani učiteljski izraz v »globoko in težko, z nekolikim obupom pomešano, morečo srčno grozo«.

Slednjič so spisali.

»Ena — dve —.«

Z večine obrazov bereš rahel dolgčas. Kantor ga ima sicer za »turobno melanholijo«, vendar pa se mu kmalu zazdi, da mora potožiti, in zašepeta: »Prosim, več

eksklamacije — prosim! — Pa ne pre — pre —,« zajeclja koj nato, kajti Jurko je zatulil, kakor da ga je plemenita muzika v trenutku začarala v Sultana gospoda dekana. Zbor postane za nekaj glasov šibkejši. Zada izgine nekaj zardelih glav navzdol — spredaj se dvigne več notnih listov nenaravno kvišku. Ivan enkrat, dvakrat jezno ošine z očmi prijatelja. Kaj nima nič ušes? In ker mu sili togota v glavo, je tudi njegove eksklamacije kraj in konec in naj tudi še naprej strumno poje nekaj taktov, se vendar ves zbor razblini in kantor brezupno tragično povesi lakti.

»Sreča,« reče v f-molu, »da je že Ammon Blasius umrl — in da je v Tirolah pokopan. Tako vsaj ne sliši,« vzdikne z rastočo, bolestno slovesnostjo, »v kakšno spako ste razmazali njegovo sijajno misso.« Nato pa pozabi na vso svojo glasbeno izobrazbo in jezno zakriči: »Vi, tepčki, ste to Korošci? Nak, to niste nobeni Korošci! Sram vas bodi! Korošec mora znati peti, če ne ni Korošec! In Korošec mora znati peti tako, da se mora človek smejati ali jokati, kakor óni hoče! Zgubite se h krofačem, s krofači tulite, če mislite samo kričati! Torej še enkrat!«

Kakor jastreb preži stari na prvi napačni ali grdi glas. Pa zares noče ga biti. Vsi se potrudijo. Prvič hočejo biti res Korošci in drugič ne bi radi »Škorčka« zares ujezili. Rahla ganjenost prevzame fantovsko srce staremu mojstru, ko to zazna. — In nek poseben glas zveni med drugimi — nek poseben glas —! Ta ima zares dušo — da animoso. To je goslarček, da, da! Ima dokaj darovitosti za gosli. To ti je kar uteha sredi ure, če zaslišiš malega mojstra po zoprnem praskanju začelnikov. In nekaj v rjavem, ostrem obrazu dečkovem mu je tako znano — sam ne ve odkod.

Ofertorij ponovijo še nekaj kratov, nato skoči možiček od pulta in reče prijazno:

»Tako, dragi moji fantiči, za danes naj bo dovolj. Jutri bo potem glavna skušnja in v nedeljo bomo peli misso. Violinisti pa ostanejo tukaj.«

Fantiči se usujejo iz sobe; nekateri v učilnico, drugi na vrt — dijaki, ki stanujejo v mestu, pa na trg. Samo štirje ostanejo v sobi: Ivan, »dolgi nátek«, ki mu je pravo ime Ignacij Rovtar, potem Mirko Krasnik in plahi novinec Hinko Andergas iz Urtlove grape, tam Bogu za hrbtom.

Ta mora začeti prvi. Šele začel se je učiti in ne ve, ali se mu kdaj posreči umetnija, da bi hkrati pazil na note, na prste in na lok. Tudi ne razume strokovnih izrazov, ki jih tako pogostoma rabi kantor, in bojzliví obraz mu postaja čim dalje bojzlivejši.

»E—f—ffff! Ne fis! Précej gori pri vrhu na vratu — au, au, au!«

Kdo ve kaj bolje tudi Mirko ne zna. Je pa oblagodarjen s hladnokrvnostjo, da se ne zmeni za noben, še tako bolesten krik kantorjev prav tja, dokler ne pride blaženi finis.

Ignacij Rovtar pokaže učeniku neznansko na debelo obvezan sredinec in reče milo, da bi se smilil kamnu:

»Črv!«

»Potem pojdi k Lini, ne pa k violinski uri!«

Nace meni docela prav tako in izgine.

»Si spravil skupaj?« vpraša zdaj kantor Ivana.

»Ne popolnoma, tu proti koncu gre prepočasi.«

»No poskusi!«

Je težka reč. Michele Masciti, 6 Sonate a Violino solo col Basso C. Ubogemu Hinku postane čisto drugače pri srcu, ko zasliši te gostolevke in tekalice; kantor zareži od enega ušesa do drugega, Ivanu pa šine rdečica v glavo. Toda m o r a iti! In gre! Seveda na koncu ne presto — tudi se glasovi zatikajo v muhastem taktu — ampak gre!

»Torej le še dostikrat pregosti, pa postaneš še velik virtuozi! Za muziko mora imeti človek posebno aplikacijo, če se hoče izkazati v njej. — Ali mi ne bi nesel goselnika? Imam sam not dovolj.«

»Prav rad,« reče Ivan.

Starcu vzame gosli in tudi note in gre z njim doli po stopnicah in skozi vrt za hišo, potem skozi vežo neke gostilne na cesto.

»Kako se pa pišeš?« vpraša kantor.

»Janez Kamenar.«

»Kamenar?« hlastne stari. »Pa menda ne iz Beljaka?«

»Da, v Beljaku sem se rodil.«

»In oče je bil tam za organista do —.«

»Da — ste jih poznali?«

»Menda vsaj; seveda, seveda, saj se je pri meni učil, bil je najboljši moj učenec, ko sem orglal gori v Beljaku. Seveda, ardi, saj bi si bil moral misliti, prav tako prijemaš kakor on! — Da, da, to je bil še res godec, tvoj oče! On je pač še poznal čiste glasove, ni vlekel medenih niti, kakor jih zdaj vlačijo vsakdo iz svoje škatle in se potem ponašajo, da godejo dolcemente! — Kako so bile močne in sočne in čiste njegove lege — škoda, škoda ga je. Bil bi danes lahko na Dunaju! Ampak ženske!«

Tako modruje starec tja pred se.

Ivanu zastane sapa. Ah, oče, ne na Dunaju — v skednju ste umrli tako uborno! Le zakaj? — — —

Visoko gori v podstrešni izbici Ložarjeve hiše stanuje kantor. Ko vstopita, zafrfota dvoje splašenih kosov kvišku.

»Ne bojta se — pss — pss —,« zacvrkuta stari, »saj vama nihče nič ne naredi — muzikanta gresta! Veš, Ivane, vsako zimo jih imam na stanovanju; spomlad pa spet zletita. Je treba gledati na ptice pevke, saj so našega stanu.«

Izbica starega fanta je kar mična videti. Po stenah vise glasbila vsake vrste, v kotu stoji harfa in preobilica vezanih not in prostih listov se šopiri po mizi, stolah, postelji in policah. Na poševni podstrešni steni se košati zaprašen, suh lavorov venec in podoba, ki predstavlja plemenitega gospoda v nošnji osemdesetih let. Z male, majave skrinje porine starec note na tla.

»Na, sedi in poklepetajva malo! Povej vendar, kako se vama je godilo potem, odkar sta odšla iz Beljaka? Kar verjeti nisem mogel, ko sem slišal.«

Ivan se zgrbi na skrinjo v kotu in spet pripoveduje s pičlimi besedami kratko, žalostno zgodbo o dolgem popotnem življenju. Iz dežele v deželo, pozimi in poleti, v dežju in snegu, vročini in mrazu in kako je oče vedno bolj hiral, dokler ni slednjič umrl v skednju, ne da bi še pred smrtjo videl domovino.

»Nak, nak, kdo bi si bil mislil!« mrmra žalostno starec. »Tak čvrst, mlad človek in muzikant, da mu ga zlepa ne najdeš enakega. Zmeraj sem si mislil, da bo še dvorni virtuos na Dunaju ali v Lipskem — in pri tem! O še dobro vem, kako je godel na prvo violino pri moji kapeli!«

»Dajte, pripovedujte!« moleduje Ivan.

»Moraš iti domov, ne?« meni starec.

»A kaj — se že jutri zajtro naučim, lahko se bom.«

»No, torej poslušaj! Ko sem bil v Beljaku regens chori, tako okrog leta 1690., sem že tedaj spoznal tvojega očeta. Bil je še majčken fantiček, še mlajši, kakor si ti zdaj. Njegov oče je delal gosli, to ti bo znano. Pri meni se je naučil muzike in sem precej videl, da ima za to prav posebno prilično roko. Z desetimi leti je že slednjo nedeljo godel na koru. Ko je odrasel, tako pri sedemnajstih letih, sem pregovoril njegovega očeta, naj ga pošlje v Salzburg, da se tam še bolj izuči; tam je ostal tri leta. Ko se je spet vrnil, tedaj bi si bile dekličiči skoraj oči izgledale za njim, tako zal je bil. Dolge, plave lase, najlepše oči, kar si jih more misliti človek, in zrasel kakor leskova šiba, tako vitek in gibčen. In godel, godel! Nagnil je ljudi, kamor je hotel! Smejali so se in jokali, kakor je godel — najbolj drvenega zelarja je pripravil, da je šel plesat, in najbolj razposajeno deklino, da je molila. Bil bi mu dostikrat nevoščljiv, da se ni učil pri meni. Bil bi dobil lahko hčer vsakega meščana, če bi bil hotel — Janko! Pa, kadar sem kaj rekel: Lej, Nežka, kako ima srčkan gobček — ali Cilka, kako lepo

pleše — tedaj se je vselej zasmel: Moja najdražja ljubica je muzika. — Da, da, Janko! —

»No, nazadnje je pa le prišlo. Menim, da je bilo leta sedmega. Tedaj so šli skozi naše kraje laški vojaki, ker je cesar potreboval ljudi. No, in tedaj je bil z njimi neki stotnik ali polkovnik. Ta je imel nečakinjo s sabo — tako so pravili. Bil je propal grof ali baron ali kaj takega; človek kakor hudič, tako črn in divji. In v nedeljo, tedaj pride v cerkev in gre tja naprej do boljših klopi, da je vse kar zvonilo na njem od samega železa in ponosa. In z njim gre nečakinja. — Rečem ti — ljudje so vstajali in zijali! Tako lepa je bila! Imela je kot ogenj rdečo obleko in na glavi zlato mrežico in črni kodri so se ji usipali daleč doli čez pas in šla je kot princezinja. Bila je še čisto mlada, komaj petnajst let. — Hotel sem še reči tvojemu očetu, naj pogleda, pa ta že ni slišal ničesar več in ničesar več videl, razen lepe signorine. Po maši ti zdirja doli in jo počaka — in ona pride in se mu nasmeje. — In se še enkrat okrene in ga pogleda — in izgine!

Kaj vem, kaj vse se je še godilo tisti teden, ko je njen stric čakal še drugih krdel. Nazadnje se je pač naredil velik škandal, ko jo je oče zasnubil. Polkovnik bi ga bil dal najrajši obesiti, tako je divjal. Zjutraj pa so odšli in Janku je šlo popolnoma ob pamet. Tolažil sem ga, kakor sem vedel in znal, pa ni hotel nič slišati. Je kar tekal tja in sem po gozdu ali klečal v cerkvi in molil, da bi jo videl vsaj še enkrat samkrat. No in tretjo noč potrka nekdo na moja vrata — odprem — kdo stoji zunaj: Janko in tujka! Ušla je polkovniku in pribežala k Janku! To je bila glorijska! Brž zbudim sestro, naj pripravi posteljo in kaj skuha, ker je bilo dekle tako trudno od dolgega pota — in ko je šla v hram, ji je Janko poljubljal noge, in ko sva bila sama, tedaj me je pritiskal na prsi in govoril, kakor da je zamaknjen: 'Avguštin — zdaj ne morem biti svoj živ dan več žalosten!' Bilo mi je, kakor da me je kdo sunil z nožem: kar nam je danes v srečo, nam je lahko jutri v nesrečo

— no — dala sta se enkrat za trikrat oklicati in se poročila in dulci iubilo. Jaz sem tedaj dobil v Št. Vidu kantorsko službo, Janko pa je postal gori organist — in čez leto dni si bil že ti na svetu. To je bilo veselje! — Tako, tako — in zdaj je vse minilo — — —.

Ivan povesi glavo kaj globoko na prsi. Rezka bolest mu grebe v duši. Je grenkejša kakor sama žalost za umrlim očetom. Nato reče hripavo — in zazdi se sam sebi strhovito hinavski, ko tako mirno vpraša:

»Oče so se morali zelo razveseliti, tako si mislim, ko so spet zagledali mater gori v nebesih, kaj?«

Starec pomolči in vzame s tresočimi se prsti ščepec tobaka. Slednjič reče tiho:

»Seveda, seveda — Bog je usmiljen, vsi se bomo spet videli v nebesih — Bog je usmiljen — —.

Fantiča zgrabi togota. Zakaj ne reče kantor: »To je morala biti glorijska!« Pa obvlada srce, ki mu je začelo divje utripati, in poizveduje dalje:

»Kaj neki, da so morali mati umreti tako mladi?«

Dobro, da je tam v kotu tako mračno in da gleda kantor togo skozi okno.

»To ve samo ljubi Bog —,« zašepeta stari.

Ivan si komaj upa sopsti. Je nekaj z materjo — je nekaj. — Toda ne upa si niti črhiniti. Moral bi zakričati. — — V sanjah zapoje kos. Sladki glas zbudi Ivana iz območja. Trdo in mrzlo reče:

»Mislim pa, da vi tudi veste!«

Začudeno pogleda kantor:

»Preveč si rekel,« se nasmehne.

»Zakaj? Kaj je z materjo?« vpraša fantič.

Tedaj se starec zateče k svojemu učeniškemu dostojanstvu in reče:

»Otroci ne smejo vsega vedeti. Bo tudi dosti boljše zate, da si ogledaš vokabelce in računske eksemple.«

»Pa hočem vedeti!« zakriči Ivan in ima občutek, kakor da si sam trga srce iz prsi. »So umrli — ali — ali živijo?« in kar zgrozi se pred besedo, ki jo je izrekel.

»Tega res ne vem; nalagati te ne bi hotel,« ga pomiri kantor iskreno.

Ivanu padejo lakti mlahavo ob telesu.

»Ah tako —,« reče.

Nekaj minut si stojita v temi drug nasproti drugemu. Ko se pa hoče stari zateči k tolažilnemu pregovorčku, veli fantič:

»Moram iti.«

Podasta si roke in starec pridrži vrata odprta, da pade iz sobe svetel žarek luči na temni hodnik. Oči se mu orose, ko zre za drobno postavo, ki se odraža kakor nežna senčna podoba od svetlejšega ustja hodnikovega.

Kantor še stoji in gleda, ko urni koraki že zamirajo po lesenih stopnicah.

»Bog je usmiljen —,« zamrmra in stopi spet nazaj v izbico.

Ivan hiti skozi vežo, da ne bi koga srečal. Deklo, ki je na dvorišču snažila klopi, lepo pozdravi in odhiti.

Zunaj se že močno mrači. Po snegu diši. Mraz ga strese, da se tesneje zavije v tenki, črni plašček. Ne mara domov. Ve, da bi doma grmelo in treskalo. Večerja mora biti že zdavnaj vkraju. In za vse na svetu ne bi mogel zdaj stopiti pred oči togotnemu magistru ali uganjati bedarije z neposajenimi fantički.

O mati, mati! Zakaj niste umrli? Kako more to biti, da niste umrli in vendar niste bili pri očetu? Kako more biti to? Grd spomin mu vstane v duši. V Straßburgu, tam je nastopala pri neki burki »ljubimka«, katera mož je glumil pavliho. In nekoč, nekega zimskega večera, je sedel Ivan z očetom v gostilni, pri mizi zraven pa je ljubimkala igralka z nekim poročnikom. Kar se odpro vrata in njen mož stopi v izbo tak, kakršen je bil stekel z odra, z grbo in norsko čepico s kraguljčki. Tulil je in tiščal pene in bil ženo in pripeljal tudi mlademu častniku klofuto. Ta potegne meč in ga porine togotnemu v prsi. — Pavliha sicer ni umrl, — toda igralka ni bilo drugo jutro nikjer, pobegnila je; ne s poročnikom, pač

pa z ravnateljem, ki je ostavil krdelce lačnih umetnikov in nekaj cunjastih kulis.

Ivana davi v grlu. Ne, tisočkrat ne, tako ni bilo! Ono je bila malopridna ženska — njegova mati pa — angel! Toda: »— spridena lajna,« tako je rekla kriška krčmarica. »Oh!« zajechi. Saj ne more biti! Krčmarica ima grd jezik. Saj tudi oče ni bil potepuh in prismojenec! In pavliha, bil je uborna pokveka — toda oče je bil tako ljubezniv, dober, dober človek — umetnik! In mati ga je imela rada! Tako rada, da je pobegnila od rodnega strica!

In kot da se je posvetilo, mu vzide velika luč. Tako je bilo, da, tako in nič drugače! Stric se je vrnil iz vojske in je mater prisilil — da, prisilil, da je šla spet k njemu! Polkovnik je imel sto vojakov, oče pa samo ljubezen. In uboga, lepa mati je morala z divjo drhaljo spet na Laško — in je morda umrla od žalosti ali pa je kje ujeta in si bo do slepote izjokala oči — in — saj! — nemara misli: »Kaj neki dela zdaj moj ljubi fant! — Giovanni mio?«

Fantiču drhti srce, ko tako premišlja. Kakor da se mora vzdigniti in odpraviti na pot in iti trkat na vsa vrata po laški deželi in spraševat: »So tukaj moja mati.«

O, če še živi, ga ni pozabila! Če še živi, ga stisne v naročje in ga bo poljubljala — Tako bo to lepo — oh, še se spominja, kako blaženo je bilo to!

V vročih mislih niti ne opazi, da je pretekel že čeden kos poti iz mesta. Siva novemberska megla se kuha na zmrzujočih poljih. Kra — kra — vreščijo vrane in lete proti ribniku, ki se mračno in grozljivo sveti v padajočo noč. Gore tonejo v temo; kakor da je vsa dežela sama neskončna, žalostna ravan — kakor da je nebo nedosežno daleč — vse sama megla.

In v tesnem krogu te pušče, kolikor se je sploh še vidi, sredi nevidne neskončnosti stoji Ivan in zmrzuje in žari. — — Saj je vendar ves svet tako prazen in mrtev. — In on tako sam! — Da bi bili vsaj mati pri njem!

V trenutku začuti vso svojo samoto in zajoka. Togoti

ga, da joka kakor mlada deklička, pa ne more si pomagati. Oče je mrtev, mati daleč — sam ne ve kje, magister tako hud, fantički vsi tako tuji — tako vse drugačni kakor on. Ah, vsi ljudje so drugačni. — — In on bi tudi rad imel koga.

Jasen glas v duši mu pravi, da ga je vendar Bog poklical, da mu torej ljudi kar nič treba ni. Toda ah — — Bog je daleč. — Kje je Bog? — Kar vidi, so fantički, šola; kar občuti, je godba in male radosti in bridkosti vsakdanjega življenja. — In to, kar je doživel oni večer kot tako resnično resničnost, se mu razliva med prsti v nekaj, česar ne more prijeti. — — Ah — tega si ne bi bil mislil nikdar, da je romanje proti nebesom tako — tako — ah tako nič! Saj se komaj zaveda tega. No — rektor ga hvali in pravi, da je priden in pobožen — in pater Bernardin se veseli, da hoče postati duhovnik. Ampak to ni tisto — to ni! Kaj pa je potem? Žgoče, bolešno hrepenenje ga prevzame. O da bi se ga mogel okleniti in ga obdržati — tako, z rokami, in ga prositi: »Ti, Jezus!« Pa česa bi ga prosil? Ah, da bi Jezus imel rad Ivana in Ivan Jezusa? In še več! Vsa silna ljubezen njegovega osirotelega srca sili kvišku k Bogu. Nehotoma stegne roko in kljub temu, da ve, da ne more biti, upa, da bo kaj prijel, — toda nič ni. Nebo sivo — dalja meglena in vse tiho. In ker se zdi sam sebi tako sam v tej gluhi daljavi, poskuša klicati: »Pridi!« Toda komaj hripavo šepeta. In hipoma se zazdi sam sebi tako bedast in se okrene ter hiti proti mestu. — Pa hrepenenja v sebi ne more obvladati. — Rahel strah ga hoče prevzeti. — Kaj je to? Otrese se ga. Le skrivna želja se mu zbudi v sreču, da bi prišel kdo, da bi mu mogel vse to povedati. Še nikdar v življenju se ni počutil tako šibkega kakor ta trenutek.

Ves strah pred magistrom se je razkadil. Nadeja se le, da bo prišel v hišo, ne da bi ga kdo opazil. Vendar ko gre mimo župnišča, zasliši iz veže Pevskega doma govorjenje. Gospa Lilja govori.

»No — sem si mislila, da je šel nemara k prečastitemu; če ga ni bilo tjakaj, potem res ne vem, kje bi bil.«

In potem — Deo gratias — saj to je pater Bernardin, ki zdaj govori:

»Sem bil že na pokopališču, pa ga ni tam.«

Nato vzdihne mala gospa:

»Ah, da bi vsaj prišel, preden pride gospod iz krčme.«

Tedaj plane Ivan v vežo; v zadregi pozdravi.

Gospa Lilja rahlo klikne, pater Bernardin pa reče nekam strogo:

»No, kod si pa hodil?«

»Najprej sem bil pri kantorju — in potem — zunaj za mestom.«

»Kaj ti ne pride na um?!«

»Nisem — nisem mogel —.«

Zagrize zobe v ustnice. Moj Bog, še eno besedo in zatulil bi. In tam na stopnicah stojita Jurko in Hinko.

»Nisem mogel — veš, to je premajhen vzrok, da kdo razburi vso hišo.«

S stopnic se vmeša Jurko: »Saj se ni nihče razburjal,« in kajpada laže, saj je bil sam še pred petimi minutami ves v strahu, da se ne bi prijatelj nemara spet pociganil.

»Zdaj pa spat!« zaukaže pater Bernardin dečkom.

Gospa Lilja obrne v svoji skromnosti besedo tudi nase in izgine s svečo na dvorišče. Fantički odropotajo v temi gori po stopnicah, Ivan je zadnji. Ko hoče pater Bernardin že oditi, skoči Ivan urno nazaj po stopnicah in narahlo potegne meniha za rokav.

»Pater Bernardin!«

Menih se okrene in reče pritajeno:

»Kaj bi rad?«

Ko Ivan zasliši dobrohotni glas in ve, da je z duhovnikom sam v temi, se mahoma ves zbega. Nasloni se na steno in zaihti. Kar se da nežno položi menih roko okrog male, od megle vlažne postave in vpraša:

»Zakaj ihtiš?«

Potem čaka potrpežljivo, da bo deček odgovoril.

»Povejte, pater Bernardin — zakaj je to tako?«

»Kaj pa?«

»To — da je Bog — tako daleč od nas — in — in da mi ne gre, kakor sem si mislil.«

Menih pomišlja. Ali je vendar to nenavaden otrok!

»Ti, tu skozi pride magister, pojdiva rajši gori; tam mi vse poveš, je-li?«

Gresta gori po stopnicah in stopita v malo izbo, kamor spravljajo stare knjige in zvezke. V temi sedeta na klop in Ivan začne pripovedovati:

»Veste, prečastiti — že kar nič več se ne spoznam. Mislil sem si to vse drugače, tisto — kar sem vam bil povedal prvi večer. Ne gre — je tako — no, prav nič!«

Menih ga razume. Silni preval v življenju mu je seveda odmaknil véliki namen, ga vrgel v preobilico novih stvari, ki ga seveda bolj zaposlujejo kakor to, kar je nevidnega.

»In to te bega, ni res?«

»Že, pa ne samo to.« — — —

Frančiškan poišče v temi dečkovo roko poleg sebe in Ivan govori tiho, pa srčno:

»Ko sem bil zunaj na polju, tedaj sem mislil na Boga — in kar táko hrepenenje, táko hrepenenje — o dragi pater, ko bi ga vendar mogel objeti in nikdar, nikdar ne izpustiti.«

In v silni iskrenosti stiska roko duhovniku.

Pater skloni glavo. Božja milost počiva nad tem otrokom. In za znamenje ljubezni ga je dal Bog vprav njemu v roko. Prizadevati si mora, da spozna božja pota in potem popelje to mlado dušo do svetega, skritega smotra. Zdaj pa ne sme pustiti otroka samega v tej stiski — ko je tako grenko zadržtel ob nerazumljenem, vsemogočnem klicu božjem.

»Ivan,« reče živo, »vedeti moraš, da Bog ne užge hrepenenja po sebi v nobenem človeškem srcu, ako ga ne namerava izpolniti. — — — Pa ker je tako nedopovedljivo dobrotljiv, ne čaka, da bi ga našli samo v duhu,

temveč je pri nas v svetem zakramentu z dušo in telesom, kot Bog in človek. — Ali bi ga rad prejel?«

Ivan se zgrozi.

»Kako rad,« zašepeta hrepeneče.

Pridi, gospod Jezus!

Duhovni nato:

»Potem pridi ta teden nekaj kratov k meni v samostan, da te še poučim, kar je treba. Potem boš pa na praznik brezmadežnega spočetja Marijinega lahko prejel prvo sveto obhajilo.«

»Pridem —,« odvrne Ivan.

Več tudi treba ni. Tako jasno čuti, da ga menih dobro razume. Zaupa mu z vso preproščino svojega srca.

Pater Bernardin vstane.

»Ali lahko prideš že jutri?«

»Popoldne ob pol ene.«

»Prav! Zdaj pa pojdi spat — pozno je že.«

Resna in vendar vesela stopita iz izbe na hodnik. Duhovni odide doli po stopnicah, Ivan se po prstih splazi skozi obe spalnici do svoje postelje. Potihoma se sleče in smukne pod odejo. Zaspati pa ne more. Venomer mora misliti: »Še štirinajst dni — tedaj!«

V postelji tam na oni strani nekaj zašumi. Jurko tudi še čuje. Ne da mu miru, dokler ne izve, zakaj je prišel danes Ivan tako pozno domov. Smukne iz postelje in prhne skozi sobo k Ivanu in je vesel, ko vidi, da ima ta še budne oči. Sede na rob postelje in zašepeta:

»Ti, kje pa si bil danes?« Ivan se zravna, si zasloni usta z rokami in šepne prijatelju v uho:

»Jurko — na Marijino spočetje grem prvič k — svetemu obhajilu.«

»Res,« reče Jurko in ne sprašuje dalje. Oster nožič mu zareže v srce. Enkrat je bil tudi on pri mizi Gospodovi, samo enkrat. Bil je še pri jesusovcih v Celovcu. — Takrat, na belo nedeljo leta 1719 so šli k svetemu obhajilu, ves razred. In vsak je imel belo svečo v rokah, starejši učenci so pa na koru peli: »Lauda Sion«. — Takrat je hotel spet postati priden. Pa ni šlo. — Kmalu

nato je moral v št. Vid in tu je bil še vsak večer po spovedi tako hudoben, da ga je zjutraj magister zaprl za kazen.

»Kdaj pojdeš pa ti?« vpraša Ivan.

»Morda — o božiču.«

Tihota. — Potem zdrsne Jurko s posteljnega roba in zašepeta:

»Ti — čuj — magister je že doma! Lahko noč!«

»Lahko noč!«

Urno smukne bela senca skozi dvorano. Kmalu ni slišati ničesar drugega, razen zamolklo ropotajočega glasu od spodaj in pojemajočega ihtenja mlade ženske in tihega šumenja v podzglavnikih dveh otrok, ki ne moreta zaspati.

V starem Pevskem domu se je začel zimski red. To se pravi: rože so znesli s hodnika v klet, vodnjak na dvorišču je dobil plašč iz slame in na zelenjadnem vrtu za hišo se blešči drsanica, ki so si jo fantički sami zdrasali s sirovimi coklami.

Najčudovitejše čudo pa je »črna kuhinja«, ki jo slednje leto slovesno odpro na svetega Miklavža večer in spet zapro na pepelnično sredo. Dobrot, ki jih nudi ta črna kuhinja, sploh ne moreš popisati. Poleti, ko gre človek zunaj po dvorišču mimo nje, tedaj mu pač lahko postane neprijetno, ko uzre zakajena, zamrežena okenca in peklensko črni, težki obok za njimi.

Toda pozimi, zlasti v začetku, ko je človek presedel marsikateri novemberski večer zmrzujoč v neprijetni, temni učilnici in mu je postal plašček prekratek in hlačice preredke, tedaj se razlije človeku kaj prijetno po vsem lačnem telesu, ko pride opoldne iz šole in stoji na dvorišču kmet ali hlapec dobre graščakinje ali gospe iz mesta z vozom drv ali okleščkov in izginja njegov tovor pod obokom poleg črne kuhinje. In kaj šele na Miklavžev večer sam, kako se vse veseli večera, ko stopi gospa Lilja s podneto na dvorišče in s čistim glasom pokliče fantičke. Ti so že čakali zgoraj na stebreniku, zdaj pa

priropotajo doli in potem gre krdelce čez temno dvo-rišče. »Dolgi nátek«, ki je častitljivi prvi ministrant, zapoje pesem. Letos bo pel tisto: »Zdrava Marija«, kajti zna jo tudi gospa Lilja in je kaj ljubko poslušati, kako plava njen srebrni glas nad močnimi glasovi dečakov. Pod obokom, ki pod njim dehti nakopičeno kurivo, gredo potem v črno kuhinjo, ki strmi še v skrivnostni temi. Še med petjem stopi gospa Lilja k odprtemu ognjišču v levem kotu zraven vrat in podtakne ogenj. Svetlo zaplapola brinjevo dračje in suho smrekovo vejevje. Prasketaje švignejo sijajne iskre kvišku v dimnik in kot bi trenil, razsvetljuje ves prostor najlepši, rdeči, živi ogenj. Vriskajoč se rinejo otroci v krotki, dehteči dihi kodrastih plamenov in od mraza blede obrazi jim zažare od veselja. Gospa Lilja se veselo smeje z njimi in mora venomer braniti lahni koder, da ji ga ogenj ne potegne s seboj v dimnik. Kakor vila sredi črnih palčkov je videti z bledimi rodicami, ki skozi nje proseva ogenj, in s svetlimi lasmi, ki ji trepetajoč kakor nežni plamenčki obrobljajo glavo in se ji potem skoraj strmo valové nad belo čelo.

Da bi slovesnost še povečala, izgovori še nad ognjem blagoslov, da se ne bi zgodila kakšna nesreča, dokler luna ne izpusti sonca iz ječe, potem pa reče:

»Zdaj pa moram iti kuhat močnik, če ne, boste brez večerje. Skrbno pazite in ne hodite preblizu in ne vlačite polen iz ognja. Tu so trske. Boš pazil, Ignac, je-li?«

Nace odide ponosno kakor po hoduljah k svežnju in vtakne v naklane železne drogeve, ki molíjo iz vsake stene, v vsakega po eno umetno izdelano borovo trsko. In vsi dečaki vriskajo, ko zažiga drugo za drugo, tako da je vsa kuhinja videti kakor slavnostna dvorana.

Čudovit pogled!

Ves podolgasti, štirioglati obok je poln žarečega sijaja — oba težka okrogla stebra imata škrlatne obrise in klopi, ki tečejo ob stenah, žare, kakor da so rezane

iz ebenovine. Na tleh iz opeke done koraki tako jasno in glasovi dobivajo tako razločen, tuj zvok. Na eni ozki strani pelje dvoje stopnic gori k nekakšnemu oderčku. Tam stoji nizek, tumpast steber z obročem in v kotu velika kamenita kocka, kar daje vsemu čudovito grozljiv videz. Nemara je bila tu nekdanj ječa, ko so še domovali koroški vojvode tam čez v gradu? Pa to fantičem ne vznemirja bog ve kaj srca in jim je v veliko veselje, ko se kosajo, kdo bo najdlje stal na stebru na eni nogi. Vsi so na moč navdušeni, ko se »dolgi nátek« zavra tako smešno, da bi si skoraj spahnil ude in nisi nikjer na odru varen pred njegovimi brezkončnimi nogami. Dobrodušni fantič se vedno spet skoplje na podstavek in bñje vedno spet z levo coklo obupno na vse strani sveta, da bi z desno obdržal postojanko. Je že petnajst let star, pa otročji kakor pastirček.

Na drogu, ki teče dva, tri čevlje od tal preko dolbine v zidu, kamor so, kakor bi sodil človek, njega dni privezovali konje, hodijo kakor umetniki po vrvi. Tu prekosi Ivan daleč vse druge. Videl je največ in od otrok potujočih glumačev zvedel marsikatero skrivnost o ravnovesju. Občudujoč in hkrati presojujoč opazujejo tovariši njegove vratolomne umetnije. Gre naprej in navzad, stoji na rokah, drobni in se upogiblje kakor šiba, slednjič rezko zažvrgoli kakor ptič in prhne z razprostrtim plaščkom daleč tja pod obok. Zdaj se vržejo na drog drugi, pa razen Jurka ne spravi nihče kaj posebnega na dan.

»Joj,« vzklikne Peterček, »tam zad morajo biti še meči!«

Soglasno vsi zatulijo in planejo v kot, kjer res leži pod klopjo več lesenih sabelj. Jurka je sama žerjavica in ogenj — je vitez ves, kar ga je. Povesi konico orožja, ponosno zapove:

»Ivan, moj plašč vstran!«

In ko položi Ivan plašček na klop, pozove glasno in ostro:

»Kdo od gospodov se upa iti z menoj merit?«

Ivan ga začudeno gleda. Takega ga ni videl še nikoli. Najrajši bi se šel sam merit z njim, toda nima orožja. Ker na srečo ne pozna moči nasprotnikove, skoči tihi Hinko Andergas, ki ga je potegnilo za seboj vesplošno navdušenje, iz vrste »gospodov«. O Hinko! Nejevoljno premeri Jurko hrabrega krojačka. »Ena — dve — tri!« šteje Friderik Bregar, najboljši kemik in matematik na vsej šoli. Meča udarita drug ob drugega. Hinko žari — oči mu zasledujejo v malodane bojazljivi napestosti roko nasprotnikovo — stiska ustnice in piha — toda nič mu ne pomaga. V treh minutah je opravil. Po licih ima klobase, prsti mu krvavé. Kljub vsej malomarnosti, ki jo kaže v ponašanju in na obrazu, Jurko ne pozna šale. Skoraj jokaje vrže Hinko že tako samo sposojeni meč v kraj. »Dolgi nátek« mu zašepeta:

»Mar bi bil pustil, mar bi bil pustil, mar bi bil pustil, moj ljubi fantèk!« zastran česar se zarežita oba štajerska Polža.

Jurka pa dehti po nadaljnjih žrtvah. Friderik Bregar stopi umerjeno predenj, sam šteje in dvigne orožje tako mirno, kakor da se ga vsa stvar nič ne tiče. Ostri, blede obraz se mu le prav polagoma barva na rdeče — oči mu zro tako hladno, da bi človek menil, da preceňuje kote, ki jih udarjajo meči drug ob drugega. Prav tako hladno in mirno se brani. Jurka mine potrpežljivost.

»Pazi, ti rečem — ali!«

Friderik pazi, o da, toda tako natančno in pravilno, da je nasprotnik prisiljen, napadati prav tako natančno in pravilno. Zdaj je Jurko tisti, ki pričjenja žareti. Postojanko obvlada, to se mora reči. Glava mu ne kloni niti za palec, toda oči mu sipljejo modre in zelene zublje. Pljune — in slednjič zarjove:

»Nimaš nič korajže, da se tako strahoma braniš!«

Ta beseda izpodbode Bregarja — sam napade — in naslednji trenutek mu preluknja konica Jurkovega meča črno sukno nad srcem. Brez vsake strastljivosti položi Bregar svoje orožje v rahlo trepetajočo levico nasprotnikovo. Ta se viteško pokloni z izrazom najglobljega

spoštovanja. — — — O da, dvobojujejo se, kakor da je visoka šola Pevski dom šentviški.

Ko Jurko tretjič pozove na dvoboj, zadoni zvonec čez dvorišče; k večerji kliče. Močnik je kuhan. Z obžalovanjem obesi junak s slavo pokriti meč na steber in jo ubere za vihrajočim krdelcem. Ko pa mu zaréže v obraz ostri zimski mraz, začuti tudi lakoto v želodcu in se še bolj požuri. V tesnem prostoru, ki nosi ponosno ime »refektorij«, čeprav imajo v njem prostora komaj klopi ob zidu in miza na sredi, se že kadi skleda turščičnega močnika. Nasproti vrat visi križ, pod njim stoji magister. Srepe zre lačne fantičke, ki se urno prekrižavajo in odmolijo angelovo češčenje. Potem se potisne vsak na svoje mesto, seže po pločevinasti žlici, ki tiči zataknjena za njim med naslonjalom in steno, in zdajci naskočijo obširno skledo kar od dvanajstih strani hkrati. Magister skrbno pazi, da jedo v taktu — čeprav se dolgemu Nacetu pozdeva, da bi pospravil trikrat toliko kakor drugi. Ah, skrivaj čuti vsak, da bi pospravil trikrat toliko. Pa slednjič se človek sčasoma navadi, da neha v sredi, ko ni več lačen, pa tudi ne še sit. In nadejajo se božičnega drevesca, stavijo nade v patra rektorja in v prvo priliko, ko bodo zapeli kje kakšno podoknico. — Potem fantički vstanejo in se z molitvijo zahvalijo Bogu. Mirko Krasnik, ki je vprav zdaj »tednar«, prinese vedrico vroče vode, ki si v nji vsak omije žlico, in nazadnje oplakne še Mirko sam že tako in tako snažno postrgano skledo. Potem veli magister:

»Zdaj pa naj bo konec vika in krika tam čez! Vzemite s seboj knjige v kuhinjco, da ne boste jutri sedeli po klopih kakor mutasti psi!«

Jurko nekaj zagodrnja, se pa preudarno potisne med prvimi skozi vrata.

Fantički gredo po knjige v učilnico in hite čez mrzlo dvorišče. Domače žaré tri majhna okenca črne kuhinje skozi temno noč. Ah, in kako prijetno toplo je tu notri! Ogenj sicer ne plapola več tako sijajno, pač pa leži velik kup tihe žerjavice in prasklja na ognjišču. Fantički po-

sedejo po klopih in kmalu se preliwa vnet šepet sem ter tja pod obokom. Ivan ima posvaljkano knjigo pred seboj. Opis starega sveta. Evropa. Nekateri bakrotiski kažejo meje, reke, gore, mesta v zapletenih črtah, ki se Ivanu še vedno dozdevajo nekam zagonetne. Zdi se mu kar čudno, ko vidi tukaj črno na belem dežele, koder je sam hodil. Pred letom dni sta šla z očetom čez Karpate na Poljsko. — Ne da bi sam opazil kdaj, mu zaidejo misli vstran od zemljevida v žive spomine tja čez.

Kako globoko zametene so takrat strmele jelke v samotnem gorovju! In mraz, mraz je bilo. Kaj so ljudje tam govorili, nista razumela. — Kako samotna se je potem razprostirala pred njima poljska ravan, ko sta končno prišla iz gorskih dolin! — Krakovo — ah, Krakovo! Tam je zbolel oče, ker sta morala prenočevati v snegu. — Plaho strmi Ivan v žerjavico. Tu sedi tako na toplem in je vesel; ubogi oče pa je moral sto- in stokrat prenočevati po mrzlih skednjih in negostoljubnih gostilnah. Spet se mu odpre rana, ki mu je umorila detinstvo. — Silno hrepenenje ga prevzame, da bi zbežal ven, na očetov grob. Toda ne sme. Tako poredkoma sme iti. Zdaj pač leži sneg na gomili in na golih bezgovih vejicah tožijo lačni ptički. — Na misel mu pride pesemca iz stare pravljice, ki mu jo je pripovedovala gospa Lilja, ko ji je znašal drva v kuhinjo:

»Ko bi to tvoja mati vedela,
srce bi počilo ji v prsih — —.«

Ta pesemca mu prihaja vselej na misel, kadarkoli se spomni umrlega očeta. »Ko bi to tvoja mati vedela —!« Kako bi jokala! Kakor da mora na pot in odtod, iti tolažit mater, tako mu je. Sčasoma si postane svest grenko sladke gotovosti, da mati živi, da je kje v Italiji ujeta — njegova ljuba, ljuba mati! V skrivnih sanjah mu stoji ob postelji in ga poljublja. Pa mu je tako zelo težko, da bi ji povedal, da je oče umrl, da se trepetajoč prebudi.

Jurko sedi blizu njega in zna svoje vokabelce tako dobro, da si mora priboriti vsaj povoljno. Več si ne želi.

Mirno zapre knjigo. Tedaj sliši Ivana vzdihniti. Skrivaj pogleda tjakaj. Trpki presek obraza z lahno upognjenim nosom se ostro odraža od ognjenega soja. Kaj neki spet kuha?

Potihoma Jurko vstane in se splazi tja čez k prijatelju.

»Že znaš zemljepis?« vpraša.

Zmeden ga Ivan pogleda.

»Ne še,« prizna.

»Ti, potem se pa moraš požuriti, bo koj zvonilo k počitku.«

»Ah naj,« reče Ivan tiho in si potegne skozi goste temne lase. »Bom pa pripovedoval, kar sem sam videl na Poljskem.«

Zaskrbljeno zmaje Jurko z glavo; rektor navadno ne pusti, da bi mu kdo kaj »pripovedoval«.

»Ti,« zašepeta spet Ivan, »si se ti že naučil?«

»Že,« odvrne Jurko ne brez dostojanstva in sede poleg tovariša.

»Jurko,« reče Ivan bolestno, »kaj misliš, kaj naj storim —?« In potihoma, da ne bi motil drugih, pripoveduje, kaj mu je Škorček povedal o materi in da je zdaj malo manj kot prepričan, da živi mati na Laškem.

»Kaj si moreš ti drugače misliti?«

Nak — Jurko si ne more drugače misliti. Kako tudi? Ne pozna druge ženske kakor mater, nežno ženo, žalujočo vdovo, in sestre, od katerih hoče ena umreti, ker ji je izginil ženin. Vsega ga je navdušila ta romantična zgodba. Skoraj mu je žal, da sam ve, kje je njegova mati.

»Seveda jo moraš iti iskat. To je edino, kar moreš storiti! Jaz bi bil sploh že kar od kantorja šel naravnost v Italijo!«

Obotavlja se in osramočen reče Ivan:

»No, veš — vendarle nisem za trdno vedel — in pa — šola.«

»Ah, kaj šola!« se razvnema Jurko. »Šola ti ne uide, mati pa ti medtem lahko u m r e od hudega! Kar misli

si, kako ji mora deti, če stopi tisti črni vrag, tisti polkovnik, v njeno sobo in se ji porogljivo posmehne in zarjove: Ti, Carmé, lepo novico: mož ti je umrl! Rečem ti — omedleti mora kakor naša Regina! In nemara še laže in pravi, da si tudi ti umrl! Od tega ji mora nazadnje še srce počiti — prav gotovo!«

»Moj Bog —« zaječi Ivan. Vihar ljubezni in kesanja in domotožja ga potegne s seboj. Uboga mati — naa — od onega ne sme zvedeti! Sam ji mora povedati — tako polagoma! Malo vreden otrok je — res, malo vreden otrok, da ni že zdavnaj pohitel v Italijo! Kako le mu je moglo dati srce, da jo je pustil v srčni bridkosti le en sam dan dlje, kakor bi bilo treba? Kakor v sanjah vstane z drugimi, komaj sliši, kaj mu vzburjeno prigovarja Jurko — gre v mrzlo spalnico in leže tresoč se od mraza in razburjenosti. Nekaj mu venomer šepeta: »Zakaj nisi šel že zdavnaj?« Zakaj ne? Da, le zakaj ne? Ker ni za trdno vedel. — Toda k a k o naj bi bilo drugače? Je tako — bome da — m o r a biti tako! Mati, pridem kmalu — mati, odpustite mi! Mislil sem si samo, da moram še prej prejeti sveto obhajilo — pojutrišnjem! Pa saj ga tudi v Italiji lahko prejmem. Precej jutri zjutraj grem! Ne polkovnik — ampak jaz vam povem, mati! In v velikem domotožju, v svojem usmiljenju se zazdi sam sebi zloben in hudoben, da se je veselil svetega obhajila in hotel postati mašnik in ni storil ničesar, da bi rešil mater. Zdaj hoče to popraviti. Toda kako?

Jutri zjutraj se odcepi s pota v šolo in se odpravi spet proti Beljaku. Potem čez Pontafelj in Pontebo doli v Italijo. Spet bo tako kakor pred letom dni. Mrzlo in tuje. Pa da pride le na Laško, tam bo že topleje. Ah: in četudi bi bilo treba iti na severni tečaj, šel bi! In riše si, kako jo najde — pač v kakšnem samotnem gradu ali kakšni mračni palači — in kako ga mati gotovo takoj prepozna in se z v e s e l i ! Giovanni mio! — Sapa mu zastane od blaženega vzburjenja.

Vso noč ne more zatisniti očesa. — — —

Ob štirih zasliši glas zvončka. — Sklene roke in začne moliti. — Potem se zmisli, da prihaja to zvonjenje od frančiškanske cerkve in bosta šla pater Bernardin in rektor zdaj v kor. Tedaj ga obide rahel sram. Dobri pater ga bo opoldne čakal. — No, naj ga! Ne da se niti ure več zadržati! Mati je več! Toda, pater Bernardin mu je bil zmeraj tako dober. Prav za prav je grdo ker tako oditi. Grdo? — Moj Bog, kaj naj naredim?

Najbolje bo, da gre najprej k frančiškanom in vse pove patru Bernardinu. — Saj! Bernardin že razume take reči. In če bo hud, no, potem ne more pomagati, on je naredil, kakor je prav! Zadrževati ga tako ne sme. Bilo bi zoper četrto božjo zapoved!

Ob petih se prikaže med vrati Mirko Krasnik in glasno zakliče:

»Laudetur Jesus Christus!«

Fantički se zbude. Hlastno in bolj zmrzel, kakor je šel sinoči spat, vstane Ivan. Ko gredo iz spalnice, se pri-rine k njemu Jurko in zašepeta z žarečimi očmi:

»Kdaj?«

Ivan odločno odgovori z bledimi ustnicami:

»Zdaj!«

Navdušeno mu stisne Jurko roko. Pri zajtrku mu porine svoj kos kruha. Potem gre Ivan po gosli v pevsko sobo in jih skrije pod plašček.

Ko gredo šolarji skozi vežo stare hiše, postane Ivanu srce težko. Pa ne ostaja mu časa, da bi gledal nazaj. Hrupoma odrojijo plahutajoči dečki mimo cerkve. Tu zgubi Jurko gosje pero. Mudi se — samo Ivan ostane pri njem in brska nekaj po snegu. Tovariši zginejo za cerkev.

»Tako —« reče nato Ivan. »Bog ti povrni, na svidenje!«

»Na svidenje —in kadar jo najdeš, mi daj na znanje, jeli?«

»Bom.«

Jurko se oklene s prsti prijateljeve roke.

»In potem — se spet vrneš, ne?«

»Morda.«

»Nič morda, za gotovo!«

Ivan prikima. Še enkrat si stisneta roke, potem odropotajo cikle — ene proti šoli, druge ven skozi vrata.

Komaj je Ivan pred mestnimi vrati, tedajci pride, o groza! — pater rektor. Z začudenim pogledom išče v obrazu svojega učenca, ki zardi kakor živi ogenj.

»Kam pa? Saj bi moral vendar biti že v šoli?«

Fantič ne ve kaj odgovoriti. Moj Bog — lagati bo moral.

»Se misliš iti potepat?«

»Sem — sem — mislil, še prej malo skočiti k patru Bernardinu.«

»Le vedno točen in natančen, Ivan! Za danes zatisnem eno oko. Torej steci in urno opravi!«

Dečko gre drevi prvič k spovedi — kdo ve, kaj mu še stiska srce. Ivan pozdravi nemo in se globoko prikloni. Vest mu je nemirna. Saj ni bila laž — ampak — resnica pa tudi ne.

Ko vpraša po patru Bernardinu, si ne upa pogledati prijaznemu bratu Egidiju v jasne oči. Tako se boji slovesa in še bolj, da bi pater ne bil jezen. Frater Egidij se vrne in reče:

»Pater Bernardin je v žagradu — kar tjakaj pojdi.«

Srce razbija Ivanu, ko korači skozi cerkev ter stopi v žagrad.

Mladi duhovnik je pravkar končal zahvalo in iz potez mu diha še posvečenje svetih jutranjih ur. Urno vstane s klečalnika in globoke, temne oči se mu potope v prečute dečkovce. — Ivanu je mahoma, kakor da mu je nekaj povsem nemogočega, neznanskega, povedati temu menihu v jasni, strogi obraz svoje pustolovske misli. Torej položi roke na rjavo omaro, ki izpolnjuje dolžino stene, in išče besedi. Rahlo položi duhovnik svojo desnico na dečkovo roko.

»Bog te sprimi, Ivan; te pošilja pater gvardijan?«

Ivan odkima. Gosli položi na omaro in beseda se mu zatika:

»Pater Bernardin — danes me ne bo k spovedi. Grem —.«

»Kaj ti ne pride na misel! Zakaj ne?«

In tesneje mu oklenejo krepki prsti mrzlo roko dečkovo.

»Zastran matere —,« reče Ivan plaho.

»Kako to, se je kaj zgodilo?«

»Ne, samo zasledil sem, kje bi utegnili biti. Jurko tudi misli tako. Polkovnik — njen stric — njemu so bili namreč ušli, ker so imeli mojega očeta tako radi — ta jih je bržčas spet vlekel s seboj v Italijo — pa bi jih rad poiskal.«

Frančiškan ne razume nobene besede. Vidi samo, da meni otrok jako resno, in spozna, da nekaj z dečkovo materjo ni prav. Torej reče mirno:

»Veš kaj, Ivan, o tem mi moraš pa že kaj več povedati, če se hočem kaj spoznati. Sedi!«

Ivan se zgrbi na podnožnik pri klečalniku in pripoveduje. Pripoveduje s tako gotovostjo kakor evangelij, da mu je mati v Italiji in da mora k njej, da jo bo tolažil, — da tolikokrat misli nanj in da ima sam greh, če jo pusti tudi le en sam dan še čakati. Ves se razvname in domotožje in ljubezen mu zvenita iz slednje besede.

Menih skloni glavo in posluša. Gane ga, da hoče ta otrok tako naglo in odločno ubrati pot, ki ga žene nanjo ljubezen. Toda — da bi bil polkovnik odpeljal mater, zveni vendarle preneverjetno. Sam je misijonar in pozna iz spovednice več ko preveč družinskih žaloiger. Mora fantiča odvrniti od tega koraka; toda kako, da si ne zapravi neomejenega zaupanja, ki ga ima dečko vanj? Marija, pomagaj!

»Ivan,« reče nato odločno, »kar mi pripoveduješ, je že mogoče. Pa saj praviš sam, da nisi precej za trdno vedel, ko ti je kantor pravil o stricu. Pa tudi če bi bila morala zares s polkovnikom, vendar ne moreš vedeti, ali je zdaj v Italiji. Lahko da je šla z njim v Francijo

ali Španijo in boš zastonj preiskal vso laško deželo. Ne razvidiš tega?«

»Že,« odvrne Ivan hripavo. Nada mu ugaša.

»Ivan, lej, tega sem jako vesel, da si prišel najprej k meni. Hočem ti tudi pomagati. Koj, še danes, bom pisal v Beljak staremu patru, ki gotovo ve o vsej zadevi. On pač lahko povpraša, kam se je mati najprej obrnila, in potem povprašamo tam in tako vedno dalje, dokler je ne najdemo. Do tedaj bodi lepo priden in to bo gotovo tudi materi najljubše, ne?«

Ivan prikima. Jasno mu je, da ima pater prav, vendar se nekaj v njem upira temu, da ne more sam priti materi na pomoč, da mora zdaj popustiti vse, za kar se je boril vso dolgo noč — in sram ga je pred Jurkom.

Zdaj postane pater Bernardin bolj smel in hoče fantiča poskusiti.

»Sicer,« reče nekam rezko, »sem od danes naprej tvoj spovednik in tedaj imam pač pravico, zahtevati pokorščino. Če torej rečem: ostani tu — tedaj ostaneš!«

Tedaj zažare dečku rjave oči.

»Pa ostanem!« reče urno.

Zastran Boga biti pokoren, to je čisto kaj drugega.

Komaj pa je izrekel besedo, že mu vstane v srcu silen boj. Ne k materi — spet domov v Pevski dom! In tako — prisiljen! Toda rekel je. Čuden drget mu pretresa dušo, kakor da udarja močan ptič z vso silo svojih peruti ob jeklene kletkine stene. Pa — kar je rekel pater Bernardin, saj je vendar vse res. Ivan čuti jasno in je ves prepričan, da ne sme storiti, kar bi sam rad.

S stisnjenimi ustnicami vstane in vzame gosli.

»Torej prideš drevi?«

»Pridem.«

Dobri duhovnik bi mu kaj rad rekel še kakšno dobro besedo, pa je ne reče. Naj postane junak, mladi Ivan Kamenar!

Tako se napravi Ivan na težko pot v šolo in si venomer ponavlja samo eno: »Ostanem, ker spovednik tako hoče.« Ko pa se približa šoli, že pristavi: »In ker

imam Boga rajši kakor mater.« Toda ne more ubraniti močni ptici, da mu ne bi skoraj raztolkla srca s svojimi perutmi in da se mu ne bi okrog otroških ust prvič zarezala bolešno zmagovalna črta težke odpovedi.

— — — — —

Iz mraka pod korom frančiškanske cerkve stopi Ivan po prstih v motni sijaj, ki se krade iz spovednice patra Bernardina in poklekne k linici. Na okapanem železnem svečniku dogoreva konček sveče in v njenem svitu se motno beli bleda roka duhovnikova. Pater Bernardin blagoslovi dečka z znamenjem svetega križa in čaka nekaj utripov, dokler ne zašepeta hripavi otroški glas:

»Jaz ubogi grešnik se spovem in obtožim Bogu, vsemogočnemu —«

Na podobi, ki visi na steni spovednice, se sveta Magdalena nasmehlja sredi vse svoje bridkosti. Kar pripovedujejo otrokova usta, ni pač nič drugega kakor senca mnogoterih milosti, ki jih Bog zasaja v to dušo. Ivanu pa razbija srce od sramu in kesanja. Tako mu je, kakor da je bleda roka, ki tu notri zaslanja duhovnikov obraz, roka Zveličarja samega, ki ga žali tolikokrat, in skoraj ihteč izdavi iz sebe:

»Moj Jezus, usmiljenje!«

Obžalovanja ne more več izmoliti. Pater Bernardin pogleda za trenutek v upalo obličje otrokovo, ki se kot sneg belí za mrežo. In kar ne more najti besedi, da bi grajal, kakor je nameraval. Sprevidi, da tega fantiča ni potreba kaj dosti opominjati. To uro, ki je Ivan pač ne pozabi svoj živ dan, mu mora povedati kaj več.

Sklone ostrizeno glavo proti omreženi linici in govori tiho in prepričevalno, dočim mu visijo oči proseč na podobi Brezmadežne, ki stoji tam na stranskem oltarju v plapolajočem svitu dveh svečk:

»Ivan — lej, tolikokrat si žalil Boga, on pa te je zmeraj ljubil! Ljubil te je tako prisrčno, da je iz ljubezni do tebe stopil doli z nebeške slave in postal človek kakor ti! Pa to mu še ni bilo dovolj. Dal se je zate pribiti na križ, je umrl najgrenkejši smrti, da bi

se ti lahko zveličal. In ker tega ne more kar tako pričakovati in se boji, da bi se mu morda izneveril, se skriva v svetem Rešnjem Telesu in se ti daruje v jed. Vidiš, Ivan, to je ljubezen! Druge ljubezni ni!

Pa ker nas ljubi tako brez mere, hoče tudi, da mu vračamo ljubezen tudi mi in — Ivan, nočem ti prikrihati — menim, da zahteva od tebe tudi tako ljubezen, ki je brez mere. Išči samo njega, on naj ti prav sam popolnoma zadostuje! Daruj se mu tako popolnoma, kakor se bo on tebi jutri daroval v svetem Zakramentu! Ničesar si ne pridržuj — daj mu vse, kar imaš, slednjo stvar, naj si bo vidna ali nevidna — daj se mu samega sebe, naj stori s teboj, kar hoče, tako kakor se bo jutri dal on tebi, da ga ponesesh, kamor boš hotel, ali domov ali v šolo ali kamorkoli že. — Ivan, Bog te je poklical glasneje, kakor kliče druge, zato moraš tudi urneje slediti, kakor morajo drugi! — Ivan, Boga ljudje tako malo ljubijo, dosti premalo! Daj se mu vsega v ljubezni in potolažil ga boš za mnogo grešnikov. Vsega, Ivan, v popolnem uboštvu! Da ne boš imel ničesar razen samo njega, potem se ti dá samega sebe v last.<

Tako govori frančiškan Ivanu in potem dvigne roko v odvezo: »Ego te absolvo —.<

Ivan se svečano pokriža. Zdaj so mu odpuščeni in izbrisani vsi grehi — zdaj je popolnoma čist. Zdaj se začne novo življenje. Kakor da mu jih je načrtal z žarečim črtalom, tako so se mu vdolble besede duhovnikov v dušo. Čuti povsem jasno, da je tako, kakor pravi pater. Mora Boga ljubiti ned vse; ne sme drugače.

Ko stopi iz spovednice, ga prevzame veliko blaženstvo. Zagleda tabernakelj v svitu večne luči in si misli: tu notri je Jezus, ki me ljubi in ki ga ljubim jaz. In kar je bilo doslej v njegovem srcu kakor nekakšno svečano območje, se raztopi v veseli zaupljivosti.

Tisti večer je gospa Lilja prižgala ob ognju na ognjišču svečko in stopila z njo iz kuhinje v zadnjo izbo. V globoki dolbini v zidu, kjer je okno, se skriva mala, prastara, rezljana skrinja. Gospa Lilja si odpne sveženj ključev in odklene umetno kovano ključavnico. Prijeten, blag vonj ji dahne naproti. Poklekne na tla in začne stikati po skrinji. Najprej razgrne na tla ruto in zloži nanjo svoje zaklade, kos za kosom: rožni venec in mrtvaško svečo rajne matere, nekaj umetnih cvetlic, ki si jih je bila vzela za slovo od Marijine cerkve žihpoljske, potem pisano poročno obleko in poročni venec — nekaj knjižic in podobic in slednjič to, kar išče: lepo, rumeno voščeno svečo, ki se okrog nje ovija rdeč trak. In ko drži v rokah svečo, zdrsrne popolnoma na tla in zasanja.

Kmalu že ni več v tesni, temni izbici, kjer se šopiri pisalna miza moževa in ta in oni starinski in bahav kos hišne oprave — zunaj je v širnem, sončnem Rožu, kjer stoje po mehkih, zelenih travnikih okrog Marije žihpoljske jablane, poine cvetja.

Pod svetlimi drevesi se igrajo in smejejo otroci. Sama je tudi med njimi — majčkena, cepetljiva deklička z ognjeno rdečimi kitami. »Rojenice!« zakriče fantički, kadar ji kdaj veter razplete lase. Tedaj prestrašena zbeži doli k teti, z obilnimi otroki obdarovani, tja v brodarsko bajtico, kjer je našla drugo domačijo, in je ni ves teden na spregled. Tam sedi z velikansko stričevo nogavico na brodu in se sme vsakikrat prepeljati z njim, kadarkoli bi rad kdo čez Dravo. Vsakikrat je zanj nov čudež! Voda, tako tiha in močna, tako čista in neprozorna hkrati, jo vabi kakor skrivnost. Ah, kako blaženo je, kadar plava ladjica sredi reke in se blešči svetlo sonce na vodi, da se vsa dolina iskri gori in doli kakor raztopljeno srebro! In kako strahovito, kadar na spomlad in jesen ne more človek spati, ko valovi tako neugnano in silovito grme mimo kóčice!

Najlepše pa Drava ni! Najlepše je cerkev! Cerkev Matere božje! Ah, kolikokrat se je Lilja splazila po prstih v širni, mračni prostor in šla skriv čisto blizu do

milostnega oltarja! Tam je bila docela srečna! Tam je bila zares doma — pri materi Mariji! — Tiste čase je često mislila, da sliši njen ljubeznivi materinski glas — govoril ji je: »Lilja, ali hočeš biti predraga ljubljenska mojega Sinka?« In mala Lilja je bila vesela in je odgovarjala »hočem« in ni mogla posihmal misliti ničesar drugega, kakor da se mora posvetiti kot nevesta Sinu božjemu in Mariji. Ko je šla k prvemu svetemu obhajilu, se je zaobljubila malemu Jezusu. Živ človek na zemlji ni vedel za to. Le čim bolj tiha in pobožna je postajala. In skrivši je večkrat jemala obhajilno svečo v roko in sanjala o nebeškem zaročnem dnevu in črnem pajčolanu. To je upala, po tem hrepenela svoj živ dan. In zdaj — od vseh njenih svetlih detinskih sanj ji ni ostalo nič, razen te ožoltele sveče in ljubezni do matere Marije, ki ji je pač že odpustila vso nezvestobo. Saj Marija ve vse, vse — ah, kako dobro je, da sveta Mati božja vse ve! In kakor že stokrat v tihih urah, ji razklene tudi to pot sladka gotovost, da je Marija usmiljena in jo razume kakor mati, tesni obroč, ki sicer noč in dan bridko in tesno stiska šibko srce mladi gospe. S ponižno iskrenostjo povzdigne otroške oči in vidi v duhu obraz svoje tolažnice. Tedaj vzame hudino svojega zakona iznova nase in si misli, da mora biti vesela te obilne hudine. Saj tako vendar še laže izravnava svojo nezvestobo do deteta Jezusa. Ko pa položi poročno obleko in bleščeči venec spet v skrinjo, ji kanete dve veliki solzi nanji.

Potem zaklopi pokrov in obrne ključ. Vzame svečo in postavi luč na mizo. Tedaj nekdo potrka.

»Noter!«

Ivan odpre duri. Gospa se mu nasmehne in pokima ter si brž obriše lice.

»O, si že prišel. Si bil že pri spovedi?«

»Bil.«

»Pri prečastitem patru Bernardinu, jeli?«

»Da.«

Premišljeva je gleda gospa Lilja v tihi plamen. Bernardin je svetnik — velik svetnik.

»Je bilo jako lepo?«

Ivan jo pogleda malce negotovo; »lepo« se mu spovedovanje ne more zdeti. Magisterica se od strani neko-likanj hudomušno namuza in mu nato poda svečo.

»Na, lej, tu je sveča. Je lahko kar tvoja — mi je tako več ne bo treba. Jo pa moraš imeti v časti, je bila moja luč pri prvem svetem obhajilu, tam doli pri Mariji na Žihpoljah.«

»Bog plačaj!« reče Ivan.

Gospa Lilja mu pogleda kvišku v obraz. Zazdi se ji v milem svitu sveče tako lep v svoji čisti, skrivnostni zamišljenosti. Polahko pristopi bliže.

»Ker nimaš več mamice, te bom pa jaz blagoslovila za tvoj sveti dan, — da bi postal dober človek in zmeraj delal, kar Bog hoče — in bi bil prav srečen v življenju in smrti —.«

Nežno in prisrčno zaznamuje dečku križ na čelo.

Ivan povesi oči. Mehko mu postane pri srcu, pa ne mara pokazati.

»Boš jutri malo molil zame, jeli?«

Fantič prikima. Bo molil. Saj je vendar gospa Lilja kakor mil lunin žarek, ki omili vse trdote in stiske v tej hiši. Vsi fantički jo imajo radi.

»Veš,« zašepeta in bolesten smehlja j ji spreleti obrazek, »mi je k à j potreba molitve — — mi je dosti-krat tako težko — —.«

Tiho sklone glavo. Kaj naj mu reče — saj vendar ne more razumeti. Ivana obide rahla slutnja o mučeništvu, ki ga trpi ta prenežna gospa, ki jo je skoraj sama duša, poleg sirovega, samooblastnega moža.

»Ne jokajte, gospa mati, rad bom molil za vas —,« reče Ivan malce okorno.

»Priden si, Bog ti plačaj! Daj mi še plašč, kajne; ga bom pošila po robu in osnažila. Pa pridi jutri zjutraj semkaj ponj.«

Ivan sleče malce oguljeni plašček in ji ga da. Gospa ga razgrne preiskujoč proti luči.

»Ni še tako slab, bom že naredila.«

»Prosim.«

Gospa Lilja vzame svečo in gre za dečkom v prednjo sobo. Tam sede k šivalni mizici in vdene v šivanko.

»Lahko noč,« reče Ivan in gre iz izbe.

»Lahko noč!«

Na koru v frančiškanski cerkvi stoje dečki pevčki, ki so si jih izposodili za véliki praznik Brezmadežne od mestne župne cerkve. Vélika maša je minila. Na oltarju stoji zlata monštranca v svečanih oblakih kadila. Dečki pojo Genitori Genitoque in piščali in gosli vriskajo med skrivnostne latinske besede. Nato zacinglja zvonček — vse glave se sklonijo. Pater Caharija blagoslovi ljudstvo z monštranco. Še en glasen vrisk, potem izgine mali spreved duhovnikov in strežnikov v žagrad. Fantiči tiščijo k stopnicam s kora.

Spodaj pri oltarju pa spet zabrni zvonček — čisto pohlevno. Pater Bernardin v belem koretlju odpre obhajilni kelih in pokaže telo Gospodovo tem, ki so zahrepeneli po njem.

»Ecce agnus Dei...«

Globoko skloni fantič na koru blede obraz in moli z mašnikom »Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, ampak reci le z besedo in ozdravljena bo moja duša.«

Nato vstane, vzame svečo gospe Lilje s pulta za note in gre počasi doli po stopnicah. Cerkev se je izpraznila, samo spredaj pred obhajilno mizo kleči krdelce. Ivan se naniza v vrsto.

O Jezus, zdaj prihajaš — prihajaš z božjo in človeško naravo, z dušo in telesom, s krvjo in mesom — z vso svojo močjo in ljubeznijo! — Ivan skuša obuditi kesanje, vero, upanje, češčenje — pa duša mu vedno spet le jeclja in beblja: Gospod Jezus, pridi, prosim te — pridi, ker te imam tako rad — tako rad, Gospod Jezus! Ker brez tebe ne morem živeti — pridi, Gospod Jezus! Nato se preplaši in zboji neskončne veličine te

ure in se skrije pred Bogom v ogenj, ki mu ga je on sam prižgal v srcu: v ljubezen.

»Imam te tako rad — torej pridi! — — — Pridi in me vzemi — mene in kar imam!«

Ne ve, kaj govori, toda venomer mora ponavljati:

»Imam te rad — pridi in me vzemi!«

Potem poklekne med zadnjimi starimi »špitalaricami« k angelski mizi in vidi, kako se venomer bliža belo se blesteči koretelj patra Bernardina in se oklene z mrzlimi prsti rumene sveče. Pridi, Gospod Jezus!

»Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen.«

In Bog Gospod v najsvetejšem zakramentu se dotakne prvič usten malega prijatelja.

En plamen — ljubezen k ljubezni — iz dveh gorečih src en sam vzklík: Tvoj! — in nato tihota.

Temne obrvi se poveznejo na zažarela lica. Duša pa odpre oči in gleda.

In sreča se s pogledom večne ljubezni.

Ni ne podoba ne glas — ne luč ne žar. Samo pogled — oko v oko — dovolj za vso večnost. — —

Ljudje se izgublajo iz cerkve. Ta ali oni se pač še ozre po otroku, ki še vedno kleči pri obhajilni mizi in se ne gane, z obrazom, globoko sklonjenim na beli platneni prt, nalahno omahujočim v globoki nezavednosti. — Pater Bernardin kleči v oratoriju in moli za Ivana. In ko vidi ta trpki, ostri, žareči obraz, te od prevzetja naprej nagnene, ozke rame — te čudovito lepe, brezkrvne roke svojega nebeškega romarja, tedaj prešine meniha rahel strah. — — »Predober za ta svet —?« Kakor Bog hoče. Pa če smem prositi, Gospod: rédu je treba svetnikov in svetu jih je treba še bolj!

Ivan medtem ne sliši in ne vidi ničesar več — je čisto sam s svojo ljubeznijo. Brez besede se preda nesluteni sili, odpre srce skrivnostni blaženosti, nerazumljeni boli — in ve samo eno: da je prišel Jezus in ga potegnil nase z vso silo — in da je zdaj ujet za čas in večnost.

Na podstrešju diši po butaricah sušecih se zelišč. Mrak se plazi iz kotov rjavo in neslišno. Pred malo linico raste sneg, tako da je videti samo še ozek pasek pozne popoldanske svetlobe. In ko se še ta trudno privije k sivim tlom, se skriv ukrade rahel odsev v nizki kot v najglobljem ozadju in pozdravi staro podobo Zveličarjevo. Temni okvir je vegast in podoba skoraj črna, vendar kleči Ivan pred njo in blaženost mu sije iz oči. Njemu je to blede obličje z ustnicami, od bolečine spačenimi, in očmi, ljubezen presečimi, lepota vseh svetov. Vsega, kar je pomanjkljivega, niti ne vidi. Zanj so poteze Gospodove polne tistih nebes, ki jih srečuje sleherno jutro in ki so za njegovo srce edina velika ljubezen.

Tema tišči čim dalje gosteje medenj in med prostor. Daleč, daleč zveni jasen smeh fantičkov — v zvoniku bije ura. Tedaj prisloni Ivan prav plaho gosli ob brado in polahko zagode pesem o ljubezni:

Poljubil si me z usti svojimi,
zato molčim;
pogledal s svojimi si me očmi,
zato ihtim.
Oh, kar čez noč
se razcvetelo hrepenenje je
kot spev cvetoč.

— — — — —

Jurka popada resen strah, da ne bi njegov prijatelj zaslovel za tercijalca. Obesil si je namreč nad posteljo podobico naše ljube Gospe, ki mu jo je dal brat Egidij, pokleka vsako jutro in vsak večer pred njo in tiho moli. Kaj takega še niso doživeli, odkar je zamenjal magister Ehrwald pristaranege Avgušтина Anrainerja. Če ni, da bi človek m o r a l moliti, moli vendar samo pred skušnjo ali kadar si kaj prav posebnega nakoplje! Saj m o r a človek že tako dovolj dostikrat moliti: moliti pred jedjo

in po jedi, moliti pred šolo in po šoli, po pet-, šestkrat na teden peti pri maši, najmanj po dvakrat pri blagoslovu! Da o devetdnevnica in procesijah niti ne govorimo! In zdaj v adventu zornice in večernice! Vsakikrat pridiga! — Ivan pa ti gre in moli čisto sam od sebe brez konca in kraja v mrzli spalnici, ko so drugi že zdavnaj zlezli daleč čez ušesa pod odejo.

Ta »brez konca in kraja« pri teh pobožnostih traja po pravi uri kvečjemu po deset minut, toda za Jurka je muka sleherna minuta. Jurko čuti, kar Ivan niti ne sluti ne — kako se štirikrat po dvojje oči obrača izpod oguljenih odej ven proti rjavi glavi, ki se, nalahno sklonjena v zatilnik, kakor negibna senca odraža od sive stene. In čeprav je tema, vendar bere Jurko iz žarečih isker, ko jih vidi utrinjati se skozi temo na prijatelja, kako tovariši porogljivo strme, Ivana rahlo prezirajo in ostudno sumničijo, da je licemerec. In zazdi se mu sempatja, da sliši hihetanje ali zbadljivo besedo in trdno sklene, da izbije zjutraj na poti v šolo Ivanu to budalost ali da tega in onega premlati. Zjutraj pa ne naredi ne tega ne onega.

Kadar gre Ivan v šolo, se mu oči iskrijo od radosti; nobena kepa mu ne izgreši in kadar tekmujejo, kdo bo prej, mu mišičaste noge zmagoslavno dosežejo šolska vrata. Pa ko se Jurko nekega dne spravi na Naceta, ga začne zbadati in pikati, da bi izzval iz njega zlo besedo in bi ga potem lahko korenito premikastil, ali ti ne pride vprav takrat pater rektor po hodniku, gre mimo in ga pomenljivo pogleda, kakor da ga hoče z očmi predrėti? Za vruga — toda saj sam ne ve več tako natančno, ali je takrat navsezadnje tudi res mislil obljuditi, da ne bo nikomur več nagajal in se ruval, — vendar hoče biti mož-beseda. Skriv pa se le nadeja, da kdaj ta ali oni vendarle sam začne. Tedaj glej gori!

In tako se nič ne pripeti. Slednji večer in slednje jutro kleči Ivan pred posteljo in vsakikrat se Jurku dozdeva, kakor da bliskajo oči drugih čim porogljiveje nanj. Dokler se nekega večera nenadoma ne pojavi med

vrti Mirko, da bi še nekaj opravil, ter glasno zakliče, preprosti kmečki fantič, ki se mu zdi čudna vsaka stvar:

»Ojej! Lejte, Ivan pa je še zmeraj zamaknjen!«

Kot bi ga pičil gad, šine Jurko kvišku.

»Kaj to t e b i mar?« zapiha.

Krotki Mirko ves vztrepeta in samo iskreno reče:

»O Marija, ali je pobožen!«

To pa je že preveč! Kaj takega ne sme kar tako omazati najdražjega mu tovariša! Ta osel bi ga osmešil na vse večne čase! Kot strela skoči Jurko iz postelje in že je pri vratih in že drži Mirka za vrat.

»Kaj — ti — ti, kaj rasteš — na, da se upokojiš!«

Plosk — udari Jurkova roka presenečenemu, nedolžnemu Mirku v obraz.

»Saprabolt, tam se pa tepejo,« se razveseli Peterček v zunanji spalnici in završi na bojišče; Damijanček za njim. Po vseh posteljah se zgane.

»Kaj je — kaj le imajo?«

Ivan prvi trenutek niti ne opazi, da je vse to zastonj njega. Ko pa zasliši Jurka pihati, kakor pač samo on zna, tedaj se ozre, naglo naredi križ in priskoči baš že prepozno, da bi zadržal roko jeznoritecu.

»Jurko, kaj pa misliš — naj reče, kar čel!«

»Saj, ti, ti koštrun neumni ti, tebi ni nič zato, je pa m e n i ! Meniš, da mi ni nerodno, ko se ti smejejo in ti skriv pravijo tercijalec! Silno imaš sam sebe za norca!«

»Kdo se mi smeje?« vpraša Ivan in kri mu šine v glavo.

»V s i !« kriči Jurko.

Kot bi z nožem zarezal, raste glas zagorelemu fantiču.

»In z a k a j se smejejo?«

Po treh sekundah tihote se hladno oglasi Friderik Bregar:

»I no zakaj — zato ker so take prenapetosti vselej smešne.«

Tudi Peterček se zahiheta in začivka:

»Tak korajžen fant, kakršen si, pa bi poklekal kakor babe!«

»Kakor stari Pepelarček —!«

»Tercijalec!«

»Misli, da ga bo naredil Bog za papeža.«

»Saj je prav, da moli,« meni Hinko — pa ker pravi vprav on, je beseda že zato rajši v škodo kakor v čast.

V Jurku se nekaj prelomi. Da — z a r e s je smešno, kar uganja Ivan — zdaj še njega samega zbode v oči. Jasna podoba prijateljeva se mu nekako maliči. Naj se loti še tolikokrat, ne spravi iz sebe krepke besede, da bi branil prijatelja. Ivana pa zgrabi silna togota. Razkorači se in stisne pesti.

»S e m molil in bom molil, pa če vi še tako psujete! Vi mi ne boste ukazovali. Glejte rajši nase —.«

»Ujej — pridiga!« se namrdne Damijan.

»Pridiga, pridiga,« rjove Ivan,« in da si jo bolje zapomniš, na — na — na!«

Z divjimi pestmi zgrabi Štajerca. Ta se brani, toda kmalu obnemore pod silno jezo razdraženega. Dva druga mu priskočita na pomoč. Zdaj začne Ivan »vejati«. Štiri, šest rok ga zgrabi, toda okretno kakor mačka se jih otrese. Tudi ste mu cokli dobri zaveznici zoper bose zoprnike. D drugega za drugim dvigne in ga porine od sebe:

»Srečno, Peterček, — srečno, Mihec!«

Jurko sprva kar odreveni in dolgo gleda Ivana ves brezduh. Nikdar bi mu ne bil prisodil te moči. Šele ko oba Štajerca planeta, da bi iznova napadla, se jima vrže nasproti in ju zadrži. Je kar sijajen krik in vik.

Končno stoji Ivan globoko sopeč sredi spalnice in nihče se mu ne upa več postaviti po robu. Pogladi si nazaj lase in reče kakor diktator:

»Tako, — in kdor si upa še smejati, ga premlatim še enkrat. Zdaj pa smo spet prijatelji. Lahko noč!«

Ko Ivan še govori, se prikaže gospa Lilja med vrati.

»No, kaj pa vendar imate tako pozno?«

Spričo nežne, male gospe se zbudi čut dostojnosti v

premaganih junakih in urno se poskrijejo pod odejo. Ivan sede na posteljo in čaka, da gospa odide. Toda — toda — saj stoji tu magister sam! Ivan vstane in pozdravi — drugi leže tiho, da bi se slišala miška.

»Kakšna nova šega pa je to!« vpraša Ehrwald. »Vik in krik kakor na sejmu! Kdo pa je začel? — Govori!« se zadere na Ivana.

Ta si je na jasnem o svojem položaju.

»Ruvali smo se.«

»Kdo se je ruval?«

»Jaz sem druge pretepel.«

»Tako, zdaj človek končno vidi, kaj tiči v tebi? Zakaj si jih?«

Ivan molči.

»Zakaj?«

Nič odgovora. Magister mu pripelje klofuto. Tedaj se oglasi Bregar:

»Nagajali smo mu, ker vsak večer moli, in tedaj se je razjezil in udaril.«

»Kaj, ti vsak večer moliš?«

»Da.«

Kar se da nemilostno reče magister:

»Lejte si ga no, nov red bi rad vpeljal! Če sem odpravil preobilno molitev, sem imel za to tehtne vzroke. Se jim boš že moral pokoriti!«

»Ne bom se jim,« reče Ivan in vsi fantički se zgrozijo.

»Kaj, ti se ustavljaš? Ubogal boš!«

»Ne bom,« reče spet Ivan in stoji togo.

Magister zahlipa.

»Ti meh usrani ti — ali — ali!«

»Ne!«

Tedajci ga magister zgrabi za uho in ga vleče ven skozi spalnici.

Fantički so čisto tiho. Vsi vedo, kaj zdaj pride. In nikogar ni med premaganci, ki bi ne bil pozabil svojega poraza. Občudujejo junaka, ki je premogočnemu tako smelo povedal v brk, in tesno jim je zanj. — Jurko le

s težavo požira krčevit plač. Zanj je Ivan od te ure blizu to, kar sveti Vid, mladi mučenec. — Napeto posluša v temo. Nič glasu. —

Končno zaškripljejo vrata in Ivan gre zlagoma skozi sobo. Zlagoma se razpravi. — Jurkove oči se zapičijo skozi temo vanj. Toda ne more ničesar razločiti. Samo za trenutek se mu zazdi, kakor da je belo liso, ki jo riše Marijina podoba na steno, prekrila temna senca. — »Poljubil jo je —,« si misli in v srcu se mu zgane čudna bol. — — —

Drugo jutro kleči Ivan spet pred posteljo. Je kakor vsak dan, samo da niso pogledi fantičev nič več porogljivi in se Ivan drži nekam bolj togo.

V črni kuhinji je naslednji dan tiše kakor po navadi. Nemo sklanjajo fantiči glave nad knjige, nemo hodi magister sem in tja. Dobro čuti, da so danes vsi zoper njega.

Prostor nasproti prvega stebra je prazen. Ivan je zaprt. Z rahlo grozo mislijo dečki na mrzlo, temno luknjo v kleti.

Vrata se odpro. Nace Rovtar in Miha Špitalar stopita v sobo. V laseh se jima blešči sneg. Od ministri-ranja prihajata. Roteč ju jima mežika Jurko, naj stopita bliže. Nace sede poleg njega, Miha porine risalno desko malo naprej. Hlastno načečka Jurko na rob ovitka pri knjigi: »Si lahko poved — —,« in mu porine knjigo na klop. Nace pokima in ima skrivnostno, zarotniški izraz na obrazu. Jurkov obraz postane eno samo vprašanje. Nace čaka, da mu obrne magister hrbet, in potegne s svinčnikom po ovitku: »Pride sam.« Jurko pogleda doli izpod očesa, ne da bi zgenil z glavo, zakaj prestrogi gre vprav mimo. Nato dečko zmagoslavno zažari in daje na vse strani skrivna znamenja.

Kmalu nato nekdo potrka na vrata.

»Noter!«

Enajst dečjih glav se napeto obrne proti visoki po-

stavi, ki stopi v sobo. Pater Bernardin! — S togo vljudnostjo pozdravi magister.

»Pater gvardijan pošilja učni načrt do božiča in nekaj novih zvezkov z notami za praznike. Pater Edvard Faller iz tirolske provincije — saj ga poznate od misijona — jih je sam uglasbil.«

Menih izroči magistru sveženj not in reče nato preprosto:

»Tudi bi rad pogledal po Kamenarju.«

»Na uslugo,« odvrne Ehrwald in ga spremi na dvorišče. Komaj se duri zapro za njima, že gre silen šepet sem in tja. Najdrznejše domneve slišiš. Jurku pa zadrzne razburjenje grlo. Moj Bog, kako veličastno je vse to! Zazdi se mu skoraj kakor mučeniška zgodba, ko gre duhovnik doli k ujetemu, junaškemu mladeniču v temno ječo in ga bodri, naj ne omaga v nadaljnjem boju. Ah, kaj le bosta zdaj lepega govorila? Da ni podlo, zares vlegel bi se pod kletno okence, da bi prisluškoval vzvišenemu pogovoru.

Pater Bernardin stopa medtem z leščerbico doli v klet po zavitih stopnicah. Spodaj odpahne zapah in stopi v zapor. Z roko zasenči plamen in zre v temni, obokani prostor. V kotu na pogradu leži Ivan. Ko šine svetlobni žarek v temo, plane dečko kvišku in vrže odejo s sebe.

»Pater Bernardin!« zakliče zvonko.

Žarečega obličja mu pohiti naproti in proži roko v pozdrav.

»No, kaj jih pa ti uganjaš?« vpraša menih in mora skrivaj zadušiti smehljaj, kajti »junak« je videti precej klavrn. Zobje mu šklepetajo od mraza, nos je rdeč in suknjič razcunjan, toda oči mu goré malodane mrzlično in veličastno.

»Nič posebnega,« se zasmije Ivan in urno zamahne z modrordečo roko. »Malo mraz, malo dolgčas, pa to ne škodi. Če misli magister, da me bo ukrotil na ta način, da bom ubogal, se moti.«

Menih ga strogo pogleda.

»Ampak, Ivan! Kaj pa govoriš? Magister je zate toliko kot tvoj poglavar, moraš mu biti pokoren, razumeš!«

Fantič se nejeverno smehlja.

»Ampak — kadar hoče kaj takega, ga pač nikakor ne smem poslušati! Sklenil sem, da bom molil. In tedaj mi ne preostaja drugega, kakor da rečem: nak.«

In ko vidi, da frančiškan še vedno resno gleda, povzdigne glas ter živo in prepričevalno reče:

»Pater Bernardin, da bi človek ne smel moliti zato, da se ne bi nekateri smejali in drugi psovali, to je sramota za Boga! Pa to jim že preženem: in —.«

»Ne, Ivan, tako ni prav! Z ognjem in mečem pride Turek, ne pa kristjan. In če se kdo tako vročeglavo loti česa kakor ti, je kaj lahko nevarno, da se poteguje le za to, kar sam hoče. Pokorščina je zmeraj najboljša, je dosti več kakor največje junaštvo, ki ga more izvršiti človek pred ljudmi. Jutri zjutraj boš torej lepo prosil magistra odpuščanja in ga ubogal! Moliš pa lahko v postelji!«

Čisto brezduh strmi Ivan v meniha. Zdaj naj bi še odpuščanja prosil! Akramihule! To bo pokora!

»Že — ampak — zakaj neki?« vpraša.

»Ker izkažeš Bogu več ljubezni, če se ponižaš, kakor če udariš in si nasadiš trmasto bučo.«

Rahla slutnja vstaja v fantiču.

»No da — ker je težje —.«

»Da, in Kristusu podobnejše. On tudi ni velel ognju in žveplu deževati na Jude, in ni klical: Vi žalite Boga, mojega Očeta, ko me križate, — temveč se je dal peljati kakor jagnje v mesnico.«

»Kakor jagnje —,« zašepeta Ivan in razpre oči. Zdaj menih več ne skriva smehljaja.

»Jeli, do jagnjeta je še daleč; pa nič ne de, že še prideš! In zdaj, ná moj plašč, da te ne bo preveč zeblo ponoči. Jaz bom brž doma.«

Menih hoče vreči plašč čez pograd, toda Ivan stopi predenj.

»Prosim lepo — rajši ne —,« prosi hudomušno in v zadregi.

Bernardin se zasmije.

»Je videti, da ti je še prevroče?«

Tedaj se Ivan osrči in meni:

»Saj ste sami rekli, da sem bil prevroč. Treba se je ohladiti.«

Tedaj si pater Bernardin spet ogrne plašč.

»No, pa se ohladi,« reče suho. »In jutri pokaži, da si mož — ne naredi na pol!«

»Bom.«

Naslednjega jutra, ko magister Ehrwald bežno pregleduje malo četo, ki se odpravlja v šolo in po hodniku sem ter tja drobni, se nenadoma togo izbulji dvaindvajset oči, ki ne razumejo vsega tega. Ivan, ki so ga pravkar izpustili iz zapora, brez zajtrka, vsega modrega od mraza, stopi pred temnega, strogega moža in reče glasno in razločno: »Prosim, odpustite, ne bom nikdar več.«

Samoljuben nasmeh zaigra magistru okrog sirovih ustnic:

»Torej sem ti končno le zlomil trmo? Gorje ti, če poješ besedo.«

Prsti se dečku oklenejo butare knjig pod pazduho; zvije se pod težo potlačenega upora, vendar se lepo pokloni in odide vljudno, le nekoliko naglo, z drugimi. —

Neverjetno!

— — — — —
Dnevi se vedno bolj krčijo in fantiči postajajo vedno bolj tihi. Božič se bliža. — — Mraz, da kar škriplje, leži nad zasneženim mestom. Če se med zornicami nagneš in pogledaš doli čez korovo ograjo, vidiš skoraj same črne, volnaste ali kosmate oble sedeti ob lučcah. In če greš čez cesto, ti kar nenadoma zadiši tako sladko po župnjakih in poprtnjakih in nekega dne stoje celo lope z božički ob obeh straneh cerkvenih vrat. Mestni otroci se v šoli sploh ne pogovarjajo drugega, kakor kaj si žele, da bi jim prinesel božiček, in male mestne hčerke

hodijo v dolgih, s kožuhovino obšitih oblekah tako sramežljivo kakor še nikdar in gledajo debelo in začudeno.

V teh dneh postaja pevčkom često prav posebno težko pri srečanju. In ko sedijo v črni kuhinji, se izogibljajo, pogledati drug drugemu v oči. Nihče noče pokazati, da se mu toži po domu. Le Hinko Andergas, ki je iz svojega gorskega kota prinesel s sabo še vso neznansko otroško preproščino, ki ji je obljubljeno nebeško kraljestvo, je te čase še vse tišji in nekega dopoldne kar zajoka v šoli. In ko učenik vpraša, kaj mu je, zahlipa:

»Ker — ker mati zdaj ob večerih predejo — in božiček poslušaj okrog po gozdu — in angelci —.«

Tedaj se dva štacunarska dečaka naglas zakrohota. Miha in Damijan ju sicer med premorom neusmiljeno pretepata, doma pa nasekajo Hinka. Kaj le mu je bilo treba reči kaj takega? Vsem je, kakor da je izdal tudi njihove skrite boli, kakor da leži sramota njegovih solza zdaj na njih vseh.

Večkrat se pridruži Jurko Ivanu na poti v šolo ali iz šole. Ne reče ničesar, vendar pa sope tako čudno. To pa zato, ker se hoče znebiti svojih vzdihov, kar se da mirno in brez bolesti. Tedaj Ivan vzvišeno pogleda in reče:

»Ko postane človek starejši in ni več tako otročji, tedaj mu ni nič zato, ali dobi kaj za božič ali ne.«

Jurko ga ponosno in očitujoče pogleda. Kdo pa govori, da bi kaj »dobil«? To ve tudi Ivan. Oklene se s prsti prijateljevega tilnika in zašepeta:

»Veš kaj, Jurko — čeprav je sicer pusto o božiču — jaz se ga kljub temu veselim!«

»Zakaj pa?« vpraša Jurko malce trudno.

»Za stran pravega Božička.«

»Seveda, ti!«

Sveti večer.

Lučka gori na grobu pod bezgovim drevesom; v trdo zmrzlem snegu kleči deček in dve blesteči solzi mu polzita čez bleda lica.

Zvonovi pojo nad mestom. Otroci se radujejo po hišah in dokaj pobožnih knjig je odprtih po izbicah starih in samotnih ljudi. Tisti pa, ki ne znajo brati, prebirajo med prsti rožni venec in veselo šepetajo: »Ki si ga Devica v štalci rodila«. —

V mestni župni cerkvi so pevčki kar sijajno peli božično mašo Edvarda Fallerja. Noben gostolevek se ni ponesrečil, glorijska je donela nebeško in ko so po polnočki začeli »uspavati Dete«, je postalo vsem v cerkvi toplo in mehko pri srcu.

Le spi, le spi, nebeško Dete ti,
le spi, le spi, prelepo Dete ti,
Marija te odela je,
sveti Jožef ziblje te.
Le spi, le spi, nebeško Dete ti,

Angelci naj zapoje
ti najlepšo pesemco!
Le spi, le spi, o božje Dete ti!
Oh saj ko se zbudiš,
te čaka težki križ!

Stare božične pesmi drugo za drugo polaga kantor na tipke novih orgel, dokler ne zadoni vesela stara pastirska pesem:

Kaj se vam zdi,
pastirci vi,
ali ste kaj slišali?
Presrečen čas
zdaj gre na nas,
iz nebes veseli glas.

Gloria in excelsis Deo,
tako angelci pojejo.
Bogu čast na visokemu
in mir dobrim ljudem!

Jasen otroški smehljal spreleti obraz staremu učniku. Skloni se, nekaj grebe podse in privleče izpod klopi malo vrečico.

»Nate,« zašepeta, »to mi je prinesel božiček za nagajive fantičke.«

Dobro, da ljudje spodaj v cerkvi tako ropotajo z nakovanimi čevlji, kajti iubiliatio dvanajsterih ni baš piano! Nace si zavihti vrečico čez ramo. Slina se mu zbira v ustih, ko začuti vonj po jabolkih in sladkarijah. »Blagoslovljene božiče!« vošči starec in živahno prikimuje.

»Blagoslovljene božiče!« odgovarjajo fantiči in oči jim žarijo vanj jasno in kar ljubeznivo. Nato jo uberejo doli po stopnicah. Božič je, toliko smo lepega prepeli in pregodli, orehe smo dobili in jabolka in Božiček, ah Božiček leži v jaselcah. In dulci iubilo!

Pod lepim portalom mestne farne cerkve staknejo še enkrat glave nad vrečico. Nato zažme Jurko ustnice, globoko zasope in reče:

»Le pojdite pa počakajte še mrvico na naju!«

Ko ga drugi pogledajo malce vprašujoč, izgine z Ivanom spet v cerkev. Urno odklopotata gori k velikemu oltarju in zastavita pot patru Bernardinu, ki je baš vstal iz klopi v koru.

»Bi naju še lahko spovedali?« vpraša hlastno Jurko.

»Kar pojdita,« veli Bernardin mirno in gre pred njima v žagrad. Tam pokleknetata oba dečka drug za drugim pred duhovnom in mu pošepetata svoje grehe na uho.

Pred jaselcami odmolita potem pokoro. Ni velika. — Dete Jezus leži ljubko in sladko na rumeni slami in sveta mati Marija ima tako lepe oči in zre tako veselo. V trepetajočem svitu sveč ne moreš prav razločiti, ali se smehlja Detetu ali tebi samemu.

In dulci iubilo!

— — — — —
»Pepelarček, kakšno stórijo, prav lepo vas prosimo, kakšno stórijo!« moledujejo fantički in vlečejo starca

za vse cape, ki mu vise od zamazanega zimskega suknjiča.

Pepelarček si prisloni sekiro ob nogo in zapoje z visokim glasom:

»Najprej delo, potlej storiija, dragi fantički, ne pozabite tega!«

»Vam bomo pa pomagali na kup devati, kajneda?«
Z gorečo vnemo kopičijo drva v shrambo pred črno kuhinjo in, kot bi pihnil, izgine kup okoli tnala.

»Zdaj pa stórijo, Pepelarček, pojdite noter!«

Sekač se malo namuza in zamrmra v belo brado:

»Vam nič kaj rad ne pripovedujem; saj tako ničesar ne verjamete!«

»Seveda verjamemo, — le kar začnite!«

Pol ga vlečejo, pol prostovoljno, ker gre sam rad, šepa starec po stopnicah v črno kuhinjo in sede k ognjišču. Neverni fantički morajo seveda še nekaj časa moledovati, tedaj pa sekač krepko potegne iz svojega »frakeljčka«, pomoli grčave prste proti ognju in začne pripovedovati:

»Živel je Korošec. Šel je na pot in je prišel tako daleč, da ni več mogel najti domov. In tako je pač hodil po svetu sem in tja in povpraševal vsakogar, ali mu ne bi mogel povedati kje je Koroška, pa nihče ni vedel. — Že je bil popolnoma obupal, tedaj pride sredi gozda do hišice. Pred njo je sedel na soncu možiček, star kakor zemlja, in bela brada mu je prirastla že prav doli do stopal.

Fantič ga nagovori in vpraša, ali ne bi vedel, kje je Koroška. Tedaj starec odpre oči in prav tiho reče: Tega ne vem, pojd pa noter v izbo, tam sedi moj oče, on bo vedel. Fantè se začudi, stopi v vežo in odpre vrata v izbo. Tam je sedel še dosti starejši mož pri mizi. Pred seboj je imel odprto knjigo in brada mu je že trikrat prirastla okrog mize. In ko fantè spet vpraša, meni mož: Tega ne vem, ampak za pečjo sedi moj oče, on bo vedel. In res za pečjo je sedel pra-prastar možiček, ki mu je brada že trikrat prirastla okrog peči,

in je govoril tako potihem, da se je moral fant skloniti čisto k njemu.

Rekel pa je tako: O, lejte si, tu ti prihaja Korošec! Bog te sprimi, fant! Prav pravo uro prideš. — Koroška je daleč odtod. Pa tu za pečjo leži koženica, tam je narisana pot. Ne moreš je zgrešiti. Tedaj fant zavriska, vzame koženico, reče boglonaj in hoče oditi.

Starec ga zadrži in pravi: Zdaj mi pa moraš narediti tudi ti kaj dobrega. Mi sveto obljubiš, da storiš vse, kar ti porečem? Ti bo v srečo. Fant mu obljubi in starec privleče iz jopiča zlato piščalko: Lej, ná to piščalko in ko prideš na Koroško, tedaj pojdi v Zilsko dolino gori k Rdeči steni. Tamkaj trikrat zapiskaj in tedaj pride iz skale zver. Imela bo ključ v gobcu. Nikar pa se nič ne boj, ti nič ne naredi. Kar srčno stopi k njej in ji potegni iz gobca ključ! Tedaj se zver spremeni v čuda lepo deklico in skala v graščino. Deklica, ona je moja hči, — jo je uklel čarovnik. In kar rešiš, je tvoje. Jaz pa, jaz pa bom slednjič končno vendarle lahko umrl. — Tedaj fant še enkrat zavriska, vzame piščalko in že ga ni.«

Fantičem rastejo in se buljijo oči. Ha, zakleta princesinja! Da bi bil mogel biti človek zraven!

»Naprej, Pepelarček!« tišči vanj Damijan.

»No, — fant pride na Koroško in se neutegoma poda k Rdeči steni. Stopi na kamen in zapiska. Tedaj začne v skali trzati in ropotati in ta ropot prihaja čim dalje bliže. In ko fant zapiska drugič, tedaj zasliši nekoga vpiti: Ala, ala, oče je prišel! In ko zapiska tretjič, tedaj se razpoči stena in neznanska zver pride venkaj, bolj grda in divja kakor sam zmaj. — Ko jo fantè zagleda, ga popade groza — piščalko vrže daleč vstran in zbeži. — Za sabo pa zasliši, kakor da kakšna deklica joka prav grenko.

Nekega dne prileti ptica čez Koroško in ponese oreh v kljunu. In kjer ga bo izgubila, tam bo zrastle drevo. In ko bo drevo staro sto let, tedaj ga bodo posekali in naredili zibelko iz njegovega lesa. V njej bo

ležal fantiček, ki postane pozneje mašnik. In ko bo pel novo mašo, tedaj bo princesinja rešena in oni trije starci bodo lahko umrli.«

»Ivan, ni bil to osel?« vpraša Jurko, ves rdeč v lica.

»Menda vsaj!« dahne dečko, zre pa raztreseno in oči mu žarijo.

»Tak strahopezljivec! Kar popihati jo tebi nič meni nič! Da sem bil jaz namestu njega, to bi —«

Ivan posluša samo na pol ušesa, kaj vse bi bil naredil tovariš. Iz stare pravljice mu doni le tista pesem, ki mu sleherno uro razžarja srce:

»O kdaj že skoraj bom doma —.«

Tiho sedi in si sklene roke okrog kolen, dočim ga spreletujejo valovi hrepenenja.

Veter tuli okrog hiše in se zaganja doli skozi dimnik, da prše iskre v stene in visi dim težko nad obokom.

»Pojdimo spat,« zazeha Nace.

»Pa pojdimo!«

Friderik Bregar gre k magistru vprašati, ali smejo iti prej spat, in magister reče:

»Le, samo kdo mora ostati pri ognju. Je sapnato.«

Dečaki se vprašujoč spogledajo. Noben nima kdo ve kaj veselja, ostati. Nekateri so trudni — drugih je tudi še celo strah.

»Pa ostanem jaz,« reče Ivan.

Malce osramočen meni Jurko: »Ali naj ostanem še —.«

»Ah,« se zasmije Ivan, »saj ne bo treba dolgo, saj ne gori nič več.«

Tedaj mu voščijo lahko noč in izginejo v temo.

Ivan sedi sam ob dihajoči žerjavici. Obok je prostoren in teman — pokljajoč tlijo oblanice ob stenah in ugašajo druga za drugo. Daljen smeh plane pod obok — nato vse utihne.

Vse je popolnoma tiho. —

Tedaj reče Ivan tiho in razločno v škrlatasti mrak:

»Jezus.« In beseda se razmahne pod obok in napolni za utrip srca ves prostor z zvenečim hrepenenjem.

Pod preobilno skrivno milostjo skloni deček glavo in jo položi na kamenitni rob ognjišča. Lasje mu podhrtevajo v dihu žerjavke.

O, da ima zlati ključ, ki bi mu odprl zaklenjeni paradiž! Pekoč sram ga muči, kot da je sam strahopezljivec kakor tisti fantè, ki poroča o njem pravljica. — Saj veš zanj — zakaj ga ne vzameš? Zakaj ne? Poguma nimaš, jeli? O imam ga, o imam ga, pogum imam že, o Gospod Jezus, za vse imam pogum, toda ne vem ne kdaj ne kje ne kako. O Gospod Jezus, daj, pokaži mi! Ljubim naj te iz vsega srca, pravi pater Bernardin. — Toda, kaj se pravi to — ljubiti? Samo po tebi samem naj bi hrepenel, — saj hrepenim po tebi samem, pa te vendar ne dosežem! O moj Bog, da bi mi vendar ti to povedal!

Žerjavka temni bolj in bolj. Goreč zglavnik se razsuje, da skoraj bolešno jekne, in Ivan dvigne vroče obličje. Oči mu zro vročično v temni svit in ne vidijo ničesar. Plamenček zaplapola in ga zdrami iz njegovih misli. Tedaj zagleda sredi žerjavice čok: videti je kakor srce, polno ran, ki iz njih sukljajo plameni.

Jezus!

Nekoč je videl v neki kapeli v Franciji podobo. Bilo je naslikano prebodeno srce; ogenj je švigal iz njega, trnje ga je ovijalo. Ivan je stal pred podobo in vprašal očeta, kaj pomeni. Oče je rekel: »Srce je ljubezen, ogenj hrepenenje in trnje trpljenje. Slikajo zdaj večkrat tako, ker nas je Gospod Jezus tako ljubil.«

»In t á k o l j u b e z e n t i h o č e m v r a č a t i j a z, ljubiti te s srcem, ki je vse polno ljubezni in hrepenjenja, in s teboj hočem trpeti sleherni dan in slednjo uro — da mi boš lahko verjel, da te imam tako rad, tako, tako rad, kakor nič drugega ne na svetu!«

Da — trpeti — trpeti! Zazdi se mu, kakor da ni na zemlji nobene besede, ki bi zvenela tako blaženo in bi imela v sebi tako sladko moč. Veličastna mirnost mu napne vso voljo; skoči kvišku, kakor da mu je treba

iti v boj, in zazdi se mu, kakor da mu leži zdaj življenje v rokah jasno in razločno, da bi ga lahko otipal, kakor lepo uglašene gosli, in mu je treba samo potegniti z lokom in zadonela bo pred večno Ljubeznijo prelepa, presijajna in presilna ljubezenska pesem kristjana. Saj, ljubiti in trpeti od davi do drevi, vse radostno žrtvovati in nič ne meriti, dokler ne ostane človeku nič več, razen golega življenja, in to — o Bog — je vendar v vseh časih porajalo mučence!

Visoko zravnán in žareč stoji Ivan. Vlije se nanj kakor ognjena pršavica misel na tisoč in tisoč možnosti, da bi kaj žrtvoval, možnosti, ki jih prej ni videl, in kar preobvladajo ga načrti junaštva, ki je doslej stalo pred njim kakor jutranja megla in ki naj postane zdaj njegova last, njegov smoter.

Da trpeti! Našel je ključ! Ne boji se. Življenje se mu bo používalo v ognju in bolesti — kaj zato? Nakazo, ki se je drugi boje, hoče hrepeneč objeti in si jo pritisniti na srce, dokler se ne zdrobi ta posoda in ne doseže blaženstva vseh blaženstev!

O ljubezen, ljubezen! Zdaj te imam! Jezus, zdaj me vzemi k sebi gori na križ, da tebi na ljubo odmrjem vsemu, kar nisi ti sam.

Zdaj bo živela sleherna beseda, slednja pesem! Zdaj niso več samo pobožni obrazci, ki bi jih le napol razumel, zdaj so ogenj in dejanje!

Zdaj pride življenje, to življenje!

Veter tuli in žerjavka pokljaje umira. V nočno tiho plane jasen, blažen vzklik: iz mladih prsi prihaja, ki svoje moči in blaženosti ne morejo več zaklepati vase — moralo bi jih sicer raznesti.

Božiči so prinesli dokaj snega in mraz je zaprl ljudi v hiše. Mestece gleda kaj zaspano. Krojačevega sinčka, deset let starega, so pokopali. Bil je kaj bistra glavica, uren, majhen fantek in povrh tega strumen ministrant. Šolski tovariši so ga spremili k zadnjemu

počitku in se potem tiho razšli po zasneženih potih domov. Najbolj tiho je šel dolgi Nace.

Nesel je črni križ in imel roke vse modre; obledeli plašč z zlatimi našivi je plahutal okrog njega. Sicer je nosil križ plavolasi Jožek. Zdaj leži že sam v trdo zmrzli zemlji. Tako je premišljal Nace in nato namignil Ivanu, rekoč:

»Na, nesi svetilnico in kotliček v mrtvašnico. Jaz moram še v žagrad.«

Ivan mu vzame žalostno, a vendar tolažilno orodje in ga oprezno nese v mrtvašnico pod lipami.

Skozi ozka, prišiljena okna prihaja svetloba in mraz v mali prostor, na čigar tleh leže listi suhega cvetja in kaplje rdečega voska. Rahel vonj po trohnobi visi skrivnostno pod obokom. Žalost po očetu se mu zbudi: oče bo pač že v nebesih in Ivan ne sme tožiti. — Sunkoma zaloputne za seboj težka, majna vrata in stopi za Nacetom v zakristijo. Ta pravkar obeša plašč v rjavo omaro. Ko obstoji Ivan na vratih, da bi ga počakal, se Nace okrene in živo reče:

»Ti — ne bi hotel ti ministrirati namesto Joška?«

»Rad,« odvrne Ivan urno in veselo.

»Prav, ná latinsko knjižico in se nauči na pamet!«

Ivan vtakne oguljeno stvarco, ki je šla že mnogim fantičem skozi roke, v žep in srce se mu smeje. Streči pri maši!

»Seveda,« meni Nace s pomilovanjem, ko gresta čez pokopališče proti Pevskemu domu, »to je malo nerodno, da boš moral najprej služiti prav od začetka kakor drugi. Pa bom že gledal, da boš urno napredoval. Za začetek te dodelim k zvonovom. Recimo — k srednjemu. Potem pa pride že kar samo po sebi, da boš moral zdaj pa zdaj priskočiti pri blagoslovu. No, tedaj boš pa že ministrant! To pa potem že vsak izprevidi, da je bolj prav, da strežeš pri maši ti kakor kak majčken frtolec, ki ne razume še ščepca latinskega.«

In skrivaj raste Nacetu greben v zanosu velemogočnega pokroviteljstva. Veselje, ki sije z obraza njegovemu

varovancu, ga dela ponosnega in srečnega. Celo rahel dih sramežljive nežnosti se primeša njegovi samozavesti. D o b e r dečko je, Ivan, izvrsten fant! Najboljše drob-ljance v skledi pušča svojemu nikdar sitemu, dolgemu sosedu in za mejo tudi ni kar nič natančen. In svojo drugo odejo je porinil na posteljo bolehavemu Mihcu, ki ga vedno tako neusmiljeno zebe. In še prav nikdar ni niti poskusil, da bi zvalil krivdo na koga drugega, kakor jih dela toliko — Jurko recimo.

— — — — —

Na samostanskem dvorišču sije na sneg sonce skoraj kakor spomladi. Ptičke poskušajo peti, rejena siva mačka že spi na klopi ob zidu in od oken po celicah menihov je to in ono odprto.

Pater Bernardin sedi ob majavi mizici in piše. — Svetloba mu pada jarko na papir, pa njegovim bistrim očem to nič ne dé. Prošnjo piše na bogatega grofa Eggerja, ki so hüttenberški železni rudniki njegovi. Sam živi kakor francoski bogec, njegovi rudarji pa stradajo. Neka vdova domuje v Kravanjevem skednju in njen najstarejši, sedemnajstletni sin, gre že po najkrajši bližnjici, ki vodi v razbojništvo, ker ga v srcu žge sila bolne matere in peterih malih bratcev in sestic. Očeta je zasulo v jami.

Belo pero bega patru po listu in piše resnico, kakršna je. Naj tudi plemeniti grešnik kdaj pogleda v oči svoji krivdi in sili bližnjega! Zdajci menih dvigne glavo in skuša ostružiti sklep, kakor se spodobi — s spodobno dvorljivostjo, kakor je šega in navada, ki menihu sicer ni kdo ve kaj pri srcu, ki je pa vendar ne sme opustiti, ako hoče, da pismo doseže svoj namen.

Koraki zaropotajo doli po križnem hodniku. Saj res — Ivan je ministriral. Urno stopi pater k oknu in pokliče fantiča.

»Laudetur Jesus Christus!« pozdravi Ivan veselo gori proti oknu.

»Ti, Ivan, pridi gori k meni!«

»Prêc!«

Kmalu zadone urni koraki po hodniku. Pater Bernardin odpre vrata.

»Tukaj je moj dom.«

Ponosen na čast, ki ga je prvokrat doletela, stopi Ivan v celico. Z občudovanjem mu gre pogled po ozkih, golih stenah, trdi postelji in mizi in stolu, ki imajo že zdavnaj zdrave in ravne mladostne dni za seboj. Kako dolgo še in sedel bo sam v meniški halji v taki celici! Ah, da bi bilo že kmalu! Dve leti še?

»Veš, Ivan, hotel sem ti samo povedati, da jutri za več dni odidem. Če bi rad kaj vprašal ali bi šel rad k spovedi, pa pojdi k patru gvardijanu.«

Dečko se malce ustraši, vendar pa smehljajoč se vpraša:

»Za kako dolgo pa?«

»To ti prav za prav nič mar. Pa to pot ti še povem: o pustu in pač tudi še v postu bom pridigal — v Beljaku.«

»O-o!«

»Da.«

Dečko začne dihati hitreje.

»In, pater Bernardin — bi — bi tam vprašali — zastran matere?«

»Bom, seveda, zato sem te poklical. Kako ji je bilo prav za prav ime?«

»Marija Carmé Kamenar.«

»Rojena?«

»Cironi.«

»Prav. Že uredim zadevo. — Za veliko noč se vrnem. V svetem postnem času pa le lepo premišluj bridko trpljenje Gospodovo in hodi k svetemu obhajilu. Kar si me pa vprašal, ali bi molil tudi ponoči, menim, da ti ni treba vstajati, ampak kar v postelji čuj, če moreš. Če ne moreš, pa spi! — Natanko spolnjuh, kar ti poreče pater rektor, sicer mi tudi lahko kdaj pišeš in prineseš pismo semkaj v samostan. Frater Henrik gre večkrat v Beljak.«

»Prav lepo prosim!«

Pater zapečati pismo na grofa Eggerja in ga vtakne v ovratnik oglavnice.

»Grem zdaj k Potokarju, pojde jutri zjutraj v Stari dvor.«

»Naa,« reče Ivan, »je že odšel. Opoldne sem ga srečal.«

»Ah, rad bi mu bil oddal pismo. Zdaj moram —.«
Ivan hipoma pogleda ves navdušen.

»Pater Bernardin — jutri je nedelja — ni šole — pri maši bi bil lahko medpotoma.«

»Bi spet rad izletel?« meni smehlja se menih.

Ivan prikima in zardi.

»No, potem pojdi, greva do magistra. Bi sam rad, da bi grof pismo kmalu dobil.«

Ves srečen teče Ivan zraven patra. Za patra Bernardina bi šel prav do — do Varšave in še dlje. Žareči od občudovanja mu božajo pogledi duhovnika. Kako vzvišeno in silno ti meri korake, kako junaško mu zre oko, kako stroga so mu usta! Da, videti je kakor svetnik! Saj je tudi. Vsi pravijo. Ah, in kadar pridiga in mu doni lepi, globoki glas po cerkvi in mu goreča beseda ogreva srca vsem, je to nekaj čudovitega! Pa Ivan ve še več. Videl je v žagradu, kako je pater Bernardin ponižen in pokoren, služabnik vsem! In pri blagoslovu je videl nekoč na njegovem obrazu svetlobo, ki je bila svetlejša kakor samo odsev od zlate monštrance. — Njegovo ime izgovarjajo ubogi in žalostni.

In dečko često ne more prav razumeti, kako da ta sveti mož z njim tako ljubeznjivo potrpi in govori z njim, skoraj kakor da je že sobrat — in to, da ga ima rad! To bere jasno duhovniku iz očesa, da z njim ne potrpi samo, ker se mu smili, ampak da ga l j u b i.

Srce dečku visoko zavalovi. Rad bi potisnil svojo roko v krepko menihovo, pa si ne upa.

Frančiškan pač opazi zanesenost v obrazu dečkovem. Malce toplo mu postane pri srcu. Nato reče — in oči mu zro tja preko malega prijatelja v daljno deželo:

»Ivan, kadar bi rad kaj povedal, povej vselej po-

vsem zaupljivo. Morda pride kaj kmalu čas, ko ti ne bom mogel pomagati drugače, kakor da bom molil zate.«

Kaj neki misli?

Ivan bi rad vprašal. Toda tesna bojazen mu zapira usta. Mora biti pač kaj velikega, svetega, težkega.

— — — — —

Sonce stoji na sinjem nebu in trop lahnih, belih oblakov se podi v južnem vetru. Na Grobniškem polju leži še sneg, toda ceste in pota se že rišejo globoko in črno v belo, tajajočo se ravan. Grmovje ima rdeče šibje. Pomlad se je zbudila za Karavankami in pošilja Bogu nežne pozdrave drugega za drugim.

Ivan stopa čilo. Veseli ga, da more spet tako prav na široko korakati, in svet se mu zdi tako širen in lep. Očeta seveda ni z njim in gosli ležijo doma v pevski sobi. Pa kar ga tako osrečuje, krha tudi hrepenenju ostrino: Bog je in njegova ljubezen, ki sije iz sonca, ki ga poljublja v vetru in ga vabi iz daljave.

Stari dvor se pokaže. Lepa cerkev, ponosna graščina na hribu se bleščita v soncu. Ivan se potiplje po pismu. Da, tukaj ga ima, lepo zavito, prav nič strto.

Polahko se cesta vzdiguje. Ivan si začne urejati, kar mu je naročil pater Bernardin. Čuj — lovski rog! Ostro in rezko buče glasovi. In skoraj prav ta trenutek zapoje podkve za dečkom semkaj po cesti. Pisan jezdec divja naprej, da brizga blato v veje dreves. Na vse grlo vpije: »— milost — — Egge—e—e—r—!« Gori na cestnem ovinku skoraj podere s konjem starega kmečkega možička. In glej, že prihajajo: zeleni lovci in sluge v pisanih služabniških oblekah — divja tropa psov — konji rezgetajo, — hlapci vpijejo. Živo lisico peljejo v kletki. Obupno kaže lepa žival zobe in se divje zaganja v rešetko svoje ječe. Ivan stopi nehotoma korak bliže.

Hrrr — krvosledni pes skoči vanj in že zgrabi z zobmi Ivana za nogo. Bliskoma zgrabi fantič žival za golt, jo krepko oplazi po ušesih, »ti — bestija!« Zamahne z njo ter jo vrže od sebe.

Nekdo od lovcev ga nahruli.

»Ujédati se ne dam!« reče Ivan še mirno, toda v oči mu sili jeza.

»Ti ušivec ti, te bom jaz naučil, pretepati visoke, grofovske lovske pse!« vpije hlapec.

Drugi pa mu zašepeta:

»Le kar cmeri se, dobiš denar za bolečine!«

»Menim se za denar,« zapiha fantič in stisne pest, »naj si zanj kupi grof torbo in naj jo dene psu na gobec! Ampak ujédati se ne dam!«

Služabniki se mahoma globoko priklonijo — pa ne Ivanu, temveč dvema plemenitima jezdecema, ki sedita na prelepih vrancih.

»Želi?« reče Ivanu starejši gospod, svetlih plavih las in v najlepših letih. Ivan okrene k njemu od jeze žareči obraz. Ah, to je grof — prav! Kljubovalno in iska-joč besed zapiči oči v oholi, blede obraz pod lovskim klobukom, z dragulji okrašenim.

»No?«

»Pes me je ujedel, gospod grof, in sem ga zato udaril, pa je ta-le hlapec tu-le zarežal name!«

Grof ga vprašujoče pogleda. Mladi gospod ob njegovi strani se namuzne.

»Kaj išče tu? Tu ni prosta pot.«

»Gospodu grofu sem —,« — »Vaši visoki grofovski milosti!!!« mu zašepeta nekdo za hrbtom — »pismo prinesel.«

Ozka roka v privihani rokavici poseže doli. Toda o groza! pismo — kje je pismo? V blatu leži — pečat je pomandran — nak, takega ne more dati gospodu. Ne vedoč, kaj bi, vrti mokri papir po rokah. Gospod grof zaviha tenki dolgi nos in namrdne ustnice. Roka mu leži zdavnaj že spet na vajetu.

»Sam seveda ne zna brati?«

»Pač.«

»Potem naj bere!«

Dečaku postane vroče. Toda ne upa si ugovarjati temu mrzlemu, zapovedovalnemu glasu. Razpečati ovoj in razgane pismo. Ko zjeclja nagovor, vpraša gospod:

»Kdo piše?«

»Pater Bernardin, frančiškan iz Št. Vida.«

»Priatelj — odkdaj pa tako spodbudno dopisovanje?« vpraša mlajši.

»Dalje!«

Ivan bere. Dobro poznana pisava njegovega vodnika mu vrne varno mirnost. Svobodni in vendar ponižni način pisanja ga navdušuje. Pismo opisuje, v kaki stiski živi vdova, v kaki nevarnosti je sin, kako zapuščeni so otroci, kratko in preprosto. In prosi ter hkrati poziva, naj milostljivi gospod izkaže pravico in usmiljenje tem in vsem, ki so mu podložni, in govori tako pobožno in preprosto, tako presunljivo o tistem edinem, ki nam je potrebno. Takih govorov milostljivi gospod ne sliši pogostokrat.

Ko pogleda Ivan kvišku, je čelo gospodovo mrko in tudi tovarišu se je zarisala mučna poteza v obraz.

»Nečuvveno,« zamrmra mlajši med zobe. Grof se okrene k njemu.

»Kaj razume takle menišič? Naj bi se sam prelevil v grofa Eggerja — stavim, v treh tednih bi živel veseleje kakor jaz! Povej mu, da so rudniki moji rudniki, delavci moji delavci in denar moj denar. Kaj in kako ravnaj z vsem tem, to je moja zadeva. — In zdaj naj se izgubi!«

Toda Ivan stoji pred konjem.

»Gospod grof!« Glas mu doni čisto in se toplo dotakne mrzlega srca. »Gospod grof, pater Bernardin ima prav! Vi niste še nikdar spali v hlevu; tam je mraz. In dan na dan neslan kropček in priberačen kruhek in male dekličke morajo že zdaj o svečnici hoditi bose. To je hudo, milostljivi gospod, zelo hudo! Vi vsega tega ne veste, zato vam še ni prišlo na misel, ne morete nič zato. Zdaj pa, ko vas pater Bernardin tako lepo prosi in jaz — jaz tudi, milostljivi gospod, — pomagajte vendar revici.«

Nekoliko preplašen obtiči Ivan. Grof ga zre tako čudno. Ne neprijazno. — Tedaj se dečko nasmehne viso-

kemu gospodu, kot da ga mora zmoči, in reče pogumno in plaho hkrati:

»In pravijo: Ljubi Boga nad vse in svojega bližnjega — kakor samega sebe. Ne, milostljivi gospod?«

Čez nekolikanj ostarele poteze šine grofu smehlaj.

»Kakor samega sebe?« reče napol zase. »Ne zahtevaš malo.«

Sive oči se mu pogreznejo v dečkove. Za dolgo.

Mlajši gospod se preseda malce nepotrpežljivo v sedlu. Hipoma pa reče živo:

»Stric, na koga vas spominjajo te oči?«

Lahna rdečica stopi gospodu v hladni obraz.

»Zares! Čuda podobne —.«

Kaj sta začela zdajci govoriti gospoda po francosko? O lepi gospe — v Hüttenbergu?

»Odkod pa pride dečko?«

»Iz Št. Vida.«

»Kje ima mater?«

»Nimam več matere.«

»Ljubosumen?« mu ponagaja mlajši.

»Budalost, saj je dosti prevelik.«

Grof je videti vznemirjen. Ivanu tolče srce mahoma tako burno.

»Kaj je bil tvoj oče?«

»Cigan.«

»Aa — zatorej.«

Ivan ni povedal po pravici — sam ne ve zakaj. Skoraj ošabno zavihti grof jezdní bič.

»Karol, če te veseli, pa pojahajva do nje?«

Mlajšemu se zablisnejo oči.

»Dajva!«

Grof zažvižga na srebrno piščalko, pripeto ob pasu, in trije sluge pridirjajo nazaj.

»Proti Hüttenbergu!« zaukaže milostljivi gospod.

Ivan se zgane.

»In zastran vdove?« poprosi žalostno.

»Ah saj res!«

Gospod si odpne mošnjiček iz mehkega usnja in ga vrže fantiču v nastavljeno roko. Po zlatu zazveni.

»Na, to naj ji da! Toda pove naj pobožnemu gospodu patru v Št. Vidu: ne zastran njegove spodbudne besede in pridige, temveč zastran najlepših temnih oči! Vive la vie!«

Ivan bi se moral zdaj najponižneje zahvaliti. Toda samo glavo skloni tako globoko, da gospod ne more videti, kako je pobledel.

Konji krenejo s ceste na ožjo pot, ki pušča visoki Stari trg na levo. Mali sprevod izgine v grmovju. Ivan stoji in gleda, kako zdaj pa zdaj pobliskava med golimi vejami.

»Spoštovana dama,
moja Venera —!«

Bo pač mladi milostljivi gospod, ki tako poje.

Bo pač imel lepo, ljubo gospo soprogo, gospod grof. Nemara je prišla iz Benetk, je visokega rodu in ponosna in ima črne oči. — Črne oči ima dosti ljudi. Zakaj sem postal tako žalosten? Gosposki ljudje govorijo zmeraj tako, da človek ne ve prav, kaj mislijo reči. — In zdaj se lahko vrnem.

Mošnjiček vtakne v žep in je vesel, da kaj prinese domov. Če se podviza, bo še nocoj spet v Št. Vidu. Začne moliti in se vrne po cesti spet proti domu.

Ni še daleč, tedajci že spet zapojo podkve za njim. Umakne se in zagleda imenitno kočijo prihajati doli od grada.

Mlada in stara gospa sedite v njej. Ivan pozdravi.

Zunaj pri neki lipi voz obstoji. Ko pride dečko bliže, mu mlada gospa živahno pomigne.

»Naj pove,« mu zakliče, »kaj ni srečal milostljivega gospoda grofa?«

»Da,« reče Ivan in se začudi, »govoril sem z njim.«

»Govoril? In kam je?«

»Proti Hüttenbergu, je rekel,« odgovori dečko oklevaje — in se prestraši. Kajti mlada gospa bolestno za-

ječi, si zakrije nežni obraz z belimi rokami in se zgrudi starki v naročje.

»Dete — ubogo dete — obvladaj se, prosim te, obvladaj se!« šepetaje starka in zgrbančeni prsti ji drhteč božajo beli tilnik jokajoči.

K Ivanu obrnjena pa reče dostojanstveno:

»Gospa grofinja se danes ne počuti dobro. Janez, poženi!«

Gospa grofinja???

Mlada gospa potegne robček in si obriše obraz. Objokane modre oči ji pogledajo dečka. Iz brezupnosti tega pogleda sine Ivanu nekako spoznanje in iskreno sočutje se mu zbudi v srcu.

Voz zaropota.

»Hvaljen bodi Jezus Kristus!« pozdravi Ivan.

Gospa nobena nič ne odgovori. Pač pa gospa grofinja ne odtrga oči od njegovega obraza, dokler se voz ne okrene in vrne proti gradu.

Ivanu je tako tesno pri srcu: podoba materina stoji pred njim in se noče umakniti. Sam ne ve zakaj. — Toliko nezvestobe je na svetu!

— — — — —

Vigred pride v št. Vid zgodaj in letos je prišla z nenavadno obilnim sončnim sijem. Dan na dan pometa veter po travnikih in jih suši. Na vrtičku ob mestnem zidu cveto vijolice. Fantički se smejejo in žvižgajo ves božji dan. Trdi mraz je minil, sobe niso več tako zatohle in temne.

Na samostanskem vrtičku poseda ob lepih dneh stari brat Egidij in se smehlja tako toplo in mladostno kakor zgodnje suščevo sonce. Ptički skakljajo okrog njega in frater čeblja z njimi s pojočim glasom, ki se mu veliki ljudje muzajo, male živalce mu pa veselo odgovarjajo. Frater Henrik, ki so ga pridružili fratru Egidiju, da mu pomaga na porti, prihaja in odhaja in vprašuje in sporoča in je ves hvaležen Bogu in patru gvardijanu, da sta nasadila njegovim dolgim nogam in urnim ustom ne

njegove rodne, ampak dobrotnega, modrega brata Egidija glavo, da misli z njo.

Kaj le ima že spet? Egidij sliši doneti Henrikov močni, mladi glas po vrtu.

»Nak, nak — samo vícate ga — nima ves ljubi dan miru, — koristi za dušo tako nimate nobene, ste ušivci, kakršni ste bili.«

»Pojdi no, ne bodi grd, Henrik!« moleduje nekdo.

»Ne bodi grd!« zadoni kakor odjek v malo nižjem glasu.

Brat Egidij seže po palico. Malce trudoma, vendar pa še precej naglo gre doli po mokri vrtni poti. Še preden pa mu stare oči prav razložijo, kaj je, že pridirja semkaj do njega.

»Laudetur Jesus Christus!« zakličeta dva mlada glasova.

»Na vekomaj, amen,« odzdravi brat in se smehlja.

»Frater Egidij, hotela sva samo malo k vam pogledati.«

»Samo malo!«

»Prečastiti pater rektor je dovolil. Ob poli petih morava biti tako že spet doma in se učiti,« se dobrikata fantiča. Starcu ni treba kar nič pritrjevati. Saj dečka vesta, da ima za otroke vedno dovolj časa. Viteško mu ponudi Jurko roko in ga pelje nazaj do klopi. Tam sedejo vsi trije po vrsti, stari brat v sredo, na desno in levo pa po en pevček. In vsem postaja tako dobro pri srcu. Prve, bodre čebelice brne v soncu. Siva, samostanska mačka prede na okenski polici nad klopjo; Egidij se veseli mladega obiska in fantiča, saj še sama ne vesta prav, zakaj je za njiju in za vse ministrante, kar jih je v mestu, kar prav pravi praznik, ako smejo sedeti poleg »starega vratarja«.

Egidij privleče iz skritega žepa vretence in sirovo prejo in začne viti konopec, da ne bi bil čisto brez dela.

»Zdaj vaju pa že dolgo ni bilo na spregled.«

»Ah se imamo toliko učiti — postne maše — postne pesmi — pojutrišnjem je že pepelnična sreda.«

»Saj, saj, zdaj moramo z našim Gospodom v puščavo in potem še celo na križev pot,« reče brat zamišljeno in milo.

Ivanu stopi rahla rdečica v rjavi obraz. Ah, še več, Gospod — kako bi mogel storiti še več? Nehote odmakne hrbet od naslonjala in misli na kazen, ki ga še čaka nocoj. Priznati mora, da ni znal danes grškega popolnoma nič. Da, pove — iz ljubezni do Tebe!

Medtem ko Ivan bojuje ta skriti boj, pripoveduje frater Egidij tako preprosto in verno, kako sveto in resno nam je potreba, da trpimo s Kristusom. Jurko sedi in poveša oči. Hipoma pa reče naglo:

»Seveda, menihi, oni lahko tako delajo! Ampak muzikantje, oni pri godbi in petju zmeraj spet pozabljajo na to — in so sploh — sploh vse drugače!«

Starec se rahlo nasmehne:

»A tako, muzika da je kriva! To bi potem morali angeli biti sami lahkomiselni veterinjaki! Oni godejo že, odkar je Bog svet ustvaril!«

»Mi nismo angeli!« brani Ivan — sam ne ve, ali samega sebe ali prijatelja, ki ga ima rad kot brata.

»Naa, angeli niste, zares ne, haha! Vendar pa ne moremo vedeti, svetnik pa še lahko postane kdo od vaju!«

Ivan molči in oči mu zasijejo od hrepenenja. Jurko pa se spači in meni:

»Ah — svetnik! Svetniki imajo vsi križ ali bič ali meč v roki, ne pa škripala ali vidalice! In svoje piščali ne dam od sebe!«

»Ni vse res, kar praviš. Dovolj je bilo svetnikov, ki so radi peli in godli. Sveti oče Frančišek, ta je celo poslal svoje brate kakor božje godce v svet. In tisti, ki zdaj toliko slišimo govoriti o njem, sveti Frančišek Solan, ta je bojda prav čudovito godel na gosli in pel in plesal je, kadar mu je zagorela duša. Pa je bil strog svetnik!«

»Aj?« naredi Jurko, Ivan pa vpraša:

»Je res, da je znal hkrati vse indijanske jezike?«

»Res, pravijo tako. Vse ga je razumelo.«

»Jaz pojdem tudi k Indijancem, pa ne za patra!«

»Jih gre zdaj več v novi svet ali pa kam drugam. Iz tirolske province in iz Koroškega tudi nekaj.«

Ivana prevzame ta trenutek tesna slutnja.

»Kdo pa vse?« vpraša.

»To določa pater provincial, on lahko dovoli ali pa ne. Pa vama rajši povem zgodbo o svetem Solanu.«

»Prosim — — to bo lepo!« se vzradosti Jurko.

»Rodil se je doli na Španskem in starši so mu bili plemeniti. In ko je bil še čisto majhen otrok, je že obljubil našemu Gospodu na križu, da ga hoče vekomaj ljubiti. In ko je prišel k pameti, je začel strogo živeti in je dosti molil in se pridno učil in je spravljal sprte tovariše, kakor in kjerkoli je mogel. In je zrasel v zalega mladeniča in svet se mu je smejal kakor cvetni vrt. Učil se je lahko, čudovito je godel na gosli, plemenit in bogat je bil — pa je rekel svetu zbogom in je postal z dvajsetimi leti frančiškan.«

Polahko klokajoč in iskreč se kaplja voda s strehe v žleb, sam sebe umivajoč. Po križnem hodniku prihajajo in odhajajo ropotajoči koraki ali zazvoni zvon na porti. Svetla, topla tihota sanja na vrtu in trudni, stari glas bratov pronica skozi njo kakor žuboreča vodica skozi trato. Dečka prisluškujeta.

Kako strogo se je pokoril véliki mož, kako ognjevit govoril, kako bil železnega poguma, kako nežno in vroče je ljubil. Kako se je sam bičal za grehe novincev, da mu jih ni bilo treba kaznovati — kako je stregel kužnim in ljubimkoval ptice, kako izpiral rane in spravljal sovražnike — ah, in vso to žarečo ljubezen je zlival v samotni cerkvi v gosli in, kadar že ni mogel več zaklepati vase blaženosti, je zapel in zaplesal.

Da, toda najlepše šele pride: Andaluzija mu je bila pretesna, trpljenja premalo, poganov preveč. Tedaj se je peljal med viharji, ki so razbijali ladje, na zapadno Indijansko, tja, kjer se pravi Tukumanija, in je spreobračal Indijance. Z neznanskimi naporji je prepotoval gore in

doline, pragozde in močvirja in njegova ljubezen in usmiljenost, njegova preproščina in ponižnost in dar čudežev, ki so vsi strmeli nad njimi, so mu pridobivali srca divjakov.

Ha, kako je to prelepo! Indijance spreobračati! Čudeže delati, kakršen je oni z bikom! Le po kaj mora prav zdaj iti frater Henrik semkaj?

»Gelzetovka bi rada vprašala, ali imajo patri še kaj tistega dobrega balzama, tistega za krč — je njeni kozi tako dobro del.«

Tedaj se Jurko zvonko nasmeje in starega brata tudi drega smeh. Toda preprostih ljudi ne smemo zasmehovati. Če bi bil ljubi Bog tako poreden, bi se moral smejati ves božji dan in bi ne mogel naših molitev nikdar vzeti za res. Tako torej dobri Egidij vstane in gre za Henrikom. Ivan ga urno ujame za konopec in vpraša:

»No — in — kaj je bilo potem? Kje je umrl?«

»V Limi ali kako se že pravi,« de brat čez ramo.

»Je bil mučenec — jeli, mučenec,« šepče vneto fantič.

»Naka,« veli starec ljubeznivo in se obrne k njemu, »ni bil mučenec. Naponi in ljubezen so ga použili. V samostanu je umrl — in ptički so prepevali, dokler ni izdihnil.«

— — — — —

Zvečer pred pepelnično sredo so fantiči zadnjikrat skupaj v črni kuhinjici. Jutri bodo pomeli pepel z ognjišča, poskrili bojno orožje pod klopi in zarinili zapah za težka vrata. Malo škoda je, pa pomlad je tako lepa, da človek to z lahkoto preboli. Na vrtičku za hišo že stoje klopi.

Nace gleda precej otožno predse. Ko spet odpro črno kuhinjico, ga že več ne bo le-tu. Tedaj bo že za učenca v lekarni pri »Medvedu«. Sitno stroga teta Anastazija tišči na to. Samega je še malo groza temno obokanega prostora s skrivnostnimi stekleničicami in čemernim, bledikastim magistrom.

V svetlejši polovici kuhinjce stoji Jurko v vroči

borbi. Mirko Krasnik se je že preveril, da je nepremagljiv, in zdaj napenja Miha Paterer zadnje moči. Zastonj.

Tretji se oglasi Ivan. Vsekakor je nevaren nasprotnik, vendar z Jurkom se ni še nikdar meril. Dečki stojе okrog obeh in si ne upajo niti dihati. Ej, to se kosata za las natančno, se branita in napadata! Beli les sika po zraku, oči bliskajo! Zdaj — ga ima! Nak! Še ne! Ozka, gibčna roka goslarjeva je kakor jeklena vzmet, tako zanesljiva in urna. Jurko sope — vsi gledajo vanj. Vsi vedo, mora zmagati!

In kot bi trenil — nihče ne ve povedati, kako je prišlo — obtiči ost Ivanovega meča Jurku na prsih.

Krik. —

Vsi stojе kakor ukopani. Jurko pa začne drgetati — kri mu sili v čelo.

»Ti,« zarjove hipoma, »goljufal si!«

»Nisem!«

»Si — ti — ti podlež!«

Zdajci Ivan prebledi kakor koženica, presname meč z levico, z desno pa udari prijatelja v obraz.

Nato se okrene in nemo odide. Pa še preden pride do vrat, plane Jurko za njim in navali nanj kakor stekla mačka. Ivan se ga otrese in zaloputne duri za sabo. Gre čez dvorišče, a ne čuti tal pod nogami. Pred očmi se mu vrtinči rdeča megla. Počasi stopa gori po stopnicah, gre v temno spalnico in se vrže kar oblečen na posteljo. Tako leži tiho, medtem ko mu srce poka od togote in sramu. Zvon pokliče k večerji, toda Ivan se ne gane. Boječ glas zakliče potihoma na hodniku:

»Ivan, jest — Ivan! Ivan!«

Koj nato se pritiplje Hinko v spalnico, položi Ivanu roko na ramo in boječe vpraša:

»Ne greš jest?«

Ivan zmaje z glavo, da mu lasje zavihrajo, in se obrne v zid. Hinko se pa žalosten splazi ven.

Ivan zarije glavo v trdo zglovje. Podlež! — In Jurko mu je rekel — Jurko! Niti besede ne spregovori več z

njim — svoj živ dan ne! Srd mu lega na srce kakor mora! In globoko v srcu mu gloje še nekaj drugega: tiha, skeleča zavest krivde, ki jo skuša preglušiti s tem, da si prav živo stavi pred oči, kakšno sramoto mu je prizadejal Jurko. Tega mu ne more odpustiti nikdar — pa če bi ga na kolenih prosil! Nikdar, nikdar! Ah, Jurko —!

Vse gre mimo njega, kar sta kdaj delala in govorila — kako lepo je bilo njuno prijateljstvo — in zdaj, s to eno edino besedo mu je razbil vse. Zdaj je vsega konec — za večno!

»Konec!« reče glasno in glas mu je trd in mrzel.

V črni kuhinji zapoje. Ivan si zatisne ušesa. Toda solze mu silijo v oči venomer. — Skoči s postelje in se sleče.

Komaj leže pod odejo, že posije svit sveče skozi vrata in gospa Lilja stopi v spalnico. Sklone se čezenj in pač dobro opazi, da se le dela, kakor da bi spal.

»Ivane,« zašepeče, »bodi priden! Kaj ti je pa naredil?«

Dečko odpre oči.

»Kaj, podlež mi je rekel. Da sem goljufal!«

»Ah — ne ženi si tako k srcu! Je samo majhen križček. Je dovolj velikih, pa ne more človek ne ležati v postelji ne se kujati, ampak mora delati in biti vesel, ko bi najrajši jokal.«

»Jaz ne,« se odreže Ivan na kratko.

»Oh,« reče gospa Lilja, »to bo Bog žalosten.«

In žalostna kakor Hinko izgine, potem ko mu še zaznamuje s križcem kujavo čelo.

Ko gospa odide, Ivan zaihti in ihti in ihti, dokler ne pridejo fantiči v spalnico. Potem ihti dalje pod odejo.

Menda vsaj, moj Bog, kadar prizadene kdo komu kaj takega, mora človek pač podivjati! Saj ni mogoče drugače! Nekaj mora pač vsakdo dati na svojo čast! Braniti se menda vsaj moraš. —

»Ni, da bi se moral,« mu pravi neki glas v srcu. »Ni, da bi se moral — —.«

»Krotak in iz srca ponižen — —.«

»Moj Bog, si hud? Ne bodi hud! — In vendar ne storim, ne storim, svoj živ dan ne storim, da bi ga še kdaj ogovoril! Obupal bi človek — mora pač biti nekdo tu, da mu pošepetava v uho vse pobožne, zveličavne izreke in ga muči!

»Kar ste storili kateremu mojih najmlajših bratov,
— — —.«

»Tebi storili? — — Tebe v obraz udaril — Jezus, menda vendar ne? Ne, ne, to nisi bil ti, Jurko je bil in bil je videti kakor sam zlodejič!«

Tovariši pošumevajo z odejami, si še sem in tja ponagajajo in pospe. Jurko ropota s čevlji, da so tovariši kar pozorni.

Ivan si zarije obraz v dlani in se stresa od vzburjenja. Baraba tam na oni strani! Ta — kako se smeje! Oh kako ga sovraži!

»Meni storili — — meni storili — —.«

In ko vse utihne, postaja glas močnejši in doni in narašča in končno z gromovito besedo razdrobi oklep, ki je oklepal dečku ubogo srce, da prisolzi iz njega rdeča kri in se vrže vse šibko in ranjeno v prah pred Gospoda.

Jaz — — jaz sem kriv! Kakor razbojnik sem hudoben. Tebe sem udaril v sveto obličje — — tebe! Pa sem ti obetal ljubezen! Jaz in ljubezen! Sram me bodi, zlodeja!

Kaj mi pomaga, če ponoči presedim po celo uro v postelji in molim, če puščam dobre koščke Nacetu, če ne vtikam rok v žepe, kadar me zebe? In naj se še tako pridno učim in ubogam in zmeraj mislim nate in tudi sicer vse naredim, kar morem, nič mi ne pomaga!

»Pa če ljubezni nima —.«

Tako lepo je razlagal v šoli pater rektor list tretje predpepelnične nedelje —, »Ljubezen vse prenese —.«

Ah, jaz ne prenesem nič! Précej vzrojam! Delam, kar se mi baš samemu poljubi. Ampak zdaj se mora zasukati, jutri pred mašo — précej zdaj!

Sede v postelji in dvigne od solz mokri obraz k nebu, obljublja in sveto prisega, da hoče gojiti le pravo,

ponižno ljubezen. In tako pekoče je njegovo kesanje, da zdrsne iz postelje in smukne tja čez k Jurku.

Ko pride bliže, vidi, da trzajo Jurku rame, in sliši, kako siloma diha. Tudi Jurko tuli! Tedaj se Ivan oklene z roko sovražnika in šepeče in prosi:

»Jurko — lepo te prosim — ne bodi več hud — mi je tako hudo, tako hudo!«

Jurko se okrene in na glas zajoka:

»Osel sem — saj nisi goljufal!«

Tedaj se Ivan blaženo nasmeje in objameta se, da je Frideriku Bregarju, ki se je pravkar prebudil, kar nerodno.

Strašno trpiš, Zveličar moj!

Telo imaš krvavo
in ostro trnje zbada ti
umirajočo glavo.

Strašno trpiš, Zveličar moj!

Roke imaš razpete
in ostri žebli trgajo
globoke rane svete.

Strašno trpiš, Zveličar moj!

Srce imaš odprto,
od bolečin je ranjeno,
od grehov je potrto.

Luči goré okrog podobe svetega obličja. Cerkev je polna ljudi. Tožni glasovi pesmi se porazgublajo pod svodom in vse utihne. Nekaj moških in ženskih, ki jih čaka doma dosti opravila, oprezno odide. Drugi pa še nekoliko poklečijo in pomolijo, zro sveto podobo ali so si pa zarili obraz v dlani.

Dečki pevčki zložé note in jih dajo Ivanu na pult. Ivan jih uredi in zloži v omarico.

»Jutri: Tam na vrtu Oljske gore,« mu zašepeče kantor, preden odide za fantički. Ivan izvleče note in jih

razdeli. Nato poklekne spredaj k ograji kora in kmalu že ni več v Št. Vidu.

Daleč proč se mudi. Pri Indijancih. — Vsekako, ko bo kdaj frančiškan, se oglasi v misijone! Ah — peljati se čez morje in osvajati svet za Kristusa. Toliko ljudi ničesar ne ve o N j e m, ki je njegova blaženost in ljubezen. Ne straši se ne pragozdov in močvirij ne trgov in kač. Utrdil se je, ko je bil na cesti skoraj vse življenje, in kar hrepeni po trpljenju. Ah — in hrepeni, da bi se mu spolnile sanje, ki mu že dolgo, dolgo časa hodijo vasovat v srce in ga kar spremljajo že slednjo uro: da bi umrl mučeniške smrti za Kristusa. Da bi tako smel preliti srčno kri za ljubljenega Gospoda! Ali splavati z grmade v nebesa! Da bi kdaj zbral za N j e g a vso srčnost in vso ljubezen in jo stisnil v vriskajočo izpoved, ki prinese smrt! Potem bi O n moral verjeti, da ga res ljubi nad vse! Kljub vsej nezvestobi bi M u to dokazal!

Ah — pa še najmanj deset let bo preteklo, preden bo smel k poganom. In ves ta čas bo moral presedeti pri trapastih knjigah in postavati — ko bi vendar rajši, ko po svetu pogleda, še danes navalil na svet in ga osvojil. O Bog!

S široko razprtimi očmi sanja junaške sanje v pomrak cerkve. Kar se zdrzne. Kaj je to? — Bridko ihtenje prihaja sem od oltarja. Cerkev je prazna in temačna, sveče so ugasnile. Toda spredaj pri angelski mizi ždi temna postava — ženska. Kaj le ji je?

Ženska ihti čim dalje silneje. Tenka dečkova ušesa ujamejo celo nekaj besedi.

»Ah, preljuba žalostna Mati božja! — — Pomagaj — ne bodi huda! —«

Ta glas je že nekoč slišal tako zaječati. Le da ne ve kje.

»Moj Bog, mati —!«

Tedaj kar v trenutku vidi gostilniško sobo, kjer se mu je zgrudil oče. »Moj Bog — in vina!« M r e t k a je!

Kaj neki tako joka? Veliko dobroto je storila njegovemu očetu. Morda ji lahko kaj pomaga?

Tiho se splazi po stopnicah s kora in gre naprej k oltarju. Ko pa hoče po stopnicah gori v presbiterij, ga obide bojazen in si ne upa dalje.

Zdaj jo spozna razločno. Rdeči soj večne luči ji leži na lesketajočih se črnih kitah. Celo prav tisti životec ima kakor takrat.

»Nebeška Mati, nak, nak, tega ne storim — greh je! Pa poglej, kaj naj počne — uboga mati, če ji — krčmarica vzame kravo in — in — ji vzame drva in tisto pest žita; otročiči saj bi morali od lakote miniti. Ah, nebeška Mati, daj pomagaj!« vzdihne.

Ivan stisne pesti. Da, da, krčmarica! Dobro jo pozna!

»Veš, sama si ne vem svéta, sama si ne znam pomagati! Ložar Martin — on da bi vedel —, on bi se zavzel, pa mu ne povem — sveto ti obljubljam, Mati božja — saj bi — saj bi prišel le z materjo navzkriž —.«

In v silni boli krčevito zagrebe roke v obhajilni prt in vrže vanje glavo in joka tako grenko, kakor da si hoče srce izjokati iz oči.

Ivan začuti, da nima prav za prav tukaj ničesar iskati. Oprezno se hoče okreniti proti vratom, tedaj zasliši, da je dekle vstalo.

»Ah, ljubi Bog, vdihni vendar mlinarju drugo misel, da me bo pustil pri miru! Potem bi bilo konec te stvari!« še poprosi dekle in ponižno pripogne koleno.

S povešeno glavo in drhteč od joka gre mimo Ivana, ki se je stisnil v senco stebra, potem pa ji počasi sledil.

V uličici za cerkvijo stoji zastaven moški, ki se je očitno namenoma nališpal. Skozi gosti somrak se dostojanstveno približa hitečemu dekletu in dečko sliši, kako jo nagovori s tolstim glasom, ki kar mlaska od všečnosti:

»No, devojčica Mretka, bila dolgo v cerkvi, hee?«

»Molila sem,« odvrne dekle na kratko in se še bolj podviza.

Časti vredni mlinar se tudi požuri.

»Bom pač smel spremiti do doma zalo devojčico?«

Dečko odgovora več ne ujame, vendar ni mogel biti Bog ve kako ljubezniv. Kadar se človek komu tako ježno umakne, ne govori masleno.

A tako — si misli Ivan in, kot bi spregledal, spozna vse. Mlinar ima Mretko rad, ona ga pa ne mara. Le tega ne razume, kako da hoče krčmarica njeni materi odpeljati kravo. Čudno. — Ko bi le mogel pomagati dobremu dekliču. Martin bi ji lahko — je rekla. Pa on pač ne ve ničesar. Kaj — ko bi, ko bi mu šel on povedati?

Zamišljen gre Ivan čez dvorišče Pevskega doma in se pridruži tovarišem, ki se pravkar gnetejo v refektorij. Medtem ko zajema juho, se mu utrja misel in raste pogum. Ko odmolijo po jedi, stopi pred magistra in vpraša:

»Prosim, ali bi smel še skočiti k zlatarju Ložarju? Mi je nekdo nekaj naročil in bi šel povedati.«

»Pojdi!« reče Ehrwald. Bogati zlatar bo dal za sporočilo dobro potnino.

Ivan oddirja. Mretki vendar m o r a pomagati; saj je toliko dobroto storila njegovemu ubogemu očetu.

V gorki izbi sedita Ložarica in sin edinec tiho pri mizi. Umetno delani svečnik stoji med njima. Pogledi gospe veselo božajo korenjaško postavo Martinovo. Lanskó leto še, tedaj je posedala osamela in misli so ji morale romati daleč, daleč na sever, v Lübeck k zlatarju Hansenu. Zdaj je sin doma in od tiste ure, ko je pozno v noč potrkal na vrata in jo prižrel v krepke roke, od tiste ure mati kar ne more več venkaj iz srčnega veselja. Takega fanta ga ni nikjer več na svetu! Vso veliko trgovino, ki jo je vodila z zvestim, starim pomočnikom s presenetljivo preudarnostjo, je zdaj položila v spretne roke sinu in prav poseben blagoslov spremlja vse, česar se loti. S kolikim veseljem vidi mati na vsakem delu, ki ga ustvari sin, da nihče daleč na okoli ne dela tako dovršeno in umetelno kakor on. Oče je slovel prav tja do Benetk, fant ga še prekaša. Pa kar še bolj dobro de materinemu

srcu, je njegovo kakor zlata ura zvesto srce, ki ga je prinesel iz lokave tujine neoskrunjeno in neskaljeno domov. Ah, koliko tožijo druge matere čez odrasle sinove! Njo pa nosi sin na rokah in čeprav je zdaj hišni gospodar in trgovski mojster, posluša njene nasvete prav tako rad kakor pred desetimi leti. Nak, takega fanta ga ni nikoli nikjer več na svetu!

Nežno ga pobožajo materine oči. Pred njim leže na mizi listi z risbami beneških zapestnic. Toda prsti mu zvijejo papirje in modre oči mu zastrme zasanjano v plamen sveč.

Rahla skrb se krade materi v srce. Sinovih misli ne more razbrati. Kar je že tolikrat nameravala in si vendar nikdar ni upala vprašati, ji tudi zdaj spet prihaja na um: »Misliš na deklico, Martin? In na katero neki?« — Z županovo, ki se je z njo igral, ko je bil še otrok, s to ne bo nič, ta je že zdavnaj razbrala. Tudi ni nobene škode. Prav prava gizdalinka je postala, Ančka. In Potuhova Lizika, ki pride vsakih pet minut v trgovino, da si da osvetliti prstančke, tudi ta ne bo. Vselej veli pomočniku, naj on opravi z njo. Spomni se natakariče, ki ji je na vsak način hotel podariti podobico. Hlastno odžene to misel. Natakariča — in povrh tega še taka, ki ji je zdaj že malodane vse leto všeč pri krčmarici, kakršna je pri »Lešči« — taka ne bo kaj prida. Za sina si želi takšne, ki bi mu dala vso prvo, čisto ljubezen, takšne, ki — ah Bog, kakšne čudovite lastnosti bi morala imeti tista edina, da bi jo privoščila svojemu Martinu!

Bržkone, bržkone bo Gezina Hansenova gori v Lübecku. Tako redkokrat govori o njej — jo vzame v misel komaj semtertja kdaj, kadar pripoveduje, kako je bilo gori. In pa tako mlačno. Prav to je znamenje! Preizkušajoč začne:

»Nisi kanil poslati mojstru gori v Lübeck nekaj za vezilo?«

Martin se zgane:

»Seveda, gospa mama. Pa ne vem še prav kaj. On ni tako brž zadovoljen.«

Mati se nasmehne.

»No, tako kakšno zapestnico za hčerko. Bila bi vesela — in njemu bi pač tudi ne bilo neljubo.«

Izgovorila je bolj poredno, kakor bi bila sama rada. Mladi mojster stisne ustnice:

»Sem mislil, da bi mu napravil rajši lübeški grb prav umetelno na kak podstavek. Izvolili so ga v senat in posihmal ne misli ne podnevi ne ponoči na nič drugega kakor na Lübeck in spet na Lübeck.«

Zdaj ve mati toliko kakor prej. Spet obmolkne. Potihoma pojeta oba plamena na svečnikih, v lêvi prasklja žerjavica. Martin skloni glavo nad risbe in tu pa tam kaj popravi. Nekdo potrka. Služkinja stopi v sobo. Neki fantèk da je zunaj, bi rad govoril z mojstrom. Eden šolarjev, ki pojejo na koru. Začudeno pogleda Martin.

»Naj pride noter,« reče in odrine papirje.

Ivan odpre vrata in srce mu burno utriplje. Kakšna lepa soba! Oba odlična človeka in rahli vonj po sivki mu vzamejo srčnost. In gospa je tudi poleg. — »Navzkriž prišel —,« je rekla Mretka. Sveti Jerom, da sem moral narediti to neumnost!

Živahno skoči mladi mojster na noge.

»Ah, goslarček je prišel! Kaj se je pripetilo? Ti je treba knjige, čevljev?«

»Naa —, lepo se zahvalim,« reče dečko in zmaje z glavo.

»Česa pa?«

Ivan samo golta.

»Si kje kaj ubil?« vpraša smehljaje se gospa.

»Tudi ne.«

»No, potem pa res ne vem —«

»Samo nekaj sporóčil bi rad,« reče slednjič in si oddahne.

»No?«

»Danes po službi božji sem moral pospravljati note — in sem se dlje zamudil in tedaj sem zaslišal nekoga tako milo jokati. Bila je Mretka.«

»Mretka?« plane mojster kvišku.

»Da, Mretka,« nadaljuje dečko srčneje. »In sem slišal, kako je rekla, da hoče krčmarica vzeti njeni materi kravo in drva in žito. Sam ne vem, zakaj. Menda bi morala Mretka nekaj narediti, pa noče.«

Bleda in zmedena zre mojsterica sina. — Aha — tu je rana. Kako ti gleda!

»In potem je obljubila Materi božji, da ne pojde — k — vam prosit za pomoč, zastran — zastran gospe mame —,« šepne dečko.

Pa tenka ušesa mojsterice slišijo natančno. Gospa skloni glavo in kri ji stopi v lica.

»Pa sem si mislil: pa ti povej, ko je storila toliko dobrega tvojemu očetu.«

»Bog ti plačaj!« vzklikne Martin burno, zgrabi fantiča za rame in ga strese, da bi skoraj fantè oslepil in oglušil.

»Si že priden! Gospa mama, ste že kdaj videli tako prebrisanega fanta?«

A ne čaka, da bi mu mati odgovorila, temveč priganja:

»In kaj je še rekla Mretka?«

»Da bi dal Bog mlinarju druge misli v glavo, da bi jo pustil pri miru. Potlej je pa šla. — Mlinar je pa pred cerkvijo oprezoval nanjo in je šel potem z njo. Dobro ga je zmivala, pa je le tekel za njo.«

Martinovi prsti bi skoraj strli izrezljano naslonjalo pri stolu. Za njo tekel, čak, ti že izbijem iz glave! —

Plane k steni, hlastno potegne čepico s srnjega rožička in hrupno zaloputne vrata za seboj. In že mu odmevajo silni koraki po kamenitem tlaku pred hišo.

»Za Boga svetega,« reče gospa in vse ustnice ji poblede. Ivan stoji nemo in ne ve prav, ali naj gre ali naj ostane.

Tedajci gospa hipoma vstane, stopi predenj in mu pogleda strogo in izprašujoče v oči.

»Te je ona poslala?« vpraša rezko.

»Ne, prišel sem sam od sebe.«

Mojsterica vidi, da dečko ne laže, in sama ne ve, ali naj bi se jezila ali veselila.

Ivan pa postaja malodane jezen, ko polagoma do-
ume, da prisoja gospa tako burko ubogemu dekletu. In
čisto resnobno reče:

»Gospa mojsterica, Mretka je poštna dekle, jih
je morala dosti preslišati zastran mojega očeta — in ko
ministriram, jo kajkrat vidim že pri najbolj rani maši.
In če ji morete pomagati, storite dobro delo!«

»Bom že še videla,« meni Ložarica in si za trenutek
zasloni oči z roko.

»Lahko noč! pozdravi Ivan.

Gospa prikima in obstoji pri mizi.

Martin odvihra medtem gori po cesti. Okenca krčme
se že od daleč svetijo skozi temo. Pot se mu urno izpod-
mika pod nogami, a samemu se zdi še vse prepočasi.
Saj je slutil, da lazi naduti prismojenec za dekletom.
Pa je čakal in se bal — kdo ve, končno je morda tudi
ona takšna in ji je morda še všeč. In se je v napačni
ljubezni bal povedati materi: Mretko hočem, ko vendar
od večera, kar se je vrnil, že tako zagotovo ve kakor
le kaj, da mora postati njegova žena-mojsterica samo
ona in nobena druga. In uboga, ljuba deklica ima med-
tem pekel pri svoji čedni krčmarici in si nikakor ne
zna pomagati. Najrajši bi od same togote kar oklofotal
samega sebe od desne in leve!

Tu, tu so vratca na vrt, kjer sta se prvič videla.
Skokoma prestopi tiste tri, štiri stopnice in stopi na vrt,
od zime gol.

V gostilniški sobi sedi nekaj možicev pri vrčih in
pojejo. Martin gre skozi v gosposko sobo in — tam že
stoji mlinar v vsej širini in zastavlja pot Mretki, ki drži
v vsaki roki dva, tri vrče. Martin ne razume, kaj ji je
dedec zašepetal na uho, vidi samo, kako zažari deklici
obraz kakor žerjavica in ji stopijo solze v jezne in
plahe oči.

»Dober večer, deklič,« pozdravi glasno.

Rahel krik uide natakariči s trepetajočih ustnic in levico z vrči položi na mizo. Strupeno zastrmi mlinar v Martina.

»Kaj naroči mojster?« vpraša dekle in povesi oči.

Mojster ne odgovori takoj, temveč se najprej za slast napaja s sončnim sojem, ki je dekletu vzšel čez ljubo obličje.

»Rdečega tirolca.«

»Samo mrvico potrpljenja, moram še v klet ponj.«

Urno vzame s police še lepo majolko k drugim vrčem ter pohiti skozi vrata v gostilniško sobo.

Sovražno si sedita oba moža nasproti.

»Brdek deklič,« se namuzne mlinar umazano in prežavo.

»Pošten deklič,« mu odvrne Martin rezko.

»Jaz — jaz sem ji že posmukal robove,« pravi oni bahavo.

»Ni videti,« meni ta in gleda divje. »Sploh pa —« zarjuje, »če ne pustiš dekleta pri miru, boš imel z menoj opravka!«

Mlinar bulji vanj:

»Oho, je kakor francoski kralj. Vse ženske le zanj na svetu,« reče in se sirovo zareži.

»Francoski kralj mi nič mar, mar pa mi je, da mi mojo nevesto pustiš pri miru!«

Mlinarju se odpro usta.

»Kdor veruje, se bo zveličal,« reče čez časek, vzame čepico in odhlača v kuhinjo h krčmarici. Plačati! To srečanje mu je okisalo vino.

Mretka stopi v izbo in postavi vrč na mizo. Martin jo prime za malo, razpokano roko in jo hoče potisniti na klop poleg sebe. Ona pa obstoji.

»Kako se ti godi, Mretka?« vpraša.

»No, tako, tako. Dosti dela.«

Svetle modre oči mu obvisijo na njenem nekoliko upalem obrazu. Kaj ima te rdeče maroge pod očmi? Ne da bi vedel, jo poboža po roki.

»Marjetica — si jokala? Saj imaš vse motne očke?«

Mretka zgane z glavo. Je: ne, ali: da? In nato se ji potočite dve solzi po licih.

»Kaj ti je,« vpraša Martin in zasope hitreje.

»Ne morem — kar tako povedati,« zašepeče dekle.

»Marjetica!«

Pred zvokom, ki zazveni iz te besede, se Mretka zgrozi in mojstru naglo odtegne roko. In že je ni.

Martin sedi pri majolki, a ne pije. Sliši, kako zveni njen čisti glas zunaj med hripavimi moškimi, in mu je, kakor da jo mora vzeti in odnesti iz te razvpite krčme.

Martin čaka in čaka, pa Mretke ni od nikoder. Druga za drugim sliši, kako zunaj odhajajo in kako postaja tiše in tiše. Koj nato zavrešči glas krčmaričin. Zalaja in zadere se:

»Goste odganjati! — Še nocoj od hiše — mlinarja žaliti — malopridna hči, mater pripraviš na beraško palico —«

Tedaj dekle zajoka — in mojster stopi iz gosposke sobice venkaj na hodnik. Odpahne kuhinjska vrata. Krčmarica stoji pri ognjišču, Mretka pa jo prosi s povzdignjenimi rokami:

»Ah Bog, vsaj do binkošti še počakajte — morda mati denar le spravijo skupaj! Prav lepo vas prosim, za sveto Kriščevo voljo!«

»Nič več,« se dere krčmarica, »sem ti že dovolj dostikrat povedala, če nočeš tako, kakor se spodobi za kupčijo, potem je mojega potrpljenja kraj in konec!«

»Če je pa greh,« joka Mretka.

Krepek udarec ji pljuske v lice.

»Ti me boš učila, kaj je greh! Greh je mater žaliti, dolžnosti zanemarjati, gospodarjem in gospodinjam škodovati! Da se mi pri priči pobereš! Lenka že komaj čaka, da bi te presnela!«

»Ah Bog, kam naj zdaj ponoči!«

»Si si sama kriva!«

Jezes, mojster!

»Kaj je?« vpraša Martin glasno.

»Njena mati mi noče plačati, kar je dolžna, in sama

tudi ni pri kupčiji za nobeno rabo. Kaj naj še preostaja ubogi vdovi, kakor da si najme drugo natakario in se ogleda po denarju?«

»Koliko pa je?«

»Dvajset goldinarjev.«

Martin si odpne pas in našteje tistih dvajset goldinarjev na rob ognjišča. Mretka gleda in gleda. Dvajset goldinarjev skupaj ni še svoj živ dan videla. Krčmarica mežika srebru kakor mačka soncu in ne ve prav, kaj bi rekla.

»Je prav?« vpraša mojster.

»Seveda, seveda, pošteno in pravično. Naj naredim pismo?«

»Dobro bi bilo. «

Vsa iz sebe se toči krčmarica ven skozi vrata. Mretka stoji ob ognjišču in si ne upa pogledati kvišku. Niti boglonaja ne spravi iz sebe.

Tedaj vzame Martin njeno roko v svojo in vpraša:

»Mretka, še veš, kako sva šla zadnjič tam zunaj mesta?«

»Vem —,« reče deklica tiho.

»Se nič ne spominjaš, o čem sva se pogovarjala?«

Seveda se še spominja! Da se mora ogledati po mojsterici, je menil. — Mretka molči in poveša glavo. Martin čuti, kako ji rahlo vztrepetava telo, in jo objame.

»Tako rad te imam, Marjetica — tako silno rad. Rad bi te imel svoj živ dan pri sebi. Bi hotela? Kaj?«

»Seveda bi hotela,« odvrne Mretka in mu položi glavo na široke prsi. Sreča se zgrne nad njima. Ne vidita krčmarice, ki pride s pismom skozi kuhinjska vrata, ne slišita njenega skromnega hrkanja. Šele ko seže z roko po ognjiščnem robu in ji zazvene goldinarji v žep, se ozreta.

Mretka zažari kakor žerjavka, pa Martin jo še vedno krepko prižema na prsi.

»Kar srečo nama voščite za poroko na belo nedeljo,« reče.

Krčmarica krikne, da kar odjekne:

»Sveta Pomagavka, ali ima deklič srečo!«

»In kaj šele jaz! Juhu!«

»V imenu božjem!« pravi gospa Katarina Ložar in stisne sinu roko. »Če je dekle pridna in se imata res tako rada, potlej jo le vzemi. Če mož razume svoj posel, ni treba, da bi bila žena bogata. In skrinje in omare so tudi pripravljene.«

In gre k omari in pripravi svojemu fantu najboljšo obleko iz temnorjavega, tankega sukna in telovnik s srebrnimi gumbi in pogleda še sama v hlev, ali se oba kostanjevca dovolj svetita, zakaj jutri se popelje Martin snubit.

— — — — —
Na sveto véliko nedeljo so peli fantiči pri véliki maši... Ivan je godel kakor še nikoli, — potem so opoldne prav dobro jedli in se igrali na vrtu, kjer stoje ob zidu sadna drevesa, vsa polna cvetja. Ob dveh so peli slovesne večernice, bili povabljeni v župnišče na kolač — le pomislite si! — in imajo zdaj še tri debele ure do večera.

Nace mora k teti, Friderik gre k staremu doktorju Bobku. Ta ima daljnogled, ki navdušuje Friderika za najrazličnejša raziskavanja. Kadar zraste, iznajde tudi sam daljnogled, da bo videl z njim lahko prav v Celovec. Drugi gredo na sprehod k Šentjurskemu jezercu. Ivan poprosi:

»Ali ne bi smel iti proti Beljaku?«

»Že smeš; ampak da boš točno doma!«

In tako vzame Ivan plašček in zdirja patru Bernardinu naproti. Henrik mu je na porti povedal, da mora danes priti, in Ivan nikakor ne more čakati do jutri. Tako je ves poln misli in sklepov; veliki teden je preživel s Cerkvijo kakor še nikoli in čeprav duhovniku ne more povedati vsega, vendar ve povsem zagotovo, da bo vendarle razumel.

In pa — mati!

In pa spomladansko hrepenenje po popotovanju!

In pa misijoni in mučeniška smrt!

In toliko hudobij, častilakomnost v šoli, jeza in napuh!

In spet — mati! Pater Bernardin mu bo pač lahko povedal, kako je bilo.

Pomladno sonce je posušilo cesto, pot je prožna in brez prahu. Povsod cvete drevje, ptiči že pojejo, kakor da so obnoreli, in zrak je mehek kakor ženska roka. Čudovita blaženost se pretaka fantiču po udih. To popotovanje v vigredi je kakor takt silne pesmi, ki vsa arepeni — sam ne ve in tudi ne vpraša po čem. Plašču da na voljo, da plahuta, sam pa se vrže vetru nasproti, vesel, da je našel nekoga, ki se mu upira. Oči mu oprezujejo vzdolž po cesti, ali se ne prikaže že pri prvem ovinku rjava postava.

In glej — še daleč pred Bistrico jo maha menih čilo po cesti. Ivan začne teči.

»Bog vas sprimi!« kliče in vihti čepico.

»Ampak Ivan, kaj si mi prišel naproti?«

Obe roki stegne menih dečku nasproti.

»Nisem si, nisem si mogel strpeti!« prizna dečko in ves zažari.

Zdaj gresta spet nazaj proti mestu. Veselo in odkrito kramlja dečko o vsem, kar se je pripetilo med dolgim postnim časom, in kar ne more odtrgati oči od menihowega obraza, ki je zdaj skoraj kar mršav. Resni menih pa, čigar beseda in zgled sta pretresala veseljaške Beljačane, posluša ves srečen čebljanje, ki se dviga k njemu iz te kristalno čiste duše. In skoraj kakor prijatelju mu pripoveduje marsikaj, kar je doživel v Beljaku, da je Ivan kar ponosen in srečen.

Ze kreneta proti samostančku. Tedaj dečko postoji in vpraša:

»In — in zastran matere?«

Patru Bernardinu seže v srce strah. Pogleda v tla, da bi se izognil jasnim otroškim očem. Ali naj mu pove v obraz, od upanja vesel, kar je izvedel žalostnega? Da

je lepa Carmé ušla možu, se vlačila okrog in živela pohujšljivo, dokler ni slednjič izginila z nekim flamskim trgovcem? — Ali naj se zlaže in reče, da je utonila v divji Dravi? —

»Ivan,« reče končno menih in njegov glas zveni fantiču čudno žalostno, »samo toliko ti morem povedati, da je bojda bila leta osemnajstega v Gentu. Tam se izgubi slednja sled.«

Otroku utriplje srce prav do grla.

»Ampak, zakaj?« izdavi iz sebe.

Pater Bernardin mu ne ve odgovoriti. Čuti, da ni rekel prave besede.

Ivan krčevito sklene roke. Milo preseče upre pogled v menihove oči.

»Pater Bernardin,« moleduje in strah zveni iz slednje besede, »kajnega — moja mati, oni so bili d o b r a ženska, — ne hudobni?«

»Ne, ne hudobna,« reče Bernardin krepko. »Kdo ve, morda se snideš z njo v nebesih in bo svetnica.«

»Kajne, niso bili hudobni! Saj sem vedel,« reče dečko veselo in ustnice mu drhtijo in solze mu orosijo trepalnice. »Saj sem vedel...«

»Le dosti moli za njo in pozdaj več ne povprašuj po njej. To bo lepa pokora.«

Ivan prikima in ga samega ne veseli, da bi še nadalje povpraševal. In, sam ne ve prav zakaj, srce mu pač ne da, da bi povedal, kaj se mu je primerilo, ko se je srečal z grofom blizu Starega dvora.

»Zdaj pa lahko noč! Med tednom prideš kaj k spovedi in Jurka pripelji s sabo!«

»Bom, sva se že zmenila. Laudetur Jesus Christus!«

Tako prav je, da je Jurko dobil pismo od matere. Ne govori o ničemer drugem kakor, kako je doma in da se bo mlajša sestra končno celo poročila. Morda bo smel še domov.

Ne vpraša, zakaj je prijatelj tako tih, in Ivan je

vesel tega. Saj vendar ne bi mogel povedati Jurku, kako čudovita je bila tista edina beseda iz Bernardinovih ust: »Ne hudobna!« Kako lepo je rekel to besedo.

Ivan seveda ne ve, kaj je mislil Bernardin, ko je tako govoril. — »Kdor izmed vas je brez greha, naj vrže prvi kamen vanjo.«

— — — — —

Cerkev je mrzla in temna in ko stopi človek iz nje, ga sončni sij kar oslepi. Vonj po cvetju plava po zraku. Povsod pozvanja in vriska.

Ivan skoči za časek v cerkev in prav prisrčno prosi ljubega Boga, naj mu vendar odvzame neugnano hrepenenje po popotovanju. Sam si nikakor ne more več pomagati. Niti pogledati ne sme ceste, ne da bi ga mamila, naj gre z njo. — Daljni griči, urna voda, cerkvice, ki se v sinji modrini blešče po hribih, veseli rokodelčiči, ki pojoč prihajajo in odhajajo skozi vrata, kite lastovk in majnikova sapica — vse, vse se je zarotilo zoper njega in ga sili v daljo — kamorkoli že — kamorkoli že ...

V premišljevanje in molitev se mu kraдеjo jasne podobe sončnih potov, ki vodijo mimo cvetočih seči; zelenih gora, s katerih vidiš daleč, daleč v tujo deželo, kjer se blešče mesta s ponosnimi zvoniki in se vijejo reke kakor lesketajoče se kače skozi pisane livade; temnih gozdov, ki skrivajo tisoč pravljič, in tokav, ki iz njih vlažnega hladu preži zmaj.

Danes je prinesel veter glas zvonov iz vseh vasi Gosposvetskega polja nad Št. Vid in daljno zvonjenje je udarilo ob dečkovo srce, da bi najrajši samo zletelo z njim proti severu. In zdaj kleči tu in bi rad molil, pa misli na gosli. Pomladno pesem bi rad zagodel, pomladno pesem brez besed! Gori na Štalénski gori, kjer veter najhuje piha. — O Zveličar, pomagaj — saj hočem postati frančiškan, ne godec!

Pomladno pesem — ah!

Ne gre, ne more do nikake prave pobožnosti.

S težkim srcem dvigne Ivan težko locajno s tal. Dosti dobrih stvari je v njej: z Ložarjeve svatbene mize so. Diši po pečenki in poticah, po krofih in klobasah. Dečko jo komaj zmaguje, tako polna je.

Kako svetlo sije sonce na trg pred cerkvijo!

Dečko zavije okrog ogla in — na, kaj je pa to? Pred vrati Pevskega doma stoji lepa nosilnica slonokoščene barve in dva strežaja v modrem žametu sedita na klopi in kramljata. Ivan vljudno pozdravi, toda sta tako visoka, da fantiča v oguljenem črnem plaščku niti ne pogledata.

Ko stopi v vežo, zasliši na desno zgoraj na stopnicah govorjenje. Zvonek ženski glas — potem magister — polglasno, čisto ponižno in vdano. Zdaj zasliši celo nekaj kakor svoje ime.

Skoči dve stopnici gori in pogleda okrog ogla.

Ah!

Na predzadnji stopnici stoji dama. Svetla svila se lesketa — zlato in dragulji se bliskajo v sončnem svitu, ki pada skozi odprta hodnikova vrata na stopnišče. Kakor sanja, spletena iz luči in svetlobe, stoji tam gori. Magister pred njo — okoren, mračen, upognjen. In za njo stoji moški, črn in droben. Ta reče nekaj po italijansko in dama se zasmee zvonko in presekano in zakliče Ivanu:

»On!«

Tudi magister zapovedovalno nekaj reče. — Ah — k njima naj pač gre?

Najprej mora na tla postaviti težko pletenico — kako prismojeno, da mora prav zdaj vlačiti to košaro — in potem stopa počasi gori po stopnicah.

Sonce mu sije v obraz in stopiti mora v senco tujega moškega, da more povzdigniti oči k — princesinji. Ta se mu nasmehne, zasmehljivo, kakor se mu zdi. Tedajci se pa dečko vzravna in ji pogleda ponosno v oči. Kaj hoče od njega?

»Je li on mladec, ki je včeraj v cerkvi godel na prve gosli?«

»Jaz.«

»Je dobro naredil. — Škoda, maestro, da ga niste slišali!«

»O, se zanesem na vaše milosti dobro sodbo!«

»Naj pride jutri ob štirih popoldne gori v grad Kölnhof. Milostljivo gospo pl. Wertenpreis bi radi razveselili za rojstni dan s koncertom in, če zna, bi on godel na drugo violino.«

Ivan čuti, da bi se moral zahvaliti za veliko čast. Pa glava mu je tako čudno omotična in kar ne more najti prikladne besede. Nemo se pokloni in več ne dvigne oči k njenemu svetlemu obličju. Čuti pa, kako polzijo njeni sijajni, srebrno-modro-zeleni pogledi doli po njem. Sliši, ko reče čez rame svojemu spremljevalcu:

»N'est-ce pas un joli petit berger?«

Nekaj v fantiču se upre proti njej. Sam ne ve, odkod si vzame pogum, reče pa po francosko kakor ona:

»Non pas berger, mais dans un an un franciscain.«
Je ta beseda, kakor da ji je napovedal vojno.

Ozka, rdeča usta se dami zategnejo v rahlo šobo. Z vonjavo pahljačo udari fantiča po licu.

»Hu, kakšen sanjač!«

Ivan ne odgovori ničesar in se ne zgane pod naga-jivim udarcem.

Magister se zasmije kakor slastnemu dovtipu.

»Torej jutri in violino prinesi s seboj!«

Milostno nagne glavo na magistrove globoke poklone. Ivan stopi na stran, da bi mogla mimo.

Ona se mu nasmehne — in nato dvigne belo desnico.

»Roko poljubi!« šepne magister.

Kakor v sanjah prime fantič nežno, čudovito obliko-vano roko in pritisne nanjo ustnice.

Njena našopirjena obleka ga osmukne, ko gre mimo. Ivan ne pogleda za njo, ko splava doli po stopnicah. Le prisluškuje njenim korakom, ki se tako lahno in umer-jeno dotikajo stopnic, kakor da pleše.

Počasi gre zdaj Ivan doli in spet vzame pletenico.

Po trgu odmevajo koraki nosačev z nosilnico in podkve konja.

Ko vidi, kako je vzhičena gospa Lilja nad dobrotami z Ložarjeve svatbe — veselil se je te vzhičenosti — se zdaj samo še raztreseno smehlja. Na radovedna vprašanja fantičev odgovarja samo na kratko:

»Góst moram iti.«

»Kdo pa je ona?«

»Kaj vem! Kölnhof, tako je rekla.«

»Ampak kdo je?«

Nihče ne ve. Tuja princesinja — tako lepe še niso nikdar videli v Št. Vidu.

Zvečer so pri dobri jedi vsi pozabili na tujo prince-sinjo. Samo Ivan ne.

Sladek, težek vonj njene roke se mu je moral za-plesti v lase. Še nikdar ni videl tako bele roke.

SKUŠNJAVA

Pater rektor hoče že vtretje izvedeti od Ivana, kako se sprega neki latinski glagol, toda sicer tako pazljivi šolar stoji in si ne ve pomoči. Izsledujoč zre pater Caha-rija dečku v zažareli obraz. Kaj namerava fantič popu-stiti?

»Za kazen ostaneš tukaj, sedi!«

Ivan vztrepeta, milo proseče pogleda učitelja in ko vidi, da se ta več ne zmeni zanj, ampak pokliče drugega, sede in postaja še nemirnejši.

Ura se počasi plazi dalje. — Štiri. — Pater rektor vstane in začne moliti po pouku. Dečki molijo glasno in drdraje z njim in pograbiijo potem vsak svoja šila in ko-pita in gredo. Ta ali oni se še škodoželjno zareži Ivanu, ki se z narejeno malomarnostjo naslanja na klop; lica mu pali sram kakor ogenj, srce mu pretresa kljubest, kes in neučakljivost. Končno je šolska soba prazna. — Dečko sedi tiho v klopi in zrak se mu zdi težak in za-gaten. Dve muhi brenčita po oknu gori in doli. Na za-

pahu mu vise gosli. Sliši, kako so se zunaj odprla vrata šolske pisarne. Ali patra rektorja še dolgo ne bo? Bilo bi mu kakor odrešenje, če bi mogel imeti prav kljubovalne misli. Toda čudno težka zavest krivde jim ne pusti blizu. Ne more si tega prav tolmačiti, vendar se čuti tako razdvojenega in hudobnega.

Četrt na pet. Rektorja še vedno ni. Zdaj pa bo gospodična že prav gotovo čakala? Bo že nepotrpežljiva in huda? Ga bo navsezadnje še domov nagnala? Prosim, ljubi Bog, daj, da rektor kmalu pride! — Ali naj gre prosit v pisarno?

Pol petih. Rektorja še vedno ni. Morda je sploh že odšel in bo moral sedeti tukaj do jutri zjutraj. Ivan zacepeta z nogami in vzdihne. Pride mu na misel, da bi pač moral vse trpljenje veselo nositi iz ljubezni do Boga. In zbere vse moči in sede, kakor je treba, toda jok ga davi v grlu.

No, slednjič se končno zunaj vrata le odpro, koraki se bližajo, pater rektor stopi v sobo. Ivan skoči na noge.

»Že znaš?«

»Znam. Saj sem znal že prej — le pazil nisem.«

Pater rektor je nameraval fantiču prav za prav odzvoniti svarilno pridigo. Ko pa vidi razmučeni obraz, kako mu žarijo lica in oči od velikega sramu in silne razburjenosti, si reče sam pri sebi, da naj rajši povprašuje, kakor krega. Torej sede v klop poleg Ivana.

»Na kaj pa si danes toliko mislil?«

Dečko še bolj zardi, vendar oči ne okrene vstran.

»Sam prav ne vem,« reče. »Gost bi moral iti v grad, v Kölnhof — in se mi zdi tako smešno.«

Rektorjevi pogledi gredo za gosli.

»H gospa pl. Wertenpreis.«

»Ne vem, kako ji je ime. Toda pač, tako je rekla gospodična: gospa pl. Wertenpreis.«

Rektorju se zdi malce čudno, da bi si tiha gospa kar nenadoma začela naročati godce.

»Boš sam godel?«

»Ne, na drugo violino. Na prvo gode — maestro in morda zna gospodična tudi kaj.«

»Katera gospodična?«

»Tista, ki je bila včeraj pri nas.«

»Te je ona povabila?«

»Da, za danes ob štirih.«

»No, potem moraš pa kar teči. Bodi priden in skromen in dobro naredi svojo stvar!«

Ivan skoči k oknu ter sname gosli, si ogrne plašček, pozdravi in odvrši.

Smehljaje se gleda menih za njim. Privošči fantiču, da dobi tudi kaj dobrega pod zob in se razveseli dobre godbe. Samo zakaj je bil tako vzburjen? — Kajpada, boji se, da ne bi prišel prepozno in pa — plemenite dame!

Sence lepih topolov v drevoredu, ki vodi do gradiča, padajo že precej na daleč čez dehtečo tratino. Prijazno in svetlo leži staro, prostorno domovanje med cvetočim drevjem. Vrata v park so samo priprta. Dečko gre naglo po potu, z drobnim peskom posutem, k velikim vratom in odpre težko durnico. Brž ko stopi v vežo, že pride od duri na levo strežaj v modrem žametu in umerjeno namigne Ivanu, naj gre za njim. Kakor v sanjah stopa deček za strežajem po stopnicah, s preprogami pogrnenih. Steklена vrata na hodnik se odpro.

»Dorka, fantič je prišel.«

Koj ta trenutek že kleči čudovito mična hišna pred začudenim fantičem ter mu briše z volneno krpo prah z okornih čevljev; skoči zdajci spet na noge, ga poredno pogleda s črnimi očmi in mu zaviha desni krajec plaščka čez ramo. Potem mu nasuka koder las malce na čelo in se zasmije, da se ji zabliskajo zobki.

»Tako — zdaj pa lahko pokaže, kako se zna priklanяти. Milostljiva gospica so bili že hudi, da ga ni toliko časa; pa če ima pamet —.«

»Jako hudi?« vpraša Ivan zaskrbljeno.

»Ee no — njihova milost bodo že odpustili!« ga

potolaži Dorka dobrosrčno in poredno ter gre pred njim skozi vrata, ki zapirajo hodnik. Skozi težko zaveso pri vratih zvené kakor iz daljne dalje nežni glasovi spinetke. Neslišno stopita po mehki preprogi v sobo in Ivan obstoji. Valovje zanositih glasov zakipi proti njemu.

V kotu okna dokaj velike, temne sobe stoji spinetka in gospodična sedi pred njo belo oblečena. Poleg nje pa se ziblje vitek, črn moški, nalahno, kakor da ga srce boli, ob strastno sladkih glasovih, ki jih čara iz temnih gosli. Ivan si ne upa stopiti niti koraka naprej. Stoji ter posluša in groza ga obhaja, ko se demonska sila in žar utrinjata iz neverjetno visokih leg te godbe. Ah — tu ni več loka ne strune, ne lasu ne jekla — tu ni nič več vezanega, tu je le še duh in strast.

Ko povesi maestro lok, obsedi gospodična še za hipec in povzdigne obraz k njemu. Dorka priskaklja k spinetki in se pokloni:

»Dečko, vaša milost.«

»Aa!«

Urno vstane in čaka, da pride Ivan bliže.

»Zakaj pride tako kesno?« vpraša strogo in suho.

Osramočen zajecelja dečko:

»Sem moral — po pouku ostati v šoli.«

Smeh zadrhti gospodični na lepih licih.

»Po pouku ostati v šoli?« reče zateglo. »Zakaj?«

V strahoviti muki se vgrizne dečko v ustnice.

»Pazil nisem.«

Ko gospodična vidi, kako je zardel in kako zmeden gleda, kruto zoži ustnice in preiskuje brez usmiljenja:

»Na kaj pa je mislil, da ni mogel paziti? — Na kaj?«

»Tega ne povem,« reče Ivan in v trenutku se začuti spet močnega.

»Jaz pa hočem, da mi pove.«

»Nak, tega ne povem.«

Spet se zbudi v njem odpor proti njej. Rad bi ji zakričal strahovito hudo besedo v obraz, ko se zdajci

gospodična zasmee, kakor da je zagrulila, in maestru zašepeta:

»Ecco — ima že skrivnosti!«

»To bo zastran mene,« reče Italijan in glas mu drhti tako čudno.

Na malem stojalu poleg spinetke že leže note za drugo violino.

»No, naj poskusi!«

Ivan izvleče gosli iz goselnika, ki tako strahovito siromašen in oguljen leži na bleščečem se prtu na mizi. Italijan seže po njih.

»Ah, bene, bene! Una Stradivaria!«

Ko preigra Ivan prve note, mu upade pogum. Glasovi se plazijo kaj šibko in sirotno s strun. Pogleda mojstra; ta mu pokima. Polagoma zapušča dečka občutek, kakor da ga izprašujejo pri skušnji; gode čimdalje prosteje. Ko pa slednjič razume, kaj hoče ta Francesco Maria Veracini s svojo sonato, tedaj pozabi na vse in se ves prelije v godbo.

Mrak se plazi v sobo in Ivan ne more več gosti drugega odstavka. Zardel odloži gosli. Gospodična vprašujoč pogleda maestra.

»Mislim, da bo znal?«

Živahno odvrne oni:

»Ah, kar dobro pojde! Kje se je učil?«

»Pri očetu.«

»Je bil godec, kaj?«

»Najprej organist v Beljaku, potem — so hodili okrog.«

Za hip vse premolkne. Oči gospodične mu berejo z zanimanjem v obrazu. Ivan gleda mimo nje skozi okno in postane žalosten. Ga pač tako prevzema vse to.

Dorka pride z dolgo papirnato prižigalico in nažge sveče na spinetki. Nažgati lestenec, ji gospodična ne dovoli. Plaho in vedno plašneje zre Ivan okrog sebe. Tako lepo je tukaj, čudovito lepo. Temna soba, ki se v nji tu in tam utrinja svečava v skrivnosten lesket; rahli vonj po rožah, ki jih nikjer ni videti; preproga, ki na

njej koraka niti ne slišiš — in gospodična, v belo svilo oblečena. Topla, rumenkasta luč lije doli po nabuhlih gubah in se odbija in se ji svetlika na dragocenih zaponah na majkenih, majkenih čeveljčkih. Tenki prsti se ji igrajo poskušajoč partituro in zvoneč begajo čez tipke. In ko sklone glavo niže k notam, vidi Ivan, da ji lasje zlato bleste skozi puder. Vsa ta nežna lepota ga objemlje kakor sanje in kar zdrzne se, ko reče gospodična:

»No začnimo!«

Najprej spinetka — potem mora poprijeti druga violina — in nato zapoje prva vmes. Kakor drhteča vzhičenost spreleti dečka. To je godba — to je godba! Kar potegne ga za sabo. Z rastočo blaženostjo posluša, kako mu done gosli čim prosteje, čim topleje in končno ga zgrabi zanosita temna strast, da pozabi vsak ozir na svojo plaho dušo in prvič izlije v godbo samega sebe v umetniškem sproščenju.

Godba izzveni. Ivanu je, kakor da so temni okovi pali od njega. Krepka moč in blaženost mu vstajate v srcu. Brez sramu pogleda z žarečimi očmi maestru v obraz, ko ta vzklikne:

»Ah, saj ima admirabel talent! Virtuoz mora postati!«

Gospica ga rahlo potreplja po roki in veselo reče:

»Saj sem précej vedela!«

Kar potem reče v njegovo pohvalo, Ivan ne razume prav. Govori tako pridušeno maestru in sveče ji odsevajo v svetlih očeh, da ga skoraj zmede.

Zakaj zre lepa princesinja beraškega fantiča tako žareče v obraz? Saj je vendar tako plemenita, visoka dama! Skoraj da ga teži, da je tolikanj milostna in prijazna do njega.

Dorka prinese na steklenem krožniku slaščic. Ivan mora sesti za mizo in jesti. So čudovito dobre reči, a mu ne diše. Se mu zdi tako sramotno, da bi se pasel s sladkarijami kakor otrok.

»Mu ne diši?«

»O že — samo lačen nisem.«

»Potem naj vzame s sabo.«

»Bog plačaj!« reče Ivan vesel in misli na tovariše.

Nato našgo lestenec. Gospica in maestro sedeta k dečku za mizo in ga sprašujeta vse mogoče reči. Odkod — kam — zakaj? — Hodita okrog njega oprezno in vendar ga muči čudno nevšečno neugodje. Mu je, kakor da bi mu prodirali premeteni in ponosni pogledi mlade dame prav v srce in se posmehovali temu, kar mu je najsvetejše. In zato odgovarja na kratko in skoraj strogo. Vesel je, ko začno spet gosti.

Še dvakrat pregodejo prvi del sonate. Potem končajo. Ivan potisne gosli spet v goselnik, se lepo pokloni in odide proti vratom. Ko že prime za zaveso, zasliši glas za sabo:

»Naj počaka!«

Gospodična priplava po preprogi. Stopi čisto blizu k njemu in smehljajoč se zašepeče:

»Ampak — ni mi še povedal, zakaj ni pazil v šoli.«
Dečko zardi kakor žerjavka in molči.

»Zakaj mi noče povedati?«

»Nočem,« reče hripavo Ivan.

Gospica skloni obraz naprej in oči se ji bleščijo tako čudno vanj.

»Mi ne zaupa? Saj sem mu bila vendar dobra?«

»O da — tako dobri — toda ne povem.«

Tedaj se gospica ponosno vzravna in obraz ji je ves tuj. Ves mrzel, sila užaljen.

»Ali naj bom huda?«

»Ne, ne — lepo prosim, ne!«

»No potem, na kaj je mislil vse popoldne?«

Za utrip srca vzdhrte Ivanu trpka usta kljubestno in tesnobno.

Nato dvigne oči k njenim in reče tiho:

»Na vas.«

In težki zastor se strne za njim.

Jurko koraca sam samcat skozi beljaška vrata. Vtaknil je roke v žep in otožno žvižglja predse. Henrik je prišel v Pevski dom in si izprosil dva fantiča, da bi pomagala cerkovniku okrasiti majniški oltar. In ko je že bil Jurko z Ivanom med vežnimi vrati in hotel kreniti proti samostanu, ali ti ne prinese strežaja, ki vzame Ivana s sabo v Kölnhof! — Naj spet danes kar precej gre! — In Ivan niti ne žugne, se okrene in zdirja po gosli; niti ne sliši ne, kaj brunda njegov prijatelj tja predse.

»Henrik naj ne bo hud, — ne morem — —,« zahlipa, ko švigne mimo Jurka, in že ga ni. Jurka kar nič ne mika, da bi iskal koga drugega, da bi šel z njim.

»No, kaj si sam?« vpraša Henrik izmed dveh olean-derčkov, ki jih drži v rokah. Jurko prikima slabe volje in pozdravi tihega brata zakristana, ki stoji sredi gozdiča cvetličnih grmičev poleg oltarja.

»No, kaj si sam?« vpraša tudi le-ta.

Jurka draži. So v samostanu že vajeni, da vselej pri-
deta v dveh: plavolasec in črnolasec.

»Kaj naj?« vpraša Jurko, namesto da bi odgovoril.

»Znesi najprej bele grmičke z vrta v cerkev, tiste z zvezdicami, potem mi jih boš pa na lestev podajal.«

Jurko skoči na vrt po rože. Urno teka ven in noter in kmalu pozabi svojo nejevoljo. Ko končno znese vse rože v cerkev, spleza zakristan na lestev in začne pre-udarno saditi krasen cvetni vrt okrog lepega starega kipa Matere božje. Jurko pleza po lestvi gori in doli in podaja zakristanu, kar zahteva. Karkoli le more dobiti na samostanskem vrtu ali v cvetličnjaku, vse daje v okras ljubeznivi majniški kraljici. Vmes zatika sveče, obeša vence in končno po dveh urah molčečega, marljivega dela se ponaša oltar pisan in dehteč kakor nebeški paradiž, ki se po njem svečano in veselo sprehajajo svetniki.

Sempatja se odpro cerkvena vrata in kdo stopi noter. Vsakdo se veseli lepega oltarja in prve majniške pobožnosti drevi. Tudi pater Caharija pride iz žagrada in všečno pokima.

»Lepo si naredil, Angelus.«

Zakristan se veselo nasmehne.

»Mi je že dolgo hodilo na misel, da bi letos tako naredil.«

»Zdaj pa, kdo bo Materi božji ogrnil pajčolan?«

Da, kdo? — Henrik bi kaj rad, to se mu vidi. Od pričakovanja razpre dolge prste in že hoče skočiti in steči v žagrad. Jurko pa misli: Škoda, škoda, da ni Ivana. On je najbolj priden. In nemara misli zdaj pater gvardijan prav tako. Smehljaje se reče:

»Menim, dajmo letos to čast Jurku, ne?«

Dečko zažari od veselja.

»Jaz?« vpraša začudeno.

»Da, ti, kar pojdi!«

S kolikor mogoče nežnimi prsti prinese dečko iz rjave, vzdane omarice v žagradu veliki, beli pajčolan, nekoč poročni pajčolan grofice Helene Gabelkoven blaženega spomina. Varno ga prinese do oltarjevih stopnic. Tedajci mahoma obstoji in se ozre po patru rektorju.

»No?« vpraša ta in se nagne nekoliko k njemu. Jurko pogleda duhovna od strani in reče s tesnim srcem:

»Prav za prav — prav za prav sem jaz najbolj hudoben —.«

»Že zdavnaj ne več,« reče gvardijan in ga potreplje po rami.

Tedaj stopi Jurko na prvi klin in se povzpne gori do Matere božje. Vse v njem drhti, da mu kolena skoraj klecajo in mu žaré modre oči. — »Že zdavnaj ne več.« — Mu je, kakor da mu je ta beseda izbrisala s čela sramotno znamenje, ki ga je kakor pečat nosil že dolgo časa. Nič več ne najbolj hudoben.

Dospel je do kipa in lahko pogleda majniški kraljici čisto od blizu v obraz. Kako lepa je, kako dobra! Na najvišjem klinu stoječ plaho razprostre pajčolan in ji ga položi okrog ramen. In ko mora tako oviti roke okrog nje, ga spreleti spoštljiva zaupljivost, povsem živa ljubezen. Rad bi se ji poklonil kakor kraljici in še rajši jo

prisrčno poljubil na lice kakor mater. Toda ne upa si. Spleza le z lestve tako sklonjen, da se mu dotaknejo plavi kodri njenih nog.

Nihče ni opazil in nihče ne bo izvedel, kako čudovito je bilo to, ko je hudobni Jurko mahoma začutil, da je tudi zanj še nada, da postane dober, in da more človek imeti Mater božjo tako od srca rad, — ne le samo tako v pesmih in molitvah in slikah kakor dobrega duha, ne, temveč tako kakor povsem živo bitje, ki ima tudi rado človeka. O, on je začutil prav v globino duše, da ga ima rada.

»Zakaj ni Ivana s tabo?« vpraša pater Caharija, ko se Jurko odpravlja domov.

»Je moral spet v Kölnhof,« odgovori deček.

»Že spet? Kaj pa ima tam? Ga veseli?«

»Ne vem. Mi ni nič povedal.«

»Tako? — Potrudite se drevi, da boste lepo zapeli!« Jurko čilo prikima, pozdravi in gre.

Ko pride domov, je čas večerjati in mu je kaj žal, da Ivana še ni. V prvo zvoni k šmarnicam, pa ga še vedno ni. Menda vsaj ne pride prepozno? Čas beži. Že se zbira krdelce na dvorišču in se odpravlja v samostansko cerkev.

Spodaj v cerkvi se gnetejo ljudje. Zdajci stopi pater Bernardin na prižnico in začne pridigati. Navdušena Marijina hvala odjeka nocoj jasno v Jurkovem srcu. Prvič mu pridiga ni predolga. Ko je že konec, opazi, da Ivana še vedno ni. Pater gvardijan izpostavi monštranco in dečki zapoje Tantum ergo. Pater moli naprej litanije Matere božje. Duhovnik reče vprav: »Jagnje božje, Ki odjemlješ grehe sveta —,« tedaj privihra Ivan ves razgret in zmeden. Pohiti na svoje mesto in se sili, da bi mirno dihal. Od Kölnhofa do samostana je čeden kos pota, pa ga je pretekel v enem samem diru.

Medtem ko poje ljudstvo na koncu šmarnic: »Lepa si, lepa si, roža Marija,« pogasijo dečki svoje sveče in Ivan spet pobere note. Jurko ga čaka in ga potem rahlo potegne za rokav.

»Lepo, ne?« vpraša in namigne na oltar, kjer je začel zakristan ugašati luči.

»Je, lepo,« reče Ivan in gre s kora.

Skozi somračen majniški večer gresta daleč za drugimi fantiči domov. Jurko začne kramljati.

»Skoraj dve uri smo delali in potlej je prišel pater rektor in je rekel, da je lepo. Veš, kar cele gore rož smo porabili, človek ne bi verjel. In eno tudi tako iz čisto tujih krajev, calla, ali kako se ji že pravi; je videti kakor kakšen škrnicelj.«

In potem, ko le nikakor ne more več zase ohraniti svojega veselja, reče:

»In nazadnje, pomisli, sem smel jaz ogrniti Materi božji pajčolan.«

Željno pričakovaje zre tovarišu v obraz. Saj vendar mora čutiti, kako je moralo biti to lepo. Saj tudi čuti. Pa ga žalosti. Povzame vse moči in reče kakor v šali:

»Uj, to je pa velika čast!«

»Seveda je,« se zasmee Jurko.

Nemara bi bil priznal Jurko še kaj več, pa zdaj mu beseda kar noče več prav z jezika.

Pri kužnem znamenju vpraša Jurko Ivana:

»Ste se močno kratkočasili v Kölnhofu?«

»Kratkočasili? Naa,« odvrne Ivan.

»Gleda prav z viška doli, je-li, princesinja? Jaz bi ji jo že zagodel!«

»Z viška doli?« povzame Ivan in guba se mu zareže med obrvi.

»Naa, tega ne. Ampak huda je bila danes.«

»Zakaj huda? Zastran tebe?«

»Bo menda že sama vedela,« skomigne Ivan z rameni in zavije v cerkveno uličico.

Na dvorišču Pevskega doma je medtem postavila gospa Lilja Marijin kip na mahovit steber pri vodnjaku.

»O lej!« vzklikne Jurko.

Molče obstojita pred njim. Mesčev krajec gleda čez sleme in prepleta s srebrnim sijajem večerni mrak. Ivan bi rad molil, pa srce mu je žalostno in razdeljeno.

— Jutri se začne Marijin mesec. Kako se ga je veselil in si je bil izmislil marsikaj, kaj vse bo naredil majnikovi Kraljici na čast. Zdaj pa je zamudil še prve šmarnice in od vseh ljubezenskih besed, ki je nameraval z njimi pozdraviti svojo Gospo, ne ve nobene več.

Na čisto ljubezen mu je pala zgodnja slana.

Prazen in suh stoji poleg prijatelja, na čigar okroglem detinskem obrazu leži prav posebna, resna iskrenost. Pogleda mu v svetle oči, ki se polno in jasno upirajo v Marijino podobo, in hipoma se začuti tako hudobnega, ah tako zelo, zelo hudobnejšega kakor Jurko?

»Nebeška Mati, pomagaj mi!« moli v mukah.

Pa še preden ji more kaj več povedati, mu smuknejo misli tja v Kölnhof, kjer zdaj nemara sedi gospodična z gospo pl. Wertenpreis pri mizi. Ali je še huda nanj? Ni mu povedala, zakaj se je delala danes tako tujo. Pač zatoréj, ker se ji je upal reči, da je mislil nanjo. Kako le je mogel biti tako predrzen? Ona je najlepša, najplemenitejša, najžlahtnejša dama in on — potepeni beraški godec s ceste.

»Če bi kdo rad «k trem cerkvam», lahko jutri izostane iz šole,« je rekel pater rektor na koncu latinske ure.

»Greš ti?«

»Seveda grem.«

»In jaz tudi!«

»Od nas gre Andrejc.«

»Od nas pa oče!« tako vpijejo potem na cesti drug čez drugega. Z zvedeniškimi obrazi precenjujejo vremenska znamenja in se brž zedinijo, da bo jutri ves dan sijalo sonce.

»Gre res tudi laški goslar na Štalén?« vpraša Jurko.

»Res, rekel je, naj ga drevi počakam pri vratih na vrt.«

Jurko se namrdne.

»E, potlej naj pa rajši Nace teče z vama, ima daljše noge.«

»Saj ti ne bo ničesar naredil,« reče Ivan nekolikanj zviškoma.

»Pa je le pusto.«

Jurko se tovarišu ne da pregovoriti. Toda, ko čaka Ivan nekaj pred sedmo uro v topolovem drevoredu in se sem ter tja sprehaja, Jurko vendarle priteče in se mu pridruži. Ivan ga ne utegne zbadati, kajti vrata v park zaškripljejo in maestro se jima bliža urnih korakov.

Okrog gibčne postave si je ogrnil širok, črn plašč. V desni nese malo usnjeno torbico. Na pozdrav dečkov prijazno odzdravi in zavije potem molče z njima na stezo, ki pelje čez senožet pri Štalenski gori. Ni videti dobre volje. Lepi, duhoviti obraz mu gleda rumenkastoblede izpod mehkega, črnega klobuka. Bolestna razdraženost, ki jo le s težavo kroti, mu podrhteva okrog usten.

Dečka gresta tiho poleg. Ko pridejo do vozne poti, zadenejo kar ob celo procesijo romarjev, ki vsi romajo k istemu smotru. Od vseh strani se stekajo in gora sama je videti čudno živa, ko spè pod njenim grmovjem na stotine ljudi navkreber. V dolini se že mrači, cerkvice na gori pa še žari v večerni zarji. Preden pa dospo do Vimice, ugasne sijaj. V gošči po rebri se kmalu stemni in vlažna, hladna sapica diha sem čez iz močvirne doline ob Glini. Pred našimi tremi popotniki gre kmetica z dvema deklicama; glasno molijo rožni venec. Vsepovsod se razlegajo glasovi. Vprek skozi gozd gori pleza majhen trop veselih fantinov, ki imajo kljub naporni hoji navkreber še dovolj duška v grlu, da pevajo pesem, ki pa ne zveni baš sveto.

Noč je svetla in mlačna. Živahnost, ki raste, čim više gredo, raztopi končno tudi v obeh dečkih plahost pred mračnim možem, da začneta kramljati, najprej potihoma, nato pa vedno živahneje. — Ko je neki kmet oral na Štalenu, je izoral konja, ki je bojda iz samega

suhega zlata. Če je le res? Bojda ga lahko še vidiš v prenočišču zraven cerkve. Prihodnji teden ga bodo raztopili. — In — veš — Pepelarček pravi, da so svoj čas tu gori pogani pokopavali svoje mrličke pa da je zato vsa gora tako tuja videti. Kjer so poganski grobovi, tam lahko hudiča prikličeš.

Ivan opazi, da prisluškuje maestro njunim zgodbam s čimdalje večjim zanimanjem, in ga slednjič vpraša:

»Ali je res, da more kdo priklicati hudiča?«

»Seveda je res; sam poznam nekoga, ki ga je priklical.«

»Ah,« strmi Jurko in postaja zaupljivejši. »Kako pa je naredil?«

»To je njegova skrivnost,« reče mojster in spet obmolkne.

Tudi dečka utihneta. Zdaj pa zdaj jih prehiti truma romarjev. Vljudno in malce začudeno pozdravljajo imenitnega gospoda, ki ima s sabo dečka, enega, da mu nosi torbico, drugega, da mu sveti.

Pol enajstih je ura, ko pridejo na goro. Okrog gotске cerkve goré stražni ognji. Stojnice s sladkarijami in kramarski šotori so postavljeni in gosta množica kmečkih ljudi se preriva med njimi sem in tja. To se živahno pozdravljajo in razgovarjajo. Otroci sosedov, bratje in sestre, ki so se bili razšli daleč po svetu, spet naletijo drug na drugega na Štalenski gori; tu in tam se srečata dva skrivaj zaljubljena, ki sicer ne najdeta pota drug do drugega, in v marsikaterem kotu sedite po dve kmetici in si tožite in se sprašujete, kaj vse se je zgodilo v dolgem času, ki je pretekel, odkar je ta ali ona izmed njiju odšla za nevesto v tujo dolino. Vedno več ljudi prihaja. Mora jih biti že več ko tisoč. V najrazličnejših nošnjah postajajo okrog, Štajerci in celo Kranjci in črni ogljarji tam iz dolin Bogu za hrbtom. »A gohri!« se dregneta dve vitki dekleti iz Roža v spodobnih dolgih, širokih krilih, ko se prikaže truma Zilanov iz gozda. Nekaj brhkih dečel je vmes, ki, v kratkih, do kolena segajočih nogavicah in drobno nagu-

banih, belih čipkastih pečah, brž potegnejo nase oči mladih fantinov.

Maestro si dela z dečkoma pot do vzhodnega roba holmovega, kjer je nekoliko bolj tiho. Radovedno zro ljudje za njim. Sede na mahovit kamen, dečka pa ležeta v travo. Soj stražnih ognjev prodira prav sem čez do njih.

Ne daleč vstran zapoje fantje. Pojo otožno, zaljubljeno pesem, ki pripoveduje o ločitvi in smrti. Medtem ko zvené zategli glasovi iz hrušča in trušča, izpregovori maestro. Najprej vpraša Jurka, ali je tudi on muzikus.

»Sem, na flavto,« odvrne Jurko ponosno.

Smehljay razsvetli za trenutek možu mračni obraz.

»Veš, kaj je rekel stari poganski kralj Alcibiad o flavti?«

»Na, ne vem,« odvrne dečko in ga radovedno pogleda.

»Ta kralj je hvalil godbo na liro, ker človeku nič ne kvari prostega obraza in tisti, ki svira, hkrati lahko tudi poje. Flavto pa je popolnoma zametal, ker ovira človeka, da ne more govoriti ter mu pači in kazi obraz.«

Užaljen se obrne Jurko vkraj, koj ta trenutek pa že zakliče:

»Se pač ni razumel na godbo!«

»Razumel že, pa od takrat je že dolgo. Danes je flavta kaj v modi. Tudi na našem dvoru ima kralj dosti flavtistov.«

»Na katerem dvoru?« vpraša Ivan.

»V Draždanih, pri saškem volilnem knezu, ki je zdaj tudi poljski kralj.«

»Ah, gospod je dvorni ali komorni virtuozi?« vzklikne Jurko.

»Da,« odvrne mojster in se spet nasmehne, ko vidi, kako spoštljivo strmi fantič vanj.

Da bi si pregnal dolg čas, začne pripovedovati dečkoma o sijajnem življenju na dvoru v Draždanih. Ivanu se zdi, kakor da posluša pravljico. Komaj si more pred-

stavljati, kako sijajne morajo biti te slavnosti, ki jih slika Italijan s tako žarečimi barvami.

Po parketu kakor zrcalo se košatijo gospodje v svečanih oblekah, tam spet slepijo oči dragulji lepih dam! Kristalne čaše zvené, srebro zvenči, glasna radost in skrivno hihetanje se dvigata proti pisanemu, dragocenemu stropu, ki se od njega zibljejo dehteči venci. — In medtem ko vitki paži za slovo nalivajo v čaše temno, težko vino, stopi na mali oder goslar, črni čarodej Francesco Veracini. Nastavi lok in sleherni šepet zamre v dvorani. Gode — in kralj in visoke dame, ponosni dvorjani in strogi generali mu slede, kamorkoli hoče. Čara jih, da jim je veselo in bolno, da so razigrani in sladko omoteni, poje jim njihova hrepenenja in gode na strune njihove skrivnosti. — In zlikani gospodje povešajo oči in z neprodinim zagrinjalom zakrivajo svoje poteze, da bi nikdo ne mogel slutiti, da iz teh zvokov odjeka njihova ujeta duša — in lepe dame bledijo in postaja jim vroče in se niti ne zavedajo, da uhajajo zdihljaji njihovim odprtim ustnicam in jim teko solze iz zameglelih oči.

Zadnji zvoki izzvené. Kralj da znamenje za pohvalo in vse se zbudi in vzklika umetniku hvalo. In nemara vzame slonokoščena roka rožo iz šopa na mizi ali iz čipkaste izreze v obleki in jo vrže mojstru. Potem mora sesti za mizo. V črni svileni obleki, ki ne kaže nobenega drugega nakita razen dragocene biserne igle, ki mu jo je podaril angleški kralj, sedi sredi pisane, sijajne družbe in je bogatejši od vseh.

Zvonček zapoje v zvoniku štalenske cerkve. Vse se rine skozi vrata. Mašnik bere v temni cerkvi polnočno sveto mašo. Ni še izgovoril *Ite missa est*, že nažigljejo ljudje plamenice in hite na plano. Italijana in oba dečka kar potegnejo za sabo. Reka ljudi se rine skozi vrata in se neučakano razliva doli po rebri. V divjem teku, drug drugega prehitevaje, brez ozira na soseda drviijo ljudje z bakljami po hribu navzdol. Ko vzide sonce, morajo biti v Pórečah. Kajti še tri gore morajo prena-

gati: Šentviško goro, Štorenca in Krnsko goro. Dolga pot za en sam dan; zato tako hite. Jurko dirja z njimi. Veracini pa zadrži Ivana in mu razodene, da namerava ostati na Štalenu.

Kot bi mignil, se ljudje razidejo ter se holm sprazni in stemni. Čim dlje in dlje pokajo veje, vrešče dekleta, robantijo moški. Italijana mrazi, da se zavije tesneje v plašč.

Stari mašnik, ki oskrbuje službo božjo na gori, leze od cerkve proti svoji hišici. Beli lasje se mu blešče v svitu zvezd. Ko opazi gospoda in fantiča, ki še sama stojita na razhojeni tratini, vpraša začudeno:

»No, kaj gospod ne pohiti za njimi?«

»Sem tujec,« odvrne goslar vljudno.

»Nič ne de,« se smeje stari župnik, ki mu gre malce že na otročje. »Sveta Magdalena tudi ni tukaj doma. Pa bi vam rajši privoščila blagoslova kakor za- robljenim zijalom.«

»Ah kaj — blagoslov!« zamrmra Veracini in obraz se mu spači v zloben nasmeh. »Meni blagoslova sante Maddalene ni več treba. Če ti nebo ne da, pojdi do maestra diabola.«

Kot bi ga upihnil, ugasne župniku smehlaj okrog zgubanih, starih ust. Pol slepe oči mu iščejo napeto in boječe v obrazu tujca.

»Naj gospod ne kolne tako! Zli zopernik je in o s t a n e zopernik in ne stori ubogi duši, ki sama ne ve, ne kam ne kako, nikdar nič dobrega.«

»No, saj me nima še,« se šali Veracini in burkasto pogleda Ivana, da se tudi ta pretrgano in zvonko zameje. »Prav posebno me mika stara poganska oprava. Saj so marsikaj izkopali, ne?«

»So, spodaj pri Steni,« reče starček, vendar brez pravega zanimanja.

»Kje je to?«

»Précej tu po stezici noter v leščevje in mimo hoje na levo; boste kar précej videli, tam, kjer so krtice

tako skopale in razglobale. Pridejo doli večkrat taki, ki iščejo zakladov.«

»Hvala lepa!« zaključi Veracini razgovor tako važno, da stari župnik skromno dvigne mašno kapo, ki jo drži v roki, in zamrmra:

»Tudi jaz voščim gospodu lahko noč!«

Počasi in oprezno leze duhovnik proti svoji hišici. Ponoči ne vidi docela nobenega pota več. Ko pa že drži lesení zapah hišnih vrat, se še enkrat okrene. Trata je prazna. —

»Skušnjav in zalezovanj hudečevih, reši nas, o Gospod!«

Stezica, strma in ozka, pelje med leščevjem nizdol. Ivan gre naprej in kjer je zastran kake skalnate stopnice ali koreninja pot nevarna, poda goslarju roko. In vsakikrat se ustraši, ko se dotakne vlažnih, mrzlih prstov, ki motno prosejajo skozi gosto temo. Nekje skovika čuकेc. Molče se opotekata navzdol. Fantiču postaja tesno pri srcu.

Mogočna hoja stoji sredi potke, kakor da je ta trenutek zrasla iz tal.

»Daj sem!« veli goslar hlastno in stegne roko po torbici. »Ti pa pojdi nazaj v cerkev in me tam počakaj! Nemara — nemara — te pokličem kar izpred vrat.«

Ivan obstoji in oči mu strmijo v čudnega moža tesnobno in nerazumljivo. Nehotoma se oklene s prsti torbice in jo pritisne na prsi.

»Gospod, kaj ne smem z vami?« vpraša. »Stena je grozljiv kraj!«

»Se bojiš zame? Ali pa ne greš rad sam nazaj?«

»O ne,« reče dečko in se nasmehlja. »O ne — v majniških nočeh hodi okrog naša ljuba Gospa in varuje, da se komu ne zgodi kaj hudega.«

In da goslarju torbico in kobaca nazaj po temni poti.

Na trati pred cerkvijo so stojnice za sladkarije že pospravljene, le drogovi molijo prazni kvišku. Ivan stopi v cerkev, ki je v nji tema kakor v rogu. Večna lučca tli

onemoglo pred oltarjem, da ne more fantič razpoznati ničesar razen treh verižic pri svetilki in belo bleščečega se oltarnega prta. Sopara od tisoča ljudi še leži v hladnem prostoru. Dečko odtava naprej in se stisne pred oltarjem svete Magdalene v klop. Čez nekaj časa potegne rožni venec iz žepa in začne šepetaje moliti. Lahko in hitro najde pot k sveti Devici in njenemu božjemu Detetu. Svet leži globoko pod njim.

Kar zaškripljejo cerkvena vrata. Stari župnik pride gori po hodniku med klopmi s svetilko v roki in okorno in togo pripogne koleno pred oltarjem. Tedajci zagleda dečka v klopi.

»Ti, fantèk — kaj pa delaš tukaj?« vpraša hripavo in dvigne svetilko v drhtečih rokah.

»Gospoda čakam.«

»Gospoda čakaš? Kje pa je?«

»Doli pri Steni.«

Strahoma bolščiijo starcu zardele oči izpod košatih belih obrvi.

»Moli, fantèk, moli! Dušo hoče — — — Moliva!« šepeta.

Nato drsa naprej h glavnemu oltarju in poklekne na stopnice.

Dečko vidi v motnem sijaju večne luči, kako se visoki, od starosti do malega strti mož z težavo drži pokonci. Z otroško vnemo zadnjih let visoke starosti večkrat globoko vzdihne in stegne roke proti tabernaklju, kakor da se hoče boriti z Bogom. Ivan moli, toda groza se mu kakor s kremplji oprijemlje njegovih misli.

Starec vstane. Dečko vidi, da so mu noge takó odrevenele od dolgega klečanja, da ga komaj še nosijo, in priskoči, da bi ga podpiral. Hvaležno se oprime duhovnik dečkove lakti.

»Fantèk, moram iti iskat tvojega gospoda. Ni nič kaj dobra noč nocoj.«

Ivan se zgrozi.

»Saj ne morete, prečastiti. Pot je temna in strma.«

Župnik se poganja k cerkvenim vratom in skoraj vleče fantiča za sabo.

»Pač, moram. Saj poznam slednje drevo in sleherni kamen na gori.«

Ko pa stopi čez stopnice na plano, se začne tresti in se oprime dečka.

»Ne morete, prečastiti. Stečem jaz!«

»Le teci, fantèk, teci in ko ga najdeš in če je vse prav, tedaj zavpij, kar se da na glas: Marija!«

»Bom, z Bogom!«

Na nebu stoje zvezde in se bleste skozi leskovo listje. Urno smukne Ivan doli po stezi in je z desnico skoraj prav toliko po tleh kakor z nogami. Suho listje se mu šumeč razsiplje pod nogami. Končno se dvigne hója pred njim. Na levo se steza izgublja v mahovju. Oprezno se tiplje Ivan od drevesa do drevesa, dokler ne začuti skal pod nogami. Svit zvezd zasije med debli. Še en skok in že je čez skalnati sklad in stoji na majhni jasi. Bleda, kamnitna pečina, ne višja kakor kakšna kmetiška hiša, visi zobčasto iz gozdnega ozadja. Pred njo so gozdna tla okrog in okrog globoko razrita. Nekaj prevrnjenih, koreninastih porobkov strmi kakor kostnjaki čez rob jase, ki kamnitna pada strmo proti gozdu. Potihoma stopi dečko po mehki prsti iz sence dreves.

V skalnati razpoki sloni temna postava mojstrova. Pred njim na tleh tli kresilna goba. V njeni slabotni luči leži knjiga, ki ji nočni veter premetava liste. Počasi si upa Ivan bliže.

»Gospod?« reče potihoma.

Goslar se zdrzne in bojazljivo prihuli obraz pod široki krajec klobukov.

»Gospod?« reče Ivan še enkrat.

Mojster zapiči prste krčevito v drobečo se kamenino, nato hipoma plane kvišku in bulji v fantiča s spakastim smehljajem. Z na pol omrtvelim jezikom beblja:

»Jutri, — moj gospod, — ju-tri —, ne...«

V neznanski grozi zavija maestro oči. Dečko stoji

odrevenel in prestrašen pred njim in ne ve, kaj naj si misli. Hoče izpregovoriti, pa preden more odpreti usta, skoči goslar s klecajočimi koleni predenj in zahlipa:

»Kaj hočeš, kaj hočeš? Nisem klical tebe, ne — ne! Ne — n i s e m klical tebe! Nisem še izgovoril zagovora in ne še poklical tvojega prekletega imena!«

»Ampak, jaz sem vendar Ivan,« jeclja dečko.

Nekako zvito zmagoslavno se lesketajo možu oči.

»Ah, Ivan? Tako ti je danes ime; pri Donatu si povedal ime — po pravici — Asmodeo!«

Nato prasne v prisiljeno porogljiv smeh:

»Ah, tako v podobi otroka prihajaš k meni, satan! V podobi sladkega, pobožnega dečka — zakaj ne kakor angel? Tudi tedaj bi te prepoznal. Kdo drugi naj še sicer pride k meni razen tebe, moj temni mojster? Kdo?«

Satan! — Nehotoma stopi Ivan za korak nazaj. Kaj je obseden? Drznozaupno ga prime zdaj Italijan za roko.

»Eh — sem ti skalil šalo, kaj? No — saj ti že rečem »Ivan«, če rajši vidiš — ali še rajši Giovanni. Pa ostani tukaj — zdaj je pač vseeno!«

V grozni objestnosti zavihti klobuk in se smeje, smeje, kakor se je smejal pijani splavar na vrh mlaja, preden je strmoglavil vznak z njega. — Bilo je v Muravi na Mihelov semenj.

»Kaj bi rad?!«

»Prav nič, gospod, jaz nočem nič, jaz nisem...«

»Prav nič? Za božji čas, kako si poceni, Giovanni! Razumem — kaj je duša — ni res? — Dih? — Toda čuj, jaz bi rad dosti. Prvič:«

Rezko in zapovedujoče, skoraj sogoltno, se mu zapičijo oči v blede dečkov obraz. Lomi roke in rezko ponavlja, vedno spet zdrzajoč se od groze in sle:

»Heloiza! — — Heloiza! Saj jo poznaš vendar? Najlepšo žensko na svetu! Ah, satan, kaj je tvoj pekel v primeri z mojo muko! O —! Kralj moleduje pred njenimi vrati — kralj! Kaj sem jaz? Goslar — nič več! Zatorej drugič: preskrbi mi denarja, slave, časti, iz-

brskaj mi plemenitaško listino iz razvalin takega raz-palega gradu, s r e č o mi daj! Slišiš! — Kaj stojiš tako bedasto? Nočeš? — Veruješ tudi ti na pravljico o naši — ljubi Gospe, — da hodi v majniških nočeh okrog?«

Plašno in zmedeno mu strašijo pogledi v daljavo. Mesčev krajec visi kakor svetel, srebrn srp v temi in siplje blede svetlobo na meglene sopare v dolini. Sredi groze začuti dečko, da prihaja nadenj nežna, zaupljiva radost.

»Verujem,« reče preprosto, »Mati božja je močnejša kot hudič.«

Maestro zastrmi vanj, roke mu tipljejo po njegovev vratu.

»Giovanni — pustiva to! O Heloizi govoriva. Ti mi jo preskrbiš in jaz — ti dam svojo dušo.«

Hlastno kot bi trenil si zaviha s čipkami obrobljeni rokav. »Na!«

Izza pasa potegne drobno bodalce in ga poda dečku. Ivan ga urno vzame in vrže proč.

»Gospod, vam se sanja!« vzklikne in strese zdrzajočega se moža za zapesti. »Jaz nisem satan, Kamenar Ivan sem! Saj ste vendar šli z mano na Štalensko goro!«

»Lažeš — lažeš — poznam te!«

»Ne, ne lažem, jaz nisem hudič! Saj hudič niti ne s m e priti, nocoj nima nobene moči čez vas, Mati božja ne dovoli.«

Obraz začne goslarju trzati. Krčevita volja, da bi se mu vrnila zavest, mu orje brazde v čelo. Mož stiska zobe in vedno spet zapira oči. Slednjič zaječi, vrže roke kvišku in se sesede na tla. Ivan poklekne poleg njega in mu vedno spet šepeta:

»Nikar se ne bojte, gospod, nima nobene moči do vas.«

Vmes pa moli spet in spet Memorare, molitev, ki pravi o njej brat Egidij, da je rešila že marsikoga iz oblasti satanove.

»Spomni se, o premila devica Marija, da še ni bilo slišati —.«

Stokanje potihne. Maestro se zravna in hripavo reče:

»Saj so bile vse samo sanje?«

»Seveda, samo hude sanje,« reče Ivan veselo in pobere klobuk s tal.

Plaho ga zre maestro:

»Pojdiva!«

Z rahlo grozo pobere dečko knjigo in ugaslo gobo in bodalce. Ali naj porine vse skupaj čez pečino doli v gozd? Goslar ga pogleda in ga s tem pogledom kar začara, da vtakne grozljivo neprijetne reči v torbico.

»Pero je še na tleh, tam!«

Črno je — —

»Veš za pot naravnost doli?«

»Nak, ne vem, morava iti tisti košček nazaj do cerkve.«

Trudno in omahovaje, kakor starec, gre Veracini za za dečkom. Na stopnicah pred cerkvijo ždi stari župnik. Ivan si ne upa potegniti roke izmed mrzlih prstov gospodovih; samo z levico zamahne in zakliče: »Marija!« kakor mu je bil naročil duhovni.

Hripav: »Bog si ga bodi zahvaljen!« se oglasi sem čez. Potem se prevesi pot doli proti gozdu.

Molče tipljeta navzdol. Večkrat zašepeče Veracini kako laško besedo predse. Ivan razume le vedno spet in spet: Heloiza — in vsakikrat mu je teže pri srcu.

»Ni res, lepa je?«

»Je,« odvrne Ivan tiho in ga je tako sram.

Ko stopita spodaj iz gozda, se že svita jutro. Trudno stopata proti mestu. Ko prideta na most čez Glino, zazvone zvonovi iz zvonikov.

»Sveto jutro zvoni,« reče Ivan.

Italijan se pokriža in sname klobuk z glave. Polahko se mu pregibljejo ustnice. In ko ga Ivan vidi tako moliti, mu silno zapolje srce od same blaženosti.

Pred vrati mu pomoli goslar roko.

»Hvala!« reče in pristavi: »In ne črhneš nikomur o tej noči.«

»Nikomur,« reče Ivan odločno in stisne maestru tanke prste, kakor da bi mu hotel priseči.

V veži gostilne pri »Pošti« se kratkocasi mlada dekla z ljubčkom in zvonko zavrešči, ko nenadoma stoji imenitni gospod, ki je najel tri sobe in daje tako gospodske napitnine, bled kakor strah v pomraku pred njo in ukaže, naj mu prinese močnega vina v sobo.

Ivan gre skoraj pobožno čez prazni, jutranje tihi trg v cerkev in streže pri prvi maši.

Šest ur pozneje, ko bi sončni žarki skoraj predrli zelene svilene zavese pri oknih, se preteza Heloiza pl. Redenitz v veliki starinski postelji z nebom, čez katero se pritožuje vsaj četrt ure slednji večer, da je pretrda, previsoka, premajhna, prenizka in preveč — ah, da p r e v e č diši po nečem, čemur pravi gospa pl. Wertenpreis špajka, ko pa je vendar zdaj rožni vonj v modi. Zdaj zjutraj pa se ji postelja vendarle zdi sila prijetna in ko pride Dorka, da bi ji voščila kar nežneje kakor na vidalico najpokornejše »dobro jutro«, ji obrne gospodarica nejevoljno hrbet in se prihuli še globlje v domače, trpežne platnene rjuhe, ki jih je še snoči zmerjala, da so »horibel«.

Dorka je izvrstno vzgojena. Spet lepo zagrne težke zavese pri postelji z nebom in čaka. Oprezno vzame s krožnika nekaj nebeško sladkih kolačkov in prvi in drugi ji izgineta med belimi zobki in šele pri tretjem si drzne čisto skromno zažvenketati s srebrno posodo. Tedaj si baš še utegne obrisati sladkorni prah z jamičaste bradice, preden zasliši krepko zehanje in zakliče godrnjav glas iz blazin:

»No, bo kaj?«

Tedajci se Dorka podviza, kar se da. Z žarečo uslužnostjo postavi zajutrek na nočno mizico in priročno poda gospodarici skodelici z medom in zakuho. — Treba je gospe pl. Wertenpreis priznati: Začuda se razume na

vse gospodinjske umetnije! Blagovonjavi duh koroških gora še kar dehti iz lepo rdeče vkuhanih jagod.

Ko pozajtrkuje, se vrže Heloiza spet v blazine in kratki plavi kodri ji obrobijo nekolikanj z barvili zamazani obraz kakor svetniški obstret. Dorka odpre okno. Sonce sije tako svetlo in brezobzirno v sobo, da se Heloiza nehote spomni gospe pl. Wertenpreis, katere čisti, krepkovoljni glas nekje po hiši kraljuje. No, saj vendar gostuje! Ali ne? Kaj naj počne ves ljubi božji dan v tem vranjem zakotju, ona, slovita lepota kraljevega dvora?

Globok vzdihljaj se ji izvije iz prsi. Njeno življenje je žaloigra. Pregnana, osamela, na smrt od dolgega časa obsojena, pahnjena iz družbe srečnih — doklej še? — In zakaj? Samo zato, ker je tako srečna, da je lepša kakor neka grofica Dönhoff in ker govori nekaj znamenj, da je najvišji gospod blagovolil to opaziti. — Ali vedo kaj več? — Vse? To bi se klekarica slinila, če bi vedela vse!

Ali bo še dolgo, preden jo kralj pokliče nazaj? Pokliče jo, to dobro ve! Toda kdaj? — Začne si beliti glavo in preštovati čopke pri posteljnem zagrinjalu, da bi od njih zvedela odgovor. Še pred binkoštni? Da? Ne? Da — ne — da —? — Ne!! Mon Dieu, tu v tem grozanskem št. Vidu še posteljni zastori ne poznajo nobene olike! Ali pa se je nemara uštela? Brez dvoma, ušteti se je morala. Kako smešno bingljajo te stvarce v sapici. — Pa začenjati spet od začetka je le prepusto. Rajši si naправи toaleto, potem pa napiše njegovemu veličanstvu preganljivo pisemce.

»Dorka!«

Mala hišna se prikaže v jutranji obleki iz bele svile in takorekoč kar žari od radovoljnosti, da bi najtežji del dnevnega opravila kar se da dobro izvršila. Ah v Draždanih, tam je vse drugače! Ti večeri! Te dolge noči!

Dobrika se in kramlja, ko se trudi, da bi mlado gospodarico kar se da lepo oblekla. Medtem ko ji izurjene roke gradijo skrivnostno stavbo umetelne pričeske, se gospica kratko porogljivo nasmehne in reče:

»Naš maestro je danes pozabil na cvetje.«

»Nikakor ne, vaša milost! Pač pa hlapec pri »Pošti«, ki mu je maestro brez dvoma naročil, naj oskrbi šopek.«

»Kako hlapec? Saj pride sam slednje jutro?«

»Ah, tega ne vedo vaša milost? Šel je vendar snoči z malim goslarjem in še nekim drugim fantičem na Štalén. Kuharica pravi, da je božja pot gori.«

»Božja pot?« vpraša gospodična nekako posmehljivo. »Kako se more kar tako mešati med navadno ljudstvo!«

»Ni res? Prav to sem si mis — drznila misliti tudi jaz. Je pač treba pomisliti...«

»Da je sam nizkega rodu,« jo ostro prekine Heloiza, ko hišna previdno premolkne.

Dorka vidi v ogledalu, da se riše gospodični trpka poteza okrog mehkih ust. Zlagoma se ji povesejo goste, zlate trepalnice čez oči. Za nekaj kratkih, srčnih utripov je obraz v bleščečem se steklu tako naraven in iskren v skrivni žalosti kakor obraz kakšne nepoznane deklice iz najbolj pozabljenega gorskega zakotka, ki ji skrivna bol razjeda srce.

»Torej vendar!« si misli Dorka. »Kako je že pela včeraj kravja dekla?«

„Prvega poljubim“ — to je kralj Avgust.

„Drugega ljubim“ — to je goslar.

„Tretjega vzamem

kdaž še za moža!“

to bo pač bogati stari poljski grof, ki mu ni noben trud odveč, samo da bi si pridobil srce mlade lepotice. Ah, teh dam! — Stotič pač že začne Dorka premišljati, kateremu teh treh — vsi drugi so pač samo postranske figure — naj bi naklonila svojo dobrohotnost, kajti zaveda se, da zavisi od njenega vpliva in njene prebrisanosti mnogo — prav mnogo. Ah kljub vsem praktičnim koristim, ki jih nudi hišni kake dame ljubimkanje z najvišjim gospodom ali zveza s kakim bogatim plemenitašem — ne more drugače, kakor da želi umetniku, da bi do-

segel, po čemer hrepeni. Prispel je semkaj za gospodično, ko je grofici Dönhoff v tolažbo prišla na videz v zamero. Kralja so z vsakovrstnimi spletkami in kovarnimi zvijačami nagnili — vojvoda se ni upal potegniti se očitó kot zavetnik za svojo oboževanko. Goslar pa je zapustil častno službo in brezskrben kruh ter prijahal za njo in ji zdaj preganja dolg čas in jo tolaži in ljubi, kakor da ji je hkrati dvorni norec in vitez. Tudi najlepši —

»Dorka, s fantičem je šel, praviš?«

»Da, vaša milost!«

Čez časek se Heloiza zasmije in reče:

»Kaj čeden fantič, kaj?«

»Zelo čeden!« podkrepi hišna.

»Malce šibak — pa se mu poda. In kako ti pogleda! Ponosno in hladno in neustrašeno! — Menim, da bi rad skril, da je zgubil mir srca zastran mene! Ni res?«

»Otrok je še, vaša milost,« si drzne reči Dorka.

Rada bi pač govorila za Veracinija.

»Otrok? No, mislim kakih petnajst let že ima. Au — vlečeš me! — Petnajst let! Pri teh letih bi se že moral prebuditi!«

Z zaskrbljeno naglico rahlja Dorka nekolikanj pretrdo zvit val las in čebljajoč prosi oproščenja. Pudranju, tako važnemu opravilu, posveti zdaj dama vse zanimanje. Dorka ji pod jamico na levem licu prilepi na pošev črno piko, ji zamenja svilene brezpetnike z visokopetimi čeveljčki iz zlatorumenega atlasa, ji ročno nadene zapestnice in biserno verižico v tri pramene — tedajci Heloiza skoči na noge in stopi k oknu.

Sonce stoji že visoko in jarko ter ostro riše v parku svetlobo in senco. Oblaki stojé zunaj na obzoru. Ptice molče in težka preobilica bezgovega vonja valovi z rahlo sapico v sobo. Heloiza se zlekne v zlatenkasti obleki in sklène bele roke v zatilniku. Smehljaje se govori pol sama sebi, pol hišni:

»Zares, lepo bi bilo — kar čudno lepo bi bilo, biti prva ljubezen kakega človeka! Prav zares in resnično! Vsak pravi tako: Ljubim te kakor še nobene ne! Pa ne-

mara laže, prav tako kakor tisti, ki pravi: Ljubim samo tebe! ali celo: Ti si prva v mojem srcu! Vsi lažejo! Ampak mali Ivan...«

Živahneje vpraša v sobo:

»Ni res, fantič ne ve še nič o ljubezni?«

Dorka se mora skoraj zasmejati.

»Da, vaša milost? Nedolžen je kakor angel!«

»Kakor angel, to je lepo! Nak, sama rada verjamem. Jaz bi bila prva.«

»Prekrasna šala, premilostljiva gospica!« se zaheheta Dorka. Si je drznila preveč? — O, nikakor ne! Gospodična se poredno smehlja in se okrene spet venkaj proti oknu. — Bilo bi čedno, nemara kar lepo. Pač bi rekel kakor takrat: »Na vas.« Drhtel bi pred njo — ali pa bi izbruhnila iz njega skrita divjost? — —

Bi li potem še hotel postati rjav menih, potem, ko bi ga ona poljubila na usta — na tista stisnjena, trpka, ponosna deška usta?

Kako lepo gode! Virtuoz mora postati, Veracini ima prav. S sabo ga vzame v Draždane.

Nato se zasmeye. Marička v kuhinji mora speči kolačkov. Ah, otrok je še! Pa — spet ga ne bo mogel spraviti doli, kolačka, če ga bo gledala. In potem bo spet pogledal tako brhko, brhko, hudo in plaho. — — — — —

Po grozljivo neprijetnem dogodku one noči minejo za Ivana trije dnevi v čudni notranji omotici. Rezka bolečina ga neprenehoma skeli v vseh mislih. Bolj je molčeč kakor kdajkoli prej in razmišljeno odgovarja na Jurkove razposajene šale.

Križev petek zvečer je bil hripav in ni mogel peti, zato je stregel pri šmarnicah patru Bernardinu. Videti je bil bled in prečut in oči so mu zrle tako raztreseno. Naglo, kakor ni bila njegova navada, je potem obesil strežniško obleko na kavelj in se hotel izmuzniti skozi vrata, še preden je duhovni odložil težki brokatni plašč. Pa pater ga pokliče nazaj in vpraša:

»No, Ivan, kaj ti je? Si bolan?

»Bolan? Naa, nisem!«

Nato pa mu šine vroča rdečica v lica, hripavo pripoveduje nekaj, koliko se mora še na pamet naučiti, in razmišljeno pozdravi ter odide.

Mora oditi. Temna skrivnost te noči mu sili iz srca na jezik. Patru Bernardinu ni še nikdar ničesar prikrival. Tega pa ne sme povedati, dal je roko.

Drugi dan ne najde miru. Kaj počne mojster? Čudna, skrbna ljubezen do ubogega, slavnega moža in podzavesten čut odgovornosti ga naganjata, da na poti iz šole malo postoji in stika okrog gostilne pri »Pošti«. Ne upa si pa ne ustaviti urne točajke, ne nagovoriti hlapca. Ko pa stopi stari doktor Bóbek dostojanstveno skozi vežna vrata, spreleti dečka nenadna groza. Skoči k zdravniku in vpraša:

»Gospod doktor, ste bili pri —«

»Pri signoru Veraciniju, kraljevem dvornem virtuozu,« reče medikus dostojanstveno.

»Tako — je bolan?«

»Boljši, boljši!« ga pomiri Bóbek; »Mikstura je naredila mirakel. Snoči še je govoril večinoma zmešano, vendar lahko rečem, da je danes spet sanae mentis.«

Bolan je — v tujem mestu.

»Smem gori k njemu?« vpraša dečko. Stari doktor ga pogleda ostro kakor huda ura skozi naočnike.

»Je on Ivan?« ga vpraša nazaj.

»Sem.«

»Iz te moke ne bo kruha: ne pojde k njemu. In sploh, naj si zapomni: Resnično krščansko katoliški človek se ne sme vtikati v čarovnije. Sicer zapade človeški in božji justiciji!«

Zdravnik izstreli še strahovito resen pogled na prestrašenega fantiča, zmaje tako silno z glavo, da mu kar zavalove svitki vlasulje, in se okrene godrnjaje nekaj pred se, kako sprijena je mladina in kako zlorablja dobrodelnost meščanov. Ivan strmi za njim, dokler ne opazi, da ga dekla s kuhalnico opazuje skozi okno. Tedaj

gre počasi proti domu. Težko mu de, da dobri, stari Bóbek, ki napiše na tepežnji dan toliko »zastonjskih receptov za sladki koren; dobi se v lekarni pri Medvedu«, kaj tako hudega misli o njem. Zdaj pač ne bo smel gledati skozi daljnogled, kakor mu je bil obljubil Friderik Bregar. Pa — zares menda vendar ne bo verjel! Hoče ga le ostrašiti, ker je pač moral maestro kaj blesti o satanu.

Maestro! Tako rad ima gospodično, da je zbolel, da se je hotel zapisati satanu! Rezka bolečina zareže Ivanu v srce — sam ne ve zakaj. Ve samo to, da bi bilo bolje, dosti bolje, da bi maestro gospodične ne imel tako rad, da bi bil zdaj zdrav in bi spet potreboval Ivana za drugo violino! Zdaj pa dolgo časa ne bo nič s to rečjo.

Vso nedeljo se muči z vprašanjem, ali gospodična pač ve, da je Veracini bolan. Ali ne bi bilo nemara bolje, da bi ji sporočil. Proti večeru pa začuti nenadoma čisto jasno, naj zadevo prepusti ljubemu Bogu. Bo že sama brez njega izvedela. Saj ima strežaje. Lahko jih pošlje vprašati. Njega ne potrebuje. Ah ne, njega ne potrebuje. —

In kaj mu končno gospodična mar?

Pater rektor je v ponedeljek prav posebno bistro prežal na Ivana. Ta je moral budno napenjati vse čute, če si ni hotel spet nakopati stroge sodbe in kazni. Častno je odbil sleherni naskok. Jurko ga je zrl kar začudeno in stopal ves vesel poleg njega proti domu.

Komaj stopijo fantički na dvorišče Pevskega doma, že plane gospa Lilja razvneto iz kuhinje in vihti nekaj svetlega v roki:

»Ivan, kje je Ivan? Je danes neko dekle prineslo to-le!«

Nenaden, radosten strah prešine dečku vse ude, vendar se brž zbere in stegne roko.

»No, to bo tudi nekaj!« reče hladno.

Seveda — je nekaj. Majčkeno, trdo, rožnato pisem-

če je, zadaj se sveti zlat pečat, spredaj pa je napisano s pisavo tako nežno in lično kakor vzorec za čipke:

*Zelo častnemu monsieur-ju
Ivanu Kamenarju,
njemu samemu v roke.*

Vonj po rožah! Od gospodične! Tak vonj veje samo okrog nje.

Globoko sopeč vtakne Ivan pokljajajočo stvarco v podlako suknjiča in prikrije rdečico, ko umerjeno odkoraka proti stopnicam. S spoštovanjem se umakneta Hinko in Mirko velmožu, ki vtakne tako čudovito zapечатeno pismo, ne da bi zavriskal ali zaukal, da, ne da bi spremenil obraz, čisto brezbrizlo v žep! Redko, redkokdaj se izgubi kakšno pismo v Pevski dom. In kadar se, tedaj resnobno opominja k pridnosti in čednosti, preti kakor varuh ali razpravlja o »volitvi stanu« ali sporoča: Oče je na smrtni postelji. — O čem neki govori pač malo, drobno, rožnato pismo?

Ivan se zateče z njim v pevsko sobo, kjer nima zdaj nihče nič opravka. Zavihti se na odprto okno, ki se pred njim zibljejo ocvetajoče jablanove veje, in potegne pismo iz žepa. Ona mu piše! Ona piše njemu! Zelo častnemu — monsieur-ju Ivanu Kamenarju — njemu samemu v roke! Sleherna beseda je slajša kakor opojni vonj po rožah.

Hlastno potegne škrtavi pipec iz hlačnega žepa. Komaj da si upa potisniti nekolikanj zarjavelo rezilo pod pečat, potisne ga pa tako nerodno, da zdrobi pečat. Omot sfrli na tla. Dečko bere žarečih lic:

Mon cher et petit cavalier!

Zelim, da pride še danes z violino gori k meni, ker je signor Veracini bojda bolan in težko pogrešam muzike. Ali hoče biti tako charmanten in mi razvedriti mojo otožno solitude? Ali pa ima toliko študirati?

Heloiza, baronica pl. Redenitz.

V enem samem vzhičenju prebere pisemce od sladkega malega »Mon« do zagatnega »Redenitz«, ki se jej nič kaj ne poda. Pa zdaj vsaj ve, kako ji je ime! Pride naj, celo zove ga! Nič več ni huda! Kar zbode ga malce »otožna solitude«. »Solitude« to pač nikakor ni, tam zunaj v gradiču, kjer smukajo sem in tja odlična gospa pl. Wertenpreis in njen še bolj odličen gospod soprog z mnogimi sorodniki in znanci in kopo poslov. — Pa vendar — zanjo je otožna solitude. Tak kakor ona ni nihče. Tako nežna in plemenita. Vsi drugi — ne razumejo je. In ona ga kliče.

Spet vtakne pisemce v žep, skoči po gosli. Jurko poluka skozi vrata in se malo začudi, da si Ivan s toliko vnemo izteplje prah z rokavov.

»Kaj moraš že spet v Kölnhof?« vpraša nemilo.

»Spet!« zakliče Ivan in ne prikriva žarečega obraza.

Ozlovoljen brska Jurko po notah. Je prišlo nekaj med nju, sam ne ve kaj. Nič več ni moči govoriti z Ivanom.

Ta jo ustreli z gosli iz sobe. Spodaj zaloputnejo vrata v magistrovo pisarnico. No, magister ne bo preslišal, da tako bije z vrati. Nehotoma pogleda Jurko na tla, pod katerimi se mora pač vsak čas začeti zmerjanje. Tedaj zagleda rožnat, dišeč omot na tleh in ga pobere.

Zelo častnemu monsieur-ju Ivanu Kamenarju, njemu samemu v roke.

Tedajci Jurko ne more drugače: od srca se mora zasmejati, da odjekne od gosli. Monsieur! Krasno! Ta monsieur ima zakrpano dno pri hlačah.

— — — — —

Liza, čvrsta, kmečka hišna gospe pl. Wertenpreis, priteče po poti čez tratino in kliče tako glasno in globoko sopeč, da ji poka grozovito zažeti životec in da stegajo glave iz izbe za služinčad in se smejo:

»Gospodična Vaša milost že sedi v utici in čaka. — Pa ne, ni me videla!«

Na koncu pota, ob čigar robah stoje prstrižena rožna drevesca, se skriva odprta utica v cvetočem jasmínu. Helioza sedi v zelenem mraku in zre naproti fantiču, ki počasi prihaja po pesku. Zazdi se ji, da sta monsieur in cavalier že dosegla svoj namen, zakaj Ivan stopa bolj možato in nese glavo z razmršenimi, črnimi lasmi še svobodneje in ponosneje kakor sicer. Vesela je slednje njegove gibčno čile kretnje, vesela oguljenega plaščka, ki mu daje nekak dih ljubke vznesenosti, in se čudi, odkod pač ima ta beraček to — da zares — plemenito vedenje. O — ta dogodek se bo dal kaj mikavno vplesti, ako bo kdaj pisala svoje »memoires«!

Ko pride Ivan bliže, si nasloni Heloiza čelo v belo dlan, kakor da se je globoko pogreznila v turobne misli. Plaho stopi dečko čez leseni prag. Tedajci se gospodična prestraši, si potegne z roko preko oči, mu jo proži, da jo poljubi. Drobna, svetla kapljica visi ob zlatem prstanu na sredincu. — Je jokala?

Dečku divje zapolje srce. Ne ve, kaj naj reče. Stoji med vhomom v utico, s cvetjem prevešenim, in se ne gane. Roka ji že spet počiva v naročju, njegove oči pa strme še vedno kakor prikovane na malo kapljico, ki počasi sunkoma zdrkne čez drobni členek in pade slednjič na belo svilo. — Gospodična ga gleda in molči. — Noče mu olajšati. Pristrčno se veseli njegove zmedenosti.

Končno zajecelja Ivan:

»Pismo sem dobil — in sem précej —.«

Polahko in žalostno reče ona:

»In mu je bilo seveda zelo nadležno.«

»Nikakor ne,« odvrne Ivan vneto in ji iskreno pogleda v obraz.

Ona noče pokazati, da se smehlja; z istim glasom nadaljuje kakor prej:

»Vendar, vem, ima se dosti učiti. Pa saj vidi — tako sem sama. Veracini je bolan — zdaj nimam nikogar razen njega.«

Ivan stoji čisto tiho med vrati in prisluškuje njenim besedam. Zdi se mu, da doživlja pravljico. Prišel je na

vrt ubog, zakrpan, bedast beraček, še ves pregret od naporov v šoli, ponižan od grdih priimkov in udarcev magistrovih, zastran večletnega preziranja in dobrodelnosti tujih ljudi tako siromašen sam pred seboj — tu pa ti sedi najlepša princesinja in žaluje sama v cvetni uti, mu nudi roko in pravi, da nima nikogar razen njega.

Komaj potlači vase pristrčnost, ko vpraša, kakor mora vprašati sleherni vitez:

»Kaj naj storim za vas?«

Gospodična mu pomigne, naj sede poleg nje na klop. Vendar si Ivan ne upa sesti, kamor mu je pokazala gospodična, temveč sede na skrajni rob klopi. Helioza dolgo ne odgovori, temveč genljivo otožno povesi glavo. Ivan jo gleda. Zeleni so listja, ki ga prešinja sonce, ju zagrne. Zdaj pa zdaj ji zamigetajo svetli bliski čez beli tilnik in utripnejo doli po oblih ramah. Dečko vidi, da je čudovito lepa. — Pa vse to zveni samo temno in plaho izpod viharne pesmi, ki mu pretresa dušo. Ta pesem naganja:

»Vi ste žalostni — zakaj ste tako žalostni? Povejte mi — zakaj? Vi ne smete biti žalostni!«

Gospodična čaka. Vpraša naj. Vendar Ivan molči. Tedaj pogleda gospodična kvišku in vidi, da so mu oči vse polne tega vprašanja. Trpko se zasmije:

»Ni res — pri meni je danes dolg čas!«

Ivan odločno odkima. Ona se mu primakne bliže.

»Ah — vedeti mora —« začne skrivnostno in pri-sluhne venkaj, ali morda kdo ne posluša. »Samo njemu povem — tako težko mi je čestokrat pri srcu.«

»Zakaj?« — divje vprašujejo oči Ivanu.

»— In pred nobenim drugim ne smem tega pokazati. Ne s m e m. — Tam se moram smeјati in biti duhovita in priljudna, naj se mi zdi še tako nemogoče. Danes pa ni nikogar tukaj razen njega.«

Govori kakor otrok. Nekam čudno je slišati, če pogleda človek te napudrane lase in olepotičena lica. Toda Ivan tega ne čuti. Vidi samo sladkootožni, pristrčni po-

gled njenih izpreminjastih oči in bi ji tako rad rekel, če že nima nikogar drugega, vendar vsaj od njega lahko vse zahteva. Toda tako ga je sram in ne ve, kako bi bilo mogoče sploh povedati kaj takega.

»Ve, kaj je domotožje?« vpraša gospodična.

Ve. Ah Bog, kolikokrat je sanjal ponoči po mrzlih skednjih o domu! Kolikokrat si je želel v Beljak! In zdaj, odkar mu je umrl oče, pozna celo tudi še tisto:

»O, kdaj že skoraj bom doma —.«

Hipoma ga je sram samega sebe.

Pa Helioza govori dalje:

»In vidi — tako grenko domotožje me mori po gradu Redenitzu, po starem, bolnem očetu, po bratu, po grobu preljube matere! Pa moram živeti tu v tujini — pregnana, iztirana!«

Zaihti in si zakrije obraz z rokami.

»Ampak — zakaj vendar,« vzklikne dečko osuplo.

»Tega ne smem povedati nikomur,« šepne gospodična pridušeno.

»Jaz ne povem prav nikomur — pri zveličanju moje duše, da ne!« prisega Ivan.

Ne more je gledati tako jokati, ko ne ve zakaj in ji ne more pomagati. Gospodična strese samo z glavo. Ivan stopi pred njo in jo prime za nežno roko s trdimi prsti.

»Gospodična, jaz bi vam tako rad — —.«

Moj Bog, le kaj neki naj ji on naredi?

Tedaj položi gospodična glavo dečku na prsi. Sladko in nežno kakor piano iz starih gosli zašepeče:

»Ivan, kako sem vesela, da se vsaj tebi smilim!«

Ivana spreleti vroče in mrzlo. Ne da bi vedel, kaj počne, jo rahlo poboža po tilniku in se zgrozi nad tem. In spet zapoje gospodična sladki »Ti« gori k njemu. Toda poljubi je ne, kakor se je nadejala — samo pobledi in oči se mu tako čudno razpro. Iz ust mu noče nobena beseda. Heloiza bi rada vprašala: Ali me ljubiš? Pa zmisli se še pravi čas, da bi moralo biti še dosti

lepše, če bi to povedal sam od sebe. Srce mu polje močno in naglo proti njenemu licu. Zdaj pač sliši dovolj razločno, kaj mu je naredila. Dvigne roke k njegovemu obrazu in ga hoče pritegniti k sebi. Ivan povese oči pred njenim pogledom in vrže glavo ponosno nazaj v zatilnik. Naj je vse še tako čudovito — on ni zato tukaj, da bi se sladkal! Pomagati ji hoče! Sladkost ga skoraj kar duši — treba mu je zraka!

Za majhen korak stopi nazaj ter jo za trenutek zadrži od sebe, preden mu zdrsne roka z njene rame. Tako čuda zal je videti z mukotrpnim sramom na obrazu, z zmedenimi očmi in drhtečimi, ponosnimi usti, da Heloiza naglo pozabi na rahlo razočaranje.

Z glasom, ki zveni tako temno kakor še nikdar, veli dečko skoraj zapovedovalno:

»Ako ste žalostni, morate vendar tudi povedati, kaj naj vam storim!«

Gospodična reče čisto ponižno proseč:

»Ivan, ako mi hočeš pomagati, nesi skriv pismo na Frauenstein. Tam je čez noč brzi sel iz Prage in jutri spet odjezdi. Nihče ne sme vedeti.«

»Nihče!« ponovi Ivan svečano.

»Potem pojdi z menoj!«

Gospodična vstane in stopi iz utice. Odzadaj gresta v hišo in gori po stranskih stopnicah. Pelje ga v spalnico. Ves prevzet od težkega vonja, ki leži v sobi, obstoji dečko na preprogi. Heloiza gre k vzdani omarici in vzame iz nje veliko pismo z velikimi pečati. Zavito je v rumenkasto svilo in nosi gizdav napis s polžastimi okraski:

*Najvišjemu Najmilostnejšemu Presvetlemu
Gospodu Gospodu Frideriku Avgustu
slavno vladajočemu volilnemu Knezu saškemu
kraljevskemu Veličastvu poljskemu
zdaj stolujočemu v volilno-knežjem gradu v
Draždanih.*

Premišljeva je pridrobni do Ivana. Strežaj bi lahko prav tako dobro opravil, nemara še bolj varno. Tudi ni nobene skrivnosti pri vsem tem. Toda tako mikavno je, če dovoli temu prigod tako željnemu, malemu ljubčku, da ji naredi viteško uslugo, ki se mu gotovo zdi sila važna.

Z rahlo tresočo se roko poda fantiču pismo.

»Za kralja,« zašepeta.

Ivanu se izbuljijo oči — nato mu postane obraz mahoma trd in hud. To je kralj, ki — ki...

Heloiza je vesela. Prst položi na ustnice, prisluhne in šepetaje dalje:

»Bodi oprezen, kolikor le moreš, Ivan! Samo brze-mu slu v roko! Ni nikakšen državni prevrat — sem zvesta podanica.«

Za časek pomolči, potem si prižme roko na srce in reče globoko vzdihujoč in pretrgano, kakor da ne more več sama nositi bremena in mora nekaj od njega zoper svojo voljo odložiti srčnemu fantiču:

»Ne, Ivan — slaba podanica nisem. — Toda — če vladar zahteva od ubogega dekleta več kakor zvestobo — da, vse — Ivan — potem mora to dekle imeti pogum, da reče ‚ne‘ — tudi če mora zastran tega v pre-gnanstvo!«

Ponosno se zravnja.

»Nisem slaba ženska; tudi bi ne mogla kaj takega prizadeti svoji premilostljivi gospe, presvitli volilni kne-ginji. — Rajši umrjem od domotožja.«

Prevzet od tolike čednostne veličine reče dečko:

»Ne umreti, gospodična! Boste sčasoma že videli, da na Koroškem...«

Ah — to je slaba tolažba. — Vedel bi že za boljšo: večno življenje in ljubezen do Boga. Pa ne upa si go-voriti o tem. Samo gleda jo tako vroče občudujoč in so-čutno, da gospodični zares postaja toplo pri srcu.

Poda mu obe roki.

»Kaj ne bi ostal še malce pri meni?« —

Bi že rad, o bi že rad! Pa je že kasno. Do Frauen-

steina je uro hoda. Drugo uro bo potreboval spet do doma nazaj. Ob pol osmih mora biti na koru. Prenevedajoč se reče:

»Ne — bi zamudil šmarnice. Peti moram.«

»Pa, kaj bi bilo tako hudo, če te enkrat ne bi bilo?«

Ivan samo prikima in pogleda na zalo uro iz alabastra, ki stoji na podstavku. Kaže skoraj tri četrt na šest. — Če bi tekel? — Ne, tudi tako ne opravi. Kdo ve ali takoj naleti na brzega sla.

»Moram iti,« reče odločno.

Tedaj gospodična spusti njegove roke:

»Au revoir!« zašepeta sladko in mu pogleda v oči tako pomenljivo. Ivan se globoko prikloni in gre.

V veži ga sreča strežaj. Kaj neki se tako grdo muza? Ivan se podviza, da bi bil čim prej odtod. »Lepi Edvard« pa se tolče po kolenih, da se kar razlega, se smeje in kliče tovarišu?

»Jejhata, naša milostljiva je fantička zapeljala. Ves jopič ima poln pudra!«

Za dogodkov polnim dnem pride čudno soparna noč. Dolga noč brez spanja. — Dečki spe. Mesec sije v sobo. Skozi odprto okno prodira v presledkih iz stražnega stolpa klic nočnega čuvaja. V vejah jablan šelesti. Veter zanese celo nekaj belih, hladnih cvetnih kosmičev Ivanu v vroči obraz. Ivan se ne zmeni zanje, dokler jih spet ne odnese prva sapica sama.

Svetel trak mesečine se mu razlije čez roko. Ta rjava, trda, razpraskana roka! — Njene rame so bile bele in nežne, bolj bele kakor platno, bolj nežne kakor cvetni lističi jablane. In ta hudobna in nerodna roka —. Bil je zelo drzen. Ni bila huda zastran tega. Čudno. Na srce mu je položila glavo — semkaj. Polahko in hrepenč položi roko na kraj, kjer je počivalo njeno lice. — Zapre oči in ne misli ničesar več. Za časek kar ničesar ne misli, samo čuti vedno spet in spet, kako mu je pri-

žela mehko lice na prsi, sliši vedno spet rahli, sladki, mali »ti«. — »Ti« mu je rekla kakor komu, ki je njene vrste.

Potem se splaši iz sanjarjenja. Čuvaj poje:

Polnoč ura je že proč!
Var'te ogenj, var'te luč,
klič'te Boga na pomoč!

Polnoči je že! Po vseh posteljah diha pokojno. Tudi Ivan bi rad zaspal. Toda ne more. Ves nemiren se vedno spet premetuje, zasanja, se spet splaši iz sanj.

Čez dve uri odjaha brzi sel. Ko je prišel Ivan s pismom na Frauenstein, ga služabniki spočetka kar niso hoteli pustiti k njemu. Sel da že spi, ker bo moral zjutraj spet zarana v sedlo. Ivan ni odnehal. Da mora do njega! Zijala so menila, naj kar njim da pismo, ga bodo že dejali možu v izbo. — Za kakšnega ga le imajo? Kdo neki je sploh kaj rekel o kakšnem pismu? Sam mora govoriti z njim! Tedaj reče dobrosrčna dekla, ki je baš kislega obraza snažila oblateno munduro Čehovo: »Bali, ti pokažem, kje je!« In popelje ga pred vrata, ki peljejo v čumnato zraven konjskega hleva, potihoma namigne: »Tu notri,« in smukne nazaj. Ivan potrka, dvakrat, trikrat — potem kratkomalo stopi noter. V razmetanem hramu, kjer je dišalo po žganju, kolo-mazu, masti za čevlje in slabem tobaku, ti smrči dedec s črno brado — kakor konj, prav zares! Urno stopi Ivan k postelji in zakliče: »Na noge!« Mož plane kvišku — haha, zareži, da si mu lahko videl bele kočnike, zarjuje nekaj po češko — kar bal bi se človek! Toda Ivan reče rezko in naglo: »Tiho, gospod brzi sel, pismo!«

»Kakšna pismo! Spala bi rad!«

Pa Ivan se ne da oplašiti. Potegne iz žepa pismo in reče potihoma: »To pismo vzamete s seboj v Prago in glejte, da pride brž naprej v Draždane.«

Brzi sel prebere pisavo in postane od sile pohleven.

Malo da se ni kar v postelji priklonil. »Bom poskrbela,« reče vljudno. »Pa dnar?«

»Tukaj!« — Pod zapečateno vrvco je tičal cekin. Tedajci postane sel še vljudnejši.

»Odkod prišla mlada gospod?«

»Od tam doli,« migne Ivan nedoločeno skozi okno in reče dalje: »In ne povejte nikomur ničesar o pismu. Skrivnost!«

Brzi sel položi roko zaklinjajoč se na srce: »Mej duša! Pri moja čast in pri kralja čast!«

»No, pa lahko noč,« vošči Ivan in potihoma odide iz izbe. Posrečilo se mu je, da je prišel iz grada, ne da bi ga bil kdo opazil ali ga kaj vprašal.

Srce poskakuje Ivanu od veselja, ko misli na vse to. Dobro je opravil, to čuti. Samo škoda, da ni bilo nobene nevarnosti. Še kakih hudih psov ni bilo na Frauensteinu! — Kmalu mora sporočiti gospodični. — Ah kaj, sporočiti! Kar reče: Opravil sem in mir besedi! — In potem —?

Bo ona —? Roko mu poda. Več ne sme niti kralj zahtevati od nje. O, kolika junakinja je! Rajši bi umrla v pregnanstvu! Rajši kakor — kaj! Menim, kralj jo ima rad, ker je tako lepa. Rad bi jo poljubil! Ona pa ne mara, ga nima rada. Je čista kakor limbar.

Nj e m u je pa položila glavo na prsi. — Je pač začutila, da ji o n dobro želi, tako iz vsega srca dobro!

Mesečina polagoma polzi iz sobe. — Polahko sede Ivan v postelji in se nasloni na hladno steno. Ne ve, kaj se godi z njim. Skozi okno bulji. Zdaj jaha brzi sel s pismom. — Nihče ne zve. Gospodična lahko mirno spi. Vroč, nepremagljiva, blažena prisrčnost mu zagori v srcu, ko pomisli, kako se nemara kljub vsem solzam smehlja, vedoč, da brzi sel že jaha skozi svetlo noč proti severu s pismom, ki ji je bilo tako zelo pri srcu.

Sklene roke in srce mu razbija, ko moli:

»Ljubi Bog, ljubi Bog, prosim te — daj ji vsega,

vsega, kar je ljubega in lepega in dobrega!« bi rad rekel. Pa niti pred Bogom si ne upa govoriti o njej.

— — — — —

Frančiškanska knjižnica v Št. Vidu šteje bolj malo in ne kdo ve kaj dragocenih knjig, kajti samostan je reven in obilica dela v dušnem pastirstvu ovira patre, da ne morejo zares študirati. Pater gvardijan stoji pred na pol prazno omaro z gladnimi očmi. Učenost bi bila njegova strast. Sempatja, kadar mu službeni posli kot rektorju in gvardijanu, pridigarju in spovedniku, komaj dopuščajo, da si oddahne, ga mori izkušnjavec in mu stavi pred oči hladno, tiho, samotno učenjaško celico, ki stopi vanjo kvečjemu zdaj pa zdaj kak molčeč brat, da pobriše prah s foliantov, in ki v nji pokrivajo redke stare in bistroumne nove knjige mizo, stole, police, da, še celo tla; tam bi se vsak čas lahko naslajal ob tej modrosti. Tedaj mu pride malodane onemogel pogled v razumne oči; pogladi si nazaj redke lase, ki že sivijo, in srce mu zatrepeta pred strahotno mislijo: morda je le zgrešil poklic in bi bil moral postati benediktinec. V znanosti bi lahko več naredil ad maiorem Dei gloriam. In zdaj stoji tu in čuti, kako se mu bliža starost, in meni, da ni storil še ničesar. Njegova prava moč je kakor neobdelana njiva. Dolžnosti, ki jih ima kot dušni pastir, ga dobivajo šibkega. Ah, saj ve — pretih je in premehak. Kje je duhovna ostrost, ki bi se tako lepo podala gvardijanu — kje železni strah in red, ki bi se tako lepo podajala rektorju. Na prižnici se pogloblja v povelečevanja preskrivnostnih globin božjih, v spovednici je bolj psiholog kakor praktik, bolj odvetnik kakor sodnik. Siloma se mora otresti strahu. — V imenu pokorščine je tu. To mu je edina tolažba. — In ve, že čez pol ure, ko bo spet stal sredi v skrbah malih ljudi in otrok, v križih malodušnih src in beraškega samostanskega gospodarstva, mu bo božja tolažba spet obilno privrela naproti v blaženem pozabljenju samega sebe zastran drugih. Smehlaj mu razjasni mrko obličje. Najsi

je tudi pretih in premehak, vendar prihajajo vsi k nje-
mu, vsi, ki jih tarejo vsakdanje težave. Razbojniki in
morilci, oni naj gredo k Bernardinu, gorečniku!

Vzame knjigo iz omare in jo drži pred očmi. Dobri,
stari sveti Efrem! Ta mu mora vedno spet posojati pravi
zanos za Marijine pridige v majniku. — Mimo žarnih
podob iztočnega meniha mu roma oko, dokler mu ne
obvisi na mestu, ki je njegovemu spoštljivo razglablja-
jočemu duhu pravi užitek.

Skrivnostno gospoduješ povsod, o Gospod, in povsod
si skrit! Pričujoč si v višavi — ona te ne čuti. Pričujoč
si v nižavi — ona ne doume tvojega bistva. — Pričujoč
si v morju — ono ne ve, da si to ti. — Ves si le čudež,
naj te iščemo kjerkoli. Bližina si in daljava, kdo naj te
doseže? — Izsledujoči duh z...

Krepka roka odpre duri; Caharija povesi knjigo.

»Ti, Bernardin?«

Mladi menih zaustavi silni korak in se opravičuje:

»Oprostite, da vas motim! Hotel sem samo poiskati
knjigo, ki ste rekli, da tako lepo opisuje Brazilijo.«

Gvardijan pokaže na polico, ki so v njej zemljepisne
knjige.

»Tam; mislim, četrta!«

Bernardin vzame knjigo iz predala in jo odpre.

»Je že prava,« reče in hoče spet pustiti gvardijana
samega. Pa ta ga s krotkim nasmehom vpraša:

»Kaj te že tako žene ven?«

»Da,« odvrne menih in oči mu zaigrajo.

Gvardijanu pride iz ust beseda, kakršno reče le
redkokdaj:

»Pogrešal te bom. Si tudi v našem starem vinogradu
dobro regolil.«

Bernardin rahlo zardi:

»Saj pride pater Angelik s Štajerskega namesto
mene. Zrak tukaj mu bo dobro del. Jaz sem zdrav in
krepak in me vleče ven k poganom, tam lahko po-
primem za kako bolj robato delo.«

Pater Caharija se spet nasmehlja tako krotko in

tiho. Kako bolj robato delo — seveda, dobro te poznam! Kot apostol iti v svet, ga osvojiti, preliti kri, storiti kaj povsem velikega, junaškega! Zdaj bi gvardijan rad povedal prav za prav kaj o junaški zvestobi v malem. — Pa reci orlu, naj gnezdi v kurniku! In tako lepa je ta prekipevajoča, mlada moč, ki ji ni nobena reč dovolj velika in težka.

»Sam verjamem, da si poklican. — Gospod ne daje vsem enakih darov. Ta mora osvajati, oni obdržati. — Šele v nebesih se snidejo neenaki v isti blaženosti.«

Patru Bernardinu ni povsem lahko, ko sliši gvardijana govoriti o svidenju v nebesih. — Če bi imel do kakšnega človeka tako močno ljubezen, da bi bila lahko v napotje njegovi bogovdanosti, potem bi bil to pater Caharija. Od dneva, ko je stopil zdaj molčavi, zdaj spet divji, temnooki sirotek Luka Dimnik iz Gradca pred patra rektorja, ki je še takrat učil krščanski nauk, — pa do današnjega dne, ko je dorastel v patra Bernardina, ki hrepeni po uri, ki ga popelje med Indijance, je prejemal od njega same dobrote. — Da, zdi se mu, da se mora za vse, kar je, zahvaliti njemu. Z neutrudljivo potrpežljivostjo je tihi mož izravnal dostikrat kaj ostre in trde robove mlademu borcu za nebesa in ga učil z besedo in zgledom ljubiti vedro, veselo milobo svetega Frančiška, da bi ne bila njegova rezka ostrost nikomur v nadlego. — Kaj bi bil brez svojega patra gvardijana? V nebesih se spet snideta. Tolažba je to, ne žalostna beseda.

Temni pogled obvisi Bernardinu na križu, ki visi preprost in rjav nad vrati. — »Še malo in me ne boste videli in spet malo in me boste videli. Vaše srce se bo potem veselilo,« — tako je govoril Gospod na večer pred trpljenjem. — Pa v tem »malo« stoji križ, zasramovanje, smrt. — Pater Bernardin se ne boji. Samo moli, da bi mu Bog dal moči za getsemansko uro, ki gotovo pride tudi čezenj. —

Na videz čisto mimogrede omeni gvardijan:

»Mihalka je spet začela grešno živeti. Sem jo srečal

včeraj pri mitnici. — Je bila kar hudo zdelana. — — Samo, da vidiš, da bi tudi v koroški deželi lahko spreobrn timer kako poganko.«

Bernardin molči. Pozna nesrečno, zlatolaso žensko, ki služi skrivnemu malikovanju in javnemu grešnemu življenju. Poiskal jo je bil nekoč, ne meneč se za svoje dobro ime, v njeni mali, beli hiši v Ovšju. Na njegove resne besede je stresla s kodri in menila, da ji vere treba ni in ne odpuščanja grehov: »Bog je ljubezen.« In nato ga je — Bernardin bi se najrajši prekrižal, kadarkoli se zmisli na to — naglo objela z belimi, mehкими rokami in vroče poljubila na lice. »Iz ljubezni do vas bi —,« mu je zašepetala na uho. Ves se je zgrozil, se je brž otesel in ji zaklical ostro besedo. Glasno se mu je zasmejala, čarovniške oči pa je imela vse solzne. Ves jezen in razburjen je odšel. Pozneje so videli Mihalko nekaj kratov plaho in kakor da jo kdo preganja, v zadnji klopi v frančiškanski cerkvi. Poštene žene so se odmikale od nje. Pater Bernardin jo je dvakrat videl iz spovednice in imel pri tem občutek, da bi prišla, če bi ji namignil. Toda srce mu ni dalo in zdaj se nesrečnica ogiblje cerkve kakor prej.

»Tej ne more beseda več pomagati. Pomagati ji more samo še molitev. Je zakrknjena. Kako more kdo verovati v malike, ko se po vseh cerkvah oznanja beseda božja!« reče trdo.

»Tisto, da bi malikovala, ne verjamem prav. Imam jo za popolno brezbožnico,« meni gvardijan.

Pater Bernardin se zgane od straha:

»Saj, tako bo. Magister Liebenstein, ki jo je zapeljal, ko je bila še mlada deklička, je bil brezbožnež. Študiral je v Jeni. In od takrat tudi nje niso več videli pri angelski mizi.«

Pater Caharija vzame knjigo svetega Efrema in zapre omaro. Ko že prime za kljuko, se še enkrat okrene do Bernardina:

»In pa, kaj sem hotel še vprašati? Kaj je prav za prav s Kamenarjem? V šoli ni kar nič več tako pazljiv,

se umika človeku in odgovajra narobe. Jurko mi je danes malodane kar obupan rekel, da ga sam tudi več ne razume. Škoda fanta, če bi mu začela pojemati odkritosrčnost.«

Ves zaskrbljen reče pater Bernardin:

»Da ima nekaj za bregom, sem tudi sam že opazil, ne vem pa, kaj bi bilo. Mislim, da bi rad v svet na pot. Da je zaprt, to mu ne prija. Pozimi, tedaj je že še šlo, ampak zdaj v majniku —.«

Gvardijan zmaje malce z glavo.

»Že, že,« meni, »toda mislim, da je še kaj drugega. Saj ni sicer nikak poniglavec, da bi Bog ve kako dolgo vrtal v kakšno reč, ki je ne more doseči.«

»Bom pogledal, kaj je z njim,« reče Bernardin gredoč iz knjižnice.

Saj vendar tako skrbi za fantiča. Kakor nalašč je ustvarjen za svetnika. Toda svet si ne bo dal tako lahko iztrgati njegovih sijajnih zmožnosti iz rok. Kdo bo zmagal?

Še prav tistega večera je stal pater Bernardin pod stopnicami na kor in pomignil Ivanu, naj pride k njemu.

»Včeraj nisi utegnil. Danes lahko prideš?« mu zašepeta.

Dečko zmedeno pogleda, gre pa drage volje za menihom v malo severno kapelo, ki je že čisto tiha in prazna.

Ivan se spove. Strahovito težko mu je, priznati, da je lagal. Ni mogel drugače. Jurko izprašuje toliko časa, da mora človek kar podivjati in mu zakričati kaj v obraz, kar sploh ni res. Ko konča izpoved, mu je pri srcu, kakor da mora povedati še neko krivdo, pa zares ne ve nobene več. To vendar ni bilo greh, tisto z gosposlično?

»Praviš, da nisi spolnjeval šolskih dolžnosti. Kako to, da ne?« vpraša duhovni, ko ga poučuje.

»Včeraj nisem mogel, ker se nisem utegnil učiti.«

»Nisi utegnil, kako to?«

»Sem moral popoldne v Kölnhof.«

»Ampak, Ivan, o tem mi nisi še ničesar povedal. Kako prideš do tega?«

Za časek Ivan pomolči, potem zašepeta skozi zamreženo linico:

»Je tam neka dvorna gospodična na obisku — in slaven virtuozi. Skupaj godeta, pa jima manjka druge violine. Pa moram zdaj sempatja iti tjakaj.«

»Niso mogli najti boljšega umetnika? Kako neki so se zmislili nate?«

»Gospodična me je slišala gosti pa je prišla k nam v Dom in me povabila.«

Bo torej le muzika, ki mu meša pamet, in bržčas domišljavost tudi.

»Hodiš rad?«

»O rad.«

»Če te hvalijo, ne smeš vzeti tako zares. Ljudje z dvorov se znajo laskati. Drugega posla nimajo.«

Urno reče dečko:

»O ne, ona ni taka!«

»Kakšna pa je potem?«

Ivan ne more povedati.

»Dobra,« meni naposled.

Nič pravega ne more pater Bernardin izvedeti od njega. Blagoslovi ga in odpusti. Čuti pa, da se je borba za dušo tega otroka razvnela z vso silo. In gre za tisto dušo, ki mu je Bog podaril za znamenje svoje ljubezni.

— — — — —

Pred veliko gredo salate stoji gospa pl. Wertenpreiss in se živahno razgovarja z neko damo, ki zre nekam sladkokislo na bohotni blagoslov zelenih glav.

»S slanino, preljuba Findenigg, samo s slanino! Wertenpreiss jo je samo s slanino! Prosim te, kakšno olje pa dobi človek dandanes! Zadnjič sem si ga dala nalašč prinesiti iz Celovca, — smrdelo je! Če bi ne imela doma svojega lanenega olja, rečem ti, še krapov

ne bi mogli jesti. Ti ljubi časi, česar človek ne naredi sam doma, še rabiti ne more!«

Gospa pl. Findenigg zre nekam poteptano. Je sama dobra gospodinja, to vse ve dvanajst milj daleč na okrog. Gospe Suzani pa vendar ni kos. Ta je kratkomalo speculum perfectionis.

Tam čez za rožnimi drevesci se blešči svetla obleka. Heloiza se sprehaja počasi po poti čez livado ter se ne meni za gospo pl. Findenigg, temveč nesramno zavija glavo vstran. Gospa, ki pozno popoldne hodi v obiske v taki grozanski, starinski, sivi obleki, pa naj je stokrat iz najdražjega blaga, ki ga more kdo dobiti — gospa, ki je pri prvem čajnem večeru, ki sta se pri njem srečali, skoraj omedlela, ker se je Heloiza v vsej nedolžnosti začudila, da se dajo robčki prati, — sama je svoje čipkaste robčke vedno kratkomalo proč metala — — taka gospa ni nikakršna dama.

Obe gospodinji gledata za gosposlično ne baš lju-beznivo.

»To mora biti nadloga s to,« vzdihne gospa pl. Findenigg.

Prijateljica previdno reče:

»Moj Bog, je pač razvajena. Njena mati, ta že doma ni hotela prijeti za nobeno delo; mi je dostikrat pripovedovala teta. In — prosim te — na dvoru!«

»Se še zmeraj nič ne zgane tam gori?« šepne tovarišica.

»Nič. Pač se nadeja od dne do dne, pa dozda je še vse pri starem.«

»Da, da, taka je. Počemu pa uganja take bedarije!«

»Križ je z njo, to je že res,« vzdihne gospa pl. Wertenpreis; nekaj jo sili, da bi si dala malce duška.

»Moj Bog, da se kdaj kako tako mlado oné zaplete v kakšen škandal, to se seveda pripeti, četudi ni prav. Ampak da jih tudi tu take uganja! Rečem ti, moj mož čestokrat kar obupuje. In ta laški muzikant, samo njega je še manjkalo, da nas bo dal vsem v zobe. Najlepše pa je, da zdaj že celo krščence v kuhinji govore o fan-

tiču, ki dostikrat prihaja s »plečetom« k nji. Grozno! Ta nas bo spravila še ob dobro ime.«

Gospa pl. Findenigg miluje prijateljico s preobilnim sočutjem in ji svetuje, naj vsekako začne opravljati devetdnevnic v čast svetemu Antonu. Potem pokliče dekleta, ki jo spremlja, Katko, se poslovi z obilnimi besedami in odšumi.

Ko pride na Gorenji trg, zagleda patra Bernardina stopiti z Ivanom iz Cerkvene uličice. Jadorno odvesla proti njima.

»Prečastiti gospod, prav kot nalašč!« kliče že od daleč. Bernardin ne more drugače, kakor da postoji. Gospa pl. Findenigg je dobrodelna dama. Res naredi rada in dosti dobrega. Da pa tu pred Bartolčkovim vodnjakom, kjer se sestajajo dékle z vedri v kolobar, na ves glas razglaša, v kakšnem zanikarnem stanu je iztaknila nekega starega berača v leseni kočuri in se pogaja, kolikšno ustanovo bi morala nakloniti špitalu, da bi v njem revež živel do smrti, to pa ni baš povsem prijetno.

Ivan se dolgočasi, ko posluša njeno krepko poročilo. In naposled ne posluša sploh nič več, ampak na pol nezavedno opazuje, kako nelična, natrpana torbica gospena ob vsakem krepkejšem izrazu sočutja v strmi krivulji odskoči navzven in vsakikrat udari patra Bernardina ob koleno. — Kar pa se mu povečajo in razpro oči. V tesnem prehodu med Dolenjim in Gorenjim trgom se pojavijo strežaji, v modro svilo oblečeni, in nosijo nosilnico slonokoščene barve. Dorka skaklja z jerbaščkom na roki poleg. Dekle se sunejo s komolci, otroci se radovedno primaknejo bliže. Šentviških dam ne nosijo v nosilnicah!

Pater Bernardin vidi, kako živo je dečko zardel v lica, in postane pozoren. Ta trenutek se prikaže napudrana glava lepe Heloize v okencu nosilnice. Z neposnemljivo, prelestno, brezsravno kretnjo dvigne naočnico pred oči. Nato poleti rezek, sladek glas preko trga:

»Ivan!«

Služabniki obstoje.

Dečko se prestraši do smrti. S kar prepalimi očmi reče Ivan:

»Gospodična. — Ali naj—?«

Bernardin prikima malce zlovoljno.

Tedajci steče Ivan h gospodični. — S smehljajem, ki naj bi ne očaral samo njega, temveč ves trg, mu ponudi Heloiza roko, da bi jo poljubil. Pater Bernardin vidi, kako prosto in viteško je prijel dečko roko in se vidno vznemirjen sklonil nad njo. Zla slutnja se zbudi v duhovnu. Gospa Findenegg pa se naslaja kakor v nekaki vzhičenosti. Kar pozabila je govoriti, vsa zanešena sope in si že slika vso blaženost, ko bo jutri, ne, še danes — sporočila dobri Suzani to malheureuse affaire. Vse, kako sta se kretala, ona ali on, s kakšnim glasom sta govorila, koliko časa in kje sta se pomenkovala — ničesar ne bo prezrla, ničesar omalovaževala. — Uboga Suzana! Na javnem trgu! In kako ti gleda, ta lajna! Nesramnost! In ta dekolleté! — Kaj le pri-poveduje zdaj zad za pahljačo?

Heloiza šepetaje:

»Poklicala sem te zastran — saj veš.«

Ivan nato:

»Izvršil.«

»Si previdno izvédel?«

Ivan bi rajši ne govoril o tem, pa gospodična ga vpraša še enkrat. Tako ji mora pripovedovati. Heloiza prisluškuje njegovemu šepetanju s plahimi očmi. Ivan se podviza, da bi ji brž že lahko povedal, da je Čeh pri-se-gel, da bo molčal o skrivnosti. Tedaj si gospodična olajšano oddahne in sklene roke tako iskreno v zahvalo, da Ivanu žažare oči.

»O, zdaj bo vse dobro! — Veš, vse sem pisala njegovemu veličanstvu, prav vse. To ga mora pre-veriti!«

Ivan ne ve čisto natančno, kaj naj si predstavlja pod tem »vsem«, čuti pa, da mora biti neznansko važno.

Heloiza pogleda naokrog. Kar prelepo je, kako vse gleda sem na njo. Kaj nimajo ničesar govoriti, Šentvičani? — No, danes je pri volji; dá jim nekaj gradiva! In tam onstran trga, mladi menih, ki tako vztrajno zre tja nekam mimo nje, — in gospa Findenigg! Mon Dieu, kakšna šala!

Pogleda fantiču v oči, da mu šine kri v čelo, prisrčno reče: »Kako naj se ti zahvalim, Ivan?«

In vzame pol razcveto stolistno vrtnico z životca. S koničastimi prsti poda cvetlico fantiču.

»Na!« reče in se nasmehe.

Ivan vzame cvetlico kakor v sanjah.

Pozabi, da so na trgu ljudje in hiše z mnogimi okni. Oči se mu pogreznejo v njeno obličje in obvisijo na njem. Ne čuje, kaj gospodična govori. Samo vidi, da so strežaji spet dvignili nosilnico. In potem gospodična prikima. In potem je, kot bi trenil, že pri kužnem znamenju.

Zdaj šele se Ivan okrene in vidi patra Bernardina, da še stoji. Z rožo v roki se vrne k njemu. V Bernardinovem srcu se zgane rahlo razočaranje: je nebeški popotnik postal ljubček? Je tako hitro omrežila fantiča gospa Posvetnost? Gospa Findenigg bi ga skoraj predrila z ogorčenimi očmi. To ti je cvetek! Ivan vsega tega ne opazi. Premišlja le, kdaj bi najlaže poiskal maestra, kakor mu je najprej naročila gospodična. Težko bo. Bo pa uro za gosli »šprical«. Kantor mu bo že opravičil.

Z resnimi mislimi gre pater Bernardin proti domu. Kako se bo vse to končalo? Na zunaj seveda tako, da dama odide in jo dečko pozabi. Toda na znotraj?

V tej zaskrbljenosti in da bi našel tolažbo v razočaranju, se poda v celico k patru Cahariju in mu pove to malo dogodbico.

Gvardijan ga osrčuje. Ivan je čist otrok, ne bo mu v kvaru. Ima močno dušo in bo premagal. Le v skušnjavi se more izpričati poklic. — Ne prenačljiti se, Bernardin!

Skriv seveda hodi gvardijanu na misel, kako stra-

stven je dečko; po nočni molitvi v koru ostane še za časek v cerkvi, da bi pomolil zanj.

Drugo jutro pa, ko ga popelje neka neprijetna dolžnost k magistru v Pevski dom, se mu odvale vse skrbi od srca. Med velikimi šopi belega cvetočega grmičja, ki ga letos znaša Jurko Materi božji na vodnjakovem stebru, dehti roža stolistna.

D drugega dne prosi Ivan kantorja, da bi smel izostati od ure in obiskati maestra Veracinija. Stari muzik, ki je že marsikaj slišal o svetovno-slavnem virtuozu, ga takoj izpusti in mu še naroči, naj mu sporoči kar najbolj spoštljivo, ponižno reverenco od starega, nepoznanega tovariša v umetnosti.

Ivan se rahlo boji, da ne bi srečal strogega doktorja Bobka. Hišna pri »Pošti« pa mu pove, da doktor zdaj več ne prihaja, milostljivi gospod pa da je že boljši. V prvi izmed treh sob ga ni. V spalnici tudi ne. Tedaj potrka Ivan na vrata tretje sobe. Nihče se ne oglasi. Samo čudno, pojoče brnenje se sliši. Ivan potrka še enkrat; ko ničesar ne čuje, stopi noter, toda obstoji od iznenadenja na pragu.

Edino okno malega, obokanega prostora je temno zastrito. Na sredi stoji ozka miza, ki leži po nji najbolj čudno posodje. Steklenice z dolgimi vratovi, cevke, stekleničice, bakrene posode najrazličnejših oblik; topilne kozice in prekapnice se svetlikajo v luči zaprte svetilnice, ki visi na drobni verižici od stropa.

Veracini sedi v visokem stolu za mizo in napeto zre v drobno ponvico, ki se iz nje lahno pokadi nad pojočim, zelenim plamenom. Ko Ivan pozdravi, maestro nestrpno dvigne glavo, ugasi plamen in hlastno zakrije ponvico. Potem prepozna Ivana. Smehlja se reče:

»Ah ti, Giovanni! Sem mislil, da je cameriera, radovedna sraka! Sem najrajši sam pri svojih kemičnih eksperimentih.«

Ivan se opravičuje.

»Ah, nič hudega! Kakšne novice prinašaš?«

»Gospodična vas pozdravlja. Vpraša, ali ste še bolni, ko vas ni tako dolgo v Kölnhof.«

Nenadoma se razjasni mojstru utrujeni, trzajoči obraz. Hlastno vpraša:

»Kdaj — kje si jo videl?«

»Včeraj popoldne na Mestnem trgu.«

Veracini si potegne skozi kratke črne kodre. Vzhičeno mu zro vročične, sanjave oči v motno luč svetilnice.

»Pridem, Heloiza, — pridem,« šepeče in si prižema desnico na srce. »Še nocoj — o polnoči, na črnih perutih. — — Prinesem ti skrivnost zlata v kristalni —.«

Nezaupno se mu utrne pogled na Ivana. Potem si potegne preko čela in iztreznjen reče čez nekaj časa:

»Sporočam dami najglobljo devocijo. Pridem — morda pojutrišnjem. Nisem še zdrav — ne še popolnoma zdrav. — Mi žre še vročica v glavi — kar zasanjam in govorim zmedeno. Je od vročice. Morda bi se ustrašila, — nemara bi mislila, da blaznim. Je samo vročica.«

Potem dvigne z opreznimi prsti ponvico.

»Mislim bistreje kakor kdajkoli. Sem že čisto blizu skrivnosti.«

Šepetati začne dolgo, težko besedilo, ki ga Ivan ne more razumeti, kljub temu da pazi pri kemiji na vso moč.

»Ni res, strmiš, da me najdeš pri takem poslu! Se dosti pečam s to rečjo. To je najvišja scientia, pa naj si bo in materia ali in mysteria. Niti ne slutijo ne vsi skupaj, visoki gospodje doctores. Igrajo se z gmoto, duhove pa puščajo, namesto da bi jih zaklinjali.«

Z rastočo vnemo preklada topilnike in dolgovratne steklenice, kaže Ivanu to in ono, ne da bi izgovoril kako ime, in pozorno opazuje, kakšen izraz se prikazuje pri različnih stvareh dečku na obličju.

»Ah, kdor bi jih znal ugnati! Morali bi mu razodeti skrivnosti svojega rojstva in ženitve, svoje moči in hlapčevanja. Morali bi odgovoriti! Morali bi tudi povedati, kako se zlato —. Tisti človek bi postal zvezda

stoletja: kralj sveta, morilec zlata! Najokrutnejši sovražnik človeštva bi bil sojen. Zlato! Zlato, ki popači tiste, ki ga imajo, in žre tiste, ki ga nimajo. Pokazati bi moralo zadnji dan svojega kraljevanja še enkrat svojemu premagovalcu vso moč, ki si jo je osvojilo skozi tisočletja. Potem bo palo. O! Tedaj bo en sam glas iz mojih gosli več vreden kakor cela gora iz samega suhega zlata!«

Strme posluša dečko navdušeni govor. Nekaj grozljivo neprijetnega ga prevzame. Pod steklenim zvonom zagleda laziti debelega, kocinastega križastega pajka in zagabi se mu od gnusa. Veracini se zasmije.

»Ostudno, jeli? Pa nikar se ne boj. Čisto navaden pajk, nikak spiritus familiaris.«

Z roko ujame muho, ki brni okrog svetilnice, in jo s spretno kretnjo potisne pod stekleno posodo. Nato nenadoma vpraša:

»Kdaj greš v Kölnhof?«

»Ne vem, morda pojutrišnjem.«

»Pojdi jutri,« sili mojster. »Naj izve. Pa ne povej ji, da imam — vročico v glavi. Reci samo, da sem bolan.«

»Bom,« reče Ivan in hoče iti.

Vzduh je hladan in diši po kislinah; omare in police ob stenah zožujejo prostor.

Veracini vstane.

»Kaj bi že rad šel? Čakaj!«

Skozi vrata stopi v spalnico in se vrne z notami.

»Violino imaš s sabo. Zagodi secondo!«

List je počekčan z zverženimi notami:

»Serenada«.

Italijan položi dečku roko na ramo in zašepeta:

»Ti sporočim, kdaj pojdem k milostljivi gospici. In takrat ji zagodeva tole serenado zvečer pod oknom.«

»Saj res, saj res!« vzklikne Ivan vneto in privleče violino iz goselnika.

Kmalu razbere svoj odstavek. Gode dobro in ve, da bo tisti večer godel še bolje.

»Vzemi list s sabo in se nauči gosti brez not! Čisti takt!«

Nato vzame mojster svoje gosli in začne sanjariti. Ivan se nasloni na omaro in posluša. Bol in hrepenenje celega sveta se zaganjata ob nizki obok. Drgetajoč in utrinjajoč se, motajoč se v klopčič in siloma se sproščajoč skače demon iz glasov in oživlja prostor. — — Se ne svetlika v dolgovratnih steklenicah? — — Se ne kadi iz prekápnice? — — Francesco Veracini zaklinja duhove, pa niti ne sluti.

Kot bi odsekal, preneha in odloži gosli. Nemo sloni Ivan ob omari in si ne upa motiti začaranega kroga. Veracini strmi dolgo v motno luč svetilnice. Potem pa reče hripavo:

»Peti znaš tudi. Zapoj! — — Pa kako tiho.«

Dečko sklone glavo in premišlja. — — In ne ve, kako to, misliti mora na ono čudovito pesem, ki mu je prinesla milost božjo. Čisto in globoko in preprosto, kakor je pel oče, začne:

O kdaj že skoraj bom doma,
proč od tolažb tega sveta!
Doma, doma tam vrh neba,
kjer večno gledal bom Boga!
Na pot srce, srčno na pot
iskat dobroto vseh dobrot!
Oj z Bogom svet, oj Bog s teboj,
nebesa sveta dom so moj!

Maestro stoji pri mizi. Ustnice mu bledé. In ko tako dolgo molči, se spomni Ivan, da bo čas iti, in reče:

»Bom moral domov.«

Vzame gosli, pozdravi in gre. Brž se izgubijo njegovi koraki v prednji sobi.

Mrki mož stoji tog in bled med svojim čudnim orodjem. Dolgo časa stoji tako, dokler ne začne omahovati in mu postaja pogled strm in brezdušen. Potem zašepeta brezglasno:

»Eternitá — —.«

Sunkoma in krčevito sklene roki pred obraz in se vrže v stol.

Francesco Veracini joka.

V mali izbici poleg salona sedi Ivan in se dolgočasi. Prišel je sem v Kölnhof, da bi sporočil gospodični novico Veracinijevo. Niso ga pustili k njej. Imenitni obiski da so prišli. Že je hotel iti, ne da bi bil kaj opravil, tedajci priskaklja Dorka doli po stopnicah, nahruli strežaja in popelje fantiča v izbico poleg salona. Naj počaka! Njihova milost pridejo sami, da slišijo, kaj jim pove.

In zdaj sedi tu v tesni, soparni izbici. Skozi priprte oknice se dobrikajo zlatozeleni sončni žarki. V levem kotu poleg okna stoji svetel blazinjak, pred njim okrogla miza z vložki. V naslonjač poleg vrat se vkeri Ivan. Razen za črno spinetko ni nič več prostora. Pohištvo je staro in rjavo. Po špajki diši. Ivan ve kmalu vzorec tiskane opone na pamet.

Skozi steno zvené glasovi. Spet in spet zazveni smeh lepe Heloize iz govorjenja. Mehke, vljudne besede gospodov trepetajo v prisrčnih glasovih neomejenega češčenja. Zdaj pa zdaj strese krepak dovtip gospoda pl. Wertenpreissa tenko steno ali pa se čuti tiho, zaskrbljeno vznemirjenje gospodinje iz dveh, treh ostrih ukazov. Nato spet glaski dam. Noben ne tako sladak in gibčen kakor oni tuje dvorne dame. — — »— prav nikdar na Frauensteinu — — predraga grofinja Gabelkoven.«

Ah to so vsekako frauensteinska gospoda, ki živi na Dunaju. Grof je bojda cesarski tajni svetnik in diplomat.

Kako ti to šviga sem in tja! Ivan razume odtrgane stavke. Imena poganskih bogov in po poli bogov se slišijo venomer. In kadar se mu zdi, da izražajo glasovi gospodov najživejša in najnežnejša čuvstva, vselej odgovarja gospodična pl. Redenitz. Morajo se ji kaj goreče laskati in sladkati.

Ivan postaja čimdalje bolj potr. Tam v dvorani sedi

gospodična pri imenitni gospodi in se smeje in kramlja tako živahno in duhovito, da imajo vsi samo le še zanjo oči. On pa ne sme noter. Mora se tukaj skrivati. On ji ni enakoroden. Ji tudi nikdar ne bo. Ona spet odide v Draždane na dvor, on pa bo spet ubogi študentek, kakor je bil doslej.

V grenkih mislih presanja precej časa. Nekaj kratov vstane in hoče že iti. Pa saj vendar ne more trajati več tako dolgo! Mračí se že. Zvezdica zatrepeta nad gričem.

Toda traja še dolgo. Zvon že kliče hlapce in dekle s travnika k večerji.

Slednjič — vendarle! — naraste pogovor zraven v zmedeno gostolenje. Dobrovoljni gospodje se še enkrat prijateljsko nasmejejo — vrata se odpro in vse utihne.

Zunaj zadrdrajo vozovi. V dvorani pač pospravljajo. Rožlja kakor srebro in tenki porcelan. Dekla godrnja in se obrega ob neslanosti gosposkih ljudi. Nato odide tudi ona. — Ivanu zapolje srce. Strmi s plamenečimi očmi na vrata in se ne gane, ko se kljuka brezglasno zgane. Neslišno stopi Heloiza čez prag. Velik pajčolan nežne, sinje barve ji zagrinja postavo. Kakor podoba iz megle stoji v mraku. Obličje ji sije.

Ivan plane iz globokega sedeža in se pokloni. Gospodična pristopi k njemu.

»Kaj mi boš povedal?« zašepeta.

»Gospod Veracini je še bolan. Ima vročico. Morda pride jutri.«

Dečku zveni glas trdo in jasno. Heloiza položi prst na ustnice.

»Jutri —,« dahne potem in se zastrmi v daljo. »Jutri — se lahko marsikaj zgodi.«

»Vi odidete?« vpraša Ivan naglo.

Heloiza se nasmehlja.

»Mora pač biti tako. Ali prej — ali kasneje — to nima pomena.«

Gospodična odhaja. Dečku zatrepeče srce. Zre jo s plameneče bojazljivimi očmi.

»Ti je inako?« vpraša Heloiza.

Ivan se ne gane. Usta pa se mu zožijo in povesijo ob kotih gorjupo navzdol. Ona približa svoj obraz k njegovemu.

»Meni je inako. Saj sva si vendar postala dobra prijatelja. In kdo — kdo mi bo zares pošteno dober, kadar bom spet na dvoru?«

»Vas mora vendar vse ljubiti,« zašepeče dečko.

»Da — pa bi bilo bolje zame, da me ne bi ljubili!« vzdihne Heloiza in povesi glavo.

Misel, da je tako zapuščena in brez zavetja, zgrabi Ivana z zmagovalno silo.

»Zakaj ne ostanete tukaj?« prosjači hripavo.

»Saj ne smem. Če pride ukaz, moram iti.«

Zdaj si Ivan ne ve več svetovati.

Gospodična ga prime za roko.

»Daj, da ti nekaj povem!«

Potegne ga na blazinjak v kotu in sede tesno poleg njega. Pajčolan ji pade nazaj čez rame. V zadnjem svitu dneva vidi Ivan, da nosi gospodična praznjo obleko iz svetlomodrega žameta. Tako globoko je izrezana, da Ivana skorajda zaboli. Stolistna roža ji cvete na prsih.

Rahlo ga poboža po roki. Ivan vidi, kako ji sijejo oči. Dobrikaje se izpregovori gospodična:

»Ivan, jaz ne morem ostati tu, ampak ti greš lahko z mano! — Ne, nikar nič ne ugovarjaj, dokler ti vsega ne razložim! — Mislím, da te je škoda, da bi živel v takem ozkem filistrskem življenju! Ti si umetnik! V velikem svetu si lahko pridobiš časti in slave. Pojdi z mano v Draždane! Veracini bi te učil. Sam pravi, da imaš toliko darovitosti, da bi v treh letih prekosil samega Tartinija. — Povej, kaj ne bi tudi sam rad postal velik, slaven virtuoz?«

Dečko sedi sklonjen, težko diha, odkimuje in molči.

»Mais, Jean? Je ne vous comprends pas!«

Rahel prizvok nejevolje se primeša mamljivemu čebljanju.

»Sam ne veš, kaj si lahkomiselno zapravljáš! Pomišli, vitez postaneš, zahajal boš lahko v najvišje kroge.

Saj vidiš Veracinija. In pomisli, živel boš tamkaj svoji umetnosti! Kraj in konec bo vsega trudapolnega učenja, konec strogega guljenja v pevske šoli! Svoboden si! Ivan, škoda te je sicer! Tvoj véliki um ti ohromi. Ne smeš tega.«

Dečko vedno spet odkimuje. Tedaj se Heloiza pri-
vije k njemu in šepeče:

»In potem — Ivan — vzela bi te za svojega zalega, gosposkega, mladega dvorskega plemčiča. Pri sebi bi te rada imela. Treba mi je tvoje srčnosti in modrosti, tvoje zvestobe in tvoje ljubezni! — Ivan! — Sleherni dan bi bil z mano, me spremljal, kamorkoli bi šla. — Pred tvojimi pogumnimi očmi bi se gospodje ne drznili žaliti me. — In jaz, — Ivan — — jaz ti hočem povrniti! — Ivan —, pojdi z mano!«

»Ne morem,« iztisne iz sebe dečko.

»Zakaj ne moreš?« vpraša Heloiza in skuša srečati njegov pogled.

Ivan dvigne trpoleče oči in drhteč reče:

»Franciškan hočem postati.«

Heloiza se zasmee.

»Tega vendar ne praviš zares!«

»Zares,« odvrne Ivan krepkeje in se zravna.

Ona mu seže z nežnimi prsti v lase in meni pri-
zanesljivo:

»O ti neumni, sladki fant ti — to je vse skupaj sama otročja sanjarija! V samostan naj hodijo trapasti topo-
glavci, ne pa taki zali, čedni fantiči, ki imajo tako vroče oči — in tako rdeča, kljubestna usta — in ki znajo povrh tega še tako nebeško gosti!«

Ivan nagne glavo vstran. Zakaj neki se smeje? Togo se drži Ivan proč od nje in reče trdo in hladno:

»Pa h o č e m.«

»Mon dieu, — zakaj hočeš?«

Z nezavedno premočjo zre dečko doli nanjo.

Zakaj, tega bi ona ne mogla nikdar doumeti.

»Je že tako.«

S tem bi Ivan najrajši, da bi bilo zadeve konec. Toda prav to mika gospodično. Sluti, da skriva dečko v

sebi skrivnost, ki je izključno samo njegova skrivnost. Tisti nedoločni nekaj, ki daje jasnost in svežost njegovemu značaju, diha vanjo iz njegove zaprtosti.

»Kaj si tako pobožen?«

Ivan ne čuje zbadljivke, ki zveni iz teh besed. Le zgolj iz sramežljivosti trzne tako odklanjajoče z rameni. Heloiza čuti, da se ji izmika. Ni ubrala pravih strun.

»Ah,« reče otožno, »imaš prav! Kaj tudi ima človek od sveta! Ne maram te odvracati. Bilo je samopridno od mene. Mislila sem si le tako — čudovito lepo.«

Žalostno se pogrezne sama vase.

In zdaj je Ivan tisti, ki jo prime za roko in potr šepeče:

»Mi je žal, — pa ne more biti drugače.«

»Ne, ne more biti drugače,« ponovi ona. »Jasno spoznam. Le postani frančiškan. O moder si in spreten; postaneš pač kmalu kanonik in škof, — kdo ve, morda še celo kardinal! Ne maram ti biti napoti. Kaj tudi zato, če kaka uboga dvorna gospodična — —.«

Glas ji utone v solzah. Hlastno vstane in postopica nekaj drobnih korakov proti vratom. Tedaj skoči Ivan kvišku in ji zastavi pot.

»Gospodična, nikar tako — —« zaprosi.

»Prav tako!« vzklikne gospodična trepetajoč in svaljka zobčasti robček v drhteči roki. »Kaj veš ti, kaj se pravi živeti na dvoru, kaj veš, kaj se pravi biti obdan od lažnivih kač — in — — kralj sam — ah, ničesar ne veš, — sicer bi razumel, zakaj sem te hotela vzeti s sabo — in bi ne imel kamena namesto srca!«

Ah, Ivan nima kamena namesto srca. Seveda ne ve ničesar o vseh teh skrivnostnih, sijajnih strahotah, toda to ve: gospodična nima nikogar, srce ji morita obup in bridkost. On pa bi ji lahko pomagal, pa ne sme. Kaj, ali ji res ne sme? Saj se vendar ni zaobljubil, da ostane v Št. Vidu. Kaj ne more tudi v Draždanih postati duhoven? — Moj Bog, kaj naj stori, da bo prav?

V nemi bolečini stoji pred njo. Heloiza se razvname: Premagala sem ga! Moj je! V vroči radosti, ki se vpleta

vanjo iskreno ganotje, pije gospodična njegove goreče, globoke poglede, ah, tako iskreno, čisto potezo okrog ust, ki ne govori o ničemer drugem razen o deškem smehu in skrivnih svetih bolestih — in zgrozi se v čudni sreči. To ni kakšna affaire de coeur, — ni kaka zaljubljena pustolovščina, to je prva ljubezen — ljubezen! —

In tedajci se čudovito lepa mlada dama, ki so ji ležali in od hrepenenja medleli pri nogah že najbogatejši in najimenitnejši možje dveh kraljestev, ne more več premagovati: oviti mora rjavemu fantiču roke okrog vrata in skoraj s ponižnim glasom zašepeče:

»Kaj me ne ljubiš, — Ivan?«

Tedaj švigne visoko zubelj v Ivanu. Njegova sramežljivost se stopi v njenih pogledih.

»Ljubim,« reče glasno in smelo in jo objame z obema rokama.

Polahko mu sklone Heloiza obraz nasproti. Tedaj jo poljubi — čisto plaho in nalahno in naglo — in zašepeta drhteč od groze: »Heloiza,« kakor si je že stokrat narekoval sam sebi.

Ko pa je beseda izzvenela, zazvoni daleč tam zunaj na drugem koncu mesta zvon. Spočetka ga Ivan kar nič ne čuje. Potem pa, ko dahne veter in vrže glas krepkeje v izbico, se prestraši, da se kar zdrzne: že Marijo zvoni!

Kaj zre fantič kar mahoma tako zgubljeno tja nekam?

»Ivan,« ga mami gospodična.

S težkim vzdihom si Ivan razvozlja roke od nje in zmedeno reče:

»Zdaj sem vse zamudil. Zdaj moram iti.«

Tiplje po mizi za čepico in niti ne sliši več, kaj vse nežnega mu še govori gospodična o svidenju, in se skoraj opoteče iz sobe.

Začudeno zre gospodična za njim. Sama ni slišala zvonjenja. Potihoma smukne gori v svoje sobe. Naj le gre — saj se spet vrne! In ne ostane v št. Vidu, to zdaj Heloiza dobro ve.

»Sveta nebesa, kaj sem naredil!«

Topolov drevored leži že zdavnaj za njim — komaj ve, kako je prišel do mestnih vrat. Ceste so prazne. O Mariji morajo biti otroci doma. Hlastno se požene mimo farne cerkve.

V Pevskem domu je že vse tiho. Samo iz kuhinjskega okna gospe Lilje še seva luč. Ivan potrka na duri in naglo zakliče v kuhinjo: »Bi samo rad povedal, da sem že doma,« in skoči čez tisti dve stopnici nazaj. Tam obstoji. Zgoraj je slišati še nekaj rvanastih besed. Rajši počaka, da zlezejo fantiči vsi v postelje.

Stopi čez tratico in se nasloni ob vodnjakov rob. Voda štopota enakomerno iz cevi. V okroglici okrog stebra, ki stoji na njem Mati božja, dehti zmešano eveltoče grmičje črnega trna, jerebike, ukradene lipovke in jasmína. Jurko ne mara, da bi ga kdo videl, kadar pri naša majniški Kraljici, kar je naropal. Vsakikrat urno vtakne vejevje v dosluženo pinjo in dve keblci za vodo.

Ivan si sklopi roke pred oči, da ne bi ničesar videl. Nedopovedljivo pretresen se zruši sam vase. Misli mu begajo kakor hudourniki. Niti ene ne more udržati. Glas gospodične in daljnega zvona preglašata drug drugega. Omotna sladkost in grenko prebujenje — poljub na ustnicah in sramotni pečat v srcu, — blaženo grozljivi spomin in skeleča samoobtožba drevijo divje in besno drug drugega. Samo eno čuti s čim dalje jasnejšo gotovostjo: nečesa je zdaj konec.

Kaj, moj Bog, saj to vendar ni bilo nič grešnega! Čemu neki tako mučim samega sebe? Ne, ne, — greh ni bilo — toda — o Bog, zdaj vem — ljubim jo!

In čudovita blaženost visoko zavalovi v njem, kakor da se je odpečatil zaklenjen, začaran studenec. — Tako jo — tako jo ljubim, čisto drugače kakor imam rad gospo Liljo in Jurka in patra Bernardina. Tako jo ljubim, kakor pojejo pesmi. — — Da, prav tako.

Živela sta kraljevska dva otroka,
ki sta tako se ljubila.

— Ali tako, saj, tako, kakor poje poljska pesem o čudovito lepi gospe, ki ji je mesec pozlatil obraz, — tu je ona Mati božja, in dečko si je ne upa poljubiti.

Mati božja. — Prav taka kakor Mati božja Heloiza ni, nak. Tudi ne, če bi ji mesečina sijala v obraz. Mati božja je tiha in mila in bolj preprosta. Ima pajčolan čez razkrite lase in je popolnoma zagrnjena v moder plašč, — čeveljčkov z visokimi petami ne nosi nikdar in ne pike na zatilniku — ah, kaj bledem! Gospodična je pač svetska dama! — Gospa Posvetnost. — O tej brat Egidij ne govori rad. No, docela taka kakor gospa Posvetnost ni, tako je žalostna in junakinja je, o ne, prav taka ni. Toda —

V trenutni zmedenosti pogleda kvišku. Mati božja v modrem plašču gleda doli nanj. Tedaj mu spet presune pekoč kes srce. Nekaj ga iztrga iz težke sanjarije. Marija!

Nebeška svetla podoba, ki je pač z vsakim izmed pevčkov šla skozi otroška leta kakor ljuba mati in pomočnica in ki jim postaja zdaj polagoma visoka gospa, ki ji posvečajo pravo viteško ljubezen, ona razpodi s svojim pogledom v Ivanu vso zagatno zmedenost.

Prečista. On pa je poljubil tujo žensko! O, tega bi ne bil smel — on, ki je hotel ljubiti samo Boga, ki je sanjal o duhovski časti in mučeniški smrti!

»Nebeška Mati, pomagaj mi!«

Srce se mu trga, tako ga prevzame hrepenenje po tistih časih, ko ni mislil še na nič drugega, kakor kako bi ljubil Boga. Ah, kako daleč, daleč za njim je tisti blaženi paradiž!

Gori na stebreniku sloni Jurko in čaka, da bi tam spodaj Ivan vendar že vstal. Predolgo mora čakati. Saj poženeš še korenine v zemljo in zrasteš v drevo! Nestrpnost skoči slednjič doli po stopnicah in polglasno in godrnjavo zakliče Ivanu:

»No ti, se ti sanja? Kaj ne misliš iti kar nič spat?«

Ivan dvigne glavo. Tedaj opazi Jurko, da se Ivan

kar nič ne zmeni za njegovo nejevoljo in zbadanje. Razdražen sikne:

»Saj boš kmalu že kar cel cigan!«

Brez besede vstane Ivan in gre gori po stopnicah in se ne ozre na Jurka.

Tedaj zastrmi Jurko začudeno za njim, kakor da je šel mimo tuj človek.

Ah, Ivan je že vse preveč zrasel, da bi ga še moglo dražiti zbadanje fantička!

Pred vsemi hišami stoje mlaji. Starejši ljudje posedajo po klopeh pred hišami in se radujejo na večernem soncu. Mladi fantje in dekleta pohajkujejo v dolgih vrstah, se smejejo ter popevajo čez lepo pometeni trg in ven skozi mestna vrata. Odnekod se slišijo citre. V mestni župni cerkvi že dehte venci, rastejo cele vrste bledih voščenih sveč med pisanim cvetjem. Cerkovnik razvije v žagradu zlatobleščečo, krvavordečo binkoštno mašno obleko in jo obesi na steno. Nato se popraska za ušesom in togotno zareži:

»Kje so pa danes potepi? Kaj naj sam zvonim k prazniku?«

Skozi vrata stegne tenki vrat in gleda okrog pod lipe. — Oha, kaj, paglavec, že spet trga bezgovo cvetje na Tkalkinem grobu! — Dvigne roko, mu zapreti in zakriči tja čez grobove:

»Boš pustil pri miru, ti ušivec ti! Na pokopališču ni sméti ničesar utrgati! Kaj si Turek, da ne veš tega!«

Z bliskovito naglico pograbi Jurko svoj plen, skoči čez dva, tri grobove in jo ucvre proti Pevskemu domu. Njegova vest je bela kakor angelska perut, — ampak cerkovnik — človek nikdar ne ve! Friderika Bregarja je za nalašč vprašal, li sme krasti cvetlice, in ta mu je vendar čisto jasno odgovoril: Seveda jih smeš. Kajti prvič je Mati božja več kakor rajnka Tkalka; drugič, če je Tkalka v nebesih, se kajpada veseli; tretjič, če je v peklu, se ji pa prav godi, si ga je že zaslužila. —

Kaj neki bi bilo, če je morda Tkalka v vicah, tega si Jurko ne upa raziskavati. Kajti ob tej misli ga obide skoraj malce sočutja z ubogo dušo, ki je nemara imela veselje nad belim cvetjem. In kaj šele, če bi šla iskat tatu in bi ga zatela v Pevskem domu! Nekaj grozanskega, taka dolga, tenka, bela, uboga duša! No, potem bo brž vzdihnil desetkrat po vrsti „Jezus, Marija, Jožef!“ To da sedemdeset let odpustka; s tem bi bila gotovo rešena in mu gotovo ne bi nič več prizadejala. Več težko da bi potrebovala. Saj je bila zmeraj dobra duša.

Da bi pa bil bolj varen, začne kar precej, še ko teče, mrmrati pred se sveta imena in trči medtem na fantičke, ki se jadrno ženejo proti farnemu zvoniku. Oba Polža sta in Ivan.

»Pridem koj za vami!« zakliče Jurko, zdirja v Dom, vrže cvetje nič kaj rahlo v korito za vodo in se vrne z najnedolžnejšim smehljajem k cerkvi.

»Blagoslovljene praznike!« vljudno zakliče cerkovniku, ko stopi ta s hudournim obrazom iz žagrada, in ta trenutek že izgine po stopnicah v zvonik.

Visoko gori v zvonišču že stoje fantički ob vrveh.

»Dajmo!« veli Ivan in prime velikega za vrv. Na vso moč jo nategne. Glasno in zvonko zadoni prvi glas svečanega prazniškega zvonjenja skozi zvonikova okna ven pod nebo. Toliko časa, da bi zmolil očenaš govori veliki sam. Potem zavriskata srednji in mali jasno in urno v to slovesno pobožnost. V nekaj minutah ne morejo fantički razločevati nobenega glasu več. Glušeče brnenje jih obkroža. Stresata se tanki leseni pod in debelo zidovje. Lastovke šinejo osuple iz gnezd, celo leniva trupla spečih netopirjev utripljejo in trzajo.

Peterček bi Ivanu rad pomagal. Pa Ivan ga odrine in sam na vso moč poteza za vrv. Vsakikrat se iznova vzradosti, ko strahuje težki zvon. Ha, kako rad bi potegnil človeka v višavo in ga zavihtel ven skozi lino! Vedno spet mu prihaja na misel, da se zvon togoti, ker mu je treba dečka, kadar bi rad zvonil. Ko si ga dovolj zazibal, spet meni zvon, da bi lahko zvonil sam, in bi se te rad

otresel. Pa tedaj se nategne vsa Ivanova tanka, mišičasta postava, se prelomi k tlom in ga prisili, da mora za njim, vedno spet — vedno spet. Kako krasno je to! Zvon mora tako, kakor hoče on! Ne sme divjati. Peti mora jasno in mogočno in pobožno. Doneti mora tako glasno in slovesno, da ga sliši Sveti Duh v nebesih. Veni — Sancte — Spiritus — —. Zvonjenje narašča. V zvonišču šumi. S takim šumom je napolnil Sveti Duh hišo, kjer so ga pričakovali apostoli.

Čez četrto ure pa se Ivan le utruji in zakliče Peterčku, naj ga zamenja. Oprezno stopi k oknu, sede na zid v lino in se z roko oklene križa v oknu. Ne zvrtil se mu, ko se nagne daleč ven in oprezuje proti severu. Daljne zelene gore se svetijo skoraj prozorno v sladkem, zlatem večernem soncu. Po rebreh se modri gozd, se bleste mlade setve kakor valujoča svila. Bele cerkvice po gričih pozdravljajo praznično čez deželo. Po vseh potih pohajkujejo po tratih ljudje in se veselé praznikov.

Bela hiša stoji med zelenim drevjem. Ostro in tesno se vrstijo temni topoli v drevored. In pod topoli svetla pika. — Ona? —

Ivan izpusti križ v lino in se nagne še dlje venkaj. Plameneče oči bi mu najrajši kar pogoltnile daljavo. Ah — venomer le samo svetla pika! Počasi se pomika proti vratom v park in izgine med grmovjem. Tedaj Ivan globoko vzdihne in obrne obraz v zvonove. Glavo si podpre v dlani. Med svečano bučanje mu udarja nemirno srce. Pet dni je od onega večera in od tedaj ga ni nič več poklicala. — Zakaj ne? — Prva dva dni, tedaj se je še siloma oklepал misli, da mora postati frančiškan, da prav za prav ne sme več v Kölnhof. Da, dostikrat je občutil vroče kesanje.

Zdaj pa, ko njegov nemir raste, ne more hrepenenja več krotiti. Njena podoba mu stoji noč in dan pred očmi in — sam ne ve kako — vedno in vedno spet ga prevzema tisti nepremagljivi zanos, ko občuti v njem svojo dušo, kakor da je napev in pesem, ki jo obsega z vsemi čuti in jo čara v gosli. Tedaj ga žene, da zagode

tuje napeve, ki diha iz njih tako obila sladkost, da fantički prisluhnejo in se gospe Lilji ulijejo solze po licih. — Če bo kdaj frančiškan, ne bo utegnil gosti. In muzike ne more pustiti nikdar! Odkar je takrat godel z Veracinijem, šele odtedaj ve, kaj je to biti umetnik.

Pronikav žvižg preseka glasove zvonovom. Ivan skoči z zidu in spet presname Peterčka. Še četrto ure zvone, da so jim roke trudne, potem sklene mali z blaženim, tenkim vzdihljajem. Brž nato se Jurko oprime vrvi, da ga zvon nosi gori in doli, in ker je to kaj kratkočasno, »bije« srednji še čeden čas »vkraj«. Potem odpoje še veliki sam zadnje glasove.

Ivan ga ne moti, naj izzveni mirno in glasno. Potem je tiho v zvoniku. Vedno tiše brni v zvonovih.

Tedaj si pljune Jurko v roke in košato reče:

»Ná, vse sama otiska! In zdaj daj jutri, pišči Misso solemnis!«

»Lejte si — otiske? Kaj si punčka!« se norčuje Damijanček.

»Ne čenčaj, če ne te porinem s kostmi in mesom doli v Mesarsko ulico!«

Vsi se zasmеjejo. Pa taka ljubeznivost nič ne kali ljubezni.

Oba Štajerca odcepetata doli po stopnicah. Jurko pa pravi Ivanu:

»Saj se ne spleča hoditi domov. Čez pol ure moramo vabiti.«

»Saj res,« meni Ivan in stopi spet k oknu.

Jurko se vkeri na bruno in bi rad povedal dovtip. Toda komu naj ga pravi? Kembljem? Ti poslušajo bolj pazljivo kakor Ivan! Nestrpljivo begajo Jurku oči po postavi prijateljevi. Vedel bi mu povedati lepo vrsto zbadljivih besed, ki se mu zbirajo na jeziku. Pa neka neprijetna bojazen mu brani, da jih ne more spraviti iz ust.

Rjave strehe dobivajo topel sijaj. Ljudem, ki hodijo po ulicah sem in tja, se pisane obleke globoko in veselo svetijo. Čudovit mir večera pred praznikom prihaja v

vetrovno zvonišče in se krade tudi Jurku v srce. Vse je tako jasno in veselo, tako snažno in tiho, ljudje, nebo, hiše, poljane, — in prav za prav vse zastran Svetega Duha. »Slednji mir in sleherno radost deli on in vsa vednost in vse spoznanje prihaja od njega,« tako je danes dopolde rekel v šoli pater Caharija. Tako je gotovo tudi Sveti Duh naredil, da se letos Jurko bolje uči in da ni več tako silno hudoben. »Te prav lepo zahvalim,« moli Jurko čisto potihem v srcu. Jutri bo pisal materi. To bo vesela!

»Jurko,« reče Ivan hipoma čudno hlastno, »Veracini meni, da bi jaz postal goslar — tako kakor on.«

Začudeno se ozre Jurko kvišku in nato hladno odvrne:

»No le, ampak potlej ne moreš postati frančiškan.«

»Saj prav to je,« vzklikne Ivan s povsem tujim glasom.

Tovariš ga pogleda malce dvomljivo. Nato reče oprezno:

»Bo bolj pametno, da postaneš frančiškan. Si dosti bolj prikladen za to.«

»Kaj ti veš! Tudi nikomur nič mar, če grem z njim v Draždane!«

Jurko odpre usta.

»Kaj — kaj misliš odtod?«

Ivan skomigne z rameni in gleda ven skozi okno. Tedaj skoči Jurko z bruna in potihoma vpraša:

»Ampak ti, slišiš, — kaj nimaš — nič več veselja?«

Ivan ničesar ne odgovori. Samo kipeča rdečica mu šine v obraz. Tedaj stisne Jurku srce tesan obroč.

Ne izpregovori nobene besede več. Tudi bi kar ne vedel, kaj naj bi še rekel k vsemu temu.

Peterček prisopiha gori po polžastih stopnicah.

»Ivan, brž domov! Hlapec s »Pošte« je prišel! Moraš brž s signorjem v Kölnhof. Gosli moraš vzeti s sabo!«

Ivan plane kvišku in hoče odvihrati doli. Jurko reče skoraj zaskrbljeno:

»Ivan, ne hodi! Danes si tako na vrsti za zvoniti. Saj veš, kakšen je cerkovnik!«
Za trenutek Ivan okleva, potem reče:
»Gospoda vendar ne morem pustiti, čakati!«
»Sam naj gre! Reci, da prideš za njim!«
»Bedarija! Boš pa ti zvonil!«
Jurka pogreje, da udari z ного ob tla.
»Nak, jaz že ne bom zvonil. Pa če mi glavo odtrgaš! Ministrirat grem.«

In še ne pogleda Ivana, temveč odropota doli po stopnicah.

»Čas bo,« meni Peterček in prime za vrv.

Ivanu ne ostaja nič drugega: pomagati mora Peterčku zvoniti. Pa dočim krčevito goni zvon, bojuje sam s sabo vroč boj. Veracini je torej ozdravel. Rad bi sviral z njim podoknico. — In Heloiza! Še nocoj jo bo videl! In zdaj naj bi tu pol ure čepel v zvoniku in čakal, da bo zvonil zdravo Marijo? Zdrava Marija! Skoraj še prav ničesar ni naredil v čast majniški Kraljici. Podári ji vsaj to edino! Ta edini pot zvóni nji na čast! — Ne morem, ne, ne, ne! H gospodični moram! Pa nekaj v njem ga opominja in mu preti in ga prosi: to edino, to edino! In tedaj se dvigne in reče, kar le more, mrzlo:

»Reci mu, da pridem čez pol ure za njim!«

Naglo odštorklja Peterček doli po stopnicah in Ivan ostane sam v zvoniku. Spet stopi k lini. Lastovke cvrkutajo mimo njega z donečimi klici. Spodaj valovijo ljudje proti cerkvi. Orgle zadonijo. Zvonček zacinglja. Sonce valovi krvavordeče skozi lino in obliva rjavo svetlika-jočo se zvonovino. Kakor da ga je omamila luč, sedi Ivan v žarečem veletoku in kopni od nepočakanosti. Ostal je tukaj — Materi božji na ljubo. Ni ji mogel odreči tega. Saj je vendar njegova mati. — Ko pa odzvoni, tedaj stopi po gosli in pojde k njej. K njej, — k najlepši ženski na vsem božjem svetu!

Kaj le poreče — kaj naredi? O, danes nikakor ne bo več tako boječ in bedast — kar sam od sebe jo

prime za belo roko in jo vzame v svojo rjavo in ji pove
— — —.

Tedaj se bo ona razveselila in se smehljala — in
spet jo bo smel poljubiti — enkrat in stotisočkrat!

— — — — —

Ko stopi Ivan v gradič, takoj začuti, da se je moralo zgoditi kaj posebnega. Strežaja ni videti nobenega, iz kuhinje zveni živahen pogovor. Sam gre gori po dobro znanih stopnicah na hodnik pred gospodičine sobe in potrka na vrata, skozi katera ima navado priti Dorka.

»Noter!«

V izbici za dekleta čepi na tleh Dorka pred velikim, poskobljanim zabojem. Okrog nje leže po tleh prave gore škatel, kosov blaga, peres, čeveljčkov in kaset. Ko Ivan pozdravi, skoči deklica kvišku in razdraženo zagostoli:

»Mon Dieu, kakšen dan pa je danes! Že ne vem več, kje se me glava drži!«

»Kaj pa je?« vpraša Ivan prestrašeno.

»Kaj, kaj ničesar ne veš? Danes pred poldnem je prišel brzi sel od volilnega kneza. Njihovo milost so nazaj poklicali na dvor.«

Ivan nič več ne sliši, kako toži Dorka čez zmedo, razdraženost, mrzličavost, ki jo je prineslo popotovanje — razume samo to, da namerava gospodična v torek odpotovati. Nekolikanj užaljena, da se tako malo meni za vse to, reče slednjič Dorka, da je gospica zaukazala, naj počaka v boudoiru. Naglo gre pred njim čez hodnik v malo, mično sobo.

Porine mu stol v globoko dolbino okna, da se kar napol skrije za težko zaveso, in reče:

»Njihova milost pridejo kmalu. Radi bi se z njim sami še nekaj pogovorili, vendar so veleli milostljiva gospica povedati, naj se sam ne napoveduje, če bi bil morda kdo pri njih. Zdaj se posvetujejo s signorjem Veracinijem zastran popotovanja.«

Z razglašenimi čustvi se stisne Ivan v mehki stol

in položi goselnik na polico pri oknu. Zakaj je ne bi smel pozdraviti, ako je kdo pri njej? Se ga sramuje — ali le hoče biti sama tudi z njim? Ko bo kdaj virtuoza, tedaj bo smel vpričo vseh sedeti poleg nje kakor Veracini. — —

Od nekje, meni, da čuje njen glas. In ker tu pa tam ujame kak sladek, kratek, jasen zvok, ga prevzema tuje, drhteče hrepenenje. Mrači se. Nekje poje kos. Ivan stisne svojo tenko postavo še globlje v stol in čaka. Neučakljivost ga mrzlično stresa. In vendar se mu zdi tako nenavadno lepo čakati jo in vedeti, da pride prav gotovo kmalu, kmalu: skozi vrata stopi k njemu in mu pomoli roko. Čas mu ni nič kaj predolg.

V sobi sami se že temni, noči. V kotu gori mala oljenka. Njena svetloba je medla in mehka kakor svetloba lune, vzhajajoče nad daljnimi hribei. Vedno gostejša, zatohla sanjavost objema fantiča.

Iznenada se splaši iz sanjarij. V sosednji sobi je nekdo kriknil. — Veracini! — In že se odloputnejo duri in gospodična stopi hlastno čez prag. Veracini plane za njo in zadušeno kliče:

»Recite, da ne storite tega!«

Heloiza se naglo okrene. Obraz ji je bel in tuj. Male roke se ji odpirajo in zapirajo v silnem razburjenju.

»Kaj mi ostaja drugega? Čemu neki ne bi zamamljala njegovega veličastva, ko sto drugih —.«

Tedajci krikne Veracini v grozoviti boli, se vrže pred njo na tla in moleduje s krčevito se stiskajočimi rokami:

»Nikar, nikar! Misericordia! L'Amore — mio cuore — ná, vse — življenje moje —! Ljubim te, — oh, ljubim te!«

Poljublja ji noge, beblja nore besede, se požene spet kvišku, zdihuje in se tolče z drobnimi rokami po obrazu.

»Heloiza!«

Heloiza stoji in se ne gane. Čuden nasmeh ji preleti obraz. Nato zašepeta:

»Ti — čemu se tako trpinčiš?«

Veracini plane kvišku. Vzhičen zanos mu zagori v očeh.

»Ti me ljubiš?!«

»Ljubim,« reče gospodična tiho in razprostre roke.

Tedaj jo Veracini potegne nase in poljublja — poljublja —. Ah, nikdar bi si Ivan ne bil mislil, da je moči tako poljubljati!

V neznanski grozi strmi Ivan v oba človeka, ki sta strastno objeta, — sliši vroče, zmedene besede, ki jima švigajo kakor zublji z ustnic. Rad bi zakričal, pa usta so mu kakor nema. Kakor da ga je mrtvoud, tako stoji v dolbini med oknom in posluša, kako bruha Italijan v svojem jeziku nerazumljive, milo proseče besede, in groza raste v njem. In potlej raztrgajo drgetajoči prsti moža ognjenordečo svilo njenega životca.

— — — — —
V smrtnem sramu si Ivan zakrije obraz z rokami.

— — — — —
Noben obeh razpaljenih ljudi ne čuje tihega ječanja, ne opazi temne sence, ki hlastno zbeži skozi sobo.

Ne vesta, da sta otroku raztrgala sveti pajčolan.

— — — — —
Vso binkoštno nedeljo je izpostavljena zlata monštranca v cerkvi dvanajsternih apostolov. Polahko hodijo molivci ven in noter. V prvih klopeh, z rdečim pregrnjelih, kleče udje bratovščine presvetega Rešnjega Telesa; temno praznično so oblečeni in pobožno prebirajo velike biserne jagode na rožnih vencih.

V klopci za berače čisto zadaj ob zidu sedi Ivan in upira oči v Najsvetejše. Toda ne moli. Tako je zmeden in truden. Vso noč se je boril s svojo stisko, pa se mu ni zjasnilo v srcu. In tako se je zdaj po kosilu prikradel v tiho, staro cerkvico dvanajsternih apostolov in našel izpostavljeno Najsvetejše. Ni vedel, da obhajajo tukaj o binkošti štirideseterno pobožnost. Kakor milo, skrivno vprašanje se ga je doteknil blesk svetega, belega kruha in s čustvom krotke domačnosti je sédel v klopco poleg dremavega možička iz špitala.

Tako tedaj gleda in gleda in oči se mu ne utrudijo. V nedoumni tihoti se sreča skrito božanstvo z njegovim pogledom.

»Adoro te devote, latens Deitas —.«

Čudoviti zakramentalni slavospev svetega Tomaža Akvinca mu odjekne v srcu. Dečki so ga često peli na koru. Kakor da bi odsekal, so vselej izvriskali brezdanje, krepke stihe, očitno zadovoljni njihove moči in sile. To uro pa prihajajo te besede k Ivanu, kakor da se povzpensajo iz neskončne globine. Čisti, zveži dih skrivnosti, ki se je še nikdar niso doteknile človeške roke, veje iz njih. — Ivan se zgrozi. — Deitas.

Bog postane kruh in kruh je Bog. — Večni, neskončni, vsevedni Bog! Ivan skloni glavo in sedi zatopljen dolgo v molčečo spoštljivost. Ko spet dvigne oči in spet zre v malo, blestečo se podobo na oltarju, se polagoma taja skala, ki mu je ležala kakor gora na srcu.

Tam gori stoji Jezus, prav zarešnji in resnični, Bog in človek hkrati, in njegovi vsevednosti ni skrita nobena reč.

Pa to ni kar nič strašnega! Kako le se je mogel danes ponoči tako bati Boga, Njega, ki se iz ljubezni skriva v siromašnem kruhu, ki nam je hotel postati hrana!

O Zveličar, kako dobro je, da vse veš! Ni treba, da bi ti šele sam vse pripovedoval! Ivan zasluti tolažbo, vedoč, da ga Jezus pozna. Sram, ki mu je ponoči odvrčal misli od Boga, kopni zdaj pred ponižno skrivnostjo. In ko tako kar pojema, mu začne uboga, zbegana duša jecljati pred njim Edinem, ki je ljubil svoje do zadnjega.

»O Gospod Jezus, glej, zdaj vem vse, kakšna je — z — ljubeznijo! Nisem vedel, Zveličar, — tako, kakor je, ne! In zdaj se zdim sam sebi tako hudoben — si še drugim fantičkom ne upam pred oči! — — — Oni še ne vedo tega —, ne mislijo ves dan na nič drugega kakor, kako bodo piščali vili in s »fičafajem« streljali in kako bodo pri maši peli in se učili. Jaz pa —? Ah,

moj Bog, tako hudobnega kakor jaz ni nikogar več na svetu!«

»Tako rad sem imel gospodično — nate pa sem popolnoma pozabil! Ti si mi venomer izkazoval same dobre, ona pa — prav samo lagala mi je — prav samo lagala! Hinavska je bila do mene — in — takšna kakor limbar — tudi ni! Jaz pa — ah moj Bog — sem jo imel tako rad!«

Fantovski ponos in ranjena ljubezen se vzpneti v njem v divji boli. Vseh sladkih besedi se domisli, ki mu jih je govorila, nežnih in otožnih njenih oči, njene zapuščenosti in njene čistosti. Ah, vse, vse sama laž! Niti ena beseda ni bila resnična! Igrala se je z njim. — In on — o sramote, — on ji je vrgel svoje nedotaknjeno, Bogu posvečeno srce pod čeveljčke z visokimi peticami! Vse ji je verjel, je zaradi nje toliko trpel in se vojskoval, si nakopal veliko nezvestobo — ona pa — se mu je pač posmehovala! Oče nebeški, saj je tudi zaslužil, da se mu je posmehovala! Ali ni smešno, če si bedasti, ušivi beraček domišlja, da bi ga mogla ljubiti lepa, sloveča, imenitna dvorna dama!

O da bi se vse to ne bilo nikdar zgodilo! Zakaj je morala priti prav takrat v cerkev, ko je on godel veliki solo! Prišlo je, drugo za drugim, in ne more nikdar več, nikdar več iztrgati iz svojega življenja. Nikdar si ne more več sam dati blažene nevednosti, neoskrunjene zvestobe do Boga. Minulo je. Nič več ni ne otrok ne junak, — samo še ubog berač, ki berači pri Bogu za milosrčnost.

Prav ničesar nima več. — Bolj kakor vsa ponižanja in radovoljne ljubezenske žrtve ga je obožala ta sramota in nemoč. Ne samosvoja moč, ne, samo usmiljena ljubezen božja mu je pomagala, da se ni popolnoma izneveril. Nikdar, nikdar ne sme sam sebi kaj pripisovati, da je čist.

In ko zdaj prvič spozna, da sam ni sčistoma nič, mu govori resnicoljubna duša ponižen »confiteor«!

Potem spet dvigne oči k najsvetejšemu zakramentu in reče, kar more nežno in iskreno:

»Ti vse — jaz nič — Ti vse!«

In tista prisrčna sladkost, ki je ni občutil že toliko časa, ga spet prevzame z vsemogočno silo. Strah in sramota, pobitost in praznota ginejo in srce mu polni blaženost, — globoko občutena blaženost, da sam ni nič.

In ker nihče več ne sedi v klopci za berače in mu vsi drugi obračajo hrbet, razklene prste, ki jih je bil prej sklenil, in moli s povzdignjenimi rokami:

»Gospod Jezus Kristus, nobene ljubezni nimam in nobene zvestobe nimam, nimam prav ničesar več — in prosim te iz srca stotisočkrat, vzemi mi Ti vse, kar bi še sam utegnil imeti, vso moč in vso čednost in vse svetne dobrine, vzemi moje telo in dušo, vse moje življenje, ne pusti mi ničesar več!«

Nato ga nekaj potisne na kolena. V občutku, ki obsega vso bolečino njegovega ranjenega srca in toliko svetle blaženosti, se raduje ves vzhičen skrivnostne lepote Kralja časti.

O, na vsem božjem svetu ni nič tako lepega, kakor si Ti! Tako bel in tih, tako čist in svetel, tako lep, tako nebeško lep! Nobena zlatnina in noben dragulj ne more biti lepši od Tebe!

O Ti bela, bela ljubezen!

Vsaka druga ljubezen peče in je kalna. Kaj, — ali je to ljubezen — tako, kakor si mislita Veracini in gospodična? Ah ne, nikakor ne! Kdor hrepeni po resnični, čisti, večni ljubezni, naj gre samo k njemu, ki nas je ljubil prav do zadnjega, ki najbolj ljubi tiste, ki so prav zadnji!

O Ti bela, bela ljubezen!

Ivan ne pravi, da ga spet ljubi. Pogreza se v blaženem svidenju, v velikem zavzetju. Še svojega srca ne čuti več. Spet je doma, kjer temelji njegov mir in mir vseh.

Cerkvena vrata se odpro in gospa Lilja stopi noter. Ko zagleda Ivana klečati, pristopi k njemu in ga začudeno nagovori:

»No, kaj nisi šel z drugimi na Krajg?«

Ivan odgovori malce v zadregi:

»Nak, sem šel rajši semkaj.«

Tedaj se mala gospa nasmehlja:

»Si že priden fant!«

Gospa Lilja gre v klop naprej in pobožno moli nekaj časa. Potem pride spet k Ivanu.

»Ti, Ivan, pojdi malo ven!«

Ivan vstane in gre za gospo na ulico.

Strašna soparica mu udari v obraz. V senci grajskega obzidja leži pes in zeva od vročine. Noben glas ne zadrdi v ozračju. Svinčena tišina vročega nedeljskega popoldneva leži nad mestom. Gospa Lilja reče:

»Veš, pred kakšno uro je prišel cerkovnik k nam. Pride jutri gospod knezoškof iz Celovca, ko pojde v Breže birmovat. Bo spet vélika maša. Moraš zvečer še poskusiti violino.«

Ivan se prestraši. V Kölnhofu je pozabil gosli.

»Bi mi ne mogel posoditi gosli za jutri,« prosjači zvečer Ivan Naceta, ki bo jutri — prvi ministrant — krotil svoje rdeče oblečene podložnike.

»Kar vzemi jih,« veli Nace in Ivan sname malodane raztreskane gosli s kljuke.

Toda ko se začne vaditi, pride magister, postoji, malce prisluhne in vpraša:

»No, kje imaš pa svojo violino, da ciguliš na to klavirno škatlo?«

»Pozabil sem jo v Kölnhofu,« odvrne Ivan kar se da nedolžno.

»Se ne more fantè navaditi nobenega reda? Dozdaj bi bil moral pač vendar že sprevideti, da je kaj drugega biti potepin in kaj drugega biti proper studiosus! Pri

priči po gosli! Kaj naj jutri posluša njegova škofovska milost tako zoprno ciguljenje?»

Dečko kar pobledi.

»Vendar ne morem nadlegovati gospode — danes, ko je praznik,« zaprosi.

»Le nič se ne izgovarjati! Hajdi, kar brž! In da si mi za večerjo doma!«

Za trenutek Ivan postoji in okleva pred pultom z notami. Potlej položi gosli vkraj in gre. Ko pa sreča na stopnicah Hinka, pa le ne more, da ga ne bi vprašal:

»Ti, Hinko, bi šel namesto mene v Kölnhof? Sem gosli tamkaj pozabil.«

Mali Andergas zardi čez in čez.

»H gosposkim ljudem tjakaj? Nak, ne grem!«

»Kdo te bo pa pojel!«

»Pojel ne, ampak tujih ljudi ne morem.«

Hinko se tako boji ljudi, Ivan to ve. Pusti ga torej sredi stopnic in odide z dolgimi koraki na trnjevo pot.

Zunaj na planem polju pritiska vročina še bolj kakor v mestu. Nobena ptica se ne oglasi. Za južnim obronkom Krnske gore se kopiči bleščeče bel, težak oblak. Železna vrata, ki vodijo v park, mrlijo v jarkih sončnih žarkih. Za trenutek postoji dečko v senci žejnega grmovja in zbira srčnost. Če bi kar kakšnega strežaja poprosil, da bi mu prinesel gosli doli, potem se mu ne bi bilo treba srečavati z gospodično. Če pa se že — potem ne sme pokazati ničesar.

Vse moči zbere in gre proti gradiču. Ko je že blizu vrat, se ta nagloma odloputnejo. Veracini plane skozi. Obraz mu je spačen in bled kot kreda. Ivan sliši nekaj odtrganih besed, ko vihra maestro, ne da bi ga opazil, mimo. Kaj mu je? Se mu spet blede?

Potrt stopi dečko v vežo. Tedaj stopita baš dva strežaja s pladnjema iz kuhinje. Ivan pristopi k prvemu in ga zaprosi:

»Prosim lepo, mi ne bi mogli prinesli mojih gosli? Gori so — v sobi — tam zraven, kjer je spinetka.«

Ponosno in dostojanstveno odvrne služabnik:

»Saj vidi, da zdaj ne morem. Naj počaka vendar!«

»No pa pozneje, jelite?«

Lepi Ewald milostno prikima in se polahko vzpenja gori po stopnicah. Zgoraj zazveni Dorkin smeh. Da bi vsaj Dorka prišla doli, da mu ne bi bilo treba tako dolgo čakati!

Pač mine pol ure, preden zasliši Ivan, da so se steklena vrata gori spet odprla. Skoči k stopnišču in — zagleda gospodično, kako naglo skaklja doli. Tako sijajno je oblečena kakor še nikdar. Vrat in roke so obložene z nakitom. Velikanska vlečka šumi za njo. Ivan hoče na zunaj zakriti svojo grozo z globokim poklonom. Gospodična se nasmehe tako sladko in jasno kakor sicer in reče:

»Ah, to je krasno, da si prišel. Lahko mi čestitaš. Pred tremi urami sem se zaročila z njegovo ekscelenco Staniovskim.«

Ivan se spet prikloni, prezre pa roko, ki mu jo je pomolila, da bi jo poljubil.

»Govorila sva tudi o tebi. Lahko greš pojutrišnjem z nama v Draždane. Grof je velik mecen lepih umetnosti.«

Ivan reče togo:

»Ekscelenci se lepo zahvaljujem. V Draždane pa ne grem.«

Gospica ga pogleda postrani in ga udari s pahljačo po licu prav kakor takrat, ko sta se vprvič videla.

»Si ljubosumen?« ga vpraša in oči se ji hudomušno zaiskre.

Ivan odkima. Ljubosumen — na táko!?

Za časek opazuje Heloiza zaprti obraz dečkov. Potem reče očitno hladneje:

»Dorka ti prinese kolačkov od pojedine. Ali — po kaj si prišel?«

Užaljen vrže fantič glavo nazaj.

»Sinoči sem gosli —.«

Ne, tega ji pač ne pove. Ni, da bi morala vedeti, da je — —.

Gospica se zasmije.

»Ah, saj res, davi sem jih videla na oknu. Ivan —
V očarljivo nagajivi zadregi se igra z nizom biserov
in stopi prav tik njega:

»Ivan, pač ne boš vzel vsega tega tako tragično?«

»Naa, ne vzamem zares,« odvrne Ivan in se umakne
za korak nazaj.

»Vidiš, glede tega sodiš razumneje kakor Veracini!
Mon Dieu, ubožček, njega vendar ne morem jemati za
moža! To pač izprevidiš tudi sam?«

»Seveda,« reče dečko.

»Pa malo tolažbe naj ima kljub temu, ubogi Fran-
cesco! Nesi mu to-le pisemce, kar précej, kaj?«

Iz svilene gube potegne mal rožnat omot, ga poda
mladcu ter zagruli:

»Torej res nočes z nami? Bila bi vendar prevelika
škoda. Mi bi lahko —.«

Urno ji Ivan prevzdigne besedo.

»Ne, ostanem tukaj.«

»In boš čez leto dni frančiškan?«

»Bom,« odvrne Ivan.

Gospodična se ohlaja čimdalje bolj.

»Pojdi gori z mano, ti prinese Dorka violino.«

Vzpne se po stopnicah; Ivan mora kar paziti, da ji
ne bi stopil na vlečko. Zgoraj mu reče:

»Ne pozabi prenašlo name! Bilo je vendar lepo —
ne?«

Omamljivo položi fantiču roko na ramo, pa Ivan se
stisne ob držaj na stopnišču in reče:

»Moram iti.«

Rahlo vzdihne gospica:

»Potem pa — adieu.«

Ivan se pokloni. Oči ji spolzijo še enkrat po njegovi
postavi in se hočejo pogrezniti v njegove, da bi ga za
slovo še enkrat nežno pogledale — pa Ivan ostane hla-
den. Tedaj odide gospica počasi čez mostovž in izgine
skozi velika vrata.

Minulo je.

Ivan mora še malce počakati, da pride Dorka z gosli.

»Gre z nami?« ga vpraša poredno.

»Nak,« reče Ivan.

»Jej no, njihova milost vendar nikakor niso skazali premalo dobrote.«

Ivan samo skomigne z rameni in vzame gosli.

»Še kolačkov mu moram prinesiti. Ne bi še malo počakal?«

»Ne utegnem, že sedma teče.«

Naglo se okrene proti stopnicam, pozdravi še enkrat nazaj in hiti na prosto.

Minulo!

Kljub temu, da stoji sonce že nizko, se vročina še ni poglobila. Oblak za Krnsko goro štrli v jekleno modrino in se ne premakne.

Ivan stopi iz topolovega drevoreda na sončno pot in hiti proti mestu, ne da bi se samo enkrat ozrl nazaj. Pismo, ki ga skoraj kar žge skozi podlogo suknjiča, bi rad oddal sobarici pri »Pošti«. Postarna devica pa ga plašno pogleda.

»Moj Bog naa, to je čuden človek! Nikdar si ne upam v njegovo luknjo. In danes je celo, kakor da se je z uma snel. Rajši mu kar sam gori nesi!«

Ivana je sram, da bi bil bolj strahopeten kakor baba; gre gori po stopnicah in srce mu kuje. Tako mu preseda, da bi moral še kdaj stopiti pred tega moža. Pa če je šlo pri gospodični, pojde tudi pri Veraciniju. Pa, ko srčno odpre vrata, je soba prazna. Gre skozi spalnico v alkimistovsko izbico. Tudi tu ne najde Veracinija. Zmeden obstoji Ivan pri mizi. Kje je maestro? — —

Nenadna tesnoba obide Ivana. Maestro je bil videti poprej tako obupan, še opazil ga ni. Imel je pač gospodično preveč rad. Tako rad, da se je takrat še celo hu — —. Za milost božjo, kaj če je spet — — — —?

Dečko vrže gosli med steklenino in začne vznemirjen iskati. Skrinjica —, mora jo najti! Ako ne —! Išče po vseh kotih in omarah, se plazi pod police in klopi, išče, hlastno išče in neučakljivo. Za dušo gre! Predali

so zaprti, zaboječki zaklenjeni, vara ga vedno gostejši mrak soparnega večera. Skrinjica, skrinjica — ni je! Bo pač v zaklenjeni omari. Stresa vrata in sune pri tem v nedolžen, odprt predal poleg v miznici. Okrene se in vidi: vidi v črvojedínasti, leseni škatli tri suhe kresilne gobe. —

Mrzla groza spreleti Ivana. Za nekaj utripov srca postoji kakor okamenel. Je slučaj —, je znamenje? Da ga ni srečal maestro prej tako zmeden, bi nemara bil slučaj. Toda zdaj — — — —.

Satanu se hoče zapisati zastran lokave ženske. Tega ne sme storiti! O Bog, tega ne sme storiti! Danes, na sveto binkoštno nedeljo tolikega greha ne sme narediti! Oče nebeški — in nihče ne ve kakor samo on! Obljubil je, da bo molčal. Torej bo potemtakem — sam — moral za njim.

Tedaj ga strese gnus. Za n j i m naj gre, ki ga je ogoljufal za njegovo ljubezen, ki mu je tako sirovo odprl oči? Moj Bog, če ga vzame hudič, saj zasluži — saj je vendar naredil tak nagnusen greh! Moj Bog, vse, toda tega ne more.

Položi roko na gosli in jih vendarle ne more dvigniti. Za nekaj dokaj predolgih trenutkov se bori sam s sabo v strašni vzbujenosti — potem ve: mora! Nič ni na t e m, da maestra nič več ne more! Kaj ne gre Bog najbolj verno za onimi, ki ga najbolj žaliyo? Kaj vsega ne bo moral premagati, ko bo kdaj menih in duhoven? In za dušo gre! Ta mu mora biti zastran trpljenja Jezusovega prav tako draga, kakor če bi šlo za Jurka ali celo za patra Bernardina.

Hlastno in krčevito sklene roke na prsi in hlipaje beblja:

»Ampak ti mi moraš pomagati, Gospod —, sam ne zmorem!«

Zdaj ga popade še strah, kako bo hodil po grozljivem gozdu, in kaj šele, kako se bosta srečala. Tista strahovita noč mu stopi pred oči, ko je bil z blaznim sam na jasi. In s a t a n ! Moj Bog, če pride prepozno —!

Z vso silo obvlada Ivan stud in grozo, se zavrti in odvihra doli po stopnicah.

Na Štalénsko goro! Nad ravanjo se kuha še zmeraj soparica. Čudno rumenkasto se svita nad Št. Donatom, ki čepi daleč, daleč tam ob vznožju gore. Nad močvarami letajo lastovke tiho in nizko. Sonce tone urno; rumenkasto je, zavito v sivo vijoličaste pajčolane.

Ivan hrope. Tekel je prav od mestnih vrat. Zdaj ne more več. Pot mu kapljá s čela. Vrže se za minuto v travo; plane spet kvišku. — Naprej!

S čudno mrtvim občutkom v nogah hiti tja po žgoči, zatohli poti. Zrak leži težko in negibno nad njim. Zdi se mu, kot da se mora kar prerivati skozenj. Da le ne bi prišel prepozno, le ne prepozno!

Slednjič, slednjič le stoje prvi šentdonatski skednji ob cesti. Dečko postoji in oprezuje čez goro, ki se že siva tema tke okrog nje. Kje le je jasa, da mu ne bi bilo treba hoditi prav gori do cerkve? Pri kameniti mizi — više? — —

Dva pijana, kmečka fantina se prizibljeta iz hiše. Ivan jima zasopel zakliče:

»Vesta, kje je kamenolom, gori za hójo, kamor ho-dijo zaklade kopat?«

Fantina mu ponagajata:

»Bi rad obogatel, kaj?«

»Si glavo pozabil gori?«

»Naa,« reče Ivan, drhteč od nestrpnosti, »knjiga je gori, ki jo moram še nocoj dobiti!«

»Saj, saj, mladi gospodje študenti! Knjige puščajo po gozdih, punčke na cedilcih, denarčke po plesiščih, — in nazadnje še sami sfrče! Tako pridiga prošt s Tanče gore.«

»Tristo strel! Kdo utegne poslušati vajine pridige!« zakriči dečko obupno, »kod se gre?«

»Zmeraj na levo, dokler ne prideš do kupa denarja! Le kar zmeraj na levo!«

Mlado dekletce pristopi:

»Beži no! — Le nič jim ne verjemi! Pojdi lepo zmeraj gori ob grapi do kamenite mize, potlej pa spet navzdol. In pri studentu naprej proti skalam.«

»Bog plačaj tisočkrat!« zakliče Ivan in že zdirja.

Zdaj mora še mimo okljuka, da pride v jarek. Voda skaklja doli po rebri in ozka zarasla stezica se vije ob njej. Bridka martra stoji pod smrekami. Ivan jo pozdravi in se še enkrat odduška. Zakaj le se tako naglo temni? Ozre se nazaj in se prestraši. Beli oblak za Krsko goro je zrasel v veliko črno gmoto, ki se počasi in pritajeno godrnjajoč pomika čez griče. Modro črno zevajo doline. Ivan začne moliti evangelij svetega Janeza, ker pravega veternega žegna ne zna.

»V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu — in Beseda je meso postala —.«

Prekriža se in se hlastno povzpne kvišku.

Naprej, naprej! Pot je strma in kamenita. Telebi na tla in se spet pobere, — spolzne se mu po gladkih iglah v vodo. Sence pod drevjem so rjave in goste. Čezdalje temneje, čezdalje temneje. Noben list ne zašelesti. Potoček žubori čez malo tratino. Na stotine belih marjetic stoji negibno in čudno se svetlikajoč v soparnem vzdušju. Kakor otrpla groza leži nad njimi.

Ivan pogleda proti nebu. Proti ravni je že vse popolnoma črno. Le nad goro migljajo še zvezdice na večerno globoki modrini. In med črnim in modrim nebom se vleče strahovita, grozljivo nazobčana proga zamazane, žvepleno rumenkaste svetlobe.

Nevihta je čisto blizu. Kolena dečku že klecajo. Srce mu polje v blazni naglici. Naprej, naprej! Ne sme se obirati. Za dušo gre! Bo prišel še ob času? Slednjič je na vrhu. Zdaj mora plezati spet navzdol. Rad bi tekel, pa tema se je medtem tako zgostila, da ne more niti enega koraka več varno zastaviti. Drevesa stoje tesno drugo ob drugem, tla so posuta s spolzkimi smrekovimi iglicami. Kje je studenec? Ivan postoji, da prisluhne po njem.

Tedajci zagrmí, kakor da se je nebo preklalo. Ivan

se baš še utegne naglo prekrižati in že zaječi in zatuli v vrhovih. Vihar je izbruhnil. Drevje se maje in poka in obupno zaganja veje kvišku. Nekaj udari dečka trdo po glavi, nato po hrbtu. Bolj se toči, kakor gre, skozi besni klekarski ples. Nato hipoma začuti vodo v čevlju.

Ozka vodica skaklja čez okroglo kamenje. Ivan tiplje ob njej. Ne dolgo in najde izvir. Ves žejen se skloni čezenj in pije in pije in si ohladi razpaljeni obraz.

Zdaj spet zagrmí — in spet — in spet. Od groze si zatiska dečko ušesa. Strah ga hoče zadušiti. Okrog njega sama tema. Nebo črno, črna šuma, črna dolinka s studencem. Nad njim tuli kakor tisoč zlodejev. Vrgel bi se v mah, zagrní si obraz z rokami, dokler ne oddivja nevihta. Toda mora naprej, naprej!

Omahovaje, ves znojen se poriva ob balvanih, ki leže tu pa tam v pretrgani vrsti. Prepleta se skozi šipkovo grmovje in robidovje, čuti, kako mu curlja kri po licih in, če hoče priti še naprej, se mora siloma oklepati misli, da je pekel še tisočkrat strašnejši in da je Jezus na križu umrl za Veracinija. Da le ne bi prišel prepozno! Prvi blisk švigne in mu pokaže pot. In ko rumenozeleni žarek tretjič preseka temo, stoji Ivan pri hoji.

Spotakne se ob korenino in se sesede. Obraz pritisne v zemljo, s prsti se oklene grče. Moram, o Bog, moram! Dečko stisne zobe. Naprej!

Bliski švigajo nad vrhovi. Toda — kaj je to? — Rdeča luč! — Še en skok — na jasi je.

Ob robu kupec rdeče žerjavke. Iskre se utrinjajo iz nje, vihar jih nosi tja čez gozd. Nekaj temnega stoji zraven. — Drevo? — Človek? Blisk razsvetli ravan. Kakor ostra, črna senčna podoba se odrazi za trenutek postava Veracinijeva od žvepleno rumenkastega sijaja. Širok plašč mu vihra v vetru. V roki drži nekaj, knjiga bo pač.

»Gospod!« zavpije Ivan, toda vihar mu iztrga besedo z ust. Opoteče se hlastno bliže. Še preden pa doseže maestra, se razlegne strahoten klic v divje rohlenje:

»Veni, satanas!«

Sila raztrgan blisk udari v bližnji macesen. V mrtvi sekundi, ki sledi blisku, stoji Ivan ohromel in omamljen. Potem pa, ko zarjuje grom, plane kvišku in krčevito zgrabi mojstra za roko.

Ta zakriči in se zavrti.

»Gospod!« zavpije Ivan, kar le more naglas. »Za milost božjo, ne delajte tega!«

Veracini pahne dečka od sebe:

»Kaj iščeš tu?«

»Gospod, — zastran vas — sem pritekel sem gori. — Prosim vas, ne delajte tega!«

Otrok se spet obesi možu na roko; ta se ga ne more več otresti.

Veracini se skuša osvoboditi. Ker pa ima v levici pergamentni zvitek, se mu ne posreči.

»Kaj t e b i to mar?« ga nahruli.

»Dovolj mar!« zakriči dečko. »Že zastran Boga in zastran — —. Gospod, nikarte!«

»Mir mi daj!« zarjuje maestro v brezumni jezi. In potem se nagne k dečku in mu reče na uho:

»N j e g a sem poklical.«

Solze, polne bolesti, privro dečku v oči. Izve naj! — Z zadušenim glasom zahlipa maestru v obraz:

»Saj ni vredna, da bi vas jemal hudi duh! Ne, ni vredna! Gospod, jaz sem jo tako — močno rad imel, nocoj pa vam pravim — hudobna je, laže vsakomur! Vam prav tako, kakor je lagala meni!«

»Tebi!? Kaj imaš ti z njo?« zraste Veracini.

»No — i! Delala se je, kakor da me ima rada! In — poljubček sem ji dal. — — In nekaj dni nato ste bili na vrsti vi in danes grof — in pojutrišnjem kralj. Sram jo bodi, zlodjevko! Norec ste, če zastran take — —.«

»Molči — sicer —«

»Le, kar umorite me zastran tega! Le, če hočete! Pa zdaj mora r e s n i c a na dan!«

»Resnica — prav! Ampak — lepa je! Hočem, naj pride on! On ji lahko nagne srce — —. Tiho — tam —.«

Maestru se pretrga govor.

Mežav svit se dvigne iz globine. Z bolščečimi očmi zastrmita oba v peklensko čudo.

O n prihaja!

In Veracini zakliče zadnjič z ubitim glasom v vihiro:

»Veni, satanas!«

Tedajci Ivan rezko zakliče in naskoči moža:

»Ne, gospod! Ne!! Ne velja!«

Divje zgrabi pergament in ga iztrga blazniku iz roke, ga pretrga podolgem in počez in potepta v tla:

»Tako — in tako! In tako!«

Odrevenel stoji maestro.

Žar šine više. Nekje zaveka zvon.

»Juda Iškariota zvon! O n prihaja!«

Veracini zadrgeta in skrije obraz v plašč. Nato izgine v temi. —

Ivan ostane sam. Rdeči žar raste više in više. Blisk hipoma razsvetli kamenolom, da se vidi, kakor ob belem dnevu. Hkrati zagrmí — kamenje zaropota.

»Marija!«

Kaj se kotali tam doli čez steno? Črna kepa — neznanke, izpahnjene pajčje noge se lomijo v zraku.

Blazen od groze skoči Ivan k robu jase.

Kamen se odkrhne, — korenina utrga — —.

Ko mu kanejo prve težke kaplje v obraz, odpre Ivan oči. Kje neki je?

V svitu bliskov vidi, da leži ob vznožju skalne stene pod gostim leščevjem in šipkovim grmičjem. Rad bi se vzravnal, pa hrbet ga tako boli — in glava — in noga. Au, boli, kaj le je nogi?

Za božji čas, zdaj bo pač moral tu ležati, vso noč — ali še dlje? Saj nihče ne ve, kje je!

V neskončnih nalivih vrši dež nanj. Spreletata ga mraz in vročina, vendar je strahovita groza, ki jo je bil občutil prej, izginila. Pod leščo je počivala preblazena Devica z malim Jezusom, ko so bežali v Egipt. Od takrat ne sme v leščo udariti strela.

Da ga le ne bi vse tako bolelo! Rad bi spal. — Spal. — — — Enakomerno šumi dež po listju. Bliski postajajo čimdalje redkejši. Rdeči žar je ugasnil. Ivan zatisne oči in tako sanjari tja v en dan. Ampak leži tako nerodno z glavo navzdol. S težavo jo dvige in položi na kamen. Ah, kako je trd. — Kako boli. — — Rajši jo položi spet na mah. Obleka mu je premočena. Mraz ga stresa.

O Bog, kako dolga in težka je noč! Kje je še jutro? Bolečine naraščajo, noga oteka. In polagoma ga pri slehernem dihljaju rahlo zbode v hrbtišču. Stokrat! Vse v njem drhti v neprestani, skeleči, žgoči bolečini.

O nebeška Pomagalka, da bi vsaj kdo prišel! Veracini, on vendar ve, kje sem! Ali stari župnik! Ah: le predobro čuti, da ne bo nikogar, nikogar! Tukaj bo moral umreti. — —

Tudi ga kar nič več ne veseli, da je vendarle obvaroval Veracinija najhujšega. Tako truden je. Rad bi bil doma.

Ah Bog, kako temna je noč! Ura za uro poteka v rastočih bolečinah. In vsaka ura je kakor cela večnost.

Enkrat se požene v jasni obupanosti kljub bolečinam kvišku in začne klicati. Pa s hripavim glasom prevpije komaj šum dežja. Tedaj spet omahne ječé na tla in leži dolgo v topi omotici.

Proti jutru pa, ko je dež zaspal in se je prikradel jutrnji hlad doli od gorskega vrha, opazi mahoma, ne da bi se količkanj začudil, da niti ne leži v gozdu, temveč na odprti, širni, cvetni košenini.

Na košenini leži, čisto tik ljubkega pota, ki teče sem daleč iz bleščeče se modrine.

Kdo gode na gosli?

»Saj, oče, — oče, odkod le prihajate?!«

Oče pokaže z zlatim lokom proti soncu.

»Odtamkaj — tjakaj! — Ivanek, kaj ne bi šel z mano?«

VIA DOLOROSA

Na binkoštni ponedeljek zjutraj se je star kmet iz Djekš udobno peljal gori na Štalén. Kar zasliši precej nad potom nekoga govoriti. Previdno zadrži konja in se pokriža. —

»Menda ne bodo škratki?«

Ko pa potem sliši glas tako čudno tarnati, zaveže vajeti okrog drevesa in odkoraca gori skozi goščo. Gori ob vznožju skalne stene najde Ivana. Skrbno dvigne vročičnega fantiča in ga zanese k vozu. Ne more pa iz zmedenega klicanja in ječanja kar nič razbrati, odkod bi bil dečko. Zato obrne in se pelje doli v Št. Donat.

»Je fant tu doma?«

»Naa —.«

»Naa, ga ne poznamo.«

Mlad kmet stopi iz hleva in strmi pač toliko časa, da bi zmolil očenaš, bolnemu dečku v razpraskani, žareči obraz. Potem reče počasi:

»Bi mislil, da je kakšen šentviški študentek.«

Dješan se zahvali in naravna konjička proti mestu.

Nebo je sivo in nad poljem lete vrane, vreščeč skozi meglo. Ječé visi Ivan na trdem sedežu odskakujočega vozička.

Ves zbegan v obraz priskače Nace čez vrtiček.

»Jurko,« nagovori fantiča, ki sedi temno na klopi ob zidu ograde:

»Jurko, pravkar je nekdo z vozom pripeljal — Ivana.«

Kot blisk skoči Jurko s klopi.

»Res, so ga dobili?«

»Ne vem; gospa mati pravi, da ga je dobil na Štalénu.«

Jurko zdirja proti hiši. Ga imajo spet, uskoka! Do Draždan, ee, to je daleč!

Udere jo gori po stopnicah in si naglo izmišlja, kako

mu bo nagajal. Kolikšen je kraljevski grad v Draždanih, kaj? Odloputne duri v pevsko sobo. Prazna. — Aha, v spalnici bo.

»No Ivan, smo pa — —«

Oster duh po kisu in sivki mu udari nasproti. In — za sveto Kriščevo voljo — ta, ki leži tam na postelji in ječi, to naj bo Ivan? — — Tuj, spačen, okrvavel obraz z divje se iskrečimi očmi leži tu na podzglavniku. Ena noga se steza togo čez rjavo odejo in je zatekla. Gospa Lilja stoji pri njem in mu poskuša sleči razcapani, mokri suknjič, pa kolikorkrat mu potisne roko pod hrbet, vselej Ivan zdrto zakriči. Ivan kriči, — Ivan, ki niti ust ne zategne, pa naj se še tako uščene, — ki se smeje, kadar drugi že jokajo!

Po prstih se Jurko priplazi bliže. Gospa Lilja se okrene k njemu. Solze ji teko po licu, ko reče:

»Sem poglej! Ubogi Ivan, vso noč je moral ležati na dežju. Je zdaj tako bolan.«

Nem in bled stoji Jurko ob postelji in zre in si ne ve kaj, ko briše mala magisterica z vlažnim platnenim prtičem dečku kri z obraza.

»Ne bi bil nekaj časa pri njem? Moram vendar vprašati gospoda, ali ne bi poslali po zdravnika.«

Jurko prikima. Gospa Lilja vzame skledico in prtiček in gre.

Ivan upre oči v Jurka, se pa ne nasmehlja. Jurko reče kar hud:

»Ampak za božjo voljo, Ivan, po kaj pa si ušel od nas?«

Čez nekaj časa Ivan zaječi in hripavo zašepeta:

»Za hojo — na levo. Je grapica — je nekaj belega pokopanega — nekaj prav belega ko sneg — —.«

Tedaj vrže Jurko glavo in roke v zid in grenko zaja.

Prišel je doktor Bobek, prerezal Ivanu obleko in pri tem kaj strogo gledal. Ko odide, šepetajo dečki drug drugemu:

»Že veš, Ivan si je nogo zlomil — in dve rebri. In pljučnico ima tudi.«

In Friderik Bregar, ki resnico vselej naravnost pove, pravi:

»Doktor meni, da bo umrl.«

Tedaj vsi popolnoma obmolknejo in se začudeno spogledajo. Ivan bo umrl! — Splazijo se k vratom in tesnobno prisluškujejo divjemu glasu, ki zveni tako povsem in docelega tuje in mora vendar biti Ivanov.

»Naprej in naprej hoče vstati in teči na Štalén,« šepče Peterček malodušno. Nace pa reče hripavo:

»Teta Anastazija meni, da ni to nič kaj prida znamenje.«

Tedaj stopi iz sobe gospa Lilja in reče, naj bi ji pomagali prenesti Ivanovo posteljo v izbico poleg spalnice. Sicer ne bodo imeli vse noči miru. Dečki pravijo, da to nič ne de; toda mora se tako zgoditi, doktor hoče tako. Tedaj se kar gnetejo v plašni radovednosti skozi vrata. In ko vidijo Ivana viti roke in prositi: »Gospod, ne storite tega — prosim vas, ne storite tega!« Tedaj se razžalostijo še bolj. Niti enega od njih ni prepoznal. — In kako je zaječal, ko je zdrknila postelja preko praga!

»Le lepo molite za Ivana,« opomni gospa Lilja in pošlje dečke spet iz sobe.

»Misliš, da bo ozdravel?«

Jurko skomigne z rameni.

»Ampak le zakaj je šel!«

Nato se odpravi Jurko in gre k frančiškanom. Na križnem hodniku naleti na patra Bernardina in mu reče:

»Prečastiti, Ivan je spet doma.«

Menih vpraša živahno:

»No, in?«

»Bolan je in doktor pravi, da bo umrl.«

Bernardin pogleda fantiča osuplo in zmaje z glavo, kakor da ne more verjeti. Nato se urno okrene proti porti in gre z Jurkom v Pevski dom.

Po poti mu pripoveduje Jurko, kdo je pripeljal Ivana in kje ga je našel.

»Na Štalénski gori je ležal, vso noč. Kdo bi si bil mislil. — V Kölnhofu tudi ni nihče vedel, kje je.«

In boječe še pristavi:

»Pa smo vsi mislili, da jo je popihal.«

Menih povesi glavo. Saj ni sam nikdar prav zares veroval na ubogega Ivana.

»Pokaj le je šel na Štalén?«

Ko stopi pater Bernardin v tesno izbico poleg spalnice in vidi Ivana, kako se bori za sapo, da se Bogu usmili, ga prevzame topla nežnost in nenaden strah. Rahlo prime suho, vročično roko in sede na stol, ki mu ga je primaknila gospa Lilja. In ko Ivan začuti pritisk posvečenih prstov, pogleda patra Bernardina z obupno prosečimi očmi.

»Gospod,« izdavi iz sebe, »stopite sem — tja spred! Tja — tja!«

Ves boječ se stegne prst in pokaže v temni kot nasproti postelje.

»Stoji že — ves čas tam — in gleda — sem. Ah, stopite predenj!«

In nato nenadoma zakriči v blazni grozi:

»Pajk — tisti véliki, črni! Bežite, — bežite!! Zgrabil me bo! — — Izpusti! Izpusti!!«

Plane kvišku in hoče skočiti iz postelje, bije divje okrog sebe in vmes spet ječi od bolečin.

Nalahno objame svečenik besnečega okrog ramen in reče z negotovim glasom:

»Ivan, nič se ne boj, saj je gospod Jezus tukaj!«

Dečko povesi roke. Vroč pogled mu išče v menihovem obrazu. Glava mu omahne nazaj.

»Gospod Jezus —,« beblja, »si ti? Še v gozd si našel pot —.«

Rahlo ga spusti Bernardin na blazino. Silen kašelj mu potisne krvavo peno na razpokane ustnice. Vendar, ko si Ivan spet pribori trohico sape, se motno nasmehne in potisne drhtečo levico polahko duhovniku v roko.

»Sem tako vesel, da si prišel,« šepeta pretrgano.

Dolgo mu visijo plameneče oči na obličju Bernardinovem. Ta položi belo, hladno roko Ivanu na čelo.

»Kaj ne bi zaspal, Ivan?«

»Naka; morava teči za Veracinijem, — čisto sama —«
Nemir mu spet raste.

»Da le ne bi prišel prepozno —.«

Poskuša se dvigniti.

»Grem rajši jaz,« reče menih.

»Ah ti,« šepče Ivan blaženo. »Ti vse lahko narediš!«

Trudno, trudno prižme vročo roko v duhovnikovo in zapre oči. Nato pa nenadoma potihoma vpraša:

»Jeli, gospod Jezus, da nisi več hud name?«

»Ne, Ivan; zakaj tudi naj bi bil hud?«

»Sem si samo mislil tako, zastran — gospodične — in tudi sicer, ker sem hotel iti v Draždane — — pa veš, zdaj imam prav samo tebe rad — prav samo tebe.«

S plahim nasmehom pritisne ustnice patru Bernardinu na roko. In ko ta molči, zaprosi Ivan čez nekaj časa:

»Mi moraš že verjeti, čeprav sem hudoben —.«

»Seveda ti verjamem, Ivan,« reče duhovnik in poboža dečka po vlažnih, temnih laseh. Vedno pravilneje prihaja Ivanu zagatno hlipanje iz ozkih prsi. Še enkrat odpre oči in vpraša:

»Je že zjutraj? Da ne bi — zamudil škofove maše.«

»Se še nikamor ne mudi,« reče menih mirno.

Tedaj obrne Ivan glavo v zid in zaspi.

Bernardin ga še blagoslovi in se potem vrne v samostan. Ko pa sedi v celici pri patru Cahariji in mu pripoveduje o Ivanu, leži ta že spet v divjih blodnjah. Nemirno prisluškujejo dečki v posteljah njegovemu hripavemu govorjenju. In vselej, kadar ga slišijo klicati: Pajk! Bežimo! jih izpreletava čudna zona.

To se vleče skoraj skozi ves teden. Gospe Lilje nežni obrazek postaja prozorno blede. Večkrat se gospa potihoma prikrade v spalnico in zbudi kakšnega večjih fantičev:

»Ne bi šel malo k Ivanu? Sem sama že vsa tako trudna.«

In Nace ali Miha ali Peterček skočijo iz postelje in sedejo za kako uro k bolnikovi postelji. To je potem prav posebno nenavadna ura. Ivan govori reči, ki nam kateremu niti na um ne bi prišle. In zmeraj se tako silno boji hudiča, da postane človeka še samega strah. In prav nič ne veš, kaj bi rekel na vse to.

»Beži no, bodi miren,« meni Peterček drzno, »kar pride naj! Mu stolčem kosti, da jih še pobrati ne bo utegnili!«

Ivan nato tako zdivja, da plane Polž na hodnik in kriči po gospe Lilji.

Tudi Nace nima sreče. Ivanu hoče lepo urediti razrite podzglavnike, pa ga od same ljubezni tako nerodno prime, da ta vsakikrat zaječi.

»Moj Bog, je to križ! Ivan, kje te pa boli? K a k o pa naj naredim?«

Ivan odvrne:

»Vi ste zdaj zaročeni —.«

Moj Bog, je to križ!

Medtem ko leži Ivan bolan in vročičen, se pelje proti severu sijajna kočija. Ne več cvetočemplada poljska ekscelenca prestoluje z zmagovalnim obrazom v temno-vijoličastih, žametastih blazinah in zavzeto prisluškuje otročjim željam lepe gospice neveste. Gospa pl. Wertenpreiss sedi svečano poleg in se čuti kot častna dama zelo imenitno. Z mešanimi čustvi zavisti in dobrovoljnega, zmagovalnega posmeha posluša, kako razlaga bodoča grofinja Staniovska svoje potratne načrte. Za božje čase, o n a naj bi bila s takimi neslanostmi stopila pred svojega moža! Paviljon in bel pav in ruski hrti —!

»In ni res, živela bova na dvoru,« zapoje Heloiza srčkano.

»Pri dvoru,« odgovori Poljak pokorno in ji poljubi s topečo se udvorljivostjo kakor biserna matica se svetlikajoče konce prstkov.

In potem pride noč, ko Ivan še bolj divja. Gospa Lilja smukne skozi dvorano, v roki ima svečo in reče vznemirjeno:

»Dajte, le na vso moč molite za Ivana!«

Dečki pobledé. Kaj bo nocoj umrl?

Tedajci Jurko prepade od prevelike groze. Urno skoči v obleko in zdirja za magisterico.

»Lepo prosim, ali ne bi smel ostati tukaj?« zaprosi milo s sklenjenimi rokami. »Saj je bil vendar zmeraj moj najboljši — —.«

Stisne zobe in golta, svetle oči pa se mu zaleskečejo od solz.

Malo omahujoče ga pogleda gospa Lilja. Nato pa meni:

»Čem rada, da ostaneš tukaj. Saj ga sama tako ne morem udržati.«

Jurko sede v kot na podnožnik in več ne okrene oči od prijatelja, ki premetava kakor žerjavica razbeljeno glavo po podzglavniku sem in tja in moli »Adoro te«. Zavzame se Jurko, ko sliši, k a k o moli Ivan to molitev. Kašelji in hropenje ga prekinjata, ko vzklika latinske besede z globoko, zanosito pobožnostjo v višavo.

»O memoriale mortis Domini,
panis vivus, vitam praestans homini.
Praesta meae menti — de— Te —«.

Blažen sijaj se mu razlije čez obraz. Razprostre roke in moli dalje z zaprtimi očmi.

»Cuius una stilla salvum facere
totum mundum quit ab omni scelere.
Jesu, quem velatum nunc aspicio,
oro, fiat illud, quod tam sitio:
Ut te revelata cernens facie —.«

Strmo premolkne.

»Moj Bog, pozabil sem jih v Kölnhofu! — — Hinko, pojdi ponje ti, Hinko! — — Ne greš? Pa ni treba!«

Tog, važen mir mu leže čez mladi obraz.

»Ne grem z vami v Draždane. Vi ste lažnivi! Tako lažnivi kakor povodna deklica v Dravi! Kesam se tisoč in tisočkrat!«

Bolesten nemir zavalovi v njem. Tiplje po odeji.

»Kje je? Kje —? Moj Bog, daj, da jo najdem, skrijico!«

Jurko posluša zmedeno govorjenje in ga je strah. Da bi bil vsaj tiho, ko si vendar ne more polajšati! In kaj naj pomeni vse to? Dušo? Kaj je z dušo? Misli kakšno iz vic?

Vročica raste.

»Za njim moram! Pomagaj! Ne bojim se, — nak, niti malo se ne bojim! Pa — dajte, pojdimo! Brž!«

Gospa Lilja zakliče:

»Jurko, stopi sem!«

Dečko priskoči in prime Ivana za roko. Ta se divje brani, hoče vsekako vstati.

»Pustite me, pustite me! Sicer pridem prekasno!«

Začne se strahovita borba. Vso viharo noč preživi dečko še enkrat. Zdriza se ob gromu in blisku, se zvija v strahu in grozi, se bori z Bogom in hudičem za ubogo, izgubljeno dušo — hlipa in kriči in bije okrog, dokler ni Jurku, kakor da mu leži srce pod pretežkim kamenom.

Gospa Lilja briše Ivanu pot s čela. Za trenutek posedi bolnik togo pokoncu, — strmi z blodnimi očmi v daljo in prisluškuje.

»Gospod — — o n prihaja! Judežev zvon — —.«

Potem ga stresa močnejše in močnejše.

»Jurko, krepko drži!«

»Pajk! Beži! Beži! Izpusti me! — — Ti —.«

S čudovito silo vrže oba od sebe, se sestavi na postelji pokoncu in plane na tla.

»Marija!«

Z rezkim, boleznim krikom trešči vznak. Obraz mu porumeni, — prsti se mu krčevito sklenejo.

»Jurko,« zatrepetajo ustnice gospe Lilji, »nažgi svečo!«

Hlastno potegne dečko svečo z mize in jo drži nad migljajočo lučko na olje. Gospa Lilja vzame križ s stene:

»O Gospod Jezus, s teboj hočem živeti, trpeti in umreti! — O Gospod, verujem v te, upam v te, ljubim te nad vse!«

Jurko poklekne poleg nje in položi bolniku križ na valujoče prsi.

»Oče, v tvoje roke —.«

Tedaj Ivan spet odpre oči. Zagleda križ in se ga oklene s tresočimi se prsti. Bolestno začne vzdihovati. »Vzemi me k sebi na križ,« moli kakor takrat tisto samotno noč, ko je sedel v črni kuhinji pri ognju. In zdaj stegne roke, kakor da sam visi na lesu križa, in izgovarja s pojemajočim grčanjem poslednje besede Jezusove.

»Resnično, rečem ti, še danes boš z menoj v raju —«

»Sitio!«

»Consumatum est —.«

Čez obraz, spačen od bolečin, mu nenadoma zasije prečudna vedrina. Oči, polne žalosti, ki mnogo vidijo, mu vdano in blaženo zasijejo ter široko zastrme v obličje križanemu Gospodu.

»Še ne —,« zašepeče nato kakor razočaran.

»Kakor ti hočeš, Gospod Jezus.«

Tiho si položi križ nazaj na prsi in zaklopi oči.

Jokaje kleči gospa Lilja zraven njega.

»Ga spet vzdigneval na posteljo?«

Previdno ga zajameta na posteljo in odeneta.

»Veš, oče, — pridem malo kasneje za teboj. — Veš ni še dopolnjeno,« zašepeta Ivan skrivnostno.

Siva stena — motna lučka in okno, ki se skozenj svita jutro.

In to je odeja z rdečimi in belimi kockami. Ob vznožju nekaj zlatega. Dolgo strmi Ivan tjakaj, potem zazna, da je glava. Saj, Jurko je. Skuštrani kodri se mu svetijo v svitu svetilke, ki rahlo migljajoč visi na steni.

»Jurko,« šepne bolnik.

Plavolasa glava se zgane enkrat, dvakrat sem ter tja

na odeji in se nato pospano dvigne kvišku. In ko Jurko vidi, da ga najdražji tovariš gleda z odprtimi, pametnimi očmi, skoči na odrevenele noge in vpraša ves žareč:

»Bog te živi, Ivan! Bi kaj rad? Si zdaj spet zdrav?«
Ivan se mu nasmehne.

»Jurko, je že čas vstati?«

»Naa, saj še svetega jutra ni zvonilo.« Malce dvomljivo še pristavi: »In tudi — ne vem, menda ne boš smel še vstati, — grem rajši prej vprašati.«

Zakaj ne bi smel vstati? si misli Ivan, je pa vse preveč utrujen, da bi mogel izgovoriti vprašanje. Oči mu spet zlezejo skupaj.

Polahko, polahko sede Jurko na stolček in spet položi glavo na odejo. Od same sreče ne more več zaspati. Ob petih se ukrade iz izbe in pritapa v spalnico in radostno zakliče:

»Laudetur Jesus Christus! Ivan je spet zdrav!«

»Kaj? Kaj? Res?«

»Živio!«

»Smemo k njemu?«

»Vprav spi. Ne delajte vendar takega hrupa!«

Tedaj postanejo krotki, kakor se spodobi, in ne žugnejo besede, dokler ne smejo vsi srečni vdreti v refektorij k zajtrku in na ves glas naznanijo magistru veselo novico. Tedaj se celo prestrogi zjasni in zakliče gospe Lilji skozi premično linico:

»Ti, Ivan bi rad vstal!«

»Kaj?« se zgrozi gospa Lilja, »že spet? Pa sem mislila, da bo zdaj boljši!«

»Ne, ne,« se smejejo dečki zmagoslavno, »saj je popolnoma pri pameti!«

— — — — —
Po viharju na binkoštno noč se nebo kar noče zares zjasniti. Vsako popoldne šumlja dež pred oknom bolnikove sobe. Ivan mu prisluškuje, dokler mu ne zlezejo skupaj trudne oči in rahlo zaspi. In če se proti večeru spet prebudi, se pač prikrade ta ali oni tovariš in mu

sede malce k postelji. Pripovedujejo mu, kako je v šoli, kaj se je prigodilo veselega ali žalostnega, ga sprašujejo, kako mu je danes, ga tolažijo in menijo, prihodnji teden bo pač lahko že spet prišel v šolo. Potem še za časek tiho posedijo, mu odpodijo muho in spet gredo.

Smešno, — nekaj rahel strah imajo zdaj pred fantičem. Iz njegove borbe s smrtjo in hudičem, iz njegove silne molitve in nežne bogoljubnosti, ki se je z njo večkrat pogovarjal z Jezusom, je sijala skrivnost doživetja, ki ga niso mogli doumeti. In ko zdaj leži tako bled in tih v postelji in mu gledajo prevelike in temno obrob-ljene oči iz mladega obraza, ki pripoveduje že toliko o bolečinah in zmagah, tedaj se skriv čudijo, ko pomislijo, da je Ivan najhitreje tekel, najvišje in najdlje skočil in da je znal, kadar so se metali, na prav poseben način spodnesti človeka. Samo Jurko, ki ve o njem več kakor vsi drugi, se ga oklepa vedno tesneje. Nekega večera vpraša Ivana, ali še misli na Draždane. In ko Ivan s tihim, velikim nasmehom meni, da ga je to minilo, tedaj zagori v Jurkovem srcu skoraj sanjava ljubezen do njega. O, on lahko razume, kako veliko dejanje je, da ni šel z Veracinijem. Tako neumen vendar ni več, da ne bi mogel razumeti tega! Tako od srca je vesel, da je Ivan spet stari Ivan. In da ostane v Pevskem domu. Kajti od vseh ljudi, ki so mu blizu, ima Jurko Ivana najrajši. Mati in sestre so daleč tam — ali ga bodo sploh še poznale, kadar se vrne domov? Magister je strog mož, drugi fantički, saj so vsi kar se da pravšni — prav do Krasnika, dolgočasnega zelarja — pa so vendarle samo prav kakor jata vrabcev. Ivan, to pa vam je junak! In njegov prijatelj!

Pač četrť ure sedi Jurko molče ob postelji in se ne da izvabiti od veselih klicev, ki done gori iz vrčička.

Tedaj se rahlo odpro vrata in pater Bernardin stopi v izbico. Ivan se skuša dvigniti v blazinah, pa menih ga urno prime za roko in mu smehlja se namigne, naj kar leži. Jurko se šumno prikloni.

»Kaj skrbno gledaš na Ivana?« ga vpraša Bernardin.

»Naa, tako bolj malo. Jesti noče nič in stati tudi še vedno ne more. Spi pa pridno,« reče dečko z izrazom razumnega usmiljenega brata na obrazu. Potem se izmuzne iz sobe, kajti ve, Ivan bi se rad spovedal.

Menih sede na stol in se nagne k bolniku.

»No, in kako ti je sedaj?«

»Prav za prav dobro,« odvrne dečko nekoliko trudno, samo tu-le v grbi, na strani, kjer so rebra zlomljena, me še boli. Pa noga tudi. Sicer mi je pa kar dobro. Tako lepo tiho — in spim, kolikor se mi poljubi. — — In mlada Ložarica mi je prinesla včeraj vina in zelišč, ki ji jih je dala mati.«

Rahlo se nasmeje.

Muha brenči na oknu gori in doli. Na vrtilčku se smejejo fantički. Kar nenadoma zadone zvonovi mogočno in svečano čez polahko mrščeči dežek. — K prazniku zvonil!

Jutri je Sveto Telo. — Iz sanjave zmede spominov izza časa, preden je zbolel, se dvigne pred Ivanom nenadoma jasno in ostro podoba, kako je bil na večer pred binkoštni z Jurkom v zvoniku. — Pa je bilo vse to res? — Kako dolgo, kako dolgo je že od takrat! — — Ah da — in potem je šel v Kölnhof in je videl — Veracinja in gospodično. In v nedeljo je spet našel Gospoda Jezusa — in zvečer —? Tedajci ga spet spreleti temna groza.

»O binkoštih sem zbolel,« reče in vprašaje pogleda Bernardina, ali se tudi res ujema. Menih prikima in mu stisne ozko, shujšano roko.

»Ivan,« vpraša, »mi ne bi povedal, kako je bilo? Saj sem ti vodnik.«

Nenadna rdečica zagori dečku na bledih licih.

»Vsega ne smem povedati, sem obljubil,« reče Ivan skoraj strahoma.

»Potem povej, kar smeš.«

To ti je zdaj prava zadrega! Kako neki naj vse to pove z besedo, kar je ležalo nad njim kakor zatohle sanje, kar je priplavalo k njemu kakor nedopovedljiva

pesem v tujem, sladkem napevu in se je potem raztrgalo s tako nenadno dissonanco? In kako naj pove, k a k o hudo je grešil z nezvestobo in posvetnimi željami — in vse tisto čudno temno, kako more imenovati s pravim imenom? Toda ve, pater Bernardin ima pravico, da ga vpraša po tem, in je moder in tako dober. In sam se ne sme meniti za to, ali je zanj sramotno in nečastno, temveč mora povedati.

Sili se, da bi gledal duhovniku v obraz, in srčno začne:

»Saj veste že, da je po veliki noči pošiljala pome gospodična, da bi hodil gost. Tedaj sem vselej šel z gosli v Kölnhof in smo godli skupaj, gospodična, maestro Veracini pa jaz. In potem — potem je Veracini zbolel in tedaj mi je gospodična pisala, naj pridem k njej, ker je tako silno sama. In jaz — sem bil vesel in sem šel.«

Zdaj pa res ne more več gledati menihu v obraz. Žareč od sramu jeclja dalje:

»In — sčasoma sem jo imel tako močno rad — in sem zmerom mislil samo nanjo, pa še sam nisem prav vedel. Dokler nisem bil spet nekoč sam z njo — in je rekla, da bo morala kmalu proč — in naj bi vendar šel z njo v Draždane, da bi imela koga, — ki ji dobro hoče in jo ima pošteno rad — in naj bi postal rajši virtuozi. — — Rekel sem najprej, da bi bil rad frančiškan, potem pa, — ko je tako jokala — — tako jokala — tedaj sem —.«

Ne more dalje. Plaho pogleda duhovnika. Ta sedi in ne trene z obrazom. Ah Bog, m o r a ! Zbere vse moči in reče trdo in strogo:

»In sem jo poljubil. In potem nisem nič več hotel postati frančiškan, — sem na vse pozabil in bi bil najrajši kar precej goslar in bi bil gotovo tudi naredil to, da ni —.«

Seveda, da ni! — —

»Kaj?« vpraša pater Bernardin čez nekaj časa.

»Samo igrala se je z mano. Imela je rada Veracini-
nija. Videl sem, kako je...«

Kakor takrat si tudi zdaj zakrije obraz z rokami.

»Ah tako — da,« reče duhovni žalostno in tiho čaka,
da bi dečko mogel govoriti dalje.

Ni mu treba dolgo čakati. Hlastno nadaljuje Ivan:

»In drugi dan, tedaj sem moral iti po gosli, ker
sem jih bil pozabil v Kölnhofu. Tedaj mi je pritekel
nasproti Veracini kakor kakšen obupanec. In ko sem
prišel v gradič, mi pove gospodična, da se je zaročila —
z nekim poljskim grofom. Dala mi je pisemce, naj ga
nesem Veraciniju. Pa ga ni bilo doma. — In — in ker
sem vedel, da bi se rad hudiču zapisal, sem dirjal za
njim na Štalénsko goro. Bilo je tako na vso moč grdo
vreme. — — Še sem ga dobil, sem raztrgal pismo, ki
se je z njim zavezal hudiču in — potem je izginil. —
Kaj se je še potem zgodilo, sam prav ne vem. Menim,
da sem videl peklenca, kako je kakor velik pajk lezel
po pečini — in sem skočil tja čez pečino.«

Trudno položi zdaj Ivan lice na podzglavnik in tes-
nobno čaka, kaj neki poreče pater Bernardin. Ta krepko
in čvrsto stisne dečku roko in po kratkem molku reče:

»Ljubi Bog namerava dobro s teboj. Prišlo bi bilo
lahko marsikaj čisto drugače. In zdaj je pač treba spet
začeti čilo in srčno!«

»Bom,« prikima dečko in oči mu zažare. In potem
se pomakne malo bliže.

»Pater Bernardin, ne vem, zdaj mi prihaja tolikrat
na misel, kakor da bi mi Bog govoril, naj se podvizam.
Mislim, Bog bi rad, naj mu dam vse, kar imam, da bom
imel, kadar pač pride, čisto prazne roke. — Sem mu
že obljubil.«

Veliko veselje vzraste duhovniku v srcu. To je spet
Ivan!

»Kadar ozdraviš, tedaj se pomeniva o tem. Zdaj pa
pozabi vse, kar je bilo, in bodimo spet stari. — Se še
spominjaš tiste noči, ko si godel tisto pesem?«

»Da niste prišli vi tedaj, kaj bi bilo potem?« pravi

Ivan skriv ves vnet. In ta trenutek začutita oba, kako trdno sta zvezana med seboj, pač skoraj tako kakor oče in sin.

Zdaj mu leži duša spet kakor nezakrito nebo pred očmi duhovnikovimi. Zvonovi done še vedno skozi praznični večer.

O izgubljena tihota! O v tisoč cvetov krvaveči šipkov grm! Na zidu migetajo sončni kolobarčki in na potki, ki je lepo trdno shojena od tisoč veselih stopinj dečkov, se sprehajajo bleščeči se zlatokrilci in jezavi divji kozlički. V seči rdečega grozdjiča gnezdi kos. In spodaj v vlažnem kotu, tam čepi nemo in skrivnostno kakor kakšna pravljíčna žival debela, pisana krastača. Kadar gre Ivan mimo nje, bolšči vanj neprijazno. Ivan bi se rad sprijaznil z njo, da bi bila bolj zaupljiva, pa ne ve prav, kako naj zakliče, da bi privabil odljudno starko. Če naredi »kvak, kvak«, se že dela užaljeno. Saj vendar ni kakšna vsakdanja zelena žabica!

Ne poniža se, da bi skočila bliže. Slednjič se Ivan utruði in leze spet h klopci, ki stoji sredi vrtička pri rožnem grmu. Tu poseda po cele ure čisto tiho in sanje mu spremljajo nežne oblake, ki tako jasno in lahno vstajajo nad zidano ograjo in izginjajo za visoko sivo-rjavo streho Pevskega doma kakor obletelo listje belih cvetlic, ki Bog ve kje ocvetajo. Sladak, težak vonj po senu plava sem od travnikov ob Glini.

Ure po zvonikih bijejo zvesto vsako četrť. Najprej z nizkim glasom zaderikasta farna ura. Cerkovnik gleda s strastno častilakomnostjo, da ima njegova ura vedno prvo besedo. Nato zadrhte čisti, lahkomiselni udarci s frančiškanskega zvonička čez strehe. In slednjič zadoni za njima še tu in tam, kjer je pač kakšna ura, ki bdi v službi; saj dostikrat kar vse spijo.

Jurko pomiluje Ivana na vso moč, da mora prečepeti po cele dneve tako sam na vrtu. Ivanu pa ni kar nič težko. Poskušal je že hoditi v šolo, pa mu je bilo slednji dan tako slabo, da je bil pater rektor take misli,

naj se uči rajši doma, če se more, in šele sredi julija redno začne hoditi v šolo. In tako poseda vse te čudovito lepe poletne dneve na tihem vrtu in je pri tem tako srečen, da si prav nihče ne bi mogel misliti kako.

Tedaj nekaj zatrepeta v zraku, s soncem prepojenim — Ivan sam ne ve povedati kaj. V vseh stvareh je. V bleščečem se listju in dehtečem cvetju, v starem, razpoklem zidovju, v globokem nebesnem svodu in nežnih glasovih ptic in murenčkov. Je v njem samem kakor srce obvladujoča blaženost. Ob časih, kadar obmolkne celo daljno škripanje koles in sleherni listič zadržuje svoj dih, tedaj se dviga kakor sladko skrivnostni glas iz tega molka. Tedaj začuti Ivan hipoma, da je nekaj na vrtu, — čisto blizu njega, — nekaj tako velikega, da je sleherna beseda pretesna, da bi izrazila kaj, tako tihega, da je moti slednji glas, nekaj tako prenapolnjenega z blaženostjo, da je človeka sram, imeti še kako svojo bol.

Ko stoji sredi te blaženosti, kaj zato, če ga boli hrbet, če ima desno nogo zdaj za spoznanje krajšo, če se ne more učiti kakor prej! Tako malenkostno je vse to, tako silno malenkostno! Ptice pojo in cvetlice cveto. O, dvigniti se mora nad vse svoje bolečine in svoj kes in svoj glas pridružiti glasu te neskončne blaženosti.

Nekega dopoldne prišepa celo brat Egidij.

»Sem moral h gospodu dekanu,« reče, »in ker grem vprav mimo, sem si rekel, da moram pogledati še k tebi.«

To je veselje! Urno se mu Ivan odmakne na klopi. Brat ga pogleda in meni:

»No, cel sveti Alojzij si postal!«

Ivan ve kaj dobro, da meri starec na njegovo bledico, vendar ga ostro zbode v srce. Alojzij — o ti ljubi Bog!

»Do Alojzija je še daleč,« se nasmeje Ivan malce prisiljeno.

Brat se namuza. Milostljiva gospa Findenigg je nekoč na porti pela hud lamento. Pa če je kdo samostanski brat, ima pač pravico, tudi dami visokega stanu povedati kako žaltavo besedico — in on, brat Egidij, ji jo je po-

vedal. To izpodbuja k pobožnemu življenju in to naj bi svetni ljudje dobivali po samostanskih portah.

Brat gleda dečka in srce, ki mu že dolgo, dolgo počiva skrito v varnem božjem miru, mu prevzame globoko sočutje. O ti sveta nadloga, tako si še mlad, ti ubogi siromaček ti! Kaj vse boš še moral pretrpeti, preden bo tvoja duša in telo in rjava meniška obleka, ki ga bo pokrivala, en sam kos! Pač dobro, da te Bog zgodaj uči bojevat se.

»Si vesel, jeli, da si spet vsaj tako za silo zdrav!«

»Seveda sem, zdaj bom kmalu spet vsaj v samostan lahko prišel. — Kaj pa Henrik počne?«

»Črna melanholija ga zdaj muči: Ne sme z drugimi v misijone.«

»O jej,« meni Ivan sočutno, »pa je že toliko kobilic pojedel, da mu ne bi delo pozneje težko med pogani.«

»Haha! Kaj tudi ti veš?«

»Kaj ne bi vedel; z Jurkom sva ga nekoč skriv opazovala. Akramihule! To ga je moralo klati! In potem, ko sva ga vprašala, je rekel, da imajo okus malo po lanenem olju, malo pa po mandljevih jedrcih.«

Tedaj se zasmejeta oba, vendar doni skoraj nekoli-kanj spoštovanja iz njunega smeha.

Brat izvleče nato iz oglavnice podobico, ki je na njej naslikan sveti Janez Krstnik, kaj zmrtvičen in resnoben.

»Saj si jutri godov, ne? Tedaj ti voščim veliko sreče in blagoslova in da bi kaj kmalu spet ozdravel in se lahko naprej učil. Sicer nazadnje še ne učakam, da bi mi bil častiti sobrat.«

Ivan ves zardi od veselja.

»Komaj še eno kratko leto je do takrat. Tedaj bom v petem tečaju in pater gvardijan me bo že sprejel. Pa lepo Bog plačaj! — Da bi le že prišlo!« vzdihne.

Vedno spet se mu dozdeva, da ne bo nič iz vsega tega. Sam ne ve zakaj.

»O pri moj, po letu je kaj brž! Mi ne verjameš? Sam ne vem natanko, kdaj mi jih je minilo tri in osem-deset. In trohico si zdaj že lahko frančiškan. Le razglej

se malo naokrog! Tu je brat rožni grm in brat kos in tam gori sonce in po tleh kamenje; ne veš, da sveti oče Frančišek še sam ni prav vedel ne kod ne kam od same ljubezni?«

Prisrčen sijaj zasije mahoma iz tisočerih gubic starega otroškega obraza.

»Ljubezen je vse, vprav samo ljubezen! Zdaj si pa le misli, tukaj v travici in v roži in v ptičku, tu se tudi kar blešči od same ljubezni božje! In slednji šepet, ki ga slišiš, prav lahko tudi tako razumemo: Benedicite! Benedicite! — Nisi še nikdar opazil? Vse prihaja iz ljubezni božje tako kakor tudi sleherni izmed nas. In tako obide vsakogar kdaj, da bi objel slednje drevo in sleherno živalco od same ljubezni!«

Ko stari brat spet oddrsa s svojimi sandalami, sedi Ivan še dolgo na klopci in je tako vesel. Ljubezen božja! Ljubezen božja! Saj je Bog povsod, v sleherni bilki, v slednjem dihu! Tako kakor je vse to najprej izšlo iz njega. To je blaženost, ki ga prevzema, sladkost, ki je odvzela želo njegovemu trpljenju. Za nekaj vrtoglavo svobodnih trenutkov se pogrezne v nedeljeno veseljnost. En o življenje, en a bit! Zemlja, cvetlice, nebo, ljudje, čas in večnost, — v vsem Bog, edini Bog! Ena ljubezen, eno življenje!

In ko mu duh spet stopi na trda tla, mu srečujejo oči same vesele pozdrave. Tu ni nič več tujega v tisoč oblikah, samo enotero, veliko, od zdavnaj domače. In iz slehernega tresljaja in gibljaja, žvrgolenja in molčanja vstaja, kakor da pojo in vzdihujejo stvari:

Oče naš!

Brat oblak, ki hiti proti jugu, bo videl mojo mater. Plaval bo čez ponosno mesto, čez mrko, staro hišo. Za zamreženim oknom bo sedela pri harfi čudovito lepa, bleda gospa, toda ne bo se ji hotelo peti. Nemara bo vprav silno žalostna in bo rekla čisto potihoma:

»Giovanni mio!«

Ali —? Kje je? —

Tiste čase, ko je bila v Št. Vidu gospodična, ni kdo ve kaj mislil nanjo. Zdaj pa, v dolgi tihoti, se je spet prebudilo skrito domotožje, tesnobno vprašanje in silna želja, da bi še kdaj videl mater. Čestokrat, kadar plava poldanski čar trepetajoč nad gredicami, sanja, da prihaja v temni vdovski obleki po poti ob zidu. In potem je kar čudovito sladko, — ah, navzlic vsej ljubezni do Boga, ki se je z njo odrekel svetu, je tako čudovito lepo misliti si, da sedi poleg njega ona in ga popraša, kako mu je — in ji sme nasloniti trudno glavo na ramo in ona ga poboža po bolečem hrbtu z mehko, rahlo materino roko.

In potem bi ji pripovedoval toliko, o očetu tudi. — Ali bi li bila žalostna, ako bi ji povedal, da bi rad postal misijonar? Gotove ne, seveda ne! Zazdi se mu, da bi vprav ona znala razumeti njegov ogenj. O, ko bi jo le vendar našel, preden odide med pogane!

Ali je že umrla? Pa saj je bila vendar še tako mlada! Ali ga je že popolnoma pozabila? — Kaj ga ne bi mogla poiskati? — Ah Bog, ah ljubi Bog, pater Bernardin je rekel: »Ne hudobna!« Dobra je in ljubezniva in, če živi, ga ni pozabila.

Kakor sveta podoba na steni v cerkvi, tako stoji njegova mati v njegovem srcu. In vendar — pravega miru le ne najde v vsem njenem sijaju. Spet se oglašá staro vprašanje — — —.

In večkrat, kadar se zmisli na tisto viharo noč, kar pa se ne primerja prav za prav več tolikokrat, si béli glavo, kaj pač neki je z Veracinijem. Pater Bernardin je v gostilni vprašal po njem, pa je bil že na binkoštni ponedeljek odpotoval. V Draždane, tako so rekli. — Toda, ali je pa tudi res?

Čestokrat Ivan svoje zmage kar ne more biti vesel. Če je le sploh res bila zmaga? Ni morda maestro prav tisto noč svoje pogodbe še enkrat napisal? In če je ni, jo je pač tisti dan, ko se je gospodična poročila. Potem-takem je bilo vse zastonj.

Potem začuti, da so sicer rahle bolečine ostrejšje, trudnost ga tlači k tlom kakor težek oklep in zazdi se mu, kakor da se je vse njegovo življenje razčesnilo tisto viharo noč. Z rahlo grozo čuti, da se je, šibki dečko, meril v neenakem boju s silnim peklenkim knezom. Kar je priporil, ni nič, razen da se je zgodil greh zoper Svetega Duha ne vprav na binkoštno nedeljo, pač pa kateri drugi dan. Njemu samemu pa, to jasno čuti, se je zlomila vsa moč.

Utegne nemara še tako priti, da bo moral umreti zastran tega. — Tako mlad! — O Bog, in čisto brez koristi.

Ko pa potem mine noč in gre rano zjutraj na vrt, kjer leži na temni, rosni zemlji sveža senca, kakor da jo je pravkar kdo naslikal; ko ves vesel opaža, da čimdalje lažje hodi in da danes gotovo ni pretruden za učenje, tedaj se spet njegova volja zlekne in sanje mu postajajo drzne in silne.

Potem seže po knjigah in se začne učiti z mrzlično marljivostjo, da bi pač prav gotovo naredil skušnjo. Mora zdelati, kljub temu da je bolan! Prihodnje počitnice hoče biti frančiškan.

Ah, kako lepo bo to, ko bo klopotal v tako rjavi meniški obleki prepasan z vrvco po ozkih samostanskih hodnikih! Molitev v koru! Noviciat! Obljuba! Niti misliti si ne more človek, tako lepo bo vse to!

In še nekaj kratkih let in bo mašnik! Pater! Kelih bo držal v rokah — in monštranco! V podobi kruha bo počival Bog Gospod v njegovi roki! In pridigal bo!

Visoko mu vzvalovi srce, ko si predstavlja, kako stoji na prižnici in z ognjevitro besedo taja srca grešnikom. Ah, da bi mogel enako roparju napadati duše in jih premagovati. Saj, da bi bil tak ropar! Brat Egidij pripoveduje o bratu Ginepru, ki je bil ioculator Domini, o Frančišku Solanu, božjem godcu. Božji roparski poglavar hoče biti! Ha, še deset let! — Kaj je to, deset let?!

In potlej pojde k poganom. Seveda! Kako naj tu v stari Avstriji pride človek do mučeniške smrti? Če že

umrješ, umri vendar slavno! — — Kan ali mandarin ali indijski poglavar poreče: »Ti beli pes, veruješ v Beliala?« »Jaz sem kristjan,« bo odgovoril Ivan preprosto. »Poteptaj ta križ!« O — v verigah se bo vrgel Ivan na zemljo in poljubil križ! — In vsi bodo kar pobesneli od togote. — In on bo vedel, naslednja beseda mu prinese smrt. — — Pogan bo škripal z zobmi: »Zadnjič ti rečem: prekolni ga!« Radostno bo vzliknil mladi pater Ivan in odvrnil: »Kako naj ga prekolnem, če ga pa ljubim!« Tedaj bo sodba sklenjena: smrt na grmadl.

Ali se ne bo potem prav nič bal? Smrt je vendar težka zadeva! In bolečine! Toda ne, o ne! Ne boji se! Kaj jih ni že na tisoče pretrpelo vsega tega? In Jezus na križu, kaj ni on še več trpel?

Umreti iz ljubezni! — — — Večje ljubezni nima nihče, kakor kdor da življenje — —. Ah, z največjo ljubeznijo, ki jo sploh premore človek, bi rad Ivan ljubil svojega Gospoda in Mojstra. In če ljubezen pomeni smrt, potem hoče pač umreti!

Nekega žgočega avgustovega dne, ko je Ivan z največjim naporom prebil šolske ure in naredil celo skušnjo, da je bil pater rektor kar zadovoljen, sta potovala dva frančiškana po prašni cesti doli od Trga. Prvi, mlad, plavolas in živahen, je gledal s fantovskimi očmi menjaje se zdaj pobito, zdaj jezno, zdaj veselo predse in odgovarjal na vprašanja resnobnega, plešatega, starejšega popotnega tovariša kar precej zmedeno.

Pred samostanskimi vrati si otepeta prah s kut in pozvonita. Henrik pomoli glavo venkaj.

»Dva brata sta prišla,« reče malce godrnjavo čez ramo nazaj.

»V refektorij jih boš peljal,« meni brat Egidij in pogleda napeto mlademu čez ramo.

»Henrik, saj to je pa pater provincial,« reče skoraj zmedeno, ko se je linica spet zaprla.

Naglo odpre brat Egidij vrata in pozdravi prečastitega očeta in njegovega mladega spremljevalca. V re-

fektoriju, ki sprejme z dobrodejnim hladom trudna popotnika, jima postrežejo z vinom in kruhom. Še preden izpraznita čašo, že pride pater gvardijan skozi odprta vrata. Henrik, ki stoji skriv na hodniku, zre z veliko izpodbudo in skrivno zadovoljščino, kako pater Caharija, oblastnik, zdaj sam ponižno poklekne in prejme blagoslov od gosta.

Najprej vpraša pater provincial po patru Roku, ki leži na smrtni postelji.

»Ga hočete obiskati, prečastiti oče?«

»Pozneje. Mi ne preostaja kdo ve kaj časa, ker moram biti še nocoj v Brežah pri bratih dominikancih. Samo mimogrede povem, da odjadra ladja dobrega kapitana Muranija v adventu iz Benetk.«

Tedaj se zmuzne Henrik žalosten izza vrat. Ko pa hoče zaviti mimo ogla v križni hodnik, zakliče gvardijan za njim:

»Pokliči patra Bernardina, jeli!«

Bernardin prihiti z zardelimi lici. Izsledujoč mu zro stroge oči provincialove v prostodušni obraz.

»Ti si se torej zgledil za indijanske misijone. Zdrav si!«

»Na duši in na telesu,« odgovori zanj pater Caharija.

»Pater gvardijan in pater Rok sta mi sveto zatrjevala, da imaš res poklic. Tako mi pač ne bo treba še nadalje izpraševati. Pripravi se. V adventu odide ladja iz Benetk.«

Bernardin zares ne ve, kaj naj reče na to, tako vse zagori v njem ta trenutek. Zdaj se le uresniči! —

»Bog plačaj!« iztisne iz sebe. S čistim glasom odgovarja potem še nadalje patru provincialu in mlada moč mu odseva iz sleherne besede, tako da slednjič še vprašalec topel žar obsije kot kovina trdo obličje.

Medtem ko pretresa pater Caharija z gostom še nekatere nujne zadeve, se sprehaja pater Bernardin z mladim spremljevalcem po vrtilčku počasi sem in tja. Pater Gvido, svoj čas eden najljubših tovarišev njegovih v noviciatu, hoče prav tako kakor on postati misijonar.

Imata si kaj dosti povedati o preteklosti in prihodnosti. Vendar je videti, da jasni, vedno veseli Gvido teže nosi slovesa polno sedanost kakor Bernardin.

Kakor tolikokrat v viharjih noviciata meni Bernardin tudi danes s skritim smehljajem:

»Baš kadar se zaletiš, tedaj se potiš; ko pa že skočiš, se na vso moč razveseliš!«

Staroznani pregovorček vodje novincev blaženega spomina nagne zdaj tudi mladega patra, da se nasmehne. Potem pa povese oči in pravi:

»Za naju — pač. Toda za mater se šele takrat začne. — — Moja so danes jokali, kakor da sem jim na srce stopil.«

— — — — —

V ponedeljek so odpotovali proti severu Hinko in Miško in oba Polža. V torek so odrinili Mirko in dva Lavantinca proti vzhodu in popoldne sta se poslovila Friderik Bregar in Paterer in jo mahnila proti Trgu. V sredo zjutraj je pograbil svoj mali sveženj in še nerodno zjecal magistru in njegovi gospe zahvalo Nace, krčevito stisnil roko Jurku in Ivanu, potem pa še obiskal neizogibne hiše, da se zahvali, komur se pač mora zahvaliti: gospodu dekanu, županu, šolskemu upravniku, očetu ubogih in nekaterim dobrodelnim imenitnikom. Nace je zdaj dostal šolo. Po nekaterih nekolikanj dolgočasnih dneh pri stari devici Anastaziji se je naselil v mali izbici za učence v lekarni pri »Medvedu« in postaja zdaj že v črni haljini za natančno tehtnico. Bledikasti magister stresa sitnost nad njegovo nerodnostjo in ga neprestano opominja, naj vendar za božjo voljo pazi, da ne bo kaj prevrnil, bojazen, ki jo spričo dolgih, oglatih udov fantičevih pač lahko razumemo.

V Pevskem domu je zdaj vse popolnoma tiho. Celo Polža sta s sijajem svojih spričeval stisnjenega jeroba tako preslepila, da je povabil oba latinska fantička za počitnice na svojo kmetijo. Samo Jurko in Ivan ostaneta čez počitnice v stari hiši, ki se jima mahoma zazdi od sile ogromna in tiha.

Ivanu, ki čestokrat od trudnosti komaj vlači za sabo pravkar ozdravelo nogo, se seveda zdi čudovito lepo, da so videti mrke sobe zdaj tako hladne in zračne in da ponoči nihče ne opazi, kadar se mora nemirno prevračati in tako pogosto kašljati. Še zmeraj je malo prehlajen od tiste noči sem, ko je ležal na mrzlem dežju. —

Kar pa mora doživljati Jurko, tega si pa povprečen smrtnik sploh predstavljati ne more. Prišle so počitnice — končno vendarle!! Spričevalo je tudi tako še nekaj, sonce sije, sadje zori, Šentjursko jezerce se blešči. Glava je človeku vsa neumna od samega guljenja in pilenja. Zdaj se pač vendar že spodobi, da kričiš in tekaš kot za stavo in se greš razbojnike in hodiš okrog! Kar po vseh udih ti trepeta in ne moreš več zdržati v tesni luknji! Pa — tedaj zdirjaš k Ivanu v pevsko sobo.

»Ivan, hajdi, greva v Ostrovico!« —

In Ivan ti sedi blede kakor sir pri oknu, zre s poduhovljenimi očmi obupano plaho tja nekam in meni:

»Jurko, pojdiva rajši jutri! Me danes vse tako boli!«

»Boš videl, zunaj ti odleže!«

»Rajši jutri, Jurko. Saj je komaj včeraj nehala šola. Mar se nspi!«

Spati, ba!

Ali, sediš na vrtu in kaj pripoveduješ. — Res je sicer, Ivan mora biti kar ves ubit od skušnje, bil je še bolan. Toda, da tako prebedasto tu čemi in baš samo »mh« in »nak« reče, to je vendar, da bi človek iz kože praščil! Kdo bo prej pri vratcih, vprašaš. Tedaj se Ivan rahlo nasmehne — za Boga svetega, kakor star deda se smeje — in vstane. Seveda, preden je Ivan s svojo nogo pri rožnem grmu, si sam že pri vratcih! Potem zdirjaš pač trikrat kakor nor sam okrog gredic in sedeš spet k njemu. Tako je tih... Kaj je hud, da si ga — zasmehoval? Ah kaj še, hud ni, vendar so mu blede usta stisnjena in oči mu govorijo, da bi tudi sam rajši, kakor po svetu pogleda, spet kdaj tako noro divjal okrog gredic.

Nekoliko odleže Ivanu, ko si po šoli odpočije od prve utrujenosti. Hodita na sprehode, kradeta sadje, ple-

zata čez plotove, postajata okrog lekarniških vrat in se smejeta Nacetu, ki vselej kar zažari, kadar pokukate te dve glavi skozi okno. Pojeta in svirata tudi ob nedeljah na koru z divjimi mestnimi dečkami. Toda vse skupaj ni nič kaj prav. Jurko jasno vidi, da vse to Ivana ne veseli, pač pa utruja. In kadar Ivan reče: »Jurko, pa pojdi danes sam,« tedaj se Jurko dobrodušno zmuzne proč. Marsikaterikrat pa ga prevzame viteško, junaško prijateljstvo in ostane pri tovarišu.

Ko sedi Jurko nekega popoldne na vrtu pri Ivanu in bi rajši pohajkoval zunaj ob Glini, pride gospa Lilja in reče:

»Neki gospod in milostljiva gospa sta prišla in bi rada govorila z gospodičem Jurkom pl. Strettnitzem.«

Začuden vstane dečko in gre radovedno za njo na dvorišče. Tu stoji na kamenitnem tlaku lep, mlad gospod, oblečen v svetlo sivo, na roko pa se mu obeša zala, mehka blondinka, ki se smeje, da kar odjeka od preperelih sten. Obotavlja se stopi dečko bliže in se prikloni, kakor je prav in se spodobi.

»Želi gospoda?« vpraša hladno.

Tedaj se skloni lepa, mala gospa od smeha in zaploska.

»Kaj, Jurko, kaj me več ne poznaš?«

Za trenutek stoji Jurko zmeden in reče osramočen:

»Naj oprostite milostljiva gospa, toda —.«

Tedaj zasliši damo, kako glasno vzklikne:

»Henrika sem vendar! — — — Da, da, Henrika, ti neumni, poredni, neotesani fantè ti! Rodne sestre ti več ne pozna!«

»Je že tako dolgo —,« se začne Jurko izgovarjati, pa sestra bi ga skoraj zadušila z burnimi objemi.

Medtem ko se potem sprehajajo po dvorišču sem in tja, Henrika vsa vesela kar vse vprek žubori pisano ropotijo.

»Nak, ampak nak, kako si zrasel! In to tukaj je tvoj svak! Moj Bog, še predstavila vaju nisem! — Veš, zbog dežnika — ah, Vilko, še veš? — Prav zares nisem imela

dežnika, kljub temu da je dobra gospa mama — —. No to pot je bila moja sreča! Pred mesecem dni je bila poroka.«

Presladek poljub — in še eden — in še eden! Ves zmeden pogleduje Jurko na to kljunčkanje.

Potem se mladi zakonski drug izvije:

»Ker že moja premila boljša polovica zastran vese-lja ni več popolnoma pri zdravi pameti —«

Z bliskovito naglico mu Henrika zatisne usta.

»Vilko!«

»— ni čisto pri zdravi pameti,« zveni zamolklo izpod okrogle, rožnate roke, »se moram pač sam legitimirati pred svojim najmlajšim svakom.«

»Av, grize!« zagostoli mlada gospa s šegavo začude-nim obrazom, kot da je odkrila nov svet, in urno zmakne roko.

»Kurt Viljem pl. Bissingen,« reče gospod in se lahno, prijazno pokloni. In spet se Henrika važno razkošati:

»Anti da veš, sin posestnika viteškega imenja Ka-rola pl. Bissingena v Marki. — Razumeš? — Jurko, spet imamo dom!« vzklikne radostno v ves ponos. »Čudovito lep, prav pristen, preljub dom pri mojem ljubem, lju-bem Vilku!«

Tedaj se ji zalesketa čisto sumljivo v modrih, bliska-jočih se očeh; privije se svojemu gospodu k rami in blaženo vzdihne:

»Ah moj Bog, Jurko, kar ne morem ti povedati, kako zelo sem srečna!«

»In mati?« povzame slednjič Jurko besedo.

»Saj res, mati,« se sestra veselo zasmije, »mati pride seveda k nama! Saj menda pač razumeš, jaz vendar ne znam dovolj gospodinjiti na tolikšnem posestvu! Moram se naučiti šele od nje. Pri sedemnajstih letih, ki jih imam, te prosim! In poslušaj, jaz in moj gospod in za-povednik popotujeva zdaj prav doli do Benetk. In ker si je gospa mama vendar že tako dolgo želela, spet videti svojo domovino, nama pride do Celovca naproti. Tedaj pride tudi k tebi in te vzame domov!«

Dečku zašumi v glavi. Končno ne sliši ničesar več, kaj vse čeblja sestra, temveč samo strmi vanjo in se čudi. Ta prelepa, lična, mlada gospa, v svetlo lilasto svilo oblečena in v klobuku s peresom, z drhtečimi, težkimi kodri in sladkim, od sreče žarečim, hudomušnim obrazkom, naj bi bila mala, drobna Rikca, ki jo je videl zadnjič kot osem let staro stvarco, ki je v vsako reč hotela vtekniti svoj nosek? Tedaj ji je štrlela toga kitica po hrbtu in šilasti nosek ni bil vselej snažen. In veseli, mladi gospod, ki tako krepko koraka in se tako brezskrbno smeje in govori, je njen mož! In on naj gre z njima domov!

»Potem se boš vsaj lahko pošteno šolal,« reče Henrika. »O kakšno nebeško veselje bo to. Pa zdaj greš vendar z nama v gostilno, boš z nama jedel, kajne!«

Dovoljenje od magistra Jurko kmalu dobi in potem odidejo. Ponosno korači Jurko poleg imenitne gospode čez trg. In ko ga pred Kravanjevo gostilno gospod pl. Bissingen vpričo vseh ljudi potreplje po rami, rekoč »moj ljubi svak«, tedaj nehotoma dvigne Jurko plavolaso glavo bolj pokonci in oči mu zasijejo, kakor da bi se hotele kosati s sestrinimi.

Ko se polagoma poizgubi, kar jih je odtujevalo med seboj, se na vso moč raduje zaročne zgodbe obeh. Nak, Henrika! Znajden deklič je bila pač od vselej. Kaj takega tudi izvede samo ona!

Ti teče kljub bližajoči se nevihti k Judu Leviju po svile za vezenje, ker mora do jutri zjutraj izgotoviti praznjo obleko za neko dvorno damo. — Seveda teče brez dežnika. — No, in ko nese domov drago svilo za vezenje, se nanagloma vlije ploha, kakor da pomivajo v nebesih za velike praznike. — Kaj naj zdaj? — Tako ti stoji ubogi otrok sredi trga in se boji za svilo. Tedaj pride — kakor angel božji! — ugleden gospod v škornjih za ježo da je kaj in z dežnikom v roki. Deklička skoči v svoji stiski k njemu. »Prosim, gospod, — svila se mi bo vsa zmočila. — Me ne bi...« Mahoma ne more nič več govoriti. Gospod je vendar čisto mlad! In

zal gospod tudi še po vrhu! Hipoma jo obide sram — najrajši bi zbežala. Pa tedajci reče gospod: »Sem rad mali gospici na uslugo,« in že drži dežnik tudi nad njo. In potem, — ah, kako smešno! — reče ona v zadregi: »Prosim gospoda — samo nad svilo —,« in gre sama zunaj po dežju. »Toda gospica, stopite vendar noter, saj si sicer spridite obleko!« »Ah ne; to je samo platno, mu nič ne škodi.« In tedaj vidi gospod, da ima deklica že nekolikanj sprano, sinjo platneno obleko, ki se ji pa kar dražestno poda. In da ji cvete pod mokrino polt kakor šipkov cvet in da ji dežne kaplje teko skozi kodraste lase, ne da bi jih razkodrale. Ah, tu je pa naletel na kaj mično, nežno stvarco! — »Kje stanuje gospica?« »Ne daleč; saj boste videli,« reče plaho deklič. Čez časek spet vpraša gospod: »Svile je kupila gospica? Bi si pač rada lepo obvezla robčke? Ali celo podobice za pesmarico??« »Ah ne,« vzdihne Henrika, »obleko vezem za neko damo na dvoru.« — Ah, mala lepotinarica! — Čudno, ali ima nekaj svojskega to dekletce!

Pred vežnimi vrati sta. »Lepo se zahvaljujem gospodu,« reče, zardi in dvigne svetle, modre oči vsa zmedena k njemu. Tedaj si gospod ne more kaj, da ne bi vprašal: »Smem vedeti, kako je gospici ime? Imam tetko, ki se rada lepo nosi, pa ji nobena vezilja ne naredi dovolj lično. In ker veze gospica pač za dame na dveru...« Gospod je pozabil docela, da ni navada, da bi komu pri kupčijskih pogajanjih tako pristrčno stiskali roko.

»Henrika pl. Strettnitz mi je ime. — In tudi kaj hvaležna bi bila, ako bi milostljiva gospodična teta naklonila čast. — Smo tako revni.«

Veselega, mladega plemiča pl. Bissingena ni njegov živ dan nobena reč tako genila kakor te preproste besede uboge gospodične, in razume se samo po sebi, da si je nikdar zadovoljna teta morala kar v najkrajšem času dati vezti več prav krasnih oblek.

In zdaj sedita tu, sijajna zakonska dvojica, in pri-

povedujeta Jurku, kako silno sta srečna. In medtem se poljubujeta kar očitno in mala Henrika gre celo tako daleč, da Jurku ponagaja, ali ni mrvo nevoščljiv, in se smeje tako prisrčno, ko si zriše, kako mično bo, kadar bo tudi on imel gospo. Jurko spodmoljeno pogleda. Aa! Babe! Saj zatulijo, če se jih človek le dotakne!

Potem pripovedujeta o mami. Zdrava je in neskončno se veseli, da bo svojega najmlajšega spet lahko kmalu razvajala, kakor imajo navado matere, saj, še celo njegovega lesenega konjička je poiskala! Kako bo zastrmela, ko ga bo videla tolikšnega fanta! — Kaj počne Regina? Ah, ubožica še vedno čaka ženina. Ne more se odločiti, da bi sprejela roko spoštovanega uradnika. — In brat? — Je na francoski meji, se malo oglasi. Saj ga poznaš!

Ah, Jurko ga malo pozna! V spominu ima redko-besednega, zamerljivega kadeta — kaj več? —

Posedijo še po večerji skupaj. Svak naroči pečenke in sladkega vina. Potem mora dečko domov. Zgodaj zjutraj mlada dvojica odpotuje. — Veselo se poslovijo.

»Kmalu spet prideva.«

»In mama, pomisli, mama pride tedaj z nama!«

»Na svidenje!«

»Na svidenje!«

Na vežnih vratih se Jurko še enkrat okrene in zavihiti čepico. — Potem se napoti proti Pevskemu domu. Vrtoglavi se mu in lica mu gore. — Dela to vino ali veselje? Devet let je hrepenel, kljuboval, jokal in se veselil. — In zdaj ti pride kakor pravljica. — Sestra, — svak — in mati pride, mati! — Domov pojde! Domov! V nenadni blaženosti vrže čepico kvišku in odvihra na vrt, kjer sedi Ivan tih in blede pri rožnem grmu.

»Ivan, Ivan, moja sestra je prišla! — In mati pride jeseni in me vzame domov!«

Ivan se malce zdrzne in poskuša biti vesel. Pa hipoma ga strese po vsem životu in dve veliki solzi se mu potočite po upalem, do smrti žalostnem obrazu.

Tedaj opazi Jurko, da visi nad ograjenim vrtom večer, siv in oblačen.

— — — — —

Jurko in Ivan stičeta po Goričici, pokukata v loreško kapelico, si natlačita žepe z lešniki in slednjič ležeta v senco za znamenjem, ki stoji med kapelo in mežnijo.

Z belimi zobmi tareta trde, rjave lešnikove lupine. Udobno se preteza Jurko v travi in mežika za lastovkami, ki bleščeč se švigajo po zraku. Bil je včeraj čisto sam na Krnski gori brez vsakršne hrane, samo eno jabolko je imel v žepu. Bilo je kaj lepo. — Danes je pa zato len kakor maček v zapečku. — Jutri pojde na Štelén. Ivanu ne pove ničesar; mora vendarle pogledati, kje se mu je prijatelj takrat ponesrečil. — Je prav za prav prijetno laziti sam okrog. — Seveda, če bi hodil z njim Ivan kakor njega dni, bi bilo še prijetneje.

Ivan sloni ob zidu; visoko je skrčil kolena in si jih oklenil z rokami. — Jurko ga zadovoljno gleda. Kako ima danes rdeča lica! Zdaj bo gotovo kmalu zdrav. — Tudi je spet zelo živahen, nič več tako ubit! Škoda, da bo kmalu že konec počitnic! Zdaj šele bi se lahko začelo, kakor se spodobi!

Od daljnega sejmišča se slišijo kladiva. Tržne lope stavijo. Jutri se začne jesenski sejem. — In pojutrišnjem bo vprav leto, kar je umrl Ivanu oče. — Ali je bilo to dolgo leto!

Tudi v Jurku se budijo spomini, ko sliši peti kladiva in pokati žaganice.

»Ivan — še veš, kako si prišel v Pevski dom? Jaz sem bil pravkar po cesarsko pljunil.«

To potegne Ivana iz razmišljanja.

»Imenitno si znal,« reče in se zasmije.

Veselo pogrevata dogodke, ki se je z njimi začelo njuno prijateljstvo, in se skriv navdušujeta, da sta si bila tako zvesta in složna. —

Kar se Jurko zamisli in reče:

»Kaj le bo k letu osorej?«

»Kaj, takrat bova že daleč drug od drugega, — ti v Potsdamu gosposki študent, — jaz tu v Št. Vidu frančiškan!«

Tedajci spreleti Jurka sram, da bi bilo njemu bolje kakor tovarišu.

»Seveda gosposki!« zagode, »zato, če je moj svak graščak, sem jaz še vedno isti revež.«

»Že, že,« ga pogovarja tovariš, ki je rekel vsekako povsem nedolžno. —

»Pa pozneje, ko boš kdaj odvetnik ali celo sodnik, takrat boš na konju.«

»Tudi ni nikjer zapisano, da bom odvetnik. Morebiti bom čisto kaj drugega.«

»Kaj pa?« vpraša Ivan začudeno.

»Prav nič!« zakriči Jurko nenadoma divje in ga dregne v bok: »Gusar bom!«

Ivan potlači polglasen, bolesten vzklik in meni nato dobrodušno:

»Ah pojdi no, ko boš kdaj pri materi v Potsdamu, tedaj —.«

»Kaj tedaj!« mu Jurko rezko preseka besedo, »zdi se mi, da komaj čakaš, da me ne boš več videl?«

Zdaj plane tudi Ivan pokonci:

»Si znorel?«

»Le ne delaj se tako! Meniš, da ne vem, da ti je vseč, da grem? Že včeraj sem se gnevil. Venomer sprahuješ: Si vesel? Kdaj pride mati?«

»Saj si res obnorel! Sem pač mislil, da se že močno veseliš?«

Jasno se Jurko zasmije.

»Seveda se veselim! Pa še kako! — Seveda! Toda tebi se niti ne sanja — —.«

Ves žareč od vzburjenosti skoči na noge in se pri-tisne k steni znamenja.

»Ampak — Jurko,« reče Ivan poparjen, »kaj pa ti je?« —

»Nič mi ni! Kaj mi če biti? — Bolj pametno bo, da greva domov!«

Z dolgimi koraki hiti temno po poti navzdol in Ivan mu sledi zvesto kakor senca.

Čudni časi. Imata se rajši kakor kdaj poprej, pa se prepirata slednji dan. Vsekakor traja zelo dolgo, da končno Ivan izsledi, zakaj je Jurko tako občutljiv; Jurko pak spet nasproti niti ne sluti ne, da je Ivan zato tako nerazumljivo nagel in čemern, ker mu skrivna vročica spreletuje žile. — Ne ujemata se Bog ve kaj, držita se hladno in kakor da sta huda drug na drugega in vendar, ko ležita zvečer v postelji, preračunavata oba, kako dolgo bosta še skupaj. — Jesen! Že obleta prvo listje in astre cveto v skromni lepoti ob stezicah po vrtu.

Jurko je že dobil pismo od matere, da se pravkar odpravlja na pot, da pa namerava najprej nekaj tednov preživeti v svoji domovini na gornjem Koroškem, preden pride ponj in ga vzame domov. Burno hrepenenje ga je takrat poprijelo po materi; skoraj je bil jezen nanjo, da je ni précej k njemu. — In vendar — in vendar!

Oba prijatelja stojita na tratini na Krnski gori in zreta v daljno deželo. Noriške Alpe se vlečejo v rjavo zelenih, valovitih črtah, daljne Karavanke blešče modrikasto belo kakor zasanjano ozidje pravljичnega mesta. In ob njihovem vznožju se razprostira Gosposvetsko polje in doline, bleščeča jezera, zeleno se spreminjajoča, trstnate močave. V lahni meglici zagrnjen leži Celovec. Vasi ob Glini pa in Št. Vid pozdravljajo veselo iz pisanih polj. Cvetlice cveto po rebri, ptice pojo in nebo je modro in jasno kot steklo.

Dečka stojita molče na sočnem pobočju. Poznata slednjo vodico, ki skaklja z gora, vsak grič, sleherno zaselje. Vesta za pravljice, ki prepletajo zasanjano deželo, in njene pesmi so jima kaj domače. Na dolгих popotovanjih, ki je hodil Ivan po njih z očetom, je videl dokaj lepih dežel: Tirole, Bavarsko, Donavo, Reno. Pa vselej, ko sta se do sitega nagledala tujine, je rekel oče napol vesel, napol žalosten: »Je že lepo, pa na Koroškem je še vse lepše!« In potem mu je pripovedoval

pripovedke in pel pesmi in skoraj sleherni večer je stegnil roko in rekel: »Viš, Ivanek, tam čez je Koroška, tam si doma!«

Da, ves popotovanjski čas je bil doma na Koroškem.

»Lepo je!« reče Ivan naravnost pobožno.

Jurko se ne gane.

Kar zvonko zakliče:

»Ti! Lej! Jastreb!« —

Iz gozda završi lep, močan ptič kvišku. Peruti mu zveneč udarijo nekaj kratov druga ob drugo, nato se popelje mirno krožeč tja nad dolino.

»Pazi, vsak čas bo šinil!«

Napeto zasledujeta velike črte njegovega vzleta.

»Zdaj!« —

Ptica sklopi peruti ter jih za neverjetno dolgo časa stisne ob vitki život. —

»Zdaj!« —

Kratek bojni vzklik — in kvišku, kvišku plava v strmih zavojnicah. Vedno manjša se mu riše črna postava v jasno nebo. Še čudno blede blisk in izginil je. —

Občudujoč strmita dečka še za časek v prazni zrak.

»To ti ima moč!«

»Čemu pa je zletel v višavo?« vpraša Ivan. —

»Čemu — za zabavo!« meni prijatelj.

»Akralinč, da bi mogel za njim,« si umišlja Ivan, »vedno više in više —.«

»Haha — danes še oblaka ne bi imel na nebu, da bi se vsedel nanj!«

»Čemu mi bo oblak! Skozi nebo bi zletel!«

»In pri prvi skušnji bi rekel kantor: Mirko, poj ti alto solo, — ko si je Kamenar utrl črepinjo,« se norčuje Jurko.

»Pa kaj zato, če bi si jo! Vrh nebes bi pa le bil!«

»Káj pa si si boljši, če bi bil pa mrtev?«

»Káj si si boljši, če živiš, pa vse življenje prečepiš za pečjo?«

»Saj zastran tega ni potreba, da bi čepel za pečjo, saj lahko —.«

»Ali — ali!« reče Ivan in veličastno in gospodljivo zamahne z roko in Jurko čuti, da je premagan. — Da bi čepel za pečjo, za to pač sam nikakor ni. Zatorej samo zagode:

»No, le reci še bolj na glas: Ali — ali! Peruti ti zastran tega ne bodo zrasle. Moral boš kljub temu sedeti za pečjo!«

»No, za pečjo ne ostanem! Misijonar bom! K poganom pojdem!« se razvnema Ivan.

»No, le pojdi, da te požro.«

»Le naj me!«

To zveni tako navdušeno, da ga Jurko ostro pogleda.

»Se ti sanja?« vpraša negotovo, ko vidi, kako žaré oči in goré lica tovarišu.

»Nič se mi ne sanja,« se zasmije Ivan in zablisne vanj z očmi.

Jurko ga mahoma kar ne more prav razumeti. — Da koga požro, to vendar ni nič kaj slaven konec. Nenadoma pa vzklikne kakor razsvetljen:

»No, seveda, saj bi bil lahko že prej vedel! Kratkot malo dirjaš za patrom Bernardinom čez drn in strn!«

»Zakaj?« vpraša ostro Ivan.

»Pojdi no, ne pretvarjaj se! Ker gre oni k Indijancem, tiščiš pa še ti za njim! Saj že vsakdo ve, da si ves zateleban vanj!«

»K Indijancem?« vpraša Ivan ves brezduh. »Kdo ti je povedal?«

»No, vse mesto že ve — prav za prav nak — Henrik je pravil cerkovniku Čuku.«

»Tako. — — — Kdaj?«

»Že prejšnjo soboto. — Ah — konec novembra!«

Zdaj je Jurku vendarle močno žal, da je tako prestrašil prijatelja.

»Je še več kakor šest tednov do tedaj,« ga tolaži in obraz se mu temni. »No — kaj nisi vedel?«

Ivan odkima in zakašlja dvakrat, trikrat trdo in suho. — Rdečica in bledica mu šineta čez pozorni obraz. Nato zvonko in rezko zažvižga.

Splezata po rebri navzdol in prideta v goščo. Treba je preplezati plot; tedaj Ivanu odpove sapa, da preneha žvižgati. Jurko reče:

»Škoda, da gre pater Bernardin.«

»Seveda je škoda,« meni Ivan brezbrizno.

»Ti ni žal po njem?«

»Nak,« reče Ivan in strese z glavo, da mu zavihrajo lasje.

Tako Jurko nikakor ne ve, pri čem je. — Hipoma zavre v njem jeza, da zaskoči Ivanu pot in se spet zbadljivo zadere:

»Saj si že cel norec! Najprej ga imaš rad kakor malega bogca, potem ti pa niti žal ni, da gre. Saj ga ne boš nikoli več videl, svoj živ dan ne!«

»Saj sam vem, da ne,« meni Ivan in se skuša še nekaj časa delati ravnodušnega.

»Kar veselim se, kako boš gledal, ko ga zares ne bo več tukaj!« se zasmije Jurko porogljivo.

Tedaj se zbega in zmede rjavi dečko.

»Daj mi mir!« zakriči in pobledi kakor sveča. »Kaj tebi mar, kaj si jaz mislim!«

Togotno porine Jurka vstran in zbeži povprek navzdol skozi gozd. Jurko pa se šeta z največjo ravnodušnostjo po potki za njim in brenčé poje:

»Tam na vrtni gredi...«

Tega Ivan ne more prenesti —, vtrga si stebelce nežne, bele gozdne cvetlice in ga polagoma žveči. — Da se je Ivan ozrl, bi se gnevil. — Toda ne ozre se in izgine kmalu med goščo rjavih debel.

Jurko koraca čimdalje hitreje okrog ovinka. Potem pa, ko pot spet zavije nazaj, gre počasneje. Naj si Ivan nikar ne domišlja, da bi šel rad z njim! In če je hud, kaj mu to mar! — Bo li počakal? Nak. — Žgoča nejevolja ga muči, vendar brenči dalje:

»V samostan gre mladi vitez.«

Ha — tam na mahovitem tršu pod potom se zgane nekaj črnega! No — če se ti ne oglasiš, — ja z te tudi ne oговорim. Strumno pojdem mimo.

»Za bolezen so zdravila,
za ljubezen jih pa ni!«

peva vsiljivo. Ivan ga ne pokliče. — Kakor če! Tak lice-
merek! Potuhnjenec! — Ko pa pride spet mimo okljuka
in Ivana ni na poti, mu postane tesno. Kaj je t a k o
jezen? — Ali mu je tisto zastran patra Bernardina
tako šlo k srcu? Jurko sede na parobek in čaka. —
Kmalu ga mine vsa potrpežljivost; postoji za trenutek
neodločno, ali naj gre domov ali naj poišče Ivana, in
se ukrade nato kakor oprezen lovec v goščo.

Ko potem zagleda Ivana sloneti ob balvanu, dvigne
roke, kakor da hoče pomeriti, in zaori:

»Bonf!«

Ivan se zdrzne in reče čez časek tudi: »Bonf!« pa
mu ne verjame noben zajec, da bi moglo kaj pasti na
tak strel. Nedolžno se smehljaje pride Jurko bliže.

»Si mislil, da te ne najdem? Kaj!«

Ivan zategne obraz v nasmeh, toda tovariš vidi, da
ima oči objokane. In spredaj na srajci se blesti rdeč,
krvav madež.

»No, kaj si si pa tu-le naredil? Padel?«

»Ne,« reče Ivan zmedeno, »zakašljaj sem.«

Nekaj težkega leže Jurku na srce. Strmi v rumeni,
drhteči obraz, ki trudno sloni na mahovitem kamenu,
in plaho vpraša:

»Ti je slabo?«

»Ah — slabo! Malo se mi vrti in malo me boli.
Pa je že bolje.«

Jurko mu ne verjame prav. Sede k Ivanu v mah
in ga gleda. Ta je spet zaprl oči in diha težko in sunko-
vito. — Spet bo zbolel! — In boleti ga mora, ker se
mu je zarezala tako globoka guba nad nosom. — Moj
Bog, da le moram biti zmeraj tak osel! Da ga nisem
tako razjezil, bi bila že daleč proti domu.

Ivan odpre veke in vpraša čudno mirno:

»Kaj misliš, Jurko, bom kmalu umrl?«

»Ne bodi prismojen! Pri štirinajstih letih!«

»Moj oče so tudi tako kri pljuvali. — Povej mi po pravici!«

Jurku postane vroče. To je že dokajkrat slišal, da je to slabo znamenje. — Ampak Ivan — ne!

»To je pač še od pljučnice. Je že obledela kri. Boga, Boga zahvali, da gre ven,« reče nekako površno.

»Meniš?«

Temne oči se mu spet zapro. Jurku pa se zazdi, kakor da je on kriv, da Ivan tu tako betežen leži ob skali. Vedno bolj ga muči pekoč strah, kaj če bi prijatelj vendarle umrl in bi bil on kriv. Po silnem boju slednjič temno reče:

»Ivan, nisem te hotel žaliti.«

Ivan ga debelo pogleda.

»Saj nisem užaljen. Le prišlo je tako.«

»Saj pater Bernardin ne odide še tako hitro. Do takrat še ozdraviš. — Ti res ni nič žal?«

Jurku ne da miru.

Tako reven, kakor je zdaj, se Ivan ne more delati veselega.

»Mi je že žal,« reče hripavo, »pa veš, Jurko — saj hočem samo Boga — —«

Vélike besede ne izgovori, pa Jurko razume dobro. Čisto utihne. — Seveda, če hoče ljubiti samo Boga, potem se ne sme žalostiti, da odide pater Bernardin. —

Ivan si potegne sunkoma skozi lase in reče živo:

»Pa se mi ne posreči popolnoma. Toda mora iti! Četudi vse! Tudi umreti! — Mejdun, da bi mogel človek tako kakor tisti jastreb!«

Tedaj se Jurku polagoma jasni, da začenja Ivan naskakovati, pa naj si pri tem zdrobi glavo, in nena doma ga spreleti tako vroče, kakor da sedi sredi poletja pri zakurjeni peči.

Čez pol ure Ivanu toliko odleže, da se lahko odpravita na pot. Molče gresta z griča doli do ceste. Tu postane Ivan spet omotičen in ne vesta prav, kako

bosta prišla do doma. Ko tako malce posedita na omejku, pridrdra koleseljček, ki je vanj vprežen brhek sêrček.

»Jej,« vzklikne Jurko, »doktor Bobek se pelje!«

In preden ga more Ivan zadržati, skoči Jurko zdravniku naproti in zakliče:

»Gospod doktor! Gospod doktor!«

»Kaj bi rad, sinko moj?« vpraša starec prijazno in kar čudovito počí z bičem.

»Se ne bi smela privezati? Ivanu ni dobro.«

Zdaj se tudi Ivan primakne in se v zadregi pokloni.

»Oho, kaj se je zgodilo?«

»Kri je bljuval gori na Krnski gori. In zdaj je tako omotičen.«

Doktor potiplje dečku žilo in zmaje z mogočno, olasuljeno glavo. —

»Kri — tako, tako. — Stopi no gori! Tako. Kdo pa ti je tudi velel hoditi na Krnsko goro, ti negodè ti?«

»Jaz,« odvrne urno Jurko in skoči na voz. Konjiček potegne.

»Si spet zagovarjal hudiča?«

Ivan zardi in odkima. Doktor je seveda že zdavnaj izsledil, kaj in kako je bilo s peklenško pustolovščino. Vzljubil je pogumnega fantiča med njegovo boleznijo in mu je od srca žal, da z zdravjem noče iti na boljše.

»Ne govori danes preveč in jutri ostani v postelji! In pojutrišnjem pridi k meni!«

»Zdaj bo kmalu konec počitnic,« se okrene k Jurku.

Ta prikima in malce vzdihne.

»Si se že odločil, kaj misliš postati? Medikus? Kaj?« Dečko strese z glavo.

»Mati pravi, da bi šel k pravoznanstvu.«

»No, in ti?«

»Ne vem.«

»Kakšna reč te menda že bolj mika kot druga?« Jurko skomigne z rameni.

»O saj, mika me kar čuda reči,« reče in ga je skoraj sram.

»No, časa še dovolj,« reče zdravnik in se brine spet za konjička.

Žalostno stisne Jurko glavo med pleča. Ah, nikakor ni več časa dovolj. Ko pride mati in ga vpraša, mora vendar vedeti. Ko pogleda nazaj, vidi, kako so trudne oči prijateljave kar čudno velike in vanj uprte, in v rahlem sramu začuti, da nima ničesar več skrivati pred njim.

Tiste dni so se dečki spet vrnili — eden je nov med njimi, iz Velikovca —, šola se je začela in cerkveni zbor se je iznova sešel. Vsi so prinesli zagorele, okroglaste obraze in pripovedujejo na dolgo in široko o lepotijah, ki so jih doživeli v teh dveh mesecih. Celo Hinko je postal živahnejši in glasnejši.

Zdaj se pravi spet pridno se učiti in vaditi. Ivan hodi rad v šolo, učenje doma pa mu gre stežka. Sleherni večer je tako truden. Neumno je tudi, da ga, kadar gode, tako boli tam, kjer so zlomljena rebra. Ko so peli mašo o Svetem Duhu, je skoraj ni mogel gosti do konca. Pri Agnus Dei mu je pot kar lil s čela.

V petek potem je moral nesti sveženj not h kantorju. Veselo se vzbne gori po stopnicah do podstrešne izbice. Tako rad gre k Škorčku. Ta sedi z ozarjenim obličjem pri harfi in igra spet dve počasni pesmi v molu. Pokima dečku in se izpočetka ne da motiti. Potem reče:

»Poskusi še ti!«

Veselo se postavi Ivan k plemenitemu glasbilu in dolgi prsti mu pobožajo strune.

»Bi se nemara rad učil harfo?«

»Rad, o rad!« vzklikne dečko.

»Mislim, da bi se je kmalu naučil. Kdaj kaj utegneš?«

»Bi moral prej vprašati magistra. Končno nemara še dovolil ne bi. Tu pošilja note. Te so za Jurka za flavto, te tu za gosli. Bog plačaj!«

Kantor ljubeznivo pogleda njegove lepo pisane notne zvezke, se malce nasmehne razjarjenemu mačku, ki ga je narisal Jurko na naslovno stran, in mu nato reče:

»Saj si pri maestru Veraciniju kar dosti pridobil, zlasti da prav vodiš lok in zadeneš ton, toda varovati se moraš, da se ne navadiš zanemarjati drže, kar je žal v navadi pri takih virtuozih. Pri zadnji maši si stal kakor nalomljen trstikovec.«

Ivan prikima.

»Se bom potrudil,« reče in požre izgovor, ki bi ga z lahkoto dobro utemeljil. Kantor preklada po skrinji in privleče iz nje zvitek.

»Alto solo, — et incarnatus est. — To se nauči do nedelje.«

Ivan si pogleda mesto. Čudovito lep solo. Toda peti ne bo mogel. Težko sopeč reče kantorju:

»Ne vem, zdaj kar nič več ne morem prav peti.«

»Oho, kaj glas spreminjaš?«

»Ne, le tako hripav sem, odkar sem bil bolan.«

»Saj, saj,« meni starec, »sem že sam opazil. Ni še nič bolje?«

»Nič, še rajši slabeje.«

»Daj, poskusi! Morda si samo domišljaš.«

Ivan vzame list z notami in začne. Globoki, jekleni glas mu zveni medlo in zastrto. —

»Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Mari — i —.«

Za gostolevek ima dokaj premalo sape, kar odlomi ga s čudno steklenim glasom in zakašlja. Kantor ga pogleda in počasi zmaje z glavo.

»Da, da. To že ne pojde. Bo moral Mirko peti. — Ti ne sme biti hudo. Vsakdo je kdaj hripav. — — — Kako pa sicer zdravje?«

Ivan ne ve prav, kaj naj reče. Bolan vendar ni več!

»Sem pač še malce reven,« meni negotovo.

Starec ga prime za roke in ga tolaži:

»Bo že spet bolje, Ivan! Menim pa, da bo zares bolj

pametno, da ne poješ, dokler si hripav. In zastran gosli — no, ti je hudo?»

Dečko prikima in povesi pogled.

»No, za vse svete, za Marijino spočetje in božič boš že godel. Sicer pa za zdaj rajši prenehaj!«

Ivan spet prikima in stisne zobe. Nič več peti! Nič več gosti! S silno premočjo potisne nazaj vase solze. Tako bedasto je vse to — vsak trenutek bi naj-rajši zatulil!

»Ob nedeljah tudi ne nikdar več?» vpraša strto.

»No, če bi že rad —,« odvrne starec in dečko mu spozna na glasu, da mu ni Bog ve koliko na tem. No saj, taka vrana na koru vendar ni nič kaj lepega! To mora pač tudi sam sprevideti!

Srčno reče Ivan:

»Potem bom pa hodil rajši ministrirat.«

»Kakor se ti zdi,« reče starec skoraj mehko.

Popelje ga k ptičnici, ki v njej frfota bleščeče črn kos. »Ta ti zna lepo peti,« hvali. »Če ga hočeš, ga lahko vzameš! Ko sem bil sam bolan, mi je ves dan —.«

»Saj nisem bolan,« reče Ivan skoraj togotno. »Ta mala mrvica kašlja! In zaprte ptičke se mi tako močno smilijo. Jaz bi jih izpustil! Naj odletijo!«

Prizanesljivo se smehlja starec.

»Izpustil?«

Zdaj, ko je zima pred durmi?

Da le ti ne bi prehitro odletel!

— — — — —
Teden kasnje sedi Ivan ves zmeden v kotu učilnice. Zvečer je in drugi fantički so zbrani v pevski sobi. Vreščav krik in vik, da gre kar skozi ušesa, prodira semkaj skozi steno, kajti skušnja je za vse hkrati. To ti škrtajo violine glasno in rahlo druga čez drugo, čelo tuli in triangel cinglja, kakor da ga je obsedlo. Čez ves ta direndaj pa gostoli Jurkova flavta.

Ivan si zatisne ušesa in se zgrozi. Te vaje so mu bile zmeraj muka. Tako grozno pa kakor današnja, ko ne more biti več sam zraven, pa ni bila še nobena. Ni

pa peklена godba, ki ga tako muči. Stiska je, ki vrta vanj, ki se mu ovija srca kakor strupena kača.

Ne ve, kaj je ljudem. Odrivajo ga polagoma vkraj. Kantor pravi, naj ne poje in ne gode. Dečki ga gledajo tako čudno sočutno; nobeden ga več ne izziva, naj se gre ruvat. Rektor je do njega nenavadno prizanesljiv. In davi, ko je spremil mladega, bledega kaplana v ža-grad in mu pomagal sleči sveta oblačila, je ta sklonil nežni, od kodrov obrobljeni obraz k njemu in rekel iz-podbudno milo:

»Ne moreš kar prav nič zatirati kašlja? Mi jemlje vso zbranost duha!«

Ivan je rekel, da ne more kdo ve kaj drugače, in ga je bilo močno sram.

»Potem boš pač moral pustiti ministriranje. To moti sveti kraj in častitljivo opravilo.«

Ivan mu je ponudil mašno kapo in rekel mirno:

»Potem z današnjim dnem jenjam!«

In šel je k Peterčku, ki je letos za velikega ministranta, in ga prosil, da mu ne bi bilo treba več hoditi streč k maši. Peterček je bil koj iste misli. Smešno! Ki je sicer tako gnocalo! Pač ne more biti dobro z njim. Toda zakaj ne? Saj vendar ni več bolan! Zastran kašlja uganjati toliko hrupa! Kaj ne kašljajo pozimi vsi de-čaki drug čez drugega kakor čreda volkov? Da je tako suh, to vendar nikomur nič ne škodi! Ne morejo biti vsi ljudje debeli. Da ponoči ne more spati in je čez dan tako truden, to tudi prav za prav nikomur nič mar. Kaj je treba ljudem tako ravnati, kakor da je že prav pri koncu?

Pa vendar! — Morda mu le ne povedo povsem ja-sno, kako je z njim. — Morda je tako bolan kakor nje-gov oče in bo moral umreti. — — Umreti! — Ti moj Bog! — Doli v črno zemljo — — —.

Zakoplje si obraz v roke in zaječi v divji vrišč slabo uglašениh godal. — Ah ti moj Bog, ne umreti! — Saj sem vendar še tako mlad! In vendar moram postati frančiškan in misijonar — in svetnik! — Tako kakor

sem zdaj, je vendar dosti prezgodaj, Gospod Jezus, dosti prezgodaj!

Prevrže se napol, položi roke na okensko polico in prižme vanje obraz. — Tako silno grenko je to, — da mora človek umreti s štirinajstimi leti! Saj ni čisto ničesar naredil! — Smrtna groza ga stresa. Krči prste in si zagrebe glavo globlje v roke.

Tedaj se ga dotakne za ramo roka.

»Ivan,« reče Jurkov glas, »kaj pa ti je?«

Ivan se zravna, pa si ne odloči rok od obraza.

»Ivan —,« reče Jurko še enkrat čisto plaho.

Tedaj Ivan pogleda in vpraša:

»Kaj bi rad?«

»Nič. Samo malo sem hotel pogledati, ali ti je česa treba.«

Sede k njemu na klop in ga zaskrbljeno gleda.

»Ničesar mi ni treba,« reče Ivan in se zdrzne.

Lep čas sedita tiho v mraku skupaj. Mali muzikanti hrumijo v sosednji sobi. Kar reče Jurko polglasno:

»Danes teden pride mama.«

Potem spet molčita dolgo časa.

Nenadoma okrene Ivan k prijatelju jasni, shujšani obraz.

»Jurko,« veli čisto prostodušno, »menim, da bom le moral umreti. Kaj ne bi hotel postati ti frančiškan namesto mene?«

»Bi,« reče Jurko in mu poda roko.

Med veselim trobentanjem zapelje pošta skozi vrata. Okna so zaprta, kajti poznojesenski hlad pride starejši dami celo sončne dni dokaj občutno do živega.

»Ima gospa mama ogrinjalko? Torbico?«

Gospa mama si uredi sivo ogrinjalko, iztika nekaj vzburjeno po kotih voza, se poslovi z nekolikanj zmedenimi pokloni od sopotnikov in pomoli glavo skozi okno.

»Ali je prišel? Kaj misliš, Henrika?«

Hči jo poljubi in reče: »Gotovo, gospa mama,« ter jo spet poljubi.

Voz se ustavi. Cepetaje stopi okroglasta gospa na stopnico ter se stoči na tla in se ozira naokrog. Kje — kje —?

Iz gostilniške veže stopi velik, krepak fantič v črni obleki. Obraz mu je čisto bel. Pristopi h gospe in jo za trenutek vprašaje gleda. Gospa razprostre roke in zahtipa:

»Jurko! Moj ljubi otrok!«

In fantič jo poljubi in vedno spet jeclja:

»Ljuba mama! — Ljuba mama!«

Potem se tudi njemu potoče solze in zateče se v hišo. Drhteč od sreče gredo gori po stopnicah in se v sobah iznova objemljejo.

»In zdaj, daj no vendar, da te že ogledam! Ah fant, kako si zrasel!«

S ponosom in bolestjo preiskujejo materine oči krepko postavo dečkovo. Da, to je njen otrok, potezo za potezo: isti dečko in vendar tujec. Zlasti kodri, nekdam njena radost, niso nič manj kodrasti, pač pa so slabo pristriženi. Modre oči se smejejo kakor prejšnje čase, le da se ji zdi, da leže pregloboko. Ah, in vlažni, okrogli, črešnjevi gobček je zrasel v krepka, ostro začrtana, oblastna usta, ki se komaj še podajo k okroglim licem. Ah, Jurko! Kako se ji je znal svoj čas priviti h kolenu in se navihano namuzati! In zdaj stoji tu pred njo — potegnjen in ponosen, da bi skoraj že na njo zviška gledal. — Devet let je dolga doba! — Pozdaj pa ga noče več pustiti od sebe! On naj bo sonce njeni starosti!

Sede poleg njega za mizo in krepko drži njegovo roko v svoji. Ne more se ga nagledati. Ko se tako smeje in kaže zobe, je vsekakor ves njen najmlajši! — In v šoli mu gre dobro — o, kako neverjetno lepo spričevalo! Res se lahko ponaša z njim. — In kako začjenja sličiti svojemu očetu! Sreča njene ljubezni ji spet zaživi v veselo odvažnih očeh tega dečka, v tej kodrasti glavi, ki jo sin podjetno stresa kakor kak zavojevalec, v kri-

stalni iskrenosti njegovega govora. — Da, tak je bil on! Tak je bil on, ko sta se spoznala in vzljubila v Devinu, smeli plavolasi poročnik in mlada, obilno preizkušena gospica družabnica baronice Gussowe!

Nežno poboža mati sinu roko in reče ginjena:

»Mi je prav tako, kakor da vidim tvojega pokojnega očeta! — O Jurko, to ti je bil junak! Postani le še ti takšen, kakršen je bil on, pa boš cel mož! — Brž ko pridemo domov, ti pokažem njegova pisma.«

Dečko ta hip zardi in povesi oči. Mati ne opazi tega in vsa blažena nadaljuje.

»Ti ubogi otrok, pozdaj boš imel vse bolje kakor dozdaj! Tvoj svak — veš, ima Henriko tako rad, da še sam ne ve, kaj vse bi ji storil, — tvoj svak te je že pri-
glasil v neki berlinski seminar. Tam se boš lahko brez skrbi šolal dalje. Zares se ni spodobilo, da se je moral Strettnitz ubijati po šolah kot pevec! — Tako med kmečkimi fantički! — Seveda, bili so težki časi! — — In vsak prost dan kajpada prideš iz mesta ven na kmete, na graščino. Jurko, kar strmel boš! Konji, psi! — Zdaj ti pa ni treba še nadalje tukaj ostajati? Rada bi, da odrinemo že jutri. Zima je blizu in takrat mi vožnja nikdar ne stori dobro. — Sem pač pristarala.«

Jurku utriplje srce prav do vrata. Da le precej začenja s to rečjo! Kako naj mu da srce, da bi ji kar tako naglo skalil veselje!

»Saj vendar niste stari, gospa mama,« reče ljubeznivo. Nikakor ne more zaslediti, da bi bila mati stara, le na moč zaskrbljena je in tako majhna je postala. To ga tako silno gane. Mati se malce zasmije in vpraša, saj je zadeva vendar tako važna:

»Lahko odrineš že jutri?«

Jurko se vzravna.

»Ne še,« reče, ne da bi jo pogledal.

»Ampak otrok, kaj ti nisem pisala tako nujno, da se lepo zahvali gospodu patru rektorju in magistru in naznani, da bi 10. novembra izstopil iz šole! Kaj ti

morda branijo? Kaj takega vendar ne more biti! Pritožim se knezoškofu!«

Jurko vstane in stopi prednjo. Prsti se mu krčevito oprimejo za rob pri mizi.

»Oprostite mi, mama, — sploh nisem hotel prositi.«

Dobri očesci se gospe razširita v strmo začudenje. Potem se gospa malce negotovo zasmije.

»Kaj bi jo rajši kar tako popihal? Kaj podobno ti je kaj takega! Toda od svoje mame vendar ne smeš zahtevati — — —.«

»Nisem tako mislil. — Hotel sem le lepo prositi, da bi smel ostati v Št. Vidu.«

»Jurko,« vzdikne mati zavzeta, »kaj ti le na misel ne pride?!«

»Mama, jusa ne morem študirati, — frančiškan hočem postati.«

»Fran—či—škan!!« zaječi mati in se sesede sama vase, »kaj t a k e g a bi mi mogel narediti?«

Tih in bled sloni dečko pri mizi in zre mater z milo prosečimi očmi. Vrata v sosednjo sobo se odpro. Henrika pokuka skozi nje.

»Gospa mama, vam ni dobro?«

Zagleda brata stati in vpraša očitajoče:

»Ampak Jurko, kaj si jo moral žaliti že koj prvo uro? Kaj pa pravi, fantalin hudobni?«

»Frančiškan hoče postati! Bosonogi menih!« jadikuje mati.

Tedajci se Henrika zasmije.

»Ti, Jurko? Kar postane naj, mama! Preden mine mesec dni, bo že ves skesan spet pri nas!«

In veseli, bogati svak pride tudi bliže in zmaje z glavo, kakor da je slišal slab dovtip. Je luteran in ne razume kaj takega.

»Kdo te je pa pregovoril k temu?« vpraša prizanesljivo.

»Nihče!« vzdikne Jurko zvonko. »Že dolgo čutim, pa nisem maral. Toda odvetnik tudi ne morem postati! In zdaj vem čisto zagotovo!«

»No, ampak čemu, za voljo božjo?« vzklikne Henrika, ki ji zdaj le postane grozljivo neprilичno pred resnim obrazom bratovim.

Jurko zardi.

»To povem samo mami!«

Boječe se nagne gospa in se mu približa z ušesom k ustim.

»No povej mi!«

Teško mu postaja. Toda mati mora le vedeti.

»Samo — zastran Boga,« zašepeta dečko.

Mati je razočarana.

»Kaj naj to pomeni? Kako prenapet si postal!« zaveka in pogleda zeta, kakor bi ga hotela prositi pomoči.

»To ni nič prenapeto,« odvrne Jurko odločno. »Moj prijatelj, Ivan, on bo tudi tako naredil. Hoče tudi postati frančiškan. In on ni kar nič prenapet!«

»Tako! Zdaj ga imamo, predraga gospa mama,« zapropota gospod pl. Bissingen dobrovoljno. »Prijatelj! — Mon Dieu! Saj poznamo taka mladostna prijateljstva v teh letih! Ako eden po naravi jeclja, jeclja drugi za njim iz ljubezni. Bo najbolje, da fantičku temeljito izmijemo glavo, da ne bo nadlegoval našega najmlajšega s takimi čenčami, in zadeva je rešena!«

»Meniš?« vzdihne gospa pl. Strettnitz.

»Ne bo dosti zaleglo,« se ustavlja Jurko, »saj ne delam zastran njega!«

Kako zastrmi Ivan, ko mu povedo, naj gre k Jurkovim sorodnikom v gostilno. Urno si ogrne plašček in oddirja za hlapcem.

Večglasen »noter« zadoni skozi vrata. Prvo, kar zagleda v sobi, je Jurko, ki kljubestno sedi na stolu in mu strelja z očmi silna znamenja, ki pa jih Ivan ne razume. In tam v naslanjaču joka stara gospa.

Gospod pl. Bissingen pride nadenj z mogočnimi koraki.

»Kako to, da si drzneš našemu Jurku trapiti in mešati glavo z meniškimi mislimi?« vpraša jezo.

Ivan samo pogleda gospoda in si je koj na jasnem, kako in kaj.

»Moj prijatelj je in se pač pogovarjava, kakor mi-sliva. Prigovarjal mu pa nisem. Je sam dovolj pameten, da ve, kaj hoče,« reče mirno.

Potem mu pa pride na um, da morda le ne bi bilo povsem res, in pristavi:

»Samo — pred tednom dni, tedaj sem ga vprašal, ali ne bi hotel postati frančiškan namesto mene.«

»Aha! Torej vendarle!« se zmagoslavno vzradosti mladi gospod. »Kali ne gre sam rad v samostan, da naj bi drugi skočil vanj namesto njega? To vendar ni ni-kakšno prijateljstvo!«

»Bi že rad tudi sam,« reče Ivan, »pa sem zmeraj bolan — in bom najrajši moral kmalu umreti.«

Bleščeče se, temne, vročične oči se mu srečajo čudno globoko s pogledom moža. Tedaj zasiže duša iz daljne bliskavice smrtno groze, iz zmagovitega miru nedoumne krotkosti.

Možu zamre pred tem pogledom zasmeh na ustnih. Sočutno reče Henrika:

»Sedi vendar,« in primakne Ivanu stol.

Mati ga pa gleda postrani, kakor bi ga hotela od-riniti vstran. Podzavestno čuti, da je ta tuji, bolni dečko vendarle kriv, da se ji je zmešal njen otrok. Skoraj si-loma potegne Jurka nase in razdraženo vpraša:

»No, in če veš, da boš moral umreti, čemu hočeš nagniti mojega sina, da bi se onesrečil za vse življenje? Kakšno življenje to v redu bosopetcev! Mrtvičiti se, po-stiti se, dati se teptati kakor pes! In živeti brez doma in brez žene — in morati beračiti! In v tako življenje naj izročim svoje dete, svoje najmlajše, najdražje dete? Nikdar in nikoli! — Ah Bog, kako preprosto je vse to v luterskih deželah!«

Ivanu je gospe tako žal. Dobrodušni, okroglasti obraz ji je ves star od bolesti in vzburjenja. Kaj naj ji reče? Mati je! Saj se še mačka brani. Stisne skupaj konce prstov na kolena in raztre rahel drget, ki se ga

loteva. Potem začuti, kako trdovratno čaka Jurko, kaj bo odgovoril.

Tedaj pride čezenj kakor sproščanje iz temne zagate. Jasna sila potlači njegovo plahost ob tla in mu odpre bogato globino, ki še sam ni vedel zanjo. Začne govoriti in voščeno blede shujšani obraz mu zažari iz vseh produšnic.

»Milostljiva gospa pravi zato tako, ker ne ve, koliko blaženstvo je vse to. Mi ne verjamete — nikoli nikjer na svetu ni nič tako veselega in sončnega kakor ljubiti Boga. — In čim več žrtvuje človek, tem bolj je srečen, tako da trpljenja sploh več ni. — Ko bi le mogli Boga prav od srca ljubiti!«

Božja blaženost mu sije iz oči. Jurkova mati pa meni vedno bolj gorjupo:

»O, on lahko tako govori! Kaj neki ve on v svojih letih o trpljenju? V tej reči mora že verjeti nam starim, da je trpljenje, ki je večje kakor njegova ljubezen do Boga! In potem, — kaj ima on, kar bi moral zapustiti? Za njim ne joka mati! On bo pač fantič, ki je pisal o njem Jurko, da ga je pobral pater na cesti?«

Ivan prikima:

»Saj, meni ni bilo treba dosti zapustiti. In trpljenje — je bilo vse sama radost.«

Za časek posedi še tiho med molčečimi ljudmi in zre skozi okno. Iz padajočega mraka se mu odražajo roke in obraz bleščeče blede. In tedaj vidi jo mahoma, da mu iznad presrečnih oči raste čelo strmo in bolestno, kakor da nosi nevidno trnjevo krono in da mu goreče hrepenenje razjeda skoraj še otroška usta. Ob prozornih sencih se mu igrajo blede, smrtne sence.

To je človek, ki je izpil kelih že skoraj do dna. Bo pač vedel, ali je bil ta kelih gorjup ali sladak. Pač ne bo prazna beseda, ako govori o sreči.

Tako tiho je v sobi, da je slišati hitro dihanje Jurkovo. Mala ura, ki niha na steni, začne neučakano biti. Ivan se zdrami in težka tesnoba mu razblini vedrino, ki mu je bila kar bruhnila iz srca. Kaj tako strmé vanj?

Vstane in prosi:

»Ako je prav milostljivi gospe, bi zdaj šel. Čas je.«

Mati izgubljeno pokima in Ivan polahko odvega proti vratom. Svit vežne svetilke ga obsije, preden izgine.

V sobi pa buljijo drug v drugega in molče. Slednjič gospod pl. Bissingen zavzdihne, si potegne preko čela in gre iz sobe.

Ne vedo prav za prav, kaj se je zgodilo. — Otrok je sedel med njimi in govoril nekaj čudovitih besed. In zdaj so jim utihnili srca, kakor da so videla čudež.

»Tiste dni —.«

Jurko zaihti in vrže glavo na mizo.

»Mama — na rokah — — ste mu videli?«

Drugi dan sme Jurko izostati iz šole. Jasen novemberski dan je. Jurko gre z materjo venkaj proti ribniku in jo spet prosi, da bi smel postati frančiškan. Da ne more drugače. Mati ga posluša tiho in žalostno, ne reče pa: ne.

Morala je svojega najmlajšega tako zgodaj izpustiti iz naročja; tako se je izoblikoval v njem tuj svet, ki ga ona ne more razumeti. Z drugimi svojimi otroki deli življenje in ljubav. Pri najmlajšem more le iz velike, nesebične materinske ljubezni slutiti, da mora njegova sreča imeti drugačno lice, kakor ga ima mastna služba in prisrčen zakon. Njegov oče je šel kot junak v smrt za domovino. O, ni da bi se bil moral bojevati v prvih vrstah! Na ženo in otroke naj bi bil mislil! Tako je pač moral tudi ta dečko to — to nujo, da mora biti prost, da lahko stremlji za nevidnimi dobrinami, podedovati od njega. Ne sme mu braniti. Saj bi ga tako ne mogla udržati, prav tako ne, kakor ni mogla udržati ob varnem ognjišču svojega mrtvega junaka. Mora mu sicer s težkim srcem dovoliti, da odleti, in se okleniti ostalih otrok.

Ko se s tesnim srcem spet okreneta proti domu, reče mati junaško:

»Če meniš, da boš tako srečen, potem le ostani tukaj. To pa veš, da nam boš dobrodošel slednjo uro, če se morda premisliš.«

Jurko ji privije glavo ob ramo.

»Zahvalim se vam tisočkrat, draga mama,« zašepče hripavo.

Sedijo še dve, tri težke, dolge ure skupaj in se pogovarjajo o vsakdanjih rečeh. Henrika je kar očitno tiha. Svak se obnaša do Jurka kar se da vljudno, ni pa kos položaju. Da bi prekinil mučno tišino, ga vpraša, ali že zna pravilno plesati menuet ali bo šele pozneje obiskoval plesno šolo.

Za Boga svetega! Menuet v sandalah in meniški kuti!

Tedaj zatrobi spodaj postiljon. Mati in Henrika se razlijeta v solze. Objamejo se še kajkrat, svak vošči Jurku dosti sreče in zdravja — in potem gredo doli po stopnicah.

»Jurko! Jurko!« veka mati v veži. »Daj Bog, da bi te še kdaj videla!«

Dečko pobledi kakor zid in jo hlastno poljubi. Poda ji ogrinjalko v voz, stisne roko sestri in svaku.

Postiljon zatrobi:

Pa sprimi te Bog, oj sprimi te Bog,
to tako rad zatrobi mi rog;
toda Bog te obvar', toda Bog te obvar',
o da bi ne bilo treba nikdar!

Bič počí. Konji potegnejo.

»Na svidenje!«

»Z Bogom!«

»Na svidenje!«

Ropotaje in škripaje se odziblje voz čez kamnitni tlak. Mati in hči mahata z robčkom, zet vihti klobuk v krogu. Je to vzkrik, kar veje sem čez?

Jurko strmi s stisnjenimi zobmi za vozom in se ne domisli, da bi tudi moral mahati za slovo.

— — — — —

Snežinke plešejo spet nad starim mestom. Ledeno mrzle megle se plazijo po ulicah. Ptički posedajo po okrajkih in zmrzujejo. Po cerkvah pridigajo evangelij o poslednji sodbi. So žalostni časi. V Pevskem domu zdaj spet gori sleherni večer ogenj v črni kuhinji. Fantički se dvobojujejo in rujejo, pojejo in se uče in sanjajo o pečenih jabolkih in junaških dejanjih.

Ivan čepi pri ognjišču, pa ga mrazi. Srce mu je tako čudno prazno. Za pečena jabolka mu ni in za junaška dejanja je pretruden. Daj Bog, da bi le spet odlezla zima. Lačen je sonca in zraka, zmrzuje in obupuje v megli in mrazu. — Ko pride pomlad, morda vendarle ozdravi! — — Morda! — Pač gotovo! Gospa Lilja je tudi rekla.

Toda zima je dolga in huda. Šele začela se je, pa ga že duši. — O teh noči, ko leži od potu ves premočen v ledenih okovih! Teh dni v neznanski, nepotolaženi zapuščenosti!

Čisto prav je tako. Je tudi moralo priti tako. Saj je vendar sam prosil Gospoda Jezusa: Vzemi mi vse! Samo nekoliko težje je, kot bi si mislil človek. — Kadar ob nedeljah sedi v klopi v cerkvi in fantički pojo in godejo na koru, tedaj mu težko de, da mora biti pri maši med neposajenimi fantalini. V šoli si mora tako prizadevati, da jim sploh še sledi, in doma je kakor — nihče, kakor da ga ni. Fantički ne vedo, kaj naj bi z njim. Ne more se z njimi trgati ne tekati za stavo, ne se drsati ne peti; gode samo sam zase. In potem — ga nekaj obdaja, kar ustvarja nevidno daljo — tako, kakor da se bolj in bolj oddaljuje od njih.

»Zmeraj nekam posluša,« zašepeta Miško Hinku. In otrok odvrne plaho:

»Morda že sliši angele prepevati.«

Ah ne, angeli mu še ne prepevajo! — Stoji sredi teme kakor zapuščen od Boga. To je najhujše. — Sam

je s svojim bolnim telesom. Vročične misli mu butajo zastonj na nebeška vrata. Neizprosno jih zavračajo, da se trudno plazijo same okrog svoje reve. V zbadljivem kašlju in rastoči stiski je ugasnila tolažba božja in nič ni ostalo v njem razen topega hrepenenja in skušnjave, ki zdaj pa zdaj nanagloma vzplamti.

Mahoma udari nanj kakor s kladivom misel, da ga je Bog zavrgel. Bil mu je nezvest, zato mu je odvzel poklic in ga pustil, naj umrje, preden doseže svoj namen. In ga tepe s to neutolaženostjo, s to nezmožnostjo, da bi ljubil, ker je zaslužil pogubljenje.

Potem mu stisne prava smrtna groza mlado srce, vpije k Bogu — sam ne ve, ali za življenje ali za usmiljenje —, toda ko prodre njegov krik do nebes, mu pade mraz v dušo in molitev se zgubi v trzajoči se razrvanosti.

Tako začne tipati in iskati topline tega sveta, drhteče koprni, da bi si izpolnil puščobno siročino svojega srca z malenkostnimi rečmi. Čestokrat čuti, kako ga nekaj vabi, da bi šel v kuhinjo in bi povedal gospe Lilji, kako ga vse boli, samo da bi ga potolažila z materinskim smehljajem. Ali ima toliko hrepenenja, da bi bil pri patru Bernardinu, ki ga ima rad in ki ve vse njegove zadeve. Tako je preobčutljiv za nerazumevajoče, trde opazke tovarišev. In ta stvar je tako lepa in ona tako vabljiva, — — kako rad bi jo imel. — Sanjari pri belem dnevu. Čestokrat vidi mater sedeti poleg sebe in tako sladko je, ko prede naprej njene besede. O umetnosti sanja, o svetu in časti kakor takrat, ko ga je skušala gospodična. Potem spet se vznáša v svetost, kakor pripovedujejo o njej legende, v junaštva in čudeže. — — Zbudi se v sramu in gnusu, toda nima oblasti nad svojimi mislimi. Čuti, kakor da plava na pisani megli, — vedno delj od Boga — vedno delj od Boga, — — v čim večjo zmedo in skušnjavo.

Ni zmožen za nobeno dobro delo, oklepa se edino le misli: Samo B o g. — Noče ničesar razen njega. Ne gospe Lilje ne patra Bernardina in ne lepote in topline nobene druge stvari! In tako je tih in skopari z bese-

dami, jemlje ljubezen in trdosrčnost s plaho hvaležnostjo in se izgublja sam vase, tako da razen njegovega voditelja nihče ne sluti, koliko se mora bojevati.

Tako se pomika november proti koncu. Slednje jutro je v cerkvi peta zorna maša. Huda, ostra burja ječi nad strehami. Tedaj Ivan nekega jutra ne more vstati. Drgetajoč leži v mrzli spalnici in čemi tja nekam. Na odeji mu leži križ, ki mu je nekoč povedal, da ni še vse dopolnjeno.

To mu je zdaj malodane kakor kakšna zemeljska tolažba. — Ne, še zdavnaj ni dopolnjeno! Še dolgo bo moral živeti. Čisto gotovo! — Ah kako so svetniki kar goreli od ljubezni in hrepenenja, ko so trpeli v poslednjih boleznih! Frančišek Solanus, ki vpričo njega niso smeli izgovoriti božjega imena, ker mu je sicer vročica poskočila do najvišje pripeke. On pa komaj izmoli zdravomarijo, ne da bi imel neumne misli.

Nobene ljubezni nima, ah Bog, — prav nobene ljubezni! Kdo more očitati ubogim razbojnikom in morilcem, da ne ljubijo Boga, če ga pa ne ljubi on, ki je prejel toliko milosti? Zajoka in joka toliko časa, da se nalahko odpro duri in stopi pater Bernardin v sobo. Urno si potegne Ivan preko obraza in se do smrti ustraši.

Pater Bernardin je prišel po slovo.

Poda mu vročo roko in se mora posiliti, da se hrabro nasmehne. Na obrazu, ki mu je postal zadnje dni od poslavljanja neprodiren in bled, drhti menihu bolest. Da ne sme ostati, dokler ne pride ta otrok do zadnje postaje križevega pota!

Hripavo reče menih:

»Zdaj gre zares, Ivan! Na potu v Beljak sem. Jutri odrinemo v laško deželo.«

»Voščim vam srečno pot,« zašepeta dečko in povesi oči, da ne bi spet zajokal.

»In tudi jaz tebi,« odgovori menih čez časek.

Sede na rob postelje in oba molčita, da ne bi zavpila žalost njunih src. — Zadnjič — zadnjič! Ivanu je, kakor da mora prižeti roke okrog patra in se mu vsaj zdaj tako

zahvaliti — zahvaliti in mu povedati, kako ga ima rad. Toda ne naredi tega. Kaj takega pač ni m o č i narediti.

Pater Bernardin reče:

»Molila bova drug za drugega, tudi če bo kateri izmed naju že v nebesih. — In, Ivan, ne odstopaj nikdar od svoje poti! Kdor vzdrži, prejme venec! — Naj te ne straši nobeno trpljenje, tudi smrt ne. Vse, kar nas zade-ne, je ljubezen božja, in vse moramo Bogu povračati z ljubeznijo.«

»Jaz nimam nobene ljubezni,« reče Ivan potlačeno.

Ker je poslednja ura, ki jo bosta prebila skupaj na tem svetu, ga pater Bernardin ne poučuje več, temveč samo toplo reče:

»Dosti ljubezni imaš, dete moje, samo veš ne! Lej, vprav to je bol ljubezni, da človek ne more ljubiti tako, kakor bi rad! To je nemara najhujše. In rečem ti, Go-spod Jezus te ima od srca rad in je zadovoljen s teboj, če tudi si ne misliš.«

Ivan si misli:

»Smešno, kako govori danes! Saj vendar nimam niti ene čednosti in nobenih dobrih del, samo zmeraj si mi-slim: Samo Bog — in: Kakor Bog hoče. — To vendar ni nič posebnega!«

Vesel pa je le zelo močno, da ni Gospod Jezus hud nanj.

Zdaj pater Bernardin vstane:

»Dal ti bom še blagoslov. — — Benedictio Dei —< Svečano se Ivan prekriža.

»Zdaj mi tudi še ti naredi križ na čelo! Mi ga bo pač tudi potreba.«

Dečko malce zardi, vendar urno sede v postelji in dvigne roko k obrazu duhovnikovemu.

»V imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Amen!« zašepeta.

»In zdaj te Bog obvari, Ivan, na svidenje!«

»Na svidenje, pater Bernardin!«

Stisneta si roke. Ko se bosta videla prihodnjič, bo smrt že za obema.

»Hvaljen bodi Jezus Kristus!« veli menih pobožno.
»Vekomaj. Amen!« odvrne Ivan in si zakrije obraz z rokami.

Pater Bernardin si potegne oglavnico čez glavo in odide.

Ko se zapro duri, se vrže Ivan čez bridko martro na odeji in s stisnjenimi ustnicami poljubi rane na rokah, nogah in srcu. Iz piskajočih prsi se mu trgajo vroče besede:

»Zahvaljujem se ti, Gospod Jezus, tisočkrat — —. Vse — — je tvoja ljubezen. — — Zahvaljujem se ti —.«

— — — — —

Božič je minul, — — Ivan je komaj opazil. V njegovem srcu ni donela nobena glorijska. Le Jurka se je na vso moč veselil, ki je zdaj tudi začel okušati duhovne blagosti. Samo še do pepelnične srede sme ostati Jurko v Pevskem domu. Kajti zdaj ima dokaj premožne sorodnike in dovolj je revnih fantičkov, ki težko čakajo, da bi dobili prostor v Pevskem domu. Izprva sam ni vedel prav, kam bi. Domov v lutersko deželo vendar ne more! V tej stiski je šel k patru rektorju in ta — o sreče! — mu je obljubil, da bo prosil patra provinciala, da bi smel kot oblát že zdaj stopiti v samostan. Dovoljenje je za božič prišlo in Jurko sanja zdaj sleherni noč, da mu tiče noge v sandalah in da bo smel reči v šoli ne pater rektor, temveč pater gvardijan. Tako ga vsega prenapolnjuje pričakovanje, da niti ne opazi, kako Ivan poleg njega polagoma ugaša.

Spoštljiva plahost, ki ga je bila prevzela po čudnem dogodku v gostilni, se je kmalu spet razkadila, ko je Ivan spet kakor sicer privolil v njegove otročarije in načrte o bodočnosti. Le ko je proti koncu novembra ležal Ivan teden dni v postelji nevečen in bolan in tiho trpel zastran patra Bernardina, se je v njem krepkeje zgenila plaha vdanost.

Prišli so jasni in mrzli prosinčevi dnevi. Ivan se počuti spet bolje in hodi celo v šolo, čeprav ne vsak

dan. Ko gredo nekega zgodaj mračnega popoldneva iz šole, zahrešči za vogalom nenadoma pločevinast glas trobente. Truma dečkov se spusti v dir. Kaj se je naredilo? — Pa glej, že prihaja pisano in bleščeče v svit svetilke na trgu.

Najnaprej jezdi na švedrasti, kakor trska suhi kljusi vitez, zelen kot trava. Črni brki mu srše kakor dve goli bodali s premraženega obraza. In za njim mal trop pustolovsko našemljenih možičkov in ženičk: grbav pavliha z dolgimi uhlji in kraguljčki; oguljena, kot nit suha kraljica, ki nad vse dostojanstveno vlačí za sabo po snegu škrlatasto vlečko; drhteča, bela, plavolasa vila, še mlada, da se Bog usmili; bohotna plesalka z žarečimi očmi; debel, častitljiv, korenjaški oče in prhajoč, vese-ljaški peklenec, ki venomer drgeta in cepeta.

Vitez iznova zatrobi in vse dere skupaj. Okna zažvenkečejo, kablica zropota s podstavka pri Bartločkovem vodnjaku. Usta in oči se vitezu neverjetno široko odpro, ko zakriči:

»Častiti, umetnost ljubeči, prežlahtni meščani tega slavnega mesta! Presvetli gospodje! Častite in dražestne dame! Sprelepe mladenke in gospice! Tudi vi, moji nadepolni mladeniči —,« (fantički se hehetajo), »poslušajte, kaj vam naznanim! Jaz, conte Carlo Amadeo de Rivariste de Mortefuore in ta plemenita družba umetnikov, ki sicer razveseljujemo s svojimi čudovitimi umetnijami velemogočnega perzijskega šaha z njegovimi tremi tisoči zastrtih žen, priležnic in robkinj, ki napolnjujemo okcident in orient s svojo slavo, mi smo sklenili, da hočemo razveseliti za kratek časak tudi to prežlahtno mesto s svojim obiskom.

»Pridite torej, vi, ki so vam po godu lepe, tragične in smešne komedije, — vi, katerih srca razveseljuje sladka muzika in Terpsihora tujih dežel! Pridite še nocoj v dvorano v gostilni pri »Zvezdi«, sicer zares zamudite priliko, videti zvezdo z Vzhoda, umetni-
vseh umetnij! — Danes agiramo z vso vnemo« — trobenta zapoje — »Salamanko, krvoločno graščakinjo

špitalsko — ali žalostno tragedijo duha, ki je hodil strašiti!«

Trobenta spet razklano zahrešči. Tenka kraljica, ki se že kar vidoma čuti za krvoločno Salamanko, zavija lačne oči, peklenec zre smešno koprneče po njej tja čez, pavliha krepko tleskne radovednega pekovskega pomočnika čez hrbet, uboga, mlada vila pa se smehlja in priklanja. Nato se pomika sprevod dalje, spremlja ga tuleča mladež in radogledo ljudstvo. Plesalka tolče venomer na bobenček s kraguljčki.

Zdaj vro Šentvičani sleherni večer k »Zvezdi«, kjer v praznem konjskem hlevu predstavljajo komedijo. Staro italijansko pečico je postavila milosrčna krčmarica zastonj v prednji kot, da vsaj odličnjaki v prvih klopeh in igralci na odru dobe nekaj gorkote. Zada se preriva žlota tako na gosto, da je dovolj gorko. Conte Carlo Amadeo kar žari. Veseljaškega peklenca in pavliho pošlje po graščinah in vaseh prav noter do doline Krčice. In radovedno ljudstvo prihaja rado iz zimske dolgočasnosti, da si ogleda lepo komedijo.

Fantički se potičejo naprej in naprej okrog gostilne, da bi vjeli kako drobtinico pisanih lepotij. Za pošteno vstopnino jim manjka denarja. In nemara je tudi dokaj lepše prežati popoldne skriv skozi režo pri hlevnih vratih in prisluškovati, kako nerazumljivo in zamolklo se razvnema vitez, kako rezko zaukazuje kraljica in krika in vika plesalka. Zakaj le ne govore po perzijsko? — Ali je pa perzijsko to, kar blebeta peklenec?

Jurko vleče Ivana s sabo k »tragičnemu konjskemu hlevu«. Ivana izpočetka ni nič prav mikalo. Ko pa se vstopi k vratom in sliši, kako pustolovsko govore, ga spreleti občutek, kakor da je doma. Ti potujoči ljudje so vendar njegove vrste. Saj je bil on tudi doma na cesti!

Nekega dne, ko gre spet z Jurkom čez dvorišče, vidi plavolaso vilo. Obblečena je v tenko, strgano, kratko

oblekco in lasje ji visé v dveh bleščečih se kitah spredaj čez prsi. Sloni na umazanem zidu in ga dolgo gleda. Ivan stopi k njej in jo nagovori:

»Bog daj! Jaz sem bil namreč goslar. Zdaj sem tu v pevski šoli. — Odkod prihajate?«

Deklica se nasmehlja, se igra z lepimi kitami in odvrne:

»Nazadnje smo bili v Beljaku. Sama sem doma iz Hamburga. Slednji od kod drugod.«

»Kako pa ti je ime?« vpraša Ivan.

»Za Marico so me krstili. Zdaj pa mi pravijo Roza-bela.«

»Marica je lepše,« meni Ivan in jo žalostno pogleda.

Deklica se zasmije in zavije modre oči, pa jih ne zna še prav dobro. Je pač komaj kako leto starejša od njega.

»Hotel sem te le vprašati, ali nisi morda kdaj trčila skupaj z mojim očetom. Je bil tudi popotni goslar. Kamenar se je pisal.«

Deklica odkima.

»Sem šele dve leti od doma; ko je bil naš rex v Hamburgu.«

»Rada igraš?«

»O rada; sem zelo nadarjena.«

Lahno se ziblje v ozkih kolkih in pogleduje izpod očesa proti gostilniškim vratom. — Kako tuje je zdaj vse to, si misli Ivan.

»Moram iti,« reče in ji poda roko. Deklica udari s svojo vanjo in oklevaje zašepeta:

»Ti — če srečaš v gostilni gosposkega kavalirja, mu reci, — — če misli priti, naj brž pride. Sicer me pride conte iskat za skušnjo.«

Začuden ji pogleda dečko v zažareli obrazek.

»Kaj takega mu ne povem,« reče Ivan počasi.

Dekletce se narejeno našobi.

»Zakaj ne?«

»Tako lepo ime imaš, Marija. Mati božja bi ne naredila kaj takega.«

Dekletce zardi še temneje in sune iz sebe:

»Ne verujem v Marijo.«

»Toda ljubiti jo moraš,« se razvnema dečko.

»Ona je tako ljubezniva, dobra mati!«

»Mati mi je že zdavnaj umrla.«

»Jaz o svoji ne vem ničesar,« reče Ivan. »Tako imava oba isto mater. Sveto devico Marijo.«

Deklica ga debelo in paleče gleda.

»Potem si mi brat,« se posili nasmeje.

»Saj, brat,« odvrne dečko in oči mu zažare.

»Lej! Kakšni lepi konji!« zakliče Jurko nenadoma in pokaže proti lopi, ki iz nje vleče kočijaž v livreji polžasto okrašene sani. Dva krasna belolisca kopljeta neučakljivo ob zmrzla tla.

»Pojdiva! Poglejva no vsaj!«

Za lepe konje je Jurko ves navdušen. Popusti prijatelja tamkaj in zasleduje z gorečim zanimanjem sleherni gib živali, ko jih zapregajo.

Začne snežiti. Ivan spet poda roko deklici.

»Prideš k meni še kdaj?« vpraša dekletce naravnost otroško.

»Pridem,« reče dečko.

»Prav za gotovo?«

»Pa prav za gotovo!«

Deklica zre za njim, kako odhaja od nje skozi padajoči sneg, in nekaj tujega, kakor domotožje, se ji zgane v srcu.

Kočijažu se zastran časti, ki jo Jurko izkazuje njegovim konjem, kaj laska in dovoli Jurku, da jih na valetih pelje skozi vežo na cesto.

»Poglej, Ivan! Teh repov! In sopare iz nozdrvi! Kako pa jima je ime?«

»Phoebos in Eos,« ga pouči kočijaž nekolikanj leseno.

»Cigavi pa so?«

»Madame Dellafiore iz Hüttenberga.«

»Ha,« zasope Jurko, »da bi se mogel jaz peljati z njimi!«

Med zvončkanjem kraguljčkov pri saneh se zaiskri od hiše sem blagozvočen ženski smeh. Kočijaž se strumno postavi.

»Smešno — kako se smeje — —,« reče nenadoma bolni dečko in beseda mu zastane na bledih ustnicah.

»Madame Dellafiore,« meni Jurko pozorno.

Za vežnimi vrati spregovori neki gospod. Gospa odgovori polno in zveneče nekaj italijanskih besed.

Hlastno si potegne Ivan z roko preko čela in se z drugo oklene Jurkove desnice.

»Kaj pa ti je?« vpraša Jurko.

»Sam ne vem — —.«

Vrata se počasi odpro. Mlad vitez jih zadrži z vljudno kretnjo. Ivan ga prepozna takoj. Sorodnik grofa Eggerja iz Starega dvora.

Iz mračne veže stopi kraljevsko lepa ženska. Čez obleko iz svetlo-vijoličastega žameta, s kožuhovino obrobjeno, nosi odprt, zelen suknjen plašč. Žareči polni obraz ji zastira širok klobuk s peresom, pod njim žaré mogočne, temne oči kakor dva ognjena oglja. Lica so ji najmehkejši, nežno rožnat žamet, ustnice rdeče žareča svila in kadar govori, ji veje iz glasu kakor vroč južni veter. — — —

Ivan skrepeni, kakor da ga je krč.

»Mati —!« zabeblja.

Uročena od njegovega pogleda okrene gospa obraz k njemu. — — Za tri srčne utripe se pogreznejo temne oči druge v druge. Gospa pobledi.

»Mati!«

Je to glasen, ubit klic.

Ustnice gospenje skušajo oblikovati besedo. Roke se ji dvignejo — hrepeneč? — odbijajoč?

Tedajci skoči Ivan k njej in jeclja zmeden od blaženosti:

»Mati! Vi! Vi! Vi!«

Stoji pred njo s plamenečimi očmi, rdeče pege mu stopijo na suha lica. Čez spačene ustnice se mu opotekajo pijane besede. Ona pa osupla sklene roke in si jih prižme na prsi.

»Gio — van —«

»Madame, kdo je ta otrok?« vpraša vitez. Ona zastrmi vanj. Vidi mu na gladkem obrazu rahel zasmeh. Roke se ji oklenejo krčevito polnega, belega vratu.

»Non lo conosco —,« izdavi iz sebe.

»Toda mati!«

Ona zakriči:

»Ne, ne poznam te! Grof, znorel je! Blazní! Pomagajte mi!«

Tesneje si ovije plašč in hoče mimo Ivana skočiti v sani. Dečko pa se je oklene in se privije k njej.

»Mati! Mati! Ne hodite spet od mene! Mati — v Beljaku! — Kaj nič več ne veste? — Jaz sem vendar Ivan!«

Gospa se mu izvije iz objema.

»Ne, ne! Ne poznam te!« ječi in si prižema pesti na lica, da ji bledijo in ji šminka stoji v neurejenih prižah po njih.

Grof potisne dečka s trdo roko vkraj. Gospa smukne v sani.

Zvončki zacingljajo.

Ivan stegne roke in obupno zaihti:

»Mati — oče so umrli! — Mati! — Mati! — — ah Bog — zdaj nimam prav nikogar več!«

Sani izginejo v snežnem metežu.

Ivanu omahnejo roke. Strmi v migetajočo belino, dokler se mu ne pomračijo oči.

»Ivan —,« reče Jurko obupano.

Ivana vrže nekaj kvišku. Preden ga more Jurko prestreči, se Ivan nemo zvrne v mehki sneg.

»Ivan!« zakliče rezko Jurko. Ves brezumen od straha zdirja k mestnim vratom, da bi poklical vratarja na pomoč.

Medtem se izloči od vrat v dvoriščnem ozidju vitka, bela postava. V rdečih čeveljčkih priteče mala vila in poklekne poleg Ivana. Ko zagleda kri v snegu, brezglasno zajoka.

Z nežnimi rokami si položi temno fantičevo glavo kakor na posteljico na kolena in mu zastre z razpuščenimi plavimi lasmi od bolečin spačeni obraz, da ga ne morejo paliti mrzle snežinke.

Solze ji kapljejo nanj. S koncem širokih rokavov in z zlatimi kodri mu otira z obraza solze svojih oči in kri, ki mu počasi polzi iz ustnih kotov. Mraza niti ne čuti. Tako ji je, kakor da objema nekaj prav svetega, in v srce se ji zareže vroča rana.

»Ah, ljubi mali brat,« toži tiho in sklone globoko k njemu obrazek. »Življenje je tako težko! — Vzemi me s sabo! K materi Mariji — — v lepa, presijajna nebesa!«

Polahko, polahko padajo snežinke na oba zapuščena otroka.

— — — — —

Tam zad v Ovšju stanuje stara žena, Črnačeva Lina. Domuje sama z dvema smelima kozama v napol razpali bajtici in vzame sem in tja iz dobre volje kakšnega ubogega, na smrt bolnega človečka k sebi, ker se kaj dobro spozna na zdravilna zelišča.

Mlada Ložarica se odpravi nekega dne k tej stari ženi. Izvedela je, da je z Ivanom, ki se mu mora zahvaliti za vso svojo srečo, kaj slabo; morda bi ga ozdravila Črnačka.

Mlada mojsterica bi kaj rada vzela Ivana k sebi na svoj dom. Toda gospa tašča meni, da bi ne bilo dobro, ko vprav pričakujejo novorojenčka in bi pogled na bolnega fantiča utegnil škoditi mladi materi.

In tako gre mlada tja in prosi starko, da bi vzela Ivana k sebi in ga vendar za božjo voljo negovala in ozdravila.

— — — — —

»In je ven šel, in je šel po navadi na oljsko goro. Za njim pa so šli tudi učenci. Kadar je pa na mesto prišel,

jim je rekel: Molite, da ne pridete v skušnjava. In on se je odtegnil od njih za lučaj kamna; in je na kolena padel in molil, rekoč: Oče! ako hočeš, vzemi ta kelih od mene; vendar ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi. Perkazal se mu je pa angelj z nebes, kateri ga je poterdil. In ko so ga smertne težave obšle, je delj molil. Njegov pot pa je bil, kakor kervave kaplje, tekoče na zemljo.«

Ivan hlastno zapre knjigo, ki jo je našel med staro ropotijo na ispi, kakor bi se bal še naprej brati, kako so Gospoda Jezusa ujeli, mučili in umorili. Zdi v kotu na zaboji in strmi v podobo Zveličarjevo, ki ga gleda z očmi, do smrti žalostnimi.

Slabotna sončna lučka se izgublja skozi strešno okno. Sam je ne vidi. Bori se, da bi se preboril skozi temno uro getsemansko. Nocoj naj bi šel iz Pevskega doma k Lini Črnački.

In Ivan čuti: Zdaj gre torej zares.

Smrt mu stoji za hrbtom in brusi koso. Grenka, mrzla smrt! — Pokosila ga bo, prav gotovo — prav gotovo —, že švista bliže in bliže. Ne more ji nikakor več uiti.

Umreti —?

Kako bo to? Noben človek, ki to doživi, ne more povedati. Pred očmi se mu bo delal črn svet, — v ušesih mu bo šumelo. Hotel bo dvigniti roko, pa mu ne bo več pokorna. Srce mu bo utripalo teže in teže, — bolečine in groza mu bodo spreletavale telo — in potem — —?

Kaj le neki vidijo umirajoči, da jim tako ostrmé oči? O Bog, kaj bo videl on?

Sodbo!

Je večni pekel, so ognjene vice! Moj Jezus, usmiljenje! Pred tvojo pravičnostjo moram skoprneti!

Z zaboja zdrsne na tla in se vije v smrtni grozi. Umreti! Umreti! O Bog, zakaj? Zastonj! Čemu sem živel?

Tako mlad sem še! Tako mlad sem še! Imam sonce tako rad — in cvetlice in ptice! Pojem tako rad —

frančiškan bi rad postal —! Ah, Bog — sliši me! — misijonar hočem postati zate — samo zate! — Daj, ozdravi me! — Prosim te! Ozdravi me! Kaj je tebi čudež? — Saj premoreš vse!

Krčevito si seže z rokami v lase in plane kvišku.

Ubogi Zveličar ga gleda in videti je, da trpi z njim.

Saj je on tudi umrl!

Tudi on se je bal smrti. Na Oljski gori je bilo. — — »Oče, ako je mogoče, — — — toda ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi.«

Ivan hlipa. Z obema rokama se oprime črnega okvira in jeclja:

»T o si mogel reči ti! Te besede! In bi ti bilo treba samo migniti, pa bi bila strela udarila v Judeža!«

»Če pa h o č e Oče, Ivan?« vpraša podoba.

»Jezus — Jezus —,« ječi dečko, »jaz ne morem!«

»O Ivan — jaz pa sem mislil, da bi šel z mano prav na križ!«

Ivan vidi, ubogi Jezus je čisto sam in zapuščen. S krvjo zalite oči mu iščejo v daljavo, da bi našle koga, ki bi se mu smilil; pa ne najdejo nikogar.

Tedaj potegne Ivan podobo z ogredja in si jo prižme na srce.

»Z a t e vse! Vse, Jezus, tudi smrt!«

V drhteči ljubezni se oklepa podobe in preliva svoje nade in želje, svoje življenje in svojo smrt v žejno srce svojega Odrešenika.

Čez pol ure gre kradoma doli po ozkih podstrešnih stopnicah. Na obrazu se mu bere veliko in jasno, da je premagal bolest. Stopi v pevsko sobo. Tam so zbrani fantički in čakajo na skušnjo. Po vrsti jim poda roko, drugemu za drugim.

Plaho mu jo stiskajo prsti fantičkov.

»Bog te obvari, Ivan!«

»Kmalu ozdravi!«

»Te pridem kdaj obiskati!«

Ivan se smehlja jasno in tiho in se zahvali vsem z lepim »Bog plačaj!«

Ob vratih sloni Jurko. Obraz ima ves bled. Prijatelju proži roko in golta. Izgovoriti pa ne more nobene besede. Nemo si zreta za trenutek iz oči v oči. — Nato odpre Ivan duri in odide z junaškim korakom skozi njega.

Od magistra in gospe Lilje se je že poslovil. — Na mostovžu se ogleduje po plašču. Ni ga na žeblju. Zmisli se, da ga bo zdaj pač nosil novinec iz Velikovca, ki mu ni prav plašč njegovega dolgega prednika Naceta.

Je topel dan, — dan izmed redkih pomladanskih svečanih dni, ko se ob njih sneg topi s streh. Gre pač lahko brez plašča. Ne da bi se ozrl naokrog, gre Ivan čez dvorišče — skozi vežo — na trg pred cerkvijo.

Večer pada na zemljo. Luže po potu so prevlečene s tanko ledeno skorjico. Mrzel veter brije ostro in ostreje skozi še ne razsvetljene ulice. Trudoma se vleče Ivan proti celovškim vratom.

Nad drsajočimi koraki maloštevilnih ljudi, ki so še z njim v temni Mesarski ulici, zaplava daljen, jasen glas, kakor da so zapeli angeli.

Ivan obstoji.

»Salve Regina, mater misericordiae, vita, dulcedo et spes nostra, salve!«

Skušnja v Pevskem domu se je pričela. V senci stolpa nad mestnimi vrati stoji Ivan in sklene roke nad prsi.

»Ad te clamamus exsules filii Hevae.

Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrymarum valle.

Eia, ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte.

Et Jesum, benedictum fructum ventris tui — —«

Veter sune skozi vrata in vrže pesem nazaj. Mrtva tema in mrtva tišina strmita okrog Ivana proti nebu.

Ivan skloni glavo in zapoje šepetaje z ubogim, hripavim glasom:

»Nobis post hoc auxilium ostende!

O clemens, o pia, o dulcis virgo Maria!«

V oboku nad vrati nažge čuvaj svetilko.

FINALE

Pravljica:

Šla sta njega dni dva otroka skozi velik gozd in prišla do snežnobe, visoke gore, kakršne še nista nikdar videla. Vrh ji je rasel v oblake, pobočja pa je imela gladka kakor steklo. Tedaj reče eden od otrok:

»Ali bi rad splezal gori na goro! Tam gori so nebesa blizu!«

Nato odvrne drugi:

»Nikar, nisi vprašal matere!«

»Kako naj vprašam mater? Mati so daleč, gori na gori pa so nebesa blizu!«

In otrok začne plezati na goro. — Drugi teče domov in pove materi, kaj se jima je pripetilo v gozdu. Tedaj mati zajoka in reče:

»Moj Bog, mrtvaško goro sta videla! Kdor gre tja gori, njega ni nikdar več nazaj!«

In šla je v gozd, iskala in klicala, toda nikdar več ni videla svojega otroka.

— — — — —

Na jugovzhodu pred mestnim zidovjem leži Št. Janž, kup nagosto nasejanih hišic med jelševjem, ki se rine med nje od močvirnih travnikov. Prastara kapela, Št. Janž v Ovšju, pogleduje z vitkim zvoničkom noter v mesto čez ozidje.

Zadnja hišica, vsa lesena, je last stare Črnačke. Temnolistne jelše jo poleti skoraj zagrinjajo, zdaj pa stoji rjava in zakajena med osahljim šibjem. Dvoje vegastih stopnic vodi k nizkim durim, ki se za njimi odpira črn, sajast, ozek hodnik. Na desno roko prideš v izbo, kjer zavzema velika miza, velika postelja in velika lončena peč malodane ves prostor. Na levo roko se splaziš čez tri stopnice doli v tesno, kakor oglje črno, odprto kuhinjo; pa če znaš v temi otipati duri, stopiš lahko v presenetljivo svetlo, majčkeno izbico. Poleti je hladna, pozimi pa topla. Lesene stene iz brun so lepo,

prijetno rjavo pobarvane; v kotu visi bridka martra in legijon pisanih svetih podob. Dve mali, svetli okenci na desno in levo od kota imata rdeča zastora, rožmarin, muškat in rumena vijola stegajo liste za soncem. Ozka postelja, za potegnjenega Ivana stikoma še dovolj dolga, stoji v pomračnem kotu. Vidi lahko na Štalen in kos travnika in, kadar je čisto tiho, lahko sliši vodico, ki žubori mimo za hišico.

Ni pa da bi moral zmeraj ležati. Kadar sije sonce, lahko séde na klop pod škodlasto streho. Tedaj ga ogrne Črnačka z velikansko ogrinjačo, ki diši zmeraj nekoliko po meti, in Ivan lazi okrog male pregraje, ki v nji meketati kozi, dokler se ne utruji in potem dolgo, dolgo sedi v nežnem predpomladanskem soju.

Po tratah se taja sneg, mala, bližnja močvara se je že otajala in je prevlečena z zelenim leskom. Vrabci so objestni kakor fantički iz Pevskega doma in včeraj je Friderik Bregar prinesel bolniku že zvončkov.

Od dečkov ga pride večkrat zdaj ta, zdaj oni obiskati. Ivan je vesel, da mislijo nanj. Jurko ga obiskuje skoraj vsak dan, pa ne more po dolgo ostajati pri njem. Mora biti zdaj priden, zakaj ima skriven strah, da ga pater rektor ne bi hotel sprejeti, če bi bilo spričevalo ob tečaju slabo.

Tako je Ivan večina sam s staro ženo in zdi se mu prav tako. Črnačka je srednje velika, okroglasta ženska, ki se ji drobni, nagrbančeni obrazek venomer nekako kislo smehlja. Samo iz svetlorjavih oči ji odseva veliko materinstvo njenega srca. Malce priščipnjena usta znajo tudi kakšno gorjupo povedati in od dela trda roka pač tudi udariti, če je treba. Tiho opravlja žena svoj samotni dnevni posel, krega in ljubkuje kozi in bere ob nedeljah glasno zlogujoč življenje svetnikov iz knjige s hrapavimi listi, ki leži na veliki mizi in vdano poveša umetelno zaponko iz medenine.

Z Ivanom je postala mati Lina dobra prijateljica, ko prvi večer, ko je prišel tako na svetu sam in se ni kisal ne zastran kozjega mleka ne zastran blazine, z listjem

natlačene, temveč se je za vse lepo zahvalil. Tudi ji ne visi ves dan na koncu predpasnika in se ne kuja: »Črnačka, to! Črnačka, to!« Tih je in potrpečljiv in rad moli. To ji je všeč.

Kadar leži zvečer v groznici, pride Črnačka noter in mu pripoveduje tako lepe legende, da pozabi ob njih bolnik na bol in bridkost. Da, še peti začne, ako jo prosi. Ivan se kar zamika ob njenih starih Marijinih pesmih in jih poskuša zagosti za njo. Kako seže starki k srcu, kadar séde Ivan na postelji in mu tako pobožno pojo gosli. Samo eno ji ni všeč, da ji ne pravi »mati Lina« kakor drugi otroci. Pravi ji zmeraj samo »Črnačka«. Ah, saj žena ne ve, kako grenko zveni Ivanu sveto materino ime!

Zdaj se mu razliva velik mir v duši. Samo ene reči ne more preboleti, da ga rodna mati ne mara poznati.

Zdaj je končano vse, popolnoma končano! —

Zdaj se ne sme nič več nadejati, da bi jo našel. Mrtva je.

Tako težka mu ni bila še nobena reč v življenju.

Prvo postno nedeljo je sijalo sonce tako svetlo, da se je tekoča snežnica po travnikih kar pobliskavala vse naokrog. Ivan je stal pred vežnimi vrati in nestrpno gledal vzdolž po potki, ki se skromno krade od drugih hiš k Črnački. Za božji čas, kaj molijo patri ob dveh tako dolgo v koru?

Končno le zaropotajo sandale čez mostiček in med jelševjem se prikaže najmlajši frančiškan. Plavolasa glava mu moli strmo in ponosno iz meniške halje, ki se noče še nič kaj podrediti mahadravim korakom dečkovim; vrvca s tremi debelimi vozljji opleta skoraj v zadregi okrog kolen mlademu samostancu, sandale pa kar bobnijo. Roke skrivajoč v rokave pozdravi resno Ivana s kolikor mogoče veliko mortifikacijo v glasu:

»Laudetur Jesus Christus!«

Ivan je od veselja ves iz sebe.

»Kaj, Jurko, Jurko!« se vzradosti. »Menih si! Nak, kdo bi si bil kdaj to mislil! Si zadovoljen?«

Jurko kar zažari.

»Moj Bog, Ivan, pa še kako! Prejle pri Laudate — veš, najrajši bi kar ves dan prepeval psalme!«

Čudovito — Jurko prepeva psalme!

»Kaj jih že znaš?«

»I menda! — Samo — veš, kar je starih patrov, molijo s tako nizkim glasom — in mrvico prehitro zame. Je pa čudovito!«

Moj Bog — ponižen tudi že postaja! Nak, Jurko! Kar občuduje ga. Duhovska obleka ga nekako povečuje. Naravnost kar s e r a f s k i je videti, ko tako svetlo in bleščeče gleda in se vede napol še deško, napol pa že meniško! O, Jurko vzame zares, samo po nobeni ceni noče pokazati.

Kako ti seda na klopico in polaga noge v sandalah na tla, kakor se spodobi, ne da bi psom zvonil z njimi! Ah, koliko psom je Jurko že odzvonil! — Zdaj nosi obutev apostolov — —.

»V refektoriju sedim na zadnjem mestu,« reče tako ponosno, kakor da bi pripovedoval kralj o svojem prestolu. »Moram tudi streči. Sinoči sem bil celo za lektorja. — Matevžev evangelij. — Da se le pater rek — pater gvardijan ne bi bil zmeraj tako muzal: Sem že moral kaj slabo brati; — veš, latinsko —.«

Ivan si lahko kaj živo predstavlja, zakaj se je gvardijan muzal. Je pač moralo biti kaj smešno videti, ko je sedel mali menih za velikim foliantom na prižnici, kjer se čita!

»Celico imam sam zase! — Veš, tisto malo, prav zadnja vrata, ki gleda na križni vrt. Ki jo je imel pater Bernardin!«

»Tisto?« vzklikne Ivan ves vzhičen.

»Da, tisto!«

»Saj, ko je zdaj prazna! Kaj pa pravijo o njem?«

»Kaj, da bo pač še na potu. — Vsi pravijo o njem, da bo gotovo še kdaj svetnik, če že ni. — — Pomisli —,«

zašepeče in oči se mu razširijo, »njegov bič sem našel! — Ne veš, kadar dobim do tega korajžo —! Sprva sem ga mislil kar zase obdržati — potlej pa, — saj razumeš, ubožstvo, — sem ga nesel patru gvardijanu. — Smel sem ga pa le obesiti v svoji celici za spomin nanj, ko smo ga imeli vendar tako radi.«

Ivan bi rad videl dragoceno svetinjo, vendar ničesar ne reče. Iz nebes bo tako gledal patra Bernardina samega.

»Pa veliko skrb imamo tudi. Veš, tistega fanta, ki je bil napadel in izropal mladega Bogataja, saj ga poznaš, ne, — bili bi ga morali obesiti. Zdaj pa ga ne izpustijo, čeprav so ga pomilostili. — Saj je naredil vendar le zastran matere in domačijice! Zdaj se kesa vsega in bi spet rad postal pošten človek. Pa gospodje ga nočejo izpustiti iz ječe, dokler Bogataju vsega ne povrne. — On pa je vrgel vse v golt Judu, ki je tako gnjavil njegovo mater. — Ves je obupan, njegova mati pa še bolj. Saj nima nikogar, da bi jo redil, v ječi si pa sin ne more denarja nikdar prislužiti! Slednji dan hodi revica na porto in toži in toži. Egidij je šel že prosjačit zanj, pa mu manjka še do deset tolarjev.«

Ivan pomišlja, pa ne more najti nič kaj pravega sveta. Če bi ga mogel kdo najti, bi ga bil gotovo že našel pater gvardijan.

»Ložarico bom prosil, ona zmeraj rada da.«

»O seveda rada da; pa je že priložila lepe denarje. Egidij je bil že povsod.«

Hipoma pa se Ivanu posvéti.

»Veš kaj, Jurko, jaz imam še gosli! Skalarjev Konrad me je že tolikrat moledoval zanje. Dal bi mi zanje tri tolarje, ker so prave italijanske.«

»Ampak, Ivan, gosli, te misliš dati?«

»Seveda, drugega tako nič več nimam. Bi morda vprašal patra gvardijana, ali bi mu bilo prav.«

»Bom, precej ga bom vprašal! Potem ostane samo še sedem tolarjev — — Š k o f — ti, morda bi pa dal škof! Neki kanonik iz Celovca je tudi prišel danes k

nam. — Sedem tolarjev bomo že še dobili! Kar precej stečem, da ne bi kanonik prej odšel. Pa vprašati moram tudi še! Bog te obvari, Ivan! Bog plačaj! Laudetur Jesus Christus.«

Z nečastitljivo velikimi koraki odjadra Jurko. Ivanu je, kakor da je zdaj pala zadnja trohica zemeljske teže od njega.

— — — — —

Dvanajstletni Skalarjev Konrad se sicer že zdavnaj več ne trmoglavi vprav na te gosli, sicer pa je tudi navajen, da mu spolnijo vse, karkoli si poželi. Ko mu pa pove mati, da ji je Kamenar ponudil na prodaj gosli, reče, kar se da odločno:

»Kar sem z njimi!«

»Da, da, Konradek, bomo seveda vprašali še papčija in potem pošljemo jutri ponje. Ti je vendar menda tudi treba, da imaš kdaj kakšno veselje!«

Ivan sedi na klopci. Gosli drži v rokah. Mračí se že. Nežne modrikaste meglene proge se motajo nad močvaro. Kar precéj hladno je. Kakor nežno, črno omrežje se odraža jelševó vejevje s svojim popjem in brstjem od skoraj belega, somračnega neba. Na zapadu dozoreva dan. Stara Črnačka je šla k postni pridigi. Tako hoče sam obhajati slovo.

Prastari oče je prinesel te gosli iz Italije, iz Firenze, kjer se je učil delati gosli. Stari oče je delal po njih in godel nanje. In potem so bile last očetova.

Bile so z njim še v Salzburgu, ko je bil še mlad muzik. Z njihovimi pesmimi se je prigodel v nezvesto srce tuje signorine, z njimi je potoval iz dežele v deželo. Oče in gosli sta bila eno. Laže bi si ga mislil brez rok kakor brez gosli. In še zdaj, kadar zapojo, je Ivanu, kakor da stoji oče poleg njega in da sam vodi lok.

Tudi Ivanu so bile ves čas njegovega življenja zaupna prijateljica. Od prvih praskaških poskusov pa tja do vroče godbe z Veracinijem in kratkih, trudnih pesmi

zadnjih dni je vse svoje srce zlival vanje. Ko bi znale po človeško govoriti ali ko bi Konrad razumel njihovo govorico, potem bi mu lahko razodele njegove najskrivnejše radosti in bolesi.

Ko tako opazuje gosli, kako leže pred njim čudovito dovršene in iskrene, gre njegovo kratko življenje mimo njega. Zdi se mu, kakor da je bilo to življenje skromna pesem na gosli. Jo je li znal gosti?

Na zapadu dogoreva dan.

Nastavi si gosli ob brado. Ah, kako lepo zvene! — Uspavanko pojo. Slišal jo je v Salzburgu. Takole se glasi:

Le spavaj, le spavaj, dete, sladko!
Mamica tvoja je daleč odšla,
tja daleč v tujino, oj daleč tako,
da nikdar, da nikdar nazaj je ne bo!
Le spavaj, le spavaj, dete, sladko!

Ah, uspavanka je kmalu minula! — Gode dalje. Gode samega sebe. Ne misli več na to, kaj vse se je dogodilo. Kot bi trenil, vidi skrivnost svojega življenja. Dva plamena rasteta v en zubelj. — V tem zublju se mu je razbila sreča v črepine. Pa kar je vsebovala ta sreča, to se namerava zdaj povzpeti v začetek. — Kmalu — kmalu —. Čuješ klic? — Sprošča se in razmahuje — plava! V luč! V luč!

Pozdravljam te, večna Ljubezen! —

V zanešenosti, do smrti blaženi, se dvigajo glasovi. Kar gori mu na strunah. Tako ni godel še nikdar. Ne sliši samega sebe. Nihče ga ne sliši razen pobožnega molka, ki plava nad travniki, v brezčasnost se prelivajočimi.

Kašelj ga napade, da se kar stresa. V boleštni grozi se bori za sapo. Moj Bog, kje je luč? Ni še na koncu. Ni plameneč duh — truden, bolan romar je, ki si ne lasti ničesar razen velikega domotožja.

Na zapadu žari samo še svetel blesk. V mestu za-

molke poje zvon. Ivan dvigne še enkrat gosli in zagode svojo zadnjo pesem:

»O kdaj že skoraj bom doma — —«

Trudni prsti mu komaj še obvladajo glasove. Strmi v ugašajočo luč in gode pesem do konca.

»Oj z Bogom svet, oj Bog s teboj,
nebesa sveta dom so moj!«

Nebo je že čisto temno. Dan ugaša.

— — — — —
Pred okencem mršči dežék, mlačni, drobni, pojoči pomladni dežék, ki pod njim zazelené logi in se čez noč odpre popje po jelševju. Nad Št. Janžem leži megla. Ivan vidi s postelje komaj najbližje steblike. Za njimi raste mehka, bela stena. Zdaj leži že tretji teden v ozki postelji in ve, da ne bo vstal nikdar več. Tako je slab in truden, da komaj še dvigne roko, da se prekriža. Leži z zaprtimi očmi, shujšan in bled ko vosek, kakor podoba kakšnega mučenca. Sapa mu bolešno žaga v votlih prsih, udje ga bole od lege in srce mu podrhtava, kakor da hoče ubežati pred najgroznejšim, ki mora zdaj priti.

Črnačka hodi po prstih ven in noter in mu streže z obilno skrbjo. Sem pa tja ga pride Jurko ali pater Caharija ali stari vratar obiskat in ga vpraša, kako mu je. Ivan se jim milo nasmehne, govoriti pa ne more več Bog ve kaj. S težavo reče, da mu je dobro. — O ne, nima nobene želje — pač, lepo prosim, sveto obhajilo!

Pater Caharija mu ga prinese vsako soboto. Jurko ga spremlja s svetilko in truma ljudi, ki so srečali Zveličarja, mu slede v borno kočo, ki v nji otrok šteje četrtri ure, kdaj pride v njegovo srce radost angelov.

Med ljudmi so taki, ki se ne morejo ubraniti solz, ko vidijo globoko pobožnost in ljubezen na njegovem poduhovljenem obličju, in drugi, ki bi prisegli, da so videli trepetajoč, mil, svetel obstret okrog njegove glave.

In prihajajo skriv k njemu čez dan in mu prinašajo bezgovca in hojevega medu in neka stara devica ga celo vpraša, ali se ni že nemara kdaj zamaknil. Ivan se mora zasmejati, kar devico zelo razočara. Bolnik ne ve prav, kaj je ljudem, da prihajajo k njemu. Dosti rajši bi bil sam. Ko ga vprašujejo, jim odgovarja s težavo in je ljubezniv in potrpežljiv, kar le more. Toda postaja mu težko. Pod neizprosno resnico bližajoče se smrti mu postaja duša nadčloveško velika. Čuti njeno silno težo kakor breme, ki mu hoče streti telo. Vročični možgani mu tega doživetja več ne morejo obseči. Nima za to več ne besed in ne glasu in ne podobe. Grozanska, brezglasna samota se širi okrog njega in kar prihaja od tega sveta, je več ne predere. Božji klic kakor pesem zvonov zvoni njegovi duši na poti domov na večni Sion.

Ko se zvečer temni, hodi nekdo z zamolklimi koraki po izbici. V ogredju nekaj zdihuje in zdaj pa zdaj smukne mimo okna. Tema preži iz kotov. Je to tesnobna ura. Zdaj pride dolga noč brez spanja, — morda pride smrt.

Večkrat obiščejo Ivana ljudje, ki so daleč proč ali so že umrli. Oče omahne iz mraka, ga gleda z votlimi očmi in pravi:

»Veš zdaj, zakaj sem odšel? Je podrlo tudi tebe?«

Ivan zaječi:

»Ah, očka, ne govorite tako! Morda pa niso bili oni!«

— Ve pa čisto za gotovo, da je bila ona.

Ali kar trenutno zadehti po rožah. Gospodična stoji pred njim.

»Ivan, lej, kako sem vesela, lej!«

Smejoč se zapleše v krogu, da mu postaja čisto vrtoglavo. Prosi jo, naj neha. Ona pa pleše in pleše in se smeje venomer, dokler se ji obraz ne spači v nakazo. Hoče jo zadržati, hoče k njej iz postelje. Pa ko se iztrga iz podzglavnikov, mu gospodična izgine v rdeče pajčolane. Pade vznak in ne ve ničesar več.

Vsi prihajajo k njemu in ga mučijo. Toda vse to

prenaša z lahkoto razen enega. Tu vidi mal gradič s šilastim stolpom. Dva potoka se šumeč stekata pod njegovim zidovjem. Dolina je tesna in temna. Pri oknu na pomolu vidi sedeti mater. Roke ima v naročju in gleda proti jugu. Silno je bleda. Gleda in gleda, toda ne odpravi se na pot. Pri oknu obsedi.

Tedaj se rado zgodi, da ga sliši Črnačka ječati in klicati. Pride v izbico s svečo in ga zbudi iz budnih sanj. Prinese knjigo o življenju svetnikov in mu na glas moli naprej dnevnice svete Barbare, ki ga kmalu pomirijo. Ivan ima rad srčno devico mučenico. Bolj kot hvalnice njej na čast in prošnje za srečno zadnjo uro pa ga potolažijo slovesni odpevki.

Grenka groza mrakotne ure se raztopi v zaupljiv mir, kadar mu Črnačka z globokim glasom moli naprej:

»Na vekomaj se hočem zaročiti s teboj v pravici in sodbi, v milosrčnosti in usmiljenju. In zaročiti se hočem s teboj v veri in vedi, da sem jaz Gospod.«

Ali:

»Otel si me po mnogoteri usmiljenosti svojega imena iz rok tistih, ki preže na mojo dušo in iz dvora reve, ki me obdaja.«

In ko se potem zgrinja noč črno in gosto okrog koč in stiska težka sila bližnje smrti Ivanu srce, kako ljubeznivo zveni beseda:

»V miru hočem hkrati zaspati in počivati, ker si me, o Gospod, čudovito utrdil v upanju.«

— — — — —
Bliža se nedelja Laetare. Ob vznožju postelje zagleda Ivan goreti svečo. Njegova mrliška sveča. — Črnačka je vse noči pri njem in gre podnevu samo toliko od njega, da pomolze kozi in skuha.

V soboto zarano prileti kos skozi dež in sede na okence. Tiho se potuhne pod vijoline grmičke in žalostno pogleduje na Ivana, ki leži z zaprtimi očmi napol nezavesten v postelji. Črnačka se kosa ustraši in ga hoče odpoditi. Ptič zleti na najbližjo jelševo vejo, pa précej spet prileti na okno.

Ko mora Ivan pod večer tako težko hlastati za sapo, kos polahko toži in utriplje s perutnicami. Črnačka popusti vse delo in ostane pri bolniku. Ko pa kozi mekatate glasneje in glasneje in se Ivan malo umiri, gre žena vendarle v hlev, da bi vrgla živalima klaje.

Ivan leži sam v temni izbi. Hipoma se mu zazdi, kakor da bi mu prodrli sijaj skozi zaprte veke. Odpre oči in vidi izbico vso polno sončne svetlobe. Ta pa ne sije skozi okno, ampak skozi odprto režo v vratih, ki peljejo v kuhinjo. Strme dvigne bolnik glavo nekoliko s podglavnika. Kaj je le to?

Vrata se odpro sama od sebe široko na stežaj in svetloba zavalovi zdaj jasno in milo prav sem do njegove postelje.

Oh!

Skozi neskončno morje svetlobe pred pragom prihaja ljubezniva gospa. Moder plašč jo ogrinja — z glave se ji vije bel pajčolan. Dvanajst zvezd se spleta v bleščeč se venec.

Ivan jo spozna takoj.

»Zdrava Marija!« jo pozdravi in groza ga spreleti.

Gospa stopi čez prag. Tedajci zagleda bolnik, da nosi gospa pod plaščem dete. V viharju blaženosti plane kvišku in razprostre roke:

»Nebeška Mati, svoje Dete si mi prinesla?«

Čez milo blaženi obraz se razlije Gospe smehljaj. Tik, č i s t o t i k postelje stopi in se sklone nadenj.

»Da, svoje Dete sem ti prinesla, Ivan. — Na, poglej, — kako je ljubeznivo!«

Gospa privzdigne plašč. Dete ji spi na srcu in trepetajoč sijaj ga obžarja. O nebeško sladko, malo, nežno Dete, kakor rože in sneg! — Svetlo zlate kodre ima na glavici, ali pa so nemara nakodrani sončni žarki? Ivan sedi in strmi. Srce mu hoče počiti od blaženosti.

»Mali Jezus — mali Jezus —,« šepeta in se divi. Tedajci Dete celo odpre oči in ga pogleda.

Bog Oče, Bog Sin in Bog Sveti Duh ga gledajo iz smehljajočih se oči tega Deteta.

Ivan gine od ljubezni. Ne more najti nobene druge besede več.

Mati božja mu reče:

»Na Salzburškem tam leži ubog grešnik na smrtni postelji. Boji se pravičnega Boga. Kako žalostno je to. K njemu moram pač sama. Mi je vedno na čast prižigal lučko. — Bi hotel ta čas popaziti na moje Dete?«

Ivan more samo še prikimati. Nekolikanj zaskrbljeno ga pogleda Marija. Potem pa ji zasiyejo čudovite oči in pogladi Ivana po vlažnih laseh.

»O,« reče vsa vesela, »tebi lahko pustim svojega Jezusa. Imaš vse prazne roke! V teh rokah mu bo dobro!«

Ivan ji privije glavo v roko.

»Da, prazne,« zašepeče blaženo, »tudi gosli nimam več.«

Omahne vznak na podglavnike. S spoštljivimi rokami zavije Mati božja Dete nekoliko tesneje v belo plenico in ga rahlo položi Ivanu na prsi.

»O Gospod, nisem vreden,« moli bolnik in mu je, kakor da je zdaj postal mašnik, ki sme nositi Najsvetejše.

Komaj opazi, da je Mati božja odšla in da sijaj v hramu ugaša. Ne vidi ničesar razen ljubega božjega Deteta na svojem srcu in vse bolečine in reve kar padejo od njega.

So to že nebesa?

Ko stopi Črnačka v hram, je v njem vse tema. Le tenke, shujšane roke bolnega dečka se svetijo kakor vosek, ki sije skozenj slabotna lučca. Drži jih kvišku na prsih, kakor da varuje kaj nad vse dragocenega.

Starka obstoji na vratih in si ga ne upa poklicati. Potem prinese luč z ognjišča in stopi k postelji.

»Ivanek,« zašepeta plaho. Bolnik je ne sliši. Ko mu pogleda v obličje, zastrmi in nekaj neznanega jo blaženo pretrese.

Da bi mu bilo obličje tako lepo in bi mu tako sijalo, ga ni videla še nikdar.

Noč mineva. Črnačka kleči ob stolu in moli. Ivan šepeče blaženo pred se.

Dete Jezus zabeblja:

»Bi šel rad z mano v nebesa?«

»Kako rad,« odvrne Ivan, »kako rad!«

»Sem se te že tako močno veselil! Te imam tako rad!«

»Moj mali Jezus — moj mali Jezus —!«

Gledata si iz oči v oči in ljubezen jima žari iz njih.

O, kakšna blažena noč je to!

Od frančiškanskega zvonika zadoni sveto jutro. Dan se bliža. Nedelja Laetare se je zazorila. Po temnih cerkvah začno zdaj mašniki vsak čas zorno mašo in bodo molili:

»Veseli se, Jeruzalem, zberite se vsi, ki ga ljubite! Veselite in radujte se, ki ste bili žalostni!

Od veselja vriskajte in naživite se na prsih, ki vas tešijo.

Kako sem se razveselil, ko so mi rekli: V hišo Gospodovo pojdemo!«

Skozi tiho jutro pride stari Egidij. Prinesel je Ivanu vina. Pozneje bi tako spet ne utegnil. Ko stopi v izbico, vidi tudi on, kako se svetijo roke bolnemu dečku. Poklekne k postelji in momlja:

»Čudež, Črnačka, čudež!«

»Konec se bliža,« zamrmra starka z rosnimi očmi. Ta trenutek spet zapoje kos.

Stena se razlije v luč in daljo. Iz slepeče svetlobe stopi naša ljuba Gospa in za njo se gnete truma nebeske vojske v izbo. Vsa nebesa bleste okrog borne smrtno postelje.

Črnačka in brat ne slutita. Prižgeta mrliško svečo in mrmrata molitve za zadnjo uro.

Mati božja se skloni nad Ivana.

»Čas je,« veli povsem tiho in milo, da se ne bi prestrašil.

Vendar Ivana nekolikanj zbode v srce.

»Že grem, nebeška Mati,« reče in se hoče še vzrav-nati.

»Že grem — —.«

Dete Jezus zre nenadoma tako čudovito mogočno in kraljevsko iz svojih brezdanjih oči.

In bolnik sliši, kako mu pravi:

»Blagor ubogim v duhu, zakaj njihovo je nebeško kraljestvo.«

Z nežnimi, rdečimi ustki poljubi Dete Ivana na nje-gove od groznice otrdele, spačene ustnice.

Tedajci zapoje in zagodejo vsi angelci.

Črnačka zatisne dečku oči.

Kos poje in poje.

Solze teko bratu Egidiju po licih. Razprostre roke in hoče moliti prvo molitev za dušo, ki se je pravkar ločila od sveta:

Iz globočine —.

Pa ko odpre ustnice, mu privre iz srca v prekipe-vajoči radosti:

»Moja duša poveličuje Gospoda in moj duh se ra-duje v Bogu, mojem Zveličarju.«

Kos poje in poje.

»Zakaj ozrl se je na nizkost svoje dekle.

Glej, blagrovali me bodo odslej vsi rodovi.

Zakaj velike reči mi je storil On, ki je mogočen in je njegovo ime sveto.

Od rodu do rodu traja njegovo usmiljenje njim, ki mu v strahu služi.

Moč je skazal s svojo roko, razkropil je nje, ki so napuhnjenih misli.

Mogočne je vrgel s prestola in povišal je nizke.

Lačne je napolnil z dobrotami in bogate je odpustil prazne.

Sprejel je, kakor je govoril našim očetom, svojega služabnika Izraela,

in se spomnil usmiljenja do Abrahama in njegovega rodu na veke.

Čast bodi Očetu in Sinu in Svetemu Duhu,

kakor je bilo v začetku, tako zdaj in vselej in vekomaj. Amen.«

Kos poje in poje.

— — — — —

Na palubi počasi jadrajoče ladje stoji pater Bernardin in zre za zahajajočim soncem. Nebo in voda gorita okrog njega. Z žarečimi očmi oprezuje po deželi, ki naj jo osvoji za Kristusa.

Ko menih tako stoji in da svojim mislim prosto pot, da naskakujejo in osvajajo, zasliši iznenada peti kosa. — Da — prav pravega — kosa! Pred njim pod zlatim, drhtečim nebom poje, videti ga pa ne more. Srce vztrepeta menihu v presrečni sladkosti tega speva.

Potem zadoni, kakor da se vzpenja v višavo, — vedno više, — vedno tiše, — in končno se raztopi poslednji glas in izdahne, kakor da je kdo potegnil po goslih.

Tedaj sklene pater Bernardin rjave roke in si misli: »Zdaj je pač nemara umrl Ivan.«

— — — — —

Ivan leži tiho in kakor s skrivnostnim smehljajem okrog ust na mrtvaškem odru, napol zakrit od velikih šopov belega pomladanskega cvetja, ki so mu ga nanosili tovariši iz Pevskega doma. Mačice in leskovi abranki se dvigajo ob ozki krsti in šest sveč mu meče svetel sijaj na voščeno obličje. Fantički gledajo in strmijo v mrliča in ne vedo, kaj je teže razumeti: da ta, ki se je nekoč tako veselo igral z njimi, zdaj mrtev in bled leži pred njimi, ali da se je ta smehljajoči se mrlič nekoč igral z njimi.

Nekaj čudovitega, nerazumljivega govori iz tega od sveta obrnjenega smehljaja, ki igra mrliču okrog krepko stisnjenih usten; gleda iz globokih, težko zasenčenih oči in mu obseva ostro izklesano čelo. Roke mu leže nežne

in blede in čudovito lepe na črni obleki. Krvavo rdeč rožni venec se mu vije med prsti.

Spoštljivo in plaho stoje fantički okrog mrliča in ga kropijo, da rosé iskreče se kaplje blagoslovljene vode nežno pomladansko cvetje, ki mu pokriva shirano truplo.

Tretji dan zapro krsto in jo poneso med petjem ven na pokopališče k svetemu Janezu. Z bledimi obrazi stopijo fantički k jami in mečejo posvečeno prst na preprosti beli les krste. Nobeden ne joka. Niti Jurko ne.

Sonce sije na njivo božjo. Ljudje hodijo mimo tam zunaj in pogledujejo skozi vrata.

»Koga pa pokopujejo?«

»Kamenarja Ivana, pevčka.«

Gredo mimo, zakaj nihče ga ni poznal.

Edini po založništvu izvirnika odobreni prevod v slovenščino.
Copyright by Josef Kösel & Friedrich Pustet, K. G. u. A. München 1928.

24. VIII 1946

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

008155 8

00000076351

